

Dirshu

דרשו ד' ועוז

קרן עילאית לחינוך
ועידוד לימוד תורה

אוגדן עלוני שבת

פרשת ויקהל פקודי ♦ תשפ"ו

מיטב עלוני השבת:

לקראת שבת מלכתא
סיפורי צדיקים
אזמרה לשמך
באר הפרשה
פאר מקדושים
אוצרות הפרשה
טוב לחסות בה'
סיפורים וליקוטים נפלאים
שבת טיש
נר לשולחן שבת
היכל החתם סופר
דברי שיח

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לקראת שובת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל: 524

סיפורים ופנינים מרתקים

גליון מס' 524

פנינים לפרשת ויקה"פ - החודש פ"ו

הרוסים שכבודם נפגע, גייסו כוחות אדירים. ראש ממשלת גאורגיה ביקש מחברו שישטח את הדברים בפני מרן הגראי"ל ויבקש את עצתו...

הג"ר משה סחייק שליט"א, מחבר ספרי 'מזקנים אתבונן' עם סיפור מיוחד לרגל המלחמה באיראן

"וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתִבְיֹנָה וּבְדַעַת" (שמות ל"ה, ל"א)

על רקע המלחמה באיראן, ועקשנותם התמוהה של אנשי המשטר, להתעמת נגד ארה"ב גם אחרי שכוחות עצומים רוכזו בסמוך אליהם כדי להילחם בהם בעוצמה רבה, שיגר לנו הגאון רבי משה סחייק שליט"א, תלמידו חביבו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, קטע מתוך ספרו 'מזקנים אתבונן', שבו הוא מתאר מצב דומה אליו נקלעה גאורגיה מול המעצמה הרוסית, וכיצד ייעץ מרן לראש ממשלת גאורגיה, להיחלץ מהצרה באופן הטוב ביותר.

וכך הוא מספר:

היה היו שלשה סטודנטים בארץ גרוזיה שנקראת היום גאורגיה. הם הצליחו ביותר ובכשרונות הנדירים שלהם ובעבודת צוות שלטו כביכול על כל האוניברסיטה ואפילו שהם היו רק תלמידים.

עברו שנים רבות ואכן הכשרונות שלהם לא הלכו לריק, האחד נהיה ראש ממשלת גרוזיה, השני האחראי על הבנק המרכזי של גאורגיה, נפגשו השניים ואמרו: הרי כשהיינו צעירים היינו שלשה וכבשנו את

האוניברסיטה, בא נצרף אלינו גם כעת את השלישי. ונכבוש את העולם כולו, וגם אם לא, לפחות נוכל לרומם את כל ארץ גאורגיה. חפשוהו ולא מצאוהו.

תשובה מפתיעה

ביקשו מארגון המודיעין של ארצם לחפש אותו, לאחר זמן קבלו מהם המשך בעמוד 21

ללא מילים

ה'שיחה' שנשא הרב פינקוס בשדה התעופה, נחרטה בעצמותיו של הילד בן התשע יותר מכל דרשה

עמ' 6

סוגי תרומות

האשה תרמה סכום כסף גדול מאוד, בעלה הגיע בריצה, והרבי מבעלזא הבין את הפשט בפסוק

עמ' 9

בכי פתאומי

מה קרה לבחור יהודה שהרבני, ומדוע פרץ בבכי כשפתחו את החלון של חדר האוכל בשיבה?

עמ' 4

מאפס למאה

הרה"ג ר' א"י מילבסקי חשב שהוא לא מסוגל להיבחן על 30 דפי גמרא בבת אחת... ואז בא 'דרשו'

עמ' 25

התחיל לומר דברי תורה על הפרשה, חידש חידושים נפלאים, והאיר עיני הקהל במקרא ובאגדה, בסוגיות הגמרא ובהלכה, עד אשר התמלאו כל הלבבות שמחה. תלמידי חכמים שבקהל השתוממו על גדלותו העצומה של הדרשן. רב העיר החל לחשוד...

הגאון הגדול רבי בן ציון מוצפי שליט"א, על מרן ה'אבן עזרא' זצ"ל, והברכה שנתקיימה בו ובמארחיו הזקנים - ברוך ה' יום יעמס לנו ישע ופדיום

"וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ" (שמות ל"ה, ב')

רבי אברהם אבן עזרא זצ"ל היה נודד מעיר לעיר וממדינה למדינה, והיה דורש דרשות נפלאות לחזק את לב האנשים ללכת בדרך התורה והמצוות. בכל מקום שאליו הגיע, בחן ובדק מה הם העניינים הטעונים שיפור, ועליהם נסובה דרשתו באותו מקום. פעם אחת, ביום שישי בבוקר, הגיע לעיר אחת בספרד, ועמד בפרשת דרכים. יהודים רבים עברו במקום, אלה הלכו לשוק לקנות צרכי שבת, ואלה מיהרו כדי לבשל ולהתקין את הבשר והדגים שקנו. ה"אבן עזרא" הקדים שלום לכל אדם, והאנשים מצדם ענו לו "עליכם שלום" ומיהרו להסתלק להם. אף אחד לא פנה אליו, איש לא שאל אם יש לו היכן להתארח ביום השבת, והאם זקוק הוא לעזרה כלשהי.

לאחר זמן עבר שם זקן, לבוש בגדים דלים ומרופטים, ובידו סל עם מעט מלפפונים. אמר לו הרב: "שלום עליכם". השיב לו: "עליכם השלום. האם זר אתה כאן בעיר?" "אכן, כן".

"האם יש לך היכן לסעוד בשבת?"

"לא, אין לי", השיב ה"אבן עזרא".

"אם כן, תהיה אורח שלנו בשבת", הציע הזקן במאור פנים. "אשתי ואני אנשים מבוגרים, ואין איתנו עוד אדם בבית. נשמח אם תסעד עימנו את סעודות השבת".

חשש ה"אבן עזרא", שמה מחמת דלותם של בני הזוג הקשישים עלול הוא להיכשל ב"סעודה שאינה מספקת לבעליה", אך הזקן הרגיעו באמרו: "ברוך השם, יש לי כל טוב. הקב"ה שולח את ברכתו." בליל שבת הגיע ה"אבן עזרא" לביתו של הזקן, ולאחר הקידוש ובציעת הפת, הביא הזקן לשולחן נתח דג קטן. את חציו נתן לאורח, ובחצי השני התחלקו הוא ואשתו.

הצטער ה"אבן עזרא", שבעטיו היתה מנתם של בעלי הבית זעומה כל כך, אך לא אמר דבר.

לאחר שסיימו את מנת הדג, הביא הזקן לשולחן צלחת גדולה,

ועליה נתח עוף קטן ומצומק. אף את נתח העוף חילק - חצי לאורח, רבע לו ורבע לאשתו.

תוך כדי הסעודה החל ה"אבן עזרא" - אשר ניהן, כידוע, בצחות לשון מופלאה - לומר לפנייהם חידושים וביאורים, ודברי תורה ערבים ומתוקים מדבש. הזקן ואשתו לא ידעו את נפשם מרוב שמחה על האורח הגדול אשר הגיע למעונם.

ה"אבן עזרא" ידע, שבעלי הבית הזקנים קיימו אמנם מצוות הכנסת אורחים בשמחה גדולה, אך הם נותרו רעבים, מאחר ונתנו לו את חלק הארי של מזונם. אי לכך, שאלם ה"אבן עזרא" בלשון עדינה, האם יאותו להגיש לשולחן מן החמין המיועד לסעודת שבת ביום. פנה הזקן אל מטבחו הדל, ובנפש חפצה הביא את הסיר הקטן ובו מעט החמין, שהטמינו מבעוד יום. עודדם ה"אבן עזרא" לאכול את החמין, אך ידע שלא שבעו, עדיין, די צורכם.

"האם תסכימו להביא גם את המזון המיועד לסעודה שלישית?" שאל רבי אברהם אבן עזרא.

"אם נביא עכשיו את הביצה ואת הדג המלוח - מה נאכל אנחנו, ומה יאכל האורח החשוב, בסעודה שלישית?" שאלה האשה בשקט את בעלה.

הבעל אמנם לא ידע שהאורח הוא ה"אבן עזרא" בכבודו ובעצמו,

לפניות בנושא פרסום בגליון 052-7144937 מוטי

הוא סיפר להם את שאירע
עימו, שאיש לא הזמינו לשבות
בביתו, ולולא אותו זקן לא היה
לו היכן לשמוע קידוש ולסעוד
סעודת שבת. שמעו המתפללים
ונכנסו הדברים אל הלבבות,
וקיבלו עליהם לקיים מעתה
והללא מצווה זו בהידור

עם זאת, הציע רבי אברהם אבן עזרא לבני העיר, שיבואו עם קדרותיהם ועם החלות והדגים ושאר המעדנים אשר הכינו לכבוד שבת קודש, אל בית מארחיו, ויסעדו בצוותא. ואכן, כך היה. נהרו אנשי העיר לביתם של זוג הזקנים, זה בא בכדו וזה בא בחביתו, ואחרים עם סירי החמין הלוהטים. סעודת שבת שמחה ומפוארת התנהלה בביתם הדל של שני הזקנים. אמר ה"אבן עזרא" לבעלת הבית: "הרי לנו שהקב"ה עזר ויש עכשיו על שולחנכם מזון בשפע וברחבות, ונתקיימו בנו דברי הפייטן "ברוך ה' יום יום... ובשמו נגיל כל היום, ובישועתו נרים ראש עליון, כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון".

(דורש ציון - תודתנו ל"פה נוף" ספרים)

אך הבין על פי דברי התורה שהשמייע באוזניהם, שאדם גדול ביותר הוא. על כן, לא הרבה אחר דבריו, אלא הפיס דעתה של אשתו, ופנה להביא את הביצה ואת הדג המלוח, שהיו מיועדים לסעודה שלישית. פנה ה"אבן עזרא" ואמר למארחיו: "בזמירות יום השבת אומרים אנו: 'ברוך ה' יום יום יעמס לנו ישע ופדיוס...' אל לכם לדאוג, למחר ישלח לנו הקב"ה את מזוננו".

אכלו המארחים הקשישים ושבעו, ולאחר מכן בירכו בנחת ברכת המזון ופרשו לישון. למחרת יצא ה"אבן עזרא" עם מארחו לבית הכנסת. לאחר תפילת שחרית נוהג היה הרב לדרוש בפני הציבור, אך ה"אבן עזרא" ביקש את רשותו לעלות תחילה ולדרוש דרשה קצרה. התחיל ה"אבן עזרא" לומר דברי תורה על הפרשה, חידש חידושים נפלאים, והאיר עיני הקהל במקרא ובאגדה, בסוגיות הגמרא ובהלכה, עד אשר התמלאו כל הלבבות שמחה. תלמידי חכמים שבקהל השתוממו על גדולתו העצומה של הדרשן. רב העיר החל לחשוד, שהדרשן המופלא שהגיע אליהם הוא ה"אבן עזרא", ששמעו נודע בכל קהילות היהודים.

תוך כדי דרשתו הגיע ה"אבן עזרא" לעניין הכנסת אורחים, ודיבר באוזני הקהל דברי מוסר. הוא סיפר להם את שאירע עימו, שאיש לא הזמינו לשבות בביתו, ולולא אותו זקן לא היה לו היכן לשמוע קידוש ולסעוד סעודת שבת. שמעו המתפללים ונכנסו הדברים אל הלבבות, וקיבלו עליהם לקיים מעתה והלאה מצווה זו בהידור.

לאחר הדרשה ניגש הרב אל ה"אבן עזרא", ושוחח עימו מעט, והתברר מעל לכל ספק שאכן רבי אברהם אבן עזרא הוא. כיבדוהו הרב וכל הציבור כבוד גדול, ושמחו שמחה גדולה שזכו להיות עימו בצוותא ולשמוע דברי תורתו.

כל חשובי העיר השתוקקו לארח את ה"אבן עזרא" לסעודת היום, אך ה"אבן עזרא" אמר שיסעד אצל אותו אדם שהזמינו בעת שנראה היה כסתם יהודי פשוט ועני.

מלאה הארץ דעה סניפי דרשו' ברחבי תבל

ישראל | ארה"ב | אירופה | צרפת | ארגנטינה | אוסטרליה | בלגיה | קנדה
מקסיקו | דרום אפריקה | שוויץ | אוסטרליה | הונגריה | ונצואלה | פנמה
בלארוס | אוקראינה | רומא | ג'יבלטר | הולנד | ברזיל | ברלין

שרנו זמירות, ואכלנו את מה שהוגש, ולפתע אחד החברים, יהודה שרהבני היה שמו, החל לבכות, הוא לא ילל, אלא ישב, ומעיניו זלגו שמעות, בשבת! בסעודת שבת. נבהלנו. אחד החברים ניסה לברר...

על סודה העצום של שבת קודש, והשפעתה המופלאה על המלחמה נגד שונאי ישראל שביקשו לקום עלינו לכלותינו, והקב"ה הצילנו מידם בזכות שבת המלכה

הרב צבי גטקור

בפרשת ויקהל, אנו לומדים על גודל חשיבותה ומעלתה של השבת, אשר אין בניית בית המקדש נדחית מחמתה. בששת ימי השבוע תיעשה מלאכת המשכן, אבל ביום השביעי יהיה לכם קודש, שבת שבתון לה'.

על קדושת השבת, היום הקדוש ביותר - אפילו יותר מיום הכיפורים, אפשר להאריך עד בלי די. ויש מה להתחזק, להשתפר, ולהתרומם עוד ועוד עד בלי די. שבת קודש!

זכיתי פעם לשהות אצל מרן הגרא"ל שטיינמן, בחדרו, ולהתבונן מהצד על הנכנסים, נכנס יהודי יחד עם רב חשוב מאוד, והרב החשוב שיבח את האורח כי הוא מחזיק תורה גדול, וכעת אשתו בסכנת חיים, ומבקש עצה וברכה.

הרב שטיינמן בירך מעומק ליבו, והשתתף עמו בצערו, אך הרב דחק במרן כי יתן איזה עצה או סגולה לרפואה.

הרב שטיינמן שתק מעט, ואז אמר בעוז! אינני מכיר שום סגולה בעולם. שום סגולה.

רק אחת. - שבת קודש - כי היא מקור הברכה.

אני שומר שבת, הפטיר היהודי, וגם אשתי כמוכן, מה אעשה כדי שהשבת תהיה סגולה לרפואה, והגרא"ל ענה, שתדליק נרות יותר מוקדם, עשר דקות מוקדם יותר ממה שהייתה רגילה עד כה.

כמה גדולה קדושת השבת, וכמה אנחנו צריכים להתחזק בשמירת ופאר קדושתה, בפרט לאור העובר עלינו בעת הזאת. הסיפורים הבאים, יסבירו את כוונתי:

כח הקרירות

למדתי בישיבה ששכנה בעיר שאינה חרדית, נסעתי מהבית, לראשונה, התחלתי את חיי הפנימיה, הכל מסביב היה שונה ממה שהכרתי.

אחד מהאירועים שחוויתי בשבת זו, היה מרגש, ומלמד.

החפץ חיים כך מספרים בא פעם לורשא לשהות בשבת קודש, והנה לפניו עובר יהודי פוקר מחלל שבת, החפץ חיים בכה, יהודי! מחלל שבת! אוי לעניים שכך רואות.

עברה תקופה ושוב החפץ חיים נקלע לורשא, ושוב ראה איזה חילול שבת, אבל כבר לא בכה כבתחילה, הזעזוע לא היה דומה, אמר

החפץ חיים, ראו מהי קרירות!

את מעשה זה סיפר מרן רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, להגאון רבי אליהו מן שליט"א, והוסיף ואמר, "לראות חילול שבת, זה לאו דווקא יהודי שמחלל שבת. אלא כל מעשה שמחלל את השבת.

"למשל, לראות גויים נוסעים ברכב בשבת זה גם נקרא לראות חילולי שבת, זה מקרר את האדם, אמת שגוי ששבת חייב מיתה, זה לגבי הגוי, הוא חייב לעשות מלאכה בשבת, אבל מעשיו מחללים את השבת". והביא מרן זצ"ל ראייה מפורשת לכך. עד כדי כך, גדולה קדושת השבת, וזהירות בהתקררות בה.

בכי פתאומי

ובכן נחזור לשבת ההיא שלי הראשונה בישיבה. לאחר תפילת שחרית מרוממת, ירדנו כל הבחורים לסעוד את סעודת השבת בחדר האוכל, בקומת הקרקע, היה יום חמים, והמזגנים לא פעלו. אשר על כן, פתחו הבחורים את כל החלונות והדלתות של חדר האוכל, לאורך קצת את האווירה.

בכל זאת לא הכי נעים לטעום חמין רותח, באויר מהביל.

ישבנו שרנו זמירות, ואכלנו את מה שהוגש, ולפתע אחד החברים, יהודה שרהבני היה שמו, החל לבכות, הוא לא ילל, אלא ישב, ומעיניו זלגו שמעות, בשבת! בסעודת שבת.

נבהלנו. אחד החברים ניסה לברר אולי געגועיו לסעודת שבת אצל

החפץ חיים, נעצר משאלותיו, ואמר, יהודי, אני שומע ומבין, כי אתה מכיר טובה לבורא, על כל הטוב אשר הוא נותן לך, אכן? כן, בוודאי אמר היהודי, אינני גומר להלל ולשבח לבורא על מצבי הנפלא

השבת מחסלת

ואנו נלמד ממעשה זה מוסר השכל, גדול ועצום, הרי כל מבין רואה, כי יש קשר הדוק בין האירועים המדהימים, והלא יאומנו, שעוברים עלינו, לבין שבת קודש.

המלחמה הזו שמתנהלת עד כעת בארץ הקודש, החלה לפני שנתיים וחצי, בעיצומה של שבת קודש.

ולאחר מכן, מירב האירועים המיוחדים שבה, התהפוכות הגדולות, וההצלה מהאויבים המרים המאריים האדירים ששכנו סביבנו, ולא היה לאל ידינו להושיע מהם - אירעו בשבת, או סמוך ונראה בכניסתה או ביציאתה.

עד כדי, שבעיצומם של ימי המלחמה, עם ברכת אגוטע וואך בבית הכנסת, היו מבררים המתפללים אחד אצל זולתו, נו, מי חוסל בשבת זו?

וכך שבת אחרי שבת, עוד אויב רע, ועוד שטן מר, נעלמו ונכחדו. עוד מתקפת טילים בליל שבת או במוצאי שבת, נהדפה כקש לפני רוח.

ועוד אתרי רשע ומכמני פשע הועלו באש.

ועל כולנה שבת תצווה האחרונה, בה נכרת ראש הנחש. ב'מקרה' ההזדמנות לרוצח את ראש הנחש, נפלה שוב בדיוק בשבת!

וקולו של החפץ חיים הקדוש, מהדד, באוזנינו, יהודים, הושפע אליכם כל כך הרבה טוב! כל כך הרבה ישועות.

אי אפשר אפילו לתאר כמה שפע הושפע עלינו! בוטאו נחזיר לו משהו.

נקדש יותר את השבת, נכבד אותה יותר, נוסיף עליה, על קדושתה עוד משהו.

וכך נזכה במהרה לחוות את היום הארוך, יום שכולו שבת.

ההורים, גברו, בכל זאת אינו דומה הטשולנט הישיבתי, למטעמים מתחת סינרה של אמא.

לא, הוא ביטל במחי, פשוט ראיתי לראשונה בחיי, דרך הדלת הפתוחה, רכב נוסע בשבת!

אני מעולם לא נתקלתי במראה כזה, ידעתי שקיים, אבל אינה דומה שמיעה לראיה..

לא אאריך בתיאור השתלשלות הדברים, רק אסכם ואומר לכם, כי לא ראיתי את יהודה היקר, מזיל עוד דמעות על ראייה שכזו, אף שנדמה לי, שהוא ראה עוד כמה פעמים..

שבת קודש, היא מקור הברכה, ועל כולנו להתחזק, לחזק בעצמנו, לקדש בעצמנו את קדושתה, ואת גדולתה. בלעדי זה, נתקרב חלילה, נפסיד את עוצמת מתנתה.

לצעוק שאבעס?

שאלו פעם את רבי אלחנן וסרמן, האם יש בימינו דין מחלל שבת בפהרסיה גמור, כלומר אחד שצעקו עליו 'שאבעס' הוא יותר חמור מאחד שלא צעקו עליו.

ר' אלחנן, במקום לענות על גוף השאלה סיפר סיפור: החפץ חיים הגיע לעיר גדולה, והיהודים סיפרו לו שיש בעיר סוחר נכבד, שפותח את בית מסחרו בשבת.

כמה שניסו לגעור בו, להחרים את חנותו וכל כהנה וכהנה, לא הועיל הדבר במאומה, והוא במרדו עומד. 'למדנו הרב מה לעשות בו.

החפץ חיים הציע, שהוא עצמו ידבר אתו.

ובכן סידרו פגישה בבית הסוחר, שכמובן התרגש מאוד לביקורו של הכהן הגדול, בעל ה'חפץ חיים'.

החפץ חיים נכנס, התיישב על יד בעל הבית, והחל להתעניין בשלומו. מה שלומכם רבי יהודי, שאל, והסוחר השיב, 'ברוך הוא וברוך שמו, השבח לבורא כל עולמים, הכל מצוין ונפלא'.

החפץ חיים שמח לשמוע, והחל יותר להתעניין בפרטות, איך הפרנסה, מה עם בריאות המשפחה, שלום הבית, גידול הילדים, סיפוק מהשכנים.

ועל כל שאלה, הרים הסוחר את ידיו והודה לקב"ה, על רוב הטוב שהושפע עליו ממרומים.

החפץ חיים, נעצר משאלותיו, ואמר, יהודי, אני שומע ומבין, כי אתה מכיר טובה לבורא, על כל הטוב אשר הוא נותן לך, אכן?

כן, בוודאי אמר היהודי, אינני גומר להלל ולשבח לבורא על מצבי הנפלא.

אם כן, שאל החפץ חיים, אולי תתן לו בחזרה משהו, הרי הוא נותן לך כל טוב.

והסוחר נענה בחיוב, בוודאי רבנו, הייתי שמח כל כך לתת לו משהו בחזרה, מה הרב מצייע.

והחפץ חיים ענה בפשטו ובשלווה, לסגור את החנות לכבוד היום הקדוש שלו.

הסוחר נענה. ומאז ולתמיד החנות סגורה הייתה ביום השבת.

סיים רבי אלחנן וסרמן, ושאל, אז יש איתנו מישהו שיודע להוכיח?

נכנסתי לשמוע שיחה של ר' שמשון, ולא יכולתי להתרכז, כי שדה התעופה, המזוודות, העגלה, הפנים המחייכות של הרב פינקוס, הטוב לב - ריצדו מול עיני כל שעת השיחה. בסיום השיחה הבטתי על הציבור שגדש את האולם השבתי לעצמי "אני כבר שמעתי אותו בעבר - יותר טוב מכולכם"...

מכתרי כתביו של הסופר הנודע הרב א. חפץ, אודות גדול הדרשנים
הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, שהיה 'גאון במידות'

"זה הדבר אשר צנה ה'" (שמות ל"ה, ד')

הרעיונות של ר' שמשון בחסד, לא היו שאיפה הומניטרית. זו הייתה עבודת ה' יתברך - מחובת "התדבק במידותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה וכו'" הקב"ה כביכול חושב לטובתנו, ומחובתנו לדבוק במידותיו: לחשוב על השני, לחיות את הזולת - לשמוח בשמחתו ולהצטער בצעריו. והוא היה בכך מגדולי הדור. "נתן ליבו עליהם להיות מיצר עימם" נאמר אודות משה רבנו, הוא לא רק הטה כתף הושיט יד לעזרה ורגליים לסיוע רצוף - את הלב נתן בשבילם. ולכן זכה.

סיפר אחד מתלמידיו: הלכתי לצידו ברחוב באופקים, לפתע הוא פנה אלי "הם היו נראים כאלה..." הבטתי לצדדים לא ראיתי כלום מלבד קבוצת ערבים יושבים ואוכלים יחד מתוך כיכר לחם גדול. "כך הם היו נראים" חזר שוב הרב פינקוס ולא ירדתי לסוף דעתו. כיון שראה כי אני תמה, חייך והסביר:

"בעיניו של אברהם אבינו כך היו נראים שלושת הערבים "והנה שלשה אנשים ניצבים עליו" הגמרא אומרת "כסבור שהם ערבים" ועם זאת הוא רץ לקראתם זקן וחולה כמו שנאמר "וירא וירץ לקראתם". נו בבקשה - פנה אלי - לך אתה, עכשיו, ותשחט להם שלושה פרים, לשונות בחרדל לושי ועשי עוגות וכו'.

כל פינה ברחוב אמרה לו לר' שמשון: הלכה בשולחן ערוך, דין בחסד, הכרעה במוסר והבנה בתורת הקבלה, זו דוגמא קלה כהקדמה לשער של חסד.

דרשה בשדה התעופה

הצדיק הנודע רבי יהודה סגל ממנצסטר זצ"ל הגיע לארץ ישראל במיוחד - להשתתף בשמחת נישואי נכדתו עם גיסו של ר' שמשון, ר' אליעזר מן.

כעשרה תלמידי חכמים מבני משפחתו יצאו לקבל את פניו בשדה התעופה. ביניהם כמה ממשפחת החתן - ובכללם רבי שמשון פינקוס זצ"ל.

הרב סגל ירד מהמטוס עבר ביקורת ויצא לבית הנתיבות, הכל ניגשו בשמחה וביראת כבוד להושיט לו יד לשלום.

"גם אני הייתי שם כילד קטן בן עשר שנים", סיפר נכדו, "נדחקתי וגם קיבלתי שלום".

עגלת המזוודות של סבא הפריעה מעט לנדחקים סביבו. הסיטו אותה הצידה. אחד הבאים הורה לי כילד: "אתה בבקשה תלך עם עגלת המזוודות!" עשיתי כציוויי זיתי לצדי הדרך והלכתי עם העגלה. בני המשפחה והאורחים התגודדו סביב סבי בפסיעות מדודות לעבר היציאה המרכזית, ואני ניווטתי את העגלה, בתוך בליל האנשים הרבים שהציפו את הטרמינל.

לפתע חשתי דפיקה קטנה על הגב, ואחד מהאורחים בני משפחת מן שעזב את רבי יהודה סגל, ניגש אלי ואמר: "מסתמא, אתה רוצה לשמוע מה האנשים מדברים שם סביב סבך, אתה יכול ללכת לשם, אני כבר אוביל את המזוודות!" והניח את ידו על העגלה, להחליף אותי בהובלה.

כל כך שמחתי להצעתו, הגבהתי את רגלי, רצתי מהר, נדחקתי בין המתגודדים סביב סבא. אינני זוכר מה דיברו שם, מסתבר שגם לא הבנתי הרבה - ילד הייתי, אך התרגשתי, להיות קרוב מאוד במחיצת הסבא.

את דברי רבי יהודה סגל לא הבנתי, אך את דבריו של האיש שהוביל את המזוודות הבנתי בכל רמ"ח איברי! האיש שהוביל את המזוודות מדבר אלי עד היום! הזקן שלו, הידיים הצנומות שלו שהובילו את העגלה בשבילי ולמעני, כבשו לי דרך בחיים.

זאת? ואיך מצא זמן ומחשבה? התשובה: כי מלבד הראש העילוי של ר' שמשון, פעם בו לב, עליו עוד יותר....

בעיצומו של האופרוף

בשבת עליה לתורה של בניו. היה לרב מנהג עצמאי ופרטי. יודעי דבר אהבו להביט אז לכיוון ר' שמשון, לראות זאת: איך מיד לאחר שוך סערת הזריקות ואסיפת הסוכריות, הוא מתרוצץ, בעצמו, בין הילדים, כשברשותו מצבור סוכריות שהכין מראש. ושאלתו בפיו:

"מי לא קיבל?, מי לא הצליח לתפוס?". חיפש בין הספסלים ילד יהודי השרוי בצער הסוכריות... כנראה שלא יכול היה לשאת את הצער הזה.

אחד המתפללים, התבטא, כי מצבור הסוכריות בידי הזכיר לו עובדה שסיפר ר' שמשון בהתפעלות, אודות הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל:

הרב אברמסקי פסע ברחוב וראה ילדה בוכיה. נגש אליה ושאלה לפשר הבכי. השיבה הילדה: "החברות צחקו על השם שלי" בכתה. כאב ליבו של החזון יחזקאל: "אמרי להם כי אני אמרתי שזהו שם יפה! דפק במקלו בכאב: זה שם יפה מאוד! ולא זו משם עד שהרגיעה, עודדה ורוחה שבה אליה - "זה שם יפה!". למלווה הסביר: הכתוב אומר "ומחה ה' דמעה מעל כל פנים" הוי אומר שללכת בדרכו של הקב"ה זהו גם למחות דמעה מעל כל פנים, אפילו פני קטנים.

למנוע בכיות תינוק יהודי

יהודי יקר תושב תפרח נדהם למצוא פתק התנצלות בכתב ידו של ר' שמשון פינקוס על שולחן במרכז הבית הפרטי שלו.

"שמעתי את התינוק בוכה נכנסתי ונתתי לו בקבוק שתית מים שהיה על השולחן" ר' שמשון סיפר לו למחרת כי לא יכול היה להמשיך בדרכו מחמת בכי רם של תינוק שעלה באוזניו, הוא זיהה את מקור הבכי התקרב דפק בדלת ומשראה שלא עונים הבין כי אין איש בבית. ניסה ללחוץ על ידית הדלת ומשראה שהיא פתוחה דפק שוב ומשלא נענה נכנס הרגיע את הילד והמשיך בדרכו. (אם התינוק שתח' הייתה בחצר האחורית של הבית קרוב לשדה הפתוח, ולא שמעה את בכי התינוק).

ושוב מעשה בבכי של תינוק יהודי.

בשנה השנייה לבואו לאופקים, באחד הלילות נשמע קול בכי ממושך של תינוק בבנין סמוך למגוריו של ר' שמשון (בשיכון חזון איש) הרב שהפסיק את לימודו הצליח לזהות את מקור הבכי. הוא התקשר באישון לילה לבית התינוק ושאל את האמא אולי יש משהו לסייע לבכיות הללו - ללא הפוגה.

תשובת האם הייתה כי היא מודעת לבכי המתמשך, אך זו שיטת חינוך שלה, ללמד את התינוק גבולות ראויים כבר מגיל ינקות, ומאחר ואין לו כל סיבה לבכות היא לא ניגשת להרגיעו.

"הרי השכינה בוכה ביחד עם התינוק" אמר לה וביקש להמיס את לבבה הקשה "כאשר ילד של הקב"ה בצער השכינה מצטערת איתו

זו הייתה השיחה הראשונה ששמעתי מר' שמשון פינקוס.... לימים כאשר התבגרתי ונכנסתי לשמוע שיחה של ר' שמשון, לא יכולתי להתרכז, כי שדה התעופה, המזוודות, העגלה, הפנים המחייכות של הרב פינקוס, הטוב לב - ריצדו מול עיני כל שעת השיחה.

בסיום השיחה הבטתי על הציבור שגדש את האולם חשבתי לעצמי "אני כבר שמעתי אותו בעבר - יותר טוב מכולם". ואז יצאתי אחריו ללא אומר ודברים, לוויית אותו עד הרכב, ורק נדתי בראשי לשלום. לא היה איכפת לי שהוא לא הכירני. כי אני הכרתי אותו!

לב של עילוי

ערב ראש השנה, רבי שמשון עסוק היה בחיפוש אחר מספר טלפון של תושב אופקים שעקר זה כמה שנים מהעיירה ועבר לגור בעיר אחרת.

לאחר כמה חודשים הזדמן לפלוני לשאול את האיש: "מה רצה ממך רבי שמשון בדיוק בערב ראש השנה? מדוע חיפש אותך כל כך?, לקראת יום הדין?".

"אין לנו שום סודות, הוא פשוט הכיר אותי מהימים הטובים שהתגוררתי באופקים והתקשר לאחל לי 'שנה טובה'! הוא היחיד שזכר אותי ערב ראש השנה החדשה".

הטלפון הפתאומי, נגע לו בנימים דקים מאוד. קולו הצלול והחגיגי של ר' שמשון מעבר לקו, ממרחק עשרות קילומטרים. רומם אותו והעניק לו דחיפה קדימה.

מעשה אחר התרחש, ברגעים הדומים ליום הכיפורים. בחופת בנו של ר' שמשון:

"שכבתי בבית, שלושה ארבעה חודשים, עם כאבי גב קשים מאוד, והנה הגיע יום חתונת בנו של הרב" - ספר אחד מחשובי עסקני העיירה הוותיקים באופקים.

"באופן טבעי קשה להבין איך לא השתתפתי בחתונה, אבל מה אפשר לעשות שאפילו לא קמתי ממיטתי. גם תפילת שמונה עשרה התפללתי בשכיבה. עיני היו נשואות לשמים בחוסר אונים".

בערב אותו יום, שתי דקות לאחר השקיעה. קבלתי טלפון:

"שלום מדבר כאן שמשון פינקוס. רציתי לספר לך, ברוך ה' החופה עברה, עכשיו היא נגמרה, וברוך ה' אני מאוד שמח. ואברך אותך שהקב"ה ישלח לך רפואה שלימה, ויהיה לך כל טוב".

"הטלפון, באמת ריגש אותי מאוד. הייתי המום, חשבתי שכנראה אחד הידידים שלי יזם את הרעיון להתקשר - ככה לעודד אותי", לאחר בירור התוודעתי לפרטים הטכניים של אותם רגעים:

מייד אחרי החופה עוד לפני כל המזל טוב, רק הברכה הסתיימה 'משמח חתן עם הכלה' ור' שמשון הביט לכל הצדדים: "ר' אברהם! (דייטש) בבקשה תביא את הפלאפון" ביקש. הוא הוציא מיד את המכשיר, שלא היה מאוד נפוץ כמו בזמנינו, "מה המספר של ר' - - ?" -

התעניין והתקשר בזריזות. דיבר. ורק אז נפנה לבני המשפחה - הילדים והמחותנים: מזל טוב! מזל טוב!".

בטלפונים מהסוג הזה, ר' שמשון הצליח לנגוע בנקודות הדקות ביותר בנפש של ידידים או בני משפחה. ואיך נפל ברעיונו לעשות

הישיבה ישב כאוב מאד אבל עמד על דעתו בדממה. הוא היה בטוח כי להצלחת הבחור כמו לטובת אימו האלמנה ולטובת הישיבה אין לקבלו לישיבה. האלמנה המשיכה להתחנן והורידה דמעות נוספות, עד שהלכה בפחי נפש.

ר' שמשון שתק. כאשר יצא מהרכב אמר לעצמו בקול בוכים "ברוך שלא עשני ראש ישיבה! איך הייתי יכול לעמוד בכך, בכאלו מצבים, אוי כמה קשה, - ברוך ה' שלא עשני!..."

בשלוש לאחר הצות

לילה אחד צלצל הטלפון הביתי באופקים ב-11.30 בערב. אברך שבעבר למד חברותא עם ר' שמשון תקופה ממושכת באופקים, התחתן וקבע את מגוריו בירושלים, שאל בטלפון "מתי הרב יהיה בירושלים למסירת שיחה דרשה או ועד? כיון שרצוני להתיעץ איתו בנושא בריאותי מסוים, אין רצוני לדבר דרך טלפון". (הנושא היה חשוב מאד ודחוף אך סבל דיחוי עד ההזדמנות הראשונה שר' שמשון יעלה ירושלים).

ר' שמשון לא ביקש לשמוע פרטים דרך הטלפון אבל ביקש מאד לדעת מפיו מה הנושא באופן כללי בעלמא. האברך ממקורביו ניסה לעמוד על כבודו, רצונו ודעתו, שלא לדבר טלפונית כלל, לפני שהרב יגיע לירושלים, מאידך ר' שמשון היה עיקש: "רק לדעת את העניין ללא שום פרט".

הוא לא הבין מדוע הרב פינקוס מתעקש, הוא לא הכיר את ר' שמשון ככזה, ואדרבה ההתענינות היתה לפלא בעיניו.

הרב פינקוס לא סיים את השיחה וביקש מאד לשמוע את הנושא עד שהאברך נכנע וסיפר לו את העניין. השיחה הסתיימה בברכה וידידות: "בעזרת ה' עוד נדבר, אגוטע נאכט", הפטיר ר' שמשון.

ב-1.00 לאחר חצות נשמעו דפיקות על דלת הבית, הדלת נפתחה. - לא פחות ולא יותר הרב פינקוס עומד בפתח הדלת: "שלו' עליכם". מאופקים לירושלים.

ר' שמשון נכנס. התיישב. הרגיע אותו מההלם...

שמעתי את הנושא הרציני המעיק עליך. עד שאני אעלה לירושלים יכולים לחלוף שבועיים, לכן באתי כעת ותכף אשוב הביתה, לא נורא בכלל לא היה לי קשה". שוחח עימו כשלושת רבעי שעה. ייעץ. הכריע. יצא ושב לביתו.

בשלוש לפנות בוקר אורות הרכב כבו ליד הבית באופקים... מי שראה את הרכב יכול היה לחשוב "נו, עוד חזרה מדרשה בצפון הארץ" אבל זו הייתה שיחה במרכז הארץ בירושלים. שיחת מוסר עמוקה בנושא הוותיק: לחיות את הצער של השני...

יחד" מחה ר' שמשון באוזניה. (כי גם אם לא צריך לתת לו כל מה שמצפה, יש ללטפו מפעם לפעם!, ולא להשאירו בוכה בבדידות. כמו כן, בדרך כלל יש לסייע בידו להירגע!, לחמם את ליבו ולהטיב עם נפשו הפעוטה). הוא הסביר לה את טעותה.

"בכי של ילד קטן היה מפריע לו מאד" מעידה בתו "בעיצומם של סוגיות שראו כי אבא מרוכז כולו, וכל רעש בבית לא יכול היה להפריע את כח ריכוזו, בכי של ילד היה מצליח לנתק את מחשבותיו. קם וניגש להרגיע את הבכי".

נכד החתם סופר'

והיה בחור, לא ילד, שלא בכה, אך ר' שמשון כבר בכה בשבילו, כפי שהעיד ראש ישיבה מפורסם. וסיפר את הדברים דלהלן לפרטיהם. בחור שקופה של שרצים הייתה תלויה לו מאחוריו, נזרק משיבה לישיבה, וכמעט נשר אל הרחוב, רבי שמשון סבר שעדיין ניתן להחזיק אותו בישיבה, ומשום כך ניסה לסדר אותו בישיבת אופקים, דיבר כמה וכמה פעמים על ליבו של ראש הישיבה הגאון רבי יעקב הורביץ זצ"ל, שיאות לקבלו בישיבתו, אך ללא הועיל.

בוקר אחד התקשר רבי שמשון אל ראש הישיבה וספר לו: "ישנה תגלית בנוגע לאותו בחור, התברר כי הוא נכד בן אחר בן - לחתם סופר".

למחרת התקשר רבי שמשון שוב בהמשך ניסיונותיו. ראש הישיבה זצ"ל הגיב כי לאחר ששמע כי הבחור נכד של החתם סופר, אולי ואולי יש לשקול מחדש את כל העניין, שמא זכות אבות יועיל לו בכל זאת להשתלב בחיי ישיבה.

ואז לפתע נשמע קול בכי מעבר השני של הקו - רבי שמשון פרץ בבכי: "לא, הוא אינו נכדו של החתם סופר, הוא נכד בן אחר בן - לאברהם יצחק ויעקב, עובדת היותו נכד של החתם סופר מדברת אל ליבנו! ועובדת היותו בן אחר בן לאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב אינה מדברת אל ליבנו?"

"לא יכולתי לעמוד בפני בכיותיו וקיבלתי את הבחור. דבריו אלו של ר' שמשון פלסו מסילות בליבי ולא מרפים ממני עד היום - כל בחור הינו נכד של אברהם יצחק ויעקב!" - סיים ראש ישיבה זצ"ל.

ברוך שלא עשני

הוא עובדא שר' שמשון ישב ברכב יחד עם ראש ישיבה גדול. אל חלון הרכב ניגשה אלמנה וביקשה בתחנונים על קבלת בנה לישיבה. ראש הישיבה שהיה בטוח שבנה לא מתאים לישיבה, ניסה לדבר על ליבה והבהיר לה כי אין לה להתאמץ להכניסו לישיבה, וכי גם חבל לה על המאמצים לריק. היא החלה לכאוב והורידה דמעות. ראש

פרשת השבוע, סיפור חסידי, ושיעור בהלכה

קו השיעורים והתוכן של 'דרשו', עם מגוון רחב של תוכן תורני איכותי

077-2222-666 וא 4992*

עמדו הנוכחים ולא ידעו מה להשיב. והנה ראה זה פלא. לפתע, ממש ברגעים אלו, הופיע על מפתן היכל הקודש בעלה של האשה ההיא. כשנכנס לחדרו של מרן, הודיע הבעל ששמע שאשתו נתנה סכום גדול לצדקה

המשכן שבאדם, והדרגות השונות בנדבת הלב של המנדבים מעותיהם לצדקה

הרב מאיר בנימיני

לימוד פרשיות המשכן, עמוסים בלקח מעשי, במיוחד כשכל גדולי הקבלה, המחשבה, החסידות והמוסר מוצאים הקשרים בכל פרט של בנין המשכן והמקדש, לתוכנות ומעשי האדם. ולומדים מהם הלכה למעשה.

אפילו אדני המשכן, המלמדים על כל כלל ישראל, שהרי לצורך האדנים נדבו מחצית השקל, לא פחות ולא יותר, וכולם היו שוין בו, ולהורות בא שביסודות המשכן כל בית ישראל שוין בהם באותה מדה, ולכן בתרומת האדנים שעליהם קיים המשכן, כולם שוין.

לא רק רוטשילד

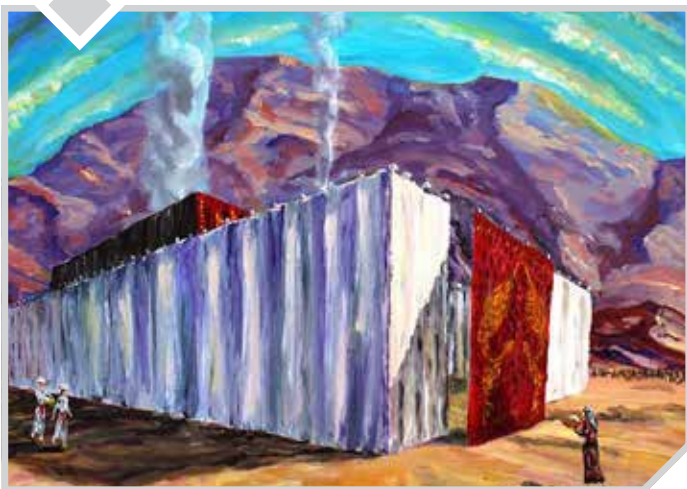
סיפור מופלא סיפר מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א (והובא בספרו כתב בספר 'חכמה ודעת') כפי מה ששמע ממורו ורבו וכך הוא מתאר:

"שמעתי מפי מו"ר הגר"מ שניידער זצ"ל שמיסד בית רוטשילד בפרנקפורט, היה חרדי עשיר מופלג בעל רכוש של מליוני מארקים, וכשהיה חולה כתב לו הקדוש ה'חפץ חיים' מכתב שייתן מיליון מארק לשיבות ברוסיה שהיו אז במצב נורא, והבטיח לו עבור זה חלק גדול בגן עדן.

ה'חפץ חיים' היה בטוח שיסכים, ודיבר כבר על כך שבקרוב תהיה רווחה לבני תורה, אבל משפחתו של רוטשילד כפי הנראה לא מסרו לו את הדברים, ולא הודיעו לו על המכתב הזה, ונפטר. ה'חפץ חיים' זצ"ל שמע על פטירתו וציפה בתחילה לאיזו ידיעה בענין הכסף שנתרם. למשפחת הגיעה ידיעה שלא הניח כלום מרכושו עבור הישיבות, והחליטו שלא לצער את החפץ חיים ולא הודיעו לו זאת.

אבל הח"ח זצ"ל הרגיש שמשמטים ממנו והבין את הענין, ואמר אז לבני ביתו, רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, והקב"ה לא רוצה שהתורה תתקיים על ידי המיליון של רוטשילד אחד, אלא חביבות בעיניו הפרוטות הבודדות המגיעות מכל בית ישראל, ושתק הח"ח ולא דיבר מזה עוד!

כי רצון של כל יהודי, יש לו כוח עצום! פרט זה נלמד גם מהמשך הפרשה כאשר יתירה מזו, מצינו שבשלב מסוים התבקשו בני ישראל להפסיק להביא, וכמו שאומרת התורה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אֶל-יַעֲשֹׂו-עוֹד מְלָאכָה, לְתַרומַת הַקֹּדֶשׁ (לו, ה-ז) המפרשים מקשים: הלא התשובה אינה מעין השאלה. הם אמרו

למשה מרבים העם להביא, והוא ציוה להכריז שלא יעשו עוד מלאכה! והיה לו להכריז שלא יביאו עוד.

דפיקות מעוררות

בספר "שפתי צדיקים" מובא תירוץ ועימו מעשה מופלא בשם ה'אוהב ישראל' מאפטא, וכפי שהוא כותב "ותירץ הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל הרב דקהילת אפטא זללה"ה, כי מצינו בכל נדבות המשכן נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, והטעם כי לא ציוה הקב"ה לקבל נדבה מאיש כלי וקמץ שנותן בעל כרחו ולבו בל עמו, רק מנדיבי לב, כי מי שהוא נדיב לב כל מה שהוא נותן הוא נחשב בעיניו למעט, ורצונו ליתן עוד יותר לפי ערך נדיבותו על קדושת המשכן.

על דרך משל מי שהיה לו ככר זהב ונתנו על מלאכת המשכן, היה אומר בלבו מה זה שנתתי, מי יתן והיה לי עשרה ככרים והייתי נותן את כולם על המצוה הגדולה הזאת שאין לה שיעור וערך, והנה אתערוותא דלבא הזאת היה נחשב לפני הקב"ה יותר מן גוף הנדבה. וזה גרמו בצלאל ואהליאב בגודל צדקתם שבלבם, שתיכף ששמעו הנדיבים את קול הפטיש של בצלאל וכל עושי המלאכה, לא היו יכולים להתאפק מלהביא עוד נדבה בבוקר בבוקר, כי היה חביב עליהם המצוה בשעתה. ודוגמא לדבר זה ראיתי בעיני כשהייתי בקהילת אפטא, והיה שם שמש אחד הדופק על הפתחים לילך לבית הכנסת, וכל מי ששמע את קול הפטיש שלו בחצות הלילה, לא היה באפשר לישן עוד או אפילו לשכב עוד על משכבו, רק קם תיכף ממטתו והלך לבית המדרש ללמוד או לומר תהלים.

והשמש הזה לא היה למדן רק איש פשוט ירא את ד' מנעוריו, אך בילדותו היה נער משרת את פני אדמו"ר הרב הקדוש מוהר"ר שמעלקא זללה"ה אב"ד ניקלשבורג, ומחמת שעשה שם עבודתו באתערותא דלבא ובדביקות גדול, גרם לו זאת לעורר את לב השומעים שיעמדו לעבודת הבורא ית"ש.

וכן היה במלאכת המשכן, דע"י ששמעו הנדיבים שבישראל את קול הפטיש של בצלאל ועושי המלאכה, היה לבם בוער להביא נדבות עוד יותר ויותר, ולפי שמשה רבינו ע"ה הבין זאת בשכלו הקדוש שלא יועיל להם שום הכרזה כל זמן שישמעו את קול הפטיש, לכך ציוה להכריז שלא יעשו עוד מלאכה לעבודת הקודש, וממילא לא יביאו עוד נדבות.

מחשבות הידיים

רעיון נפלא מובר על הפסוק וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ, רוּחַ אֱלֹקִים, בְּחֶכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת, וּבְכָל-מְלָאכָה לַחֲשֹׁב מִחֲשַׁבְתֵּי לַעֲשׂוֹת בְּאֶהָב וּבְפֶסֶף, וּבְנִחָשֶׁת (לה, לא ב) בספר אמרי פנחס, דברי תורתו של הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א, (פרשיות אות קנא):

הנה כל אדם יש לו דעת רק במוח, וכשעושה דבר צריך המוח לחשוב אותו דבר שעושה, מה שאין כן בצלאל היה מלא רוח וכו', שגם כל אבריו היו חושבין מחשבות, והידיים בעצמם עושים מה שצריך, שהיה בהם דעת בפני עצמם, כן אמר הרב ז"ל [רבי פנחס מקוריץ ז"ל] בשם האלשיך הקדוש.

ואמר שזה פירוש הפסוק (תהלים עח, עב) "ובתבונות כפיו ינחם", שגם בכפיו היה תבונה. וכן איתא (ויק"ר לה, א) בדוד שהיו רגליו מוליכין אותו לביהמ"ד, שהרגלים בעצמן היה בהם דעת. וזה על ידי שמקדש האדם את איבריו מאד לעבודת השי"ת, בא להם גם כן דעת. וזה שאומרים העולם, "מה שיש לו ברגל - אין לך במוח".

על הנשים

מסופר בספר ביתו נאווה קודש (חלק א עמוד קא), על מעלת ה"תורם" על מחשבה יתירה, ועל מעלת הנשים שנותנות כפי המובא בהמשך הפסוק "ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב. וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה, טוו את העזים" (לה, ה - כב). וכך מסופר שם: בעת שסובבו בעיר לקבץ נדבות עבור 'מעות חטים', לפסח כמובא בהלכה, נהגו אדמו"רי בעלז בעצמם לחזר אחר הממון. ובעת שהרבי המהר"ד זי"ע כבר היה חלש, שלח מרן את יוצאי חלציו שניים שניים מכל צאצאיו, ולכל זוג הצטרף אחד מהבעלי בתים שבעיר.

פעם בהתדפקם על אחת הדלתות, הבעל הבית לא היה בבית כי אם אשתו. הוציאה האשה סכום גדול של ממון ואמרה, כסף זה

משלי הוא, ואני נותנת, כי רוצה אני גם כן להמנות וליטול חלק בדבר המצוה. הפטיר לעומתה אחד השליחים שזה אינו שלך, אלא הכל שייך להקב"ה, שנאמר 'לי הכסף ולי הזהב' (חגי ב-ב). שתקה האשה ולא אמרה כלום. כשבאו אחר כך אל הרבי, סיפרו לפניו הכל וגם המעשה הנ"ל מאותה אשה נדיבת הלב.

נענה הרבי ואמר שיש הפותח את ידו ונותן צדקה וחושב הוא שמשלו הוא נותן, ומאידך יש איש הנותן צדקה ויודע הוא שמאת ה' הטוב הוא נותן. בשניהם יש מעלה מיוחדת, האחד נותן ברוחב לב בלי שום קושי, כי הכל מאת ה'. השני חושב שמשלו הוא נותן, ובכל זאת הוא כופה את יצרו ונותן נגד רצונו, וגם זאת מעלה גדולה. הראשון נותן 'תרומת ה' והשני 'תרומה לה', ובזה יובן למה הזכירה התורה את שתי סוגי התרומות הללו...

והמשיך עוד המהר"ד, אלא שאני מתפלל שנעלמה מעיניכם גמרא מפורשת (בבא קמא קיט.) 'גבאי צדקה לוקחין מן הנשים דבר מועט, אבל לא דבר מרובה' [כי אולי הבעל לא יסכים]. עמדו הנוכחים ולא ידעו מה להשיב. והנה ראה זה פלא. לפתע, ממש ברגעים אלו, הופיע על מפתן היכל הקודש בעלה של האשה ההיא. הגבאי ניגש לרבי והודיע שהבעל הגיע וחפץ הוא להיכנס אל מרן. כשנכנס לחדרו של מרן, הודיע הבעל ששמע שאשתו נתנה סכום גדול, ולכן הוא רוצה להוסיף סכום נוסף על המעות שנתנה אשתו. בזה הוסיף הרבי לומר, כי עכשיו מובנים גם המשך הפסוקים שבאותו ענין, 'ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב'. ורש"י מפרש עם הנשים, וצריך להבין מדוע באו האנשים. אלא שהם באו ליתן הסכמתם לנדבות נשותיהם שיהיה מותר לקבל מהן.

תשובה פקחית

רבי אברהם מסוכטשוב זי"ע בעל "אבני נזר" היה מפורסם כבר בילדותו בגודל חכמתו ופקחותו.

פעם למד חומש עם אביו הגאון הגדול בעל "אגודת אזוב" זצ"ל והקשה לו, איך הותר לנשים לנדב את המטווה, הרי מעשי ידיה של אשה שייכים לבעלה, השיב לו הילד על כך מיניה וביה: הרי כל הטעם שמעשה ידיה של האשה מגיע לבעל, הוא משום שבעלה מפרנסה, אבל בדור המדבר לא היה שייך טעם זה, שהרי ירד להם מן, ולכן ילכו לנדב את מעשה ידיהם למשכן.

ובליקוטי הריצב"א (וכן כתבו הספורנו והשפתי חכמים) מבאר שמטעם זה אמרה התורה "ויבואו האנשים על הנשים" (לה - כ"ב) וכתב רש"י - עם הנשים וסמוכין אליהם, שהרי הלכה פסוקה שלא לוקחים צדקה מרובה מן האשה, שיכול להיות שנותנת ללא דעת בעלה, ואילו היה יודע היה מתנגד (ב"ק ק"ט), וכיון שהנשים ידעו שהגבאים לא יקחו מהן, לכן הביאו איתן את בעליהן כדי שיתנו את הסכמתם.

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
חדש! ניתן להירשם בכל עמדות נדרים פלוס, טופס 'דרשו'

"חשבתי שאספת כסף מבעלי בתים, והחזקת אותי בביתך חודש ימים לשם כך. מדוע עיכבת אותי אצלך חודש שלם? וכי אין לי מה לעשות? אני אומר שיעורים. האם כיון שאתה רוצה אותי כאורח בביתך, אתה משאיר אותי סתם?"

הגאון רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל, עם משה נפלא שמסביר את הפשט בפסוק 'קחו מאתכם תרומה'

"קחו מאתכם תרומה לה'" (שמות ל"ה, ה')

הלשון תקחו "מאתכם" קצת קשה, מה ההסבר בתיבה הזו? ביאר ה"בלי יקר" בשלוש דרכים: א. מאתכם - ולא מהגזל, כמו שכתוב בתחילת פרשת ויקרא - "אדם כי יקריב מכם קרבן" ודרשו חז"ל: מכם - ולא מהגזל.

ב. ישנם שני סוגי נתינה - יש אחד שנתן מאתים דולר. שואלים אותו: "כמה נתת?" והוא משיב: "כיון שאינני יכול לתת פחות מפלוני נתתי מאתים דולר" ... זו לא נתינה "מאתו" אלא מחמת שההוא נתן... התורה מבקשת שהנתינה צריכה להיות **מאתכם**, ולא בגלל חשבונות ומניעים סביבתיים כל שהם.

ג. ויש אומרים, "מאתכם" ממש. היינו, שהנותן מנדבת לבו, דומה כאילו הקריב את גופו. כאילו מחסר מבשרו. כאילו נותן חלק ממנו. וכפי שנשמע בעובדה הבאה.

הנדיב שלחם עם עצמו

רבי חיים בריסקער זצוק"ל הגיע לעיר מינסק לאסוף כספים. במינסק התגוררו שני גבירים. רבי חיים סיפר לאחד מהם כי הוא בא במטרה לאסוף כסף לשיבת וולוז'ין. שאל אותו הגביר בכמה מסתכמים הציפיות, לאיזה סכום מצפים להגיע? אמר לו רבי חיים את הסכום. - משהו עצום.

הציע לו הגביר הצדיק: "שהרב יישב אצלי בבית, ואני כבר אראה מה לעשות בענין [לשתף נדיבי עם ולהסביר להם את הצורך וגודל הזכות, וכל כהאי גוונא - לשדל אחרים לתרום לשיבה].

רבי חיים ישב בביתו של הגביר ולמד. חלפו שבועיים והגביר מודיע לו: חצי מהסכום כבר ישנו.

יישר כח!

עברו שבועיים ימים נוספים - כל הסכום כבר נמצא.

שמחה גדולה מאד. רבי חיים שב לשיבה בוולוז'ין.

חלפו כמה שבועות והנה מגיעים שני הגבירים הללו לדין תורה.

הגביר השני של מינסק התאונן: "לא ידעתי כלום, לא ידעתי אפילו שהרב הגיע לאסוף כסף, כי הגביר הנודב הוציא מכיסו הפרטי את כל הכסף לשיבה, ואותי לא שיתף כלל. אני קורא לו כעת לדין תורה, - הרי אנחנו שותפים שנינו בתרומות לשיבות מידי שנה, מדוע עתה הוא הערים עלי והשתלט על הצדקה - נתן לבדו את כל הכסף?"

רק כעת הבין רבי חיים כי כל הסכום היה מכיסו של מארחו. הוא היה בטוח שהגביר יצא ואסף את הכסף בין תושבי העיר העשירים.

- - זה נכון?

"כן", השיב הגביר.

"אם ככה, גם אני אקרא אותך לדין תורה"...

"מדוע?"

"חשבתי שאספת כסף מבעלי בתים, והבנתי שהסיבה שהחזקת אותי בביתך חודש ימים היא לשם כך. אבל אם הכל היה מכיסך - מדוע עיכבת אותי אצלך חודש שלם? וכי אין לי מה לעשות? אני אומר שיעורים. האם כיון שאתה רוצה אותי כאורח בביתך, אתה משאיר אותי סתם אצלך?"

הגביר השיב: "נסיים קודם עם הדין תורה שלנו".

כאשר סיימו אמר לו לרבי חיים: "נכון, נתתי מכיס, אבל הרב'ה חושב שהדבר בא לי כל כך בקלות? שבועיים הייתי צריך להילחם עם היצר הרע שיסכים שאתן חצי מהסכום, והצלחתי. שבועיים נוספים הייתי צריך להילחם בשביל החצי הנותר".

פתח רבי חיים את עיניו ואמר: עכשיו אני מבין את הפשט בתיבות הפסוק שמעולם לא היו מובנות לי: "קחו מאתכם" מה זה קחו מאתכם, וכי אדם לוקח מעצמו? אדם נותן מעצמו! אולם עתה אני מבין, כיון שהיצר הרע לא מאפשר לתת תרומה, האדם נאלץ כביכול לחטוף בכח מעצמו ולתת תרומה - "קחו מאתכם תרומה".

(יחי ראובן' - תודתנו ל"פה נוף" ספרים)

והנה אני רואה בחור עומד סמוך לארון הקודש ומתפלל בכוונה גדולה, התקרבתי לארון הקודש וגיליתי שזהו הבחור המדובר, השקדן, העמל. כמובן לא הפרעתי לו באותם רגעים, אך למחרת ניגשתי אליו ושאלתי אותו לפשר תפילתו... מעיק לך משהו...? מישהו בבית לא מרגיש טוב וזקוק לתפילתך...?

על חכמה שאינה תלויה בכישרון ונקנית מעל דרכי הטבע...

הרב ישראל ליוש

"וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים..." (שמות ל"ה, ל"א)

מעם ישראל מצאו בטבעם ידיעה על טבעית, ובגבהות לב מיוחדת נטלו על עצמם את ההתעסקות במלאכת המשכן.

רוח אלוקים

זהו 'רוח אלוקים', ידיעה וחכמה על טבעית, הניתנת לאדם לא ע"י לימוד והתנסות, אלא מתנת קל היישר ממרומים, למי שיש בו שאיפה ורצון לדעת ולעסוק בעניני הקודש. בעלי 'נשיאות לב', אלו מי שליבם גבה ללכת בדרכי ה', וזיהו את הידיעה והחכמה העל טבעית שנטע ה' בליבם.

מרנא ה' חפץ חיים ז"ע כתב בספרו 'תורת הבית' (פרק ז') שדבר זה שייך בכל ענייני הטוב, בין בעניני הפעולות ששייכות לעניני הקודש, שצריך להתבונן איך לעשותה, ובין בעניני לימוד התורה. אם אחד יסכים בדעתו להשתדל להיות בקי באיזה סדר גמרא וכדו', ויראה ללמוד ולחזור כמה פעמים, או לברר איזה הלכה בתורה ומתייגע בה, בודאי הקב"ה יתן לו דעת בלבבו, ויעזרהו להוציא מחשבתו לפועל. וכל זה הוא בכלל מה שאמרו חז"ל: 'כל דבר שמסרו בת דין נפשם עליה, מתקיימת בידם', וענין זה שייך אפילו ליחיד... "עכ"ל.

הבכיות בארון הקודש

רוח האלוקים לה זכו בצלאל ומי שנשאו לבו לקרבה אל המלאכה,

הבה נתבונן באחת האמירות החשובות שאמר משה רבינו לבני ישראל במלאכת המשכן: "ראו" - הקשיבו היטב - "קרא ה' בשם בצלאל בן אורי... וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה..." מה כה חשוב באמירה הזו? מה המסר שרצה משה רבינו להעביר לעם ישראל בכך שה' קרא לבצלאל ומילא אותו ברוח אלוקים, בחכמה, בתבונה ובדעת? ובכלל, מה זה 'רוח אלוקים'... זה עוד משהו, מלבד החכמה, התבונה והדעת שהוא נתן בליבו...?

הדברים מתבארים היטיב עפ"י דברי הרמב"ן (לעיל לא ב), הנה עם ישראל היו פרוכים במצרים בעבודת חומר ולבנים, וידיהם הורגלו לעסוק במעשה טיט ורפש, ולא עסקו כלל באומנות דקה ויפה כמלאכת כסף, זהב וחרושת אבנים טובות, וא"כ איך ימצא בהם אדם חכם שיידע לעסוק במלאכות אלו: כסף, זהב, חרושת אבן ועץ, מעשה חושב, רוקם ואורג...? ואף אם נמצא מי שלמד חכמת מלאכה אחת, הרי לא ימצא מי שילמד את כל החכמות ויהיה בקי בכל האומנויות כולן...

אלא, קורא הדורות מראש ידע שירצה לעשות משכן במדבר, תיכף אחר יציאת עם ישראל ממצרים, על כן מילא את בצלאל ברוח אלוקים לדעת את כל המלאכות, ולהיות בקי בכל האומנויות, על כל סוגיהן...

ולא רק בצלאל זכה בחכמה ממרומים, התורה מספרת שה' נתן חכמה בלב כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה, וגם עליהם כותב הרמב"ן (לה כא) שהרי לא היה בהם מי שלמד את המלאכות הללו ממלמד, או מי שאימן בהן את ידיו, ובכל זאת הוא מצא בטבעו שידע לעשות את המלאכות הללו, ויגבה לבו בדרכי ה', לבוא אל משה רבינו לומר לו: "אני אעשה כל אשר אדוני דובר..."! זהו המסר האדיר שרצה משה רבינו להעביר לעם ישראל, שאף שבדרך הטבע, בצלאל ושאר עושי המלאכה לא היו אמורים להבין במלאכות מעין אלו, מ"מ קורא הדורות מראש מילא בלב בצלאל, מעל דרך הטבע, רוח אלוקים להבין במלאכות אלו, וגם חלק נבחר

כולל להוראה, מו"ץ ופוסק הלכות בקהילתו. מכיריו היום, לא יאמינו שבתחילת דרכו, ראשו היה חלש, והוא נאבק, פשוטו כמשמעו, על כל מילה ושורה בגמרא, ומי בכלל חשב על הבנת תוס' ודברי ראשונים. וכיום, כאמור, הוא תלמיד חכם ומרביץ תורה והלכה לשומעי לקחו...

אין זה אלא 'רוח אלוקים' לה הוא זכה משום שנשאו לבו לקרבה אל המלאכה. הקשיים לא הרתיעו אותו, הוא לא נכנע לראשו החלש, ולא הכתיר עצמו בסטיגמות שרבים ניסו לענוד לו... הוא עמל נגד הטבע והוא זכה לחכמה מעל לדרך הטבע...

תלמיד חכם מעל הטבע

כיוצא בדבר, מובא בספר 'ילקוט לקח טוב' (פ' כי תבוא) את שסיפר הגאון רבי דב יפה זצ"ל: מעשה בתלמיד אחת הישיבות הגדולות שלא נתברך בכשרונות מעולים. במשך שנים אחדות ניסה הבחור את כוחו בלימוד, ולאחר שלא ראה ברכה בלימודו נשבר, עזב את הישיבה והלך לעסוק בהוראה.

יום אחד נתגלגל לידו מאמר של הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל העוסק בדרכי הטבע, בו הוא מסביר שבאמת אין הבדל בין נס וטבע, וגם מה שנראה כטבע גמור, יכול להשתנות ברצון הבורא. עיון מעמיק בדברים העניק לו הסתכלות מחודשת בסוגית ההצלחה ואי ההצלחה בלימוד. לאור זאת אמר הבחור לעצמו: "אם כך, העדר הכשרון שלי לא צריך להיות מונע ומעכב את ההצלחה, אמנם כשרון הוא מציאות טבעית, אך לפי דברי הרב דסלר ההצלחה אינה תלויה דווקא בסיבה הטבעית, אלא הכל תלוי ברצונו של הקב"ה..." מכך הסיק הבחור שעליו להמשיך ולהשתדל בלימודים ביתר שאת וביתר עוז ולבטוח בה' שיאיר את דרכו וישלח לו ברכה והצלחה. הוא חזר לישיבה והחל ללמוד במרץ ובסקידה. כמה פעמים ביום היה משנן לעצמו פסוקים המדברים בענין הבטחון, ורק קיווה להצלחה, והיא אכן לא איחרה לבוא. העמל נשא פרי ותוך זמן קצר, לפי עדות רבותיו, ראו בו שינוי של ממש... כיום, סיים הגר"ד יפה, הוא תלמיד חכם חשוב ומרביץ תורה באחת הישיבות.

זו גם הרוח לה זוכים מי שלא ניחנו בכישרון רב, ובכל זאת עמלים והוגים בתורה, והתוצאות מדברות בעד עצמן... הם תלמידי חכמים מופלאים, בקיאים היטיב בכל מה שהם לומדים, ויש בידם קנין נצח בחלקי התורה, עליה עמלו והגו בכל אונם וכוחם...

מידי דברי בתופעה מופלאה זו, אני נזכר בתלמיד ישיבתנו, ישיבת 'אהבת אהרן' למתחזקים ובעלי תשובה, שלא התברך בכישרונות מיוחדים כלל וכלל, בלשון המעטה, אבל חשקו בתורה היה רב. הוא לא ויתר על אף מילה ושורה בגמרא, וכל אחת מהם נקנו לו בקושי רב. הוא עבר מחברותא לחברותא, שאל כל תלמיד שעוד היה מוכן לענות לו, לפי קצב ההבנה שלו, ולא ויתר... הוא למד דף ועוד דף, הקשיב לשיעור ועוד שיעור, בתחילה הבין רק חצי מהקושיא הראשונה, בהמשך הבין עוד קצת, אבל כל זה לא מנע ממנו להמשיך... כל רואיו, הרבנים והאברכים, לא הבינו כיצד אינו נשבר, אך הוא בשלו, עמל ועמל שואף ומבקש, מתייגע עוד ועוד...

פעם בשעת לילה מאוחרת, הזדמן לי להיות בקרבת הישיבה, החלטתי לבקר את הבחורים ולראות מה מעשיהם בשעה זו של היממה. בדרכי לקומת הישיבה, נכנסתי לבית מדרש של חסידות קרלין השוכן באותו מבנה, בקומה הראשונה, והנה אני רואה בחור עומד סמוך לארון הקודש ומתפלל בכוונה גדולה. התקרבותי לארון הקודש וגיליתי שזהו הבחור המדובר, השקדן, העמל. כמובן לא הפרעתי לו באותם רגעים, אך למחרת ניגשתי אליו ושאלתי אותו לפרש תפילתו... מעיק לך משהו...? משהו בבית לא מרגיש טוב וזקוק לתפילתך...? - התעניינתי בזהירות וברגישות.

"לא... ברוך ה' כולם בריאים ושלמים" - ענה לי הבחור - "דבר אינו מעיק עלי, אני פשוט מתפלל שאזכה להבין את הגמרא טוב יותר..." בהמשך הבנתי שמלבד מה שראינו, עמל רב ויגיעה עצומה, הוא אף השקיע בתפילה לאדון החכמה שיזכה אותו להשכיל ולהבין את דברי תורתו...

ותפילותיו ועמלו לא היו לשוא, הוא המשיך לשקוד שנים רבות בישיבה, ולאחר מכן עוד כמה שנים בישיבה חרדית, וכיום הוא ראש

בזכות התורה ולומדיה

מאות אלפי יהודים כבר זוכים להתקדם מדי יום בידיעת התורה
באמצעות התוכניות השונות של 'דרשו' אל תישאר מאחור!

לפרטים והרשמה גש לעמדת נדרים פלוס

התרוצצו שמועות על אפשרות לשימוש בראשי נפץ ביולוגיים וכימיים, דבר שזרע בהלה בציבור. התעוררו ספקות האם לקיים מסגרות לימודים, ובכלל, איך עוברים תקופה של חרדה שאינה פוסחת על איש? ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל, הכריע בשאלות האלו

הגאון הגדול רבי יצחק קולדצקי שליט"א, על הימים שבהם מדינה שלמה 'התמגנה' בעזרת דבק סלוטייף וחבישת מסכות

"וַיַּעַשׂ בְּצִלָּאֵל אֶת הָאָרֶץ" (שמות ל"ה, א')

לפני כשלושים וחמש שנים שררו בארץ-ישראל חרדה קשה ומצוקה. היתה זו תקופת 'מלחמת המפרץ הראשונה'. עיראק הסתבכה במלחמה עם מדינה במפרץ הפרסי וכתוצאה מכך נקלעה לעימות מדיני וצבאי חריף עם ארצות-הברית ועוד ממדינות המערב. הנשיא העיראקי, רודן אכזר שכונה בתואר המפוקפק 'הקצב מבגדד', חיפש תהילה בעולם הערבי, וגם היה חדור תאוות נקם על הפצצת הכור הגרעיני בארצו כעשור קודם לכן - וחשב שהטוב ביותר עבורו הוא לאיים בהשמדה על העם היושב בציון. הוא שיגר לארץ-ישראל טילי סקאד אימתניים, כל טיל באורך של עשרה מטרים כגובה בנין של שלוש קומות.

כיום כבר 'התרגלנו' לשיגורי טילים ולמערכות הגנה מפניהן בסייעתא-דשמיא, אך בשעתו היתה זו הפעם הראשונה שנעשה שימוש בטיילים העולים אל מעל לאטמוספירה ונוחתים על מקומות יישוב במרחק של מעל אלף קילומטרים. בנוסף, התרוצצו שמועות על אפשרות לשימוש בראשי נפץ ביולוגיים וכימיים, דבר שזרע בהלה בציבור. מדינה שלמה 'התמגנה' בעזרת דבק סלוטייף שאטם חדרי מגורים וחבישת מסכות גומי עם מסנני אוויר. לאורך חודשי החורף של שנת תשנ"א שררו חוסר ודאות ופחדים מפחדים שונים. עד שהקדוש ברוך הוא חמל על עמו, פדה אותו מיד אויב והמתיק את הגזירות הקשות.

באותם חודשים התעוררו ספקות ושאלות הנוגעים לכלל ולפרטים מתוכם. האם לקיים מסגרות לימודים במקומות מסוכנים? האם על תלמידי הישיבות בני חוץ-לארץ לשוב לארצותיהם? ובכלל, איך עוברים תקופה של חרדה שאינה פוסחת על איש?

הכנה נפשית

ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל, היה אז המדברנא דאומתיה, הנהיג אז את עולם הישיבות ועיני הכלל היו נשואות אליו. הוא הכריע בשאלות האלו ובאחרות, מתוך אחריות גדולה ומבט-על תורני ואמוני.

בשלהי חודש טבת נשא הרב שך שיחה בישיבת פוניבז'. שיחה

שעוררה הדים רבים וסימנה כיוון לכל מי שחיפש מורה למבוכותיו. הנושא המרכזי שלה היה הזכות הגדולה והשמחה העצומה של מסירות נפש למען השם יתברך.

הרב שך דיבר על כך שהמוצא היחיד של יהודי הוא אמונה ובטחון בקדוש ברוך הוא. "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עימדי". האב הרחמן נמצא עם האדם ומלווה אותו בכל מצב, טוב או רע, שעובר עליו. עבודת היהודי היא לקוות לטוב, אבל יחד עם זאת יש להתכונן גם למסירת הנפש. כל אחד צריך לשאוף להגיע למדרגת התנא הקדוש רבי עקיבא שאמר (ברכות סא:): שכל ימיו הצטער על פסוק זה של 'ובכל נפשך' מתי יבוא לידי ויקיימנו, השתוקק למסור נפש לקידוש השם.

הוא המשיך והזכיר את ה'בית יוסף' בהלכות מנחה של שבת (או"ח סי' רצ"ב בשם ה'שבלי הלקט') שמבאר את נוסח התפילה "אברהם יגל, יצחק ירנן, יעקב ובניו ינוחו בו". מדוע 'יצחק ירנן'? הוא מביא מדרש שמיד כשאמר אברהם (בראשית כב, ח) "אַלֵּקִים יְרָאָה לֹא הָשָׂה לְעֵלָּה בְּנִי" - מיד רינן יצחק ואמר שירה. ומה שירה אמר? שיר של קרבן. הוא הבין שעומד לעלות כקרבן על גבי המזבח, והוא שר ורינן. היה מלא שמחה והתרגשות על הזכות למסור את עצמו בציווי ד' יתברך.

מגיע לך מכות...

שמעתי אחר-כך מבני ביתו שבאותם ימים ראש הישיבה חזר על

רק גלות לגוף, כי-אם גלות מרה וקשה שמרוקנת מהנפש את דם התמצית וחלב האם, ובכל זאת הוא מסר שם נפש, כידוע, בשביל לא לעבור על דבר עבירה, ונותר איתן באמונתו ובטחונו בבורא עולם. בזאת מקנא אני".

חינוך מהבית

ככלל, היה הרב שך מעודד לדבר עם הילדים בבית על המושג של 'מסירות נפש', להחדיר להם מקטנותם שעל קידוש השם מוסרים נפש. לא רק בכדי שאם יזדמן להם למסור נפש שידעו את שלפניהם, אלא כדי שישתכלו אחרת על עצם החיים; שיתחנכו שלכך אנחנו חיים. שידעו מה העיקר ומה הטפל, ויחדירו להכרתם שכל מטרת החיים היא לעשות רצון השם.

הכרתי יהודי גדול כאן בבני-ברק שזכה לחינוך כזה מילדותו, ואכן הגיע לדרגות גבוהות. כוונתי למשפיע הצדיק רבי סנדר ארלנגר זצ"ל, שרבים התחזקו ממנו ונהנו ממנו עצה ותושיה. הוא היה ממתפללי בית הכנסת 'לדרמן', וזכינו לראות את תפילותיו המשתפכות לפני בוראו והלוהטות בלהט אש קודש. ראינו את דקדוק ההלכה שלו, את הקדושה והיראת-השמים שהרגישו בסביבתו. תמיד אמרו לי שמי שהכיר את אביו הגדול המקובל הצדיק רבי חיים אריה זצ"ל ידע שיש לכל זה שורשים. רבי סנדר היה צדיק בן צדיק.

אביו היה אדם גדול מאד מלוגאנו שבשוויץ. הסבא רבינו ה'סטייפלער' זצ"ל היה מכנה אותו ה'בעל מקובל'. בצעירותו הוא היה תלמיד-חבר של ראש הישיבה רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל בשנים שבהן חנה בשוויץ לפני שעלה ארצה, וכבר אז היה בעל דרגה גבוהה מאד.

תרגילים של מסירות נפש

ידוע הסיפור שבהיותו בן שמונה-עשרה או תשע-עשרה שאל את רבי אהרן לייב לאיזו מדריגה ותכלית עליו לשאוף להעפיל ולהגיע, ורבי אהרן ליב השיבו שכתוב בספרים שסוף מדרגות האדם הוא להיות מרכבה לשכינה. וכששמע זאת רבי חיים אריה מרבו קיים בעצמו ללמוד על מנת לשמור ולעשות ולהוריד הכל מעולם המחשבה והדיבור לתוך עולם המעשה. הוא השתוקק כל ימיו מתי יגיעו מעשיו למעשה אבותיו אברהם יצחק ויעקב שעליהם אמרו חז"ל: "האבות הן הן המרכבה" (בראשית רבה מז, ו).

סיפרו עליו כעל בעל דרגות נשגבות כבר מצעירותו ממש. אחיו רבי אברהם ארלנגר זצ"ל, בעל ה'ברכת אברהם', סיפר שכבר בהיותו בחור היה צם תעניות מערב שבת לערב שבת, ותענית דיבור היה נוהג מתחילת הזמן ועד סוף הזמן.

רבי סנדר סיפר שבתור ילדים אביהם רבי חיים אריה ערך להם 'תרגילים' של מסירות נפש. היה יוצא איתם ליער, מושיב אותם על נקיקי סלע בין העצים והשיחים, ואומר להם: "הנה כעת תציירו למול עיניכם אש ענקית בוערת למולכם, וניצבות בפניכם שתי אפשרויות: או לעבור עבירה ולהמרות פי השם חס ושלום, או לקפוץ לתוכה ולמסור נפש למען קדושת השם יתברך, ואתם

דברי ה'בית יוסף' שוב-ושוב באוזני כל מי שנכנס אליו. בכל פעם קרא את הדברים בהתפעלות ובהתרגשות עד כדי דמעות. באחת הפעמים הוא ראה שאיש-שיחו אינו מתרגש ומתפעל מהדברים במיוחד ואמר בחיוך: "איך אתה יושב כך בשקט ושננות בשומעך דבר כזה? מגיע לך על זה מכות"...

הרב שך הזכיר את הסיפור הידוע על גר הצדק הגרף פוטוצקי השם יקום דמו, שכידוע הושלך לאש בשריפה הגדולה בוילנא ב'עונן' שהחליט לערוק מהעדה הנוצרית ולהתגייר. הוא לא הצטער על בחירתו הטובה, וגם ברגעיו האחרונים כשהובל אל האש הלך בקומה זקופה כשבפיו ניגן את התיבות "אבל אנחנו בני בריתך, בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה" [הרב שך הכיר את הניגון של גר הצדק. הוא שמע אותו בצעירותו מפי יהודי מבוגר כבן תשעים בעיר סלוצק, שהיה נכנס מידי שנה במוצאי יום כיפור לבית הרב של סלוצק וניגנו בהתרגשות]. הגר הקדוש הזה הכיר לחלוטין בזכות הגדולה ביותר שנפלה בחלקו: למות על קידוש השם.

הרב שך הבהיר שעם זאת שמסירות נפשם של יצחק אבינו, רבי עקיבא והגרף פוטוצקי הן דרגות גבוהות ונעלות מאד שאינן בתחום השגתם של אנשים פשוטים - בכל אופן אמורים הם להוות דוגמא עבורנו. כך תשוקתו ושאיתו של יהודי צריכה להיות. וכך אמר: "מלחמה מתרגשת עלינו ואיננו יודעים מה ילד יום. מחד-גיסא אסור לאבד את התקווה שהשם יתברך יעשה לנו רק טוב, ובוודאי אסור לתת למצב שמתרחש סביבנו להכניס למשבר, מבוכה או חוסר-אונים הגורמים ביטול תורה וחוסר ישוב הדעת בעבודת השם. אולם יחד עם זאת מאידך-גיסא יש להתכונן למסירות נפש. צריך שבכל אחד תבער התשוקה לימות לקדש שם שמים".

דבריו של הרב שך גרמו לטלטלה. הוא לא הבטיח הבטחות וישועות, אלא הכין את הציבור לכך שכל מה שיקרה הכל מיד השם וצריך להתכונן להכל. אחד מבאי-ביתו נכנס אליו מאוחר יותר ושיתף אותו ברחשי לבם של מי מהאנשים שדבריו מאמץ זרעו חרדה ובהלה. הרב שך התפלל ולא הבין מהו שח: "הפחדתי? הבהלתי? חס ושלום. ההיפך הוא הנכון, רק עודדתי וחזקתי. הרי הכל נברא בשביל כבוד השם, ולא בכל יום זוכים להזדמנות למסור נפש למענו..."

מלא קנאה

בצעירותי זכיתי להשתתף במסע 'אשכבתיה דרבי', כשעם ישראל נפרד מאחד מגדולי וגאוני הדור רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל ה'חזון יחזקאל'. הלווייתו יצאה מביתו בשכונת 'בית וגן' בירושלים, והצטופפת בין ההמונים שבאו לחלוק לו את הכבוד האחרון.

ראש הישיבה הרב שך פתח את מסכת ההספדים, וקשה לשכוח את הדברים שאמר בקול בוכים לפני המיטה: "מלא אני בקנאת סופרים בגאון המנוח על עוז הרוח שהיתה בו לחבר עשרים וארבע ספרים על התוספתא. הזכות הזאת לפאר את עולם התורה בחיבורים כה חשובים ומועילים ממלאת קנאה את לב של כל מי שמכבד את התורה. אך לא פחות אני מקנא בו על עוז הרוח של מסירות נפש על שמירת התורה והיהדות שהיתה לו בגלות סיביר. זו לא היתה

מהפ

נחמנו להשיג
גם מסיבת
עוד ממאדית

מהפ
משיג
למשיג
מטת

יציאת הפאך שיצפו לה שנים רבות ליל הסדר חדש לגמדי!

לאחד שנות יגיעה ארוכות הופיע:

הגדה של פסח "המפורש"

לאחר עשרות שנים שבהן סדרת המפורש האירה את עבודת התפילה בכלל ישראל - מוציא לאור בעל המפרש הרב י. וינגרטן - "הגדה של פסח-המפורש" שתאיר את מצוות סיפור יציאת מצרים בלבך ובלב בניך ובני בניך. מילות ההגדה לצד פירוש משולב, מלוטש ובהיר, שנכתב מתוך שנות עיון וגיעה בסוגיות הראשונים - כדי שכל מילה בהגדה תהיה מאירה, מובנת ומרגשת.

"והגדת לבנך" - בבהירות. בעומק. בשלהבת הלב.

בת המפורש עכשיו בהגדה כלילת השלימות והיופי:

מבוא מקיף
לכל ענייני
הפסח,
יציאת מצרים
וגאולת
הנפש

פרק הדרכה
מיוחד
לקראת
ליל הסדר
- תמצות
סדר ההגדה
ועיקרי מצוות
הלילה

הדרכות
תמציתיות
לכל קושי
ושאלה
בעריכה נאה
המושכת את
הלב

הקדמה
לכל פסקא
להבנת התוכן
- קשר ברור
בין הקטעים
למהלך דינף

מילות
ההגדה
בעמוד
לפידוש
משולב
ומדויק

הוצאת ספרים גפן

02-5000-969

הדבר הראשון שעשה היה לבדוק אם יש עירוב במחנה, כדי שיוכל לפחות להוציא עמו סידור לתפילה. בלי להסס, הוא ניגש למשרד המפקד. כשהדלת נפתחה, לבו החסיר פעימה

הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א, מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה' ומחבר ספרי 'להאיר' על מעשים ואירועים שנחקקים בעצמות ומשפיעים לדורי דורות

הדעת. הבה נבחן מספר דוגמאות. בראשית הדרך, יורד עם ישראל למצרים. שם, מסופר כי חטאו חטאים גדולים, נטו אחר תרבות מצרים ונרתמו למפעליו של פרעה, אשר שעבדם "בפרך". בתגובה, הם סופגים על בשרם את גזירת השעבוד האכזרית. זהו מבנה, אשר במבט ראשון נסתר מעינינו. אנו מתבוננים בשנות הסבל והעינוי ואיננו מבינים את פשרן. מה מתרחש כאן? מהי תכלית הייסורים? אך לפתע, מתגלה הסוף המפואר. אותו שעבוד עצמו הוא שהוביל אותם ליציאה ברכוש גדול, הוא שהביא אותם לחזות במראות אלוקיים, בקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני. אנו מגלים כי מתוך הקושי נבנה דבר מה נשגב, בניין רוחני שלא יכול היה להיכונן בלעדיו. הם יוצאים ממצרים ומגיעים אל שפת ים סוף. המצרים רדפו אחריהם מאחור, הים לפניהם, וחיות רעות ארבו להם מן הצדדים. בלבול ואנדרלמוסיה אחזו במחנה. "ויצעקו בני ישראל אל ה'". הם אינם יודעים את נפשם, אך הקדוש ברוך הוא משיב: "מה תצעק אליי? דבר אל בני ישראל ויסעו!". באותו רגע של ייאוש קופץ נחשון בן עמינדב אל המים, והים נקרע לגזרים.

וכן על זה הדרך, עד לפרשה האחרונה, שבה עם ישראל חווה את המשבר הנורא מכל - חטא העגל. לכאורה, יכול היה בורא עולם למנוע את החטא. הקדוש ברוך הוא, השוכן במרומים, רואה את המתרחש מטה, בשעה שמושה רבנו עודנו שוהה על ההר. הוא ממתין. הוא נותן להם להעלות עולות ולזבוח שלמים, לשבת לאכול ולשתות ולקום לצחק, ורק אז הוא פונה למושה ואומר לו: "לֵךְ-בְּדֶ, כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ". אילו היה מקדים את דבריו בשעה אחת

מספרים שפעם נכח איינשטיין פעם באירוע רב-רושם ונוצץ. במהלך הערב, פנה אליו המנחה וביקש לכבדו בנשיאת דברים. "האם יוכל הפרופסור הדגול, שאל המנחה, להשמיע באוזני הציבור, על רגל אחת, את עיקרי תורת היחסות המפורסמת שלו?" איינשטיין עלה אל הבמה, חשב לרגע, ופתח בסיפור. "ביום מן הימים, סיפר, ייצאתי לטייל בכפר בחברתו של ידיד עיוור. תוך כדי הליכתנו, הרהרתי בקול רם ואמרתי כיצד הייתי שמח אילו מישהו היה מגיש לי כעת כוס חלב צונן. "פנה אליי חברי העיוור ושאל: 'כוס, מושג זה מוכר לי, אך מהו חלב?' "השבת לי: 'חלב הוא נוזל לבן.' "שב ושאל הידיד: 'נוזל, אני מבין מהו, אך מה פירוש 'לבן'?" "לבן, הסברתי, הוא צבע נוצותיו של הברבור." "נוצות, אני יודע מהן, אמר, אך מהו ברבור?" "ברבור, עניתי, הוא עוף בעל צוואר עקום." "צוואר, אני יודע מהו, התעקש החבר, אך מה פירוש 'עקום'?" "בשלב זה, המשיך איינשטיין, כבר החלה סבלנותי לפקוע. נעמדתי מולו, אחזתי בזרועותיו, ייצבתי את גופו ואמרתי: 'זהו קו ישר'. לאחר מכן, כופפתי את צווארו בעדינות ואמרתי: 'זהו קו עקום.' "או אז, סיכם איינשטיין לקול צחוקו של הקהל, "התפשטה נהרה על פניו של ידידי, והוא קרא: 'אהה! כעת הבנתי מהו חלב!' " הקהל אכן צחק, אך הבין היטב את הנמשל: כשם שהעיוור אינו יכול להבין את מהותו של החלב דרך מושג הצוואר העקום, כך אי אפשר לתמצת מחקר מדעי של עשרות שנים למשפט אחד הנאמר על רגל אחת.

סוד הגלות

אנו מסיימים בעזרת השם את פרשתנו, ועימה את חומש הגאולה. מתוך חומש זה, אנו נדרשים ללמוד את עיקר העיקרים: האמונה. האמונה שאליה אנו מצווים להגיע, החל מיציאת מצרים ודרך כל המהלך ההיסטורי והרוחני, עד לפסגת המעמד של "ולקחת אתכם לי לעם" במתן תורה. כל אלה מהווים מהלך אחד, רצף בלתי נפרד של התקשרות עם הקדוש ברוך הוא וקבלת תורתו מתוך אמונה שלמה. ישנו קו יסוד, רעיון החורז את החומש כולו, אשר עלינו לתת עליו את

לפתע, מתגלה הסוף המפואר. אותו שעבוד עצמו הוא שהוביל אותם ליציאה ברכוש גדול, הוא שהביא אותם לחזות במראות אלוקיים, בקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני. אנו מגלים כי מתוך הקושי נבנה דבר מה נשגב, בניין רוחני שלא יכול היה להיכונן בלעדיו

הדרוש, עלול היה אדם לחשוב: אם כן, חלק מהתרומות ישמשו למלאכת המשכן, וחלק אחר יישאר בקופת החיסכון, אולי למשיכה עתידית. ייתכן שאני תורם כעת לשווא. על כן, "חש השם לכבוד כל איש שטרחו והביאו", וכל מה שהובא לבית השם נכנס במלואו למלאכת המשכן.

כיצד? השיעור אכן היה מדויק, כפי שציווה השם את משה. ועם כל זאת, "וְהַמְלָאכָה... הַיְתָה דָּעִים", כלומר, היה די מקום במלאכה שציווה השם כדי להכיל בתוכה את כל מה שעשו בני ישראל, "וְהוֹתֵר" - הגם שהיה זה יותר מן הצריך. פירוש הדבר, שהקב"ה עשה נס, והמקום המוגדר קיבל לתוכו כמות גדולה משיעורו.

לפעמים, אנו זקוקים לנס כדי לראות כיצד המעט מחזיק את המרובה. אך כאן התרחש נס הפוך: המרובה נכנס אל תוך המעט. בורא עולם אומר לך: אם כוונתך רצינית, אם אתה עושה את מה שצריך לעשות, אם אתה בוחן מהו רצון השם כפי שהוא מופיע בשולחן ערוך ופועל על פיו - תצא מכך תועלת. אל תדאג. כשם שבמשכן, השראיתי את שכינתי בקרב עם ישראל עם הכסף "המיותר" שלך בדיוק כפי שעשיתי עם הכסף שהיה נחוץ - כך יהיה תמיד.

לך עם הקדוש ברוך הוא בתמימות ובפשטות. אני חפץ לסיים בסיפור. היה זה רבי שלמה הופמן זצ"ל. קשה לכתותו "הפסיכולוג החרדי", שכן מעולם לא למד פסיכולוגיה באופן רשמי, אך בפועל היה מגדולי היועצים ומבני הנפש בציבור החרדי. הוא היה תלמיד חכם וירא שמיים מופלג, שהותיר אחריו ברכה רבה.

באותן שנים של ראשית המדינה, עם גלי העלייה הגדולים, ובמיוחד עליית "ילדי טהרן", פעלו גורמים מרושעים במרץ כדי לעקור את הילדים העולים מדתם וממסורתם. רבי שלמה, כאברכים רבים אחרים אשר בערה בלבם אש קודש, התגייס בכל נפשו ומאודו למערכה הרוחנית על נפשם של הילדים. לאחר משא ומתן ממושך,

בלבד, הרי שהבעיה כולה הייתה נפתרת. משה היה יורד ומפיג את המתח בטרם הבשיל החטא. זוהי שאלה גדולה שכבר נשאלה רבות, ותשובות רבות ניתנו לה. אין בכוונתי להוסיף כאן תשובה משלי. אני רק יודע לציין את התוצאה...

אין תורה!

כאשר יורד משה רבנו מן ההר, הוא שובר את לוחות הברית. במעשה זה טמון מסר נורא ואיום: כל תכליתה של יציאת מצרים הייתה קבלת התורה, והנה, אין תורה. משה רבנו ניפץ את הלוחות. ומי הבטיח כלל שיקבלו לוחות אחרים?

אך משה עולה שוב אל ההר, וכשהוא חוזר, אין הוא נושא עמו רק את הלוחות השניים. הוא חוזר עם בשורה נפלאה נוספת. "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, הוּא מְכַנֵּס אֶת הָעָם וּמְכַרִּיז עַל הַצִּוּוִּי הַחֲדָשׁ: בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנִי מֵשִׁבְךָ אֶת יִשְׂרָאֵל שָׂרָה אֶת שְׂכִינְתוֹ בְּקִרְבָּם. וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים".

חשבנו שלאחר חטא העגל אבדה תקוותנו לקבל את התורה, והנה, לא רק שקיבלנו תורה, אלא זכינו בבנוס - משכן, והבטחה להשראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מאיתנו.

למדנו מכך שאנו שואפים לעיתים להבין את דרכי השם, לפענח את ה"מה", ה"איך", ה"כמה" וה"למה". אך האמת היא, שהעיוור מסיפורו של איינשטיין יבין את מהותו של החלב דרך צווארו העקום של הברבור, מהר יותר מכפי שאנו נוכל להבין את דרכי השם.

דבר אחד כן ניתן ללמוד. מהי משמעותה של אמונה בהשם? מהי תמצית האמונה בתורה? היא היכולת להשליך את עצמך אל זרועותיו של ריבונו של עולם, מתוך ביטחון גמור שכל המתרחש, בין אם הוא נראה טוב בעינינו ובין אם לאו, מתוזמן ומנוהל על ידו. וכך הוא הדבר גם בעניין קיום המצוות.

התעוררות פנימית

פעמים רבות אנו סבורים לעצמנו: "ישנם אנשים גדולים, ברוך השם, עובדי השם צדיקים. אנחנו, מה כבר תרומתנו? צימוק פה, צימוק שם... מה אנו ומה חיינו?". ולעיתים, מן הצד השני, נדמה לנו שאנו מגזימים, שאנו מקיימים מצווה בדבקות יתרה, שאולי היא מיותרת. אך הקדוש ברוך הוא בא ואומר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם". וכיצד יקרה הדבר? "וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה... מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנּוּ לְבֹ". אני חפץ בנדיבות הלב, בהתעוררות פנימית.

באה התורה ומסכמת את פרשת התרומות למשכן. לאחר שעם ישראל מביא את כל הנדרש למלאכה, נאמר: "וְהַמְלָאכָה הַיְתָה דָּעִים לְכָל-הַמְלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר". שואל על כך ה"אור החיים" הקדוש: הרי יש כאן סתירה. "דיים" משמעו שהכמות הספיקה בדיוק, ואילו "והותר" משמעו שנותרה עודף. אם כן, האם היה בדיוק או שהיה עודף?

ומשיב ה"אור החיים" הקדוש, כי הכתוב בא להשמיענו את חובתם של בני ישראל בעיני המקום. כיוון שהביאו ישראל יותר מן השיעור

במחנה. אם לא, בשבת אני לא עושה דבר. אני נשאר בחדר, אינני יכול להוציא דבר. אם תרצו שאוכל, תצטרכו להביא את האוכל לחדרי. אני חייב עירוב". הבקשה נשמעה הזויה. חייל פשוט שמגיע לבסיס ומכתיב תנאים למפקדו.

המפקד הביט בו במבט חודר, שותק לרגע, ואז שאל בקול שקט: "שלמה, אתה מזהה אותי?" "לא", השיב רבי שלמה, מבולבל.

"אני כן מזהה אותך", אמר המפקד, וחיוך קטן נרשם בזווית פיו מתחת לשפם המאיים. "הייתי חניך שלך. לא הרבה נשאר לי מאותם ימים, אבל המושג 'עירוב' נחרת לי בעצמות. אני זוכר איך פעם אחת התעקשת, ממש נלחמת, שלא נזוז מהפנימייה עם חפצים בכיסים, שמא ניכשל מחוץ לעירוב. הבנתי אז שעירוב זה דבר חשוב מאין כמותו, כי ראיתי כמה חזק עמדת על כך".

הוא הרים את שפופרת הטלפון. "אין בעיה", אמר. הוא שלח כמה חיילי מטה לנסוע לעיר הקרובה, להביא עמודים וחוטמים, והעמיד את כל המחנה על הרגליים כדי להקים עירוב לכבוד שבת. ואז שאל: "מניין יש לך?"

"לא", ענה רבי שלמה, "אף אחד כאן לא מתפלל במניין". המפקד לא היסס. הוא פנה למפקד הכלאי הצבאי הסמוך, ועל אחריותו האישית שחרר מספר אסירים שומרי מצוות למשך השבת, רק כדי שלרבי שלמה יהיה מניין.

אדם עושה מעשה, והוא אינו יודע את פשר תוצאותיו. הוא מתלבט - עירוב כן או לא, לחנך כך או אחרת. הוא פועל, והקדוש ברוך הוא אומר לו: אתה, תפקידך להביט בהלכה, לראות מה צריך לעשות. אינך יכול לדעת היכן יתגלו התוצאות, אינך יכול לחזות את פירות מעשיך. "וְהִמְלֵאכָה הָיְתָה דָּאָם וְהוֹתֵר". עם אמונה וקיום מצוות, יש ללכת בעיניים עצומות, לעשות את מה שצריך לעשות, ולהשליך את עצמנו אל זרועותיו של הקדוש ברוך הוא. התוצאות, במקדם או במאוחר, יגיעו.

התקבל אישור לקחת קבוצת נערים תחת חסותם. בלב פרדסי בני ברק, הוקמה פנימייה צנועה עבורם, ורבי שלמה היה אחד המדריכים הראשיים במקום.

בשבת אחת, לאחר סעודת הצהריים, הוחלט להוציא את הילדים לטיול רגלי קצר. הבעיה הייתה שהעירוב של בני ברק הסתיים במרחק לא רב מהפנימייה. התעורר דיון בין המדריכים. הילדים, פליטים ששרדו את התופת, נשאו עמם לעיתים חפצים אישיים קטנים - מזכרות יחידות מעברם - ולא יכלו להיפרד מהם. לא היו אלה חפצי מוקצה, אך טלטולם מחוץ לעירוב היה אסור.

אחד המדריכים הציע פתרון פרגמטי: "נניח להם לקחת את החפצים. כשנגיע לקו העירוב, נבקש ממי שמחזיק משהו לחזור לפנימייה, להניח את החפץ ולשוב אלינו. כך נמשיך בטיול".

אך רבי שלמה, שהיה אז בחור צעיר, התנגד נחרצות. "בשום פנים ואופן לא", פסק. "איננו צריכים להביך ילדים או להעמידם בניסיון. עלינו להסביר להם כעת את מושג העירוב, להבהיר שכאשר אין עירוב, אסור לטלטל חפצים, ולעמוד על כך שישאירו את הכל כאן".

הוויכוח התלהט, אך נסוב כולו על טובת הילדים וחינוכם. רבי שלמה, שבאופיו היה אדם עדין ונוח לבריות, הפגין התעקשות בלתי אופיינית. "עכשיו מסבירים ועכשיו עושים", חזר ואמר, "לא יהיה מצב שילד אחד יתפתה להשאיר חפץ בכיסו ויעבור, חלילה, על איסור".

חלפו שנים, ורבי שלמה, נקלע לבסיס צבאי מרוחק, שם היה צריך לשבות בשבת קודש. עם הגיעו, הדבר הראשון שעשה היה לבדוק אם יש עירוב במחנה, כדי שיוכל לפחות להוציא עמו סידור לתפילה. הוא סקר את סביבות הבסיס וגילה לתדהמתו שאין עירוב.

בלי להסס, הוא ניגש למשרד המפקד. כשהדלת נפתחה, לבו החסיר פעימה. מולו ישב קצין בעל ארשת פנים קשוחה, מאלה שלא רק מתנהגים בקשיחות, אלא גם דואגים להפגין אותה. שפם עבות וכהה כזפת הוסיף נופך מאיים לארשת פניו, שהייתה אטומה ממילא. רבי שלמה נשם עמוקות ואמר: "כבוד המפקד, אני זקוק לעירוב

תמיד רצית לזכור ולדעת את מה שלמדת?

מצטרפים למבחני 'דרשו'. לחזור, לשנן, להבחן, לדעת!
1,200 מוקדי מבחן חודשי ברחבי הארץ והעולם.
לפרטים והרשמה גש לעמדות 'נדרים פלוס'

תשובה מפתיעה, אותו סטודנט שלישי שהיה יהודי עבר לגור בארץ ישראל ולומד שם תורה.

שלחו להודיע לו את התוכנית שלהם וקראו לו לבוא. אותו יהודי לא ידע נפשו, הרי עברו שנים מאז, בנתיים הוא זכה למצוא את אור האמת ודבוק בתורת ה' תורת חיים, אבל אולי יש כאן דבר זיכוי הרבים. הבין שאין לו כתפיים להכריע בדבר זה, וקיים בעצמו "וקמת ועלית אל המקום וגו'" ובא לרבינו מרן הגראי"ל לצוק"ל.

אין כאן המקום להביא מה רבינו ענה לו, אבל כשהגיע לאותם חבריו מאז, סיפר להם מה שעבר עליו באתם שנים שנפרדו דרכיהם, וכעל שזכה לאור האמת, וכן סיפר שיש מושג דעת תורה ובארץ ישראל ישנו חכימא דיהודאי - חכם היהודים. ומה שהכריע לגביו, והם התרשמו ביותר!

חזר לרבינו ואמר שהשעה כשירה ויעביר להם מסר יהיה לתועלת ליהודים שם ובכלל.

וכשראה שליבם פתוח לענינים אלו, ורבינו כתב להם מכתב שבו הוא מעודד אותם לסייע להשבת יהודים אובדים אל חיק עמם ואמונתם, ואכן המכתב הרשים אותם.

סכסוך אימתני

עבר זמן, והיה סכסוך בין מדינת גאורגיה לרוסיה. לגאורגים היה נשק מתקדם יחסית לזה של הרוסים שהיה להם נשק מיושן, וחשבו שבזכות זה יוכלו להכריע את הרוסים.

אולם כשפרצה המלחמה התברר להם שהם לא אמדו נכונה את "הדב הרוסי", וכש"הדב" התעורר נהיה המצב לא פשוט. הרוסים שכבודם נפגע, גייסו כוחות אדירים והגאורגים הגיעו למבוי סתום ולא ידעו מה לעשות והיתה מבוכה גדולה.

ראש הממשלה זכר שהיה לו קשר עם חכם היהודים. וביקש מהחבר השלישי, שישטח את הדברים בפני מרן הגראי"ל ויבקש עצתו.

אמר לו רבינו שינסה שייכנע כמה שיותר מהר, ורק ינסה להשיג תנאי כניעה טובים ככל האפשר.

וכך עשה וניצלה מדינת גאורגיה מאימתה של רוסיה.

שאלה מתבקשת

ונשאל שאלה עצומה וכי כל החכמים באותה ארץ לא ידעו עצה פשוטה זו, והיו צריכים להגיע עד ארץ ישראל לקבל התשובה?

אלא להיכנס למריבה זה קל, לצאת ממנה צריך פקחות וחכמה, היות וכשנמצאים בתוכה קשה לצאת ממנה.

בס"ד

לכבוד ראש ממשלת נרוזה מר לזו נורנדידה הנכבד
בחסלת ד', עת אשר קרא רחור לאחוז בני-ישראל אשר במדינות
חסלאנד לשעבר מתחת עול דיכוי הנפש והגוף, קוה קדיש שיחזרו אליה
אחוזי האזכרים באונם אל חק אימתני ואמונתו. אך נבוכה תחלתו
ובמטף השנים נשכח ואין איש שם על לב את המן רכבות נשמת
מרוחות, אשר באונם נסדד התעבד על הדת, אשר ברמזה משועות
ובצפיות לנאל תנוד.

ובאשר בעת יש במדינתכם שלטון הדגה של חסד ונשוא, ראש
ממשלה ושרה, אנשי חסד חנה ומתנהגים בחסדם גם כלפי היהודים,
וכפי ששמענו מסיעים לכנות עם הזמן את הגורמות לראות קדילות
קדושות תאורות ונבנות ומסורות תורה ודיוקן ודלכים ונבנים חבות נדולה
היא זו לכם ולמדינתכם ובדאי תשיכו בכך תל כך תבורכו.

היוצאם בברכה
א"ל שטיינמן

י אדר א' תשס"ח לפ"ק

בני ברק ת"צ

והמלמד גדול לנו בחיי היום יום שגם אם נקלענו למריבה כבר לימדנו
כאן רבינו שלא להסתכל על כבודינו שאולי יושפל, לא להתייחס על
הבושה של הכניעה.

אלא להפסיק המריבה כמה שיותר קודם.

ואולי ניתן לשייך כאן מה שהיה מביא רבינו תדיר משאר בשרו הג"ר
שמחה זליג ריגר מבריסק זצ"ל שהיה משנן תמיד מאמר חז"ל "לעולם
יהא אדם רך כקנה, ואל יהיה קשה כארז" [תענית דף כ'].

ונוסיף ונמליץ על זה מדברי בעלי המוסר: הארז חושב שזו פחיתות
כבוד להתכופף בפני הרוח ולהיכנע לה, ולכן נשאר זקוף ונשבר, והקנה
מתכופף ונשאר. התכופפות קנה אינה סתמית, מאחוריה יש הבנה
עמוקה - שאין כאן התכופפות כלל, אין כאן פחיתות כבוד, היות
ההתכופפות שלו היא בשביל להזדקף.

ואת הסוד הזה אמר רבינו לגאורגים ומזה נלמד אנו בכל אורחות החיים!!

ללמוד במתינות, ביסודיות ובעיון קל

'עמוד היומי' - ללמוד בקצב שלך ולדעת את הש"ס עם עיקרי המפרשים

רבי גדליה נדל זצ"ל, היה אז מהנהלת הכולל. ואנשי המשרד הראו לו את דפי הביצוע של התוכנית המעניינת, הוא חייך ואמר: מצד ההלכה אין כאן בעיה, אפשר לקיים ולהגשים את הרעיון לכתחילה, אבל זה לא יקרה לעולם

על ההידורים המיוחדים בזהירותו הממונית של רבן של ישראל מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל

"אשר פקד על פי משה..." (שמות לח, כא)

"אע"פ שהיה משה גזר לעצמו הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהם", (שמות רבה נא, א)

כאשר הגיע מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל להתגורר ברמת אהרון כרב השכונה, התגלעה שאלה ממונית יום יומית, של 'דריסת רגל'. האפשרות הקצרה להגיע לבית הכנסת המרכזי של השכונה, הייתה לעבור דרך החניה שבין שני בניני מגורים, לחצות דרכה ולקצר את הדרך, האפשרות השניה הייתה להקיף ולהאריך את הדרך בכחמישים אחוז.

רוב תושבי האזור קיצרו ועברו דרך החניה והחצר, ובכך חסכו זמן, כוח וטרחה, בחום ובקור.

אך הרב לא עבר בשום אופן. גם בזמני חולשה לא העז לעבור דרך החצר, ולמרות שאמרו לו כי השכנים אינם מקפידים.

באומרו: אני חושש שמא השכנים לא מסכימים בלב שלם אלא מפני כבודי. וגם אם יסכימו לי, אחרים ילמדו ממני, ולהם אין רשות. כיון שראו את טרחתו באריכות הדרך, כמה פעמים ניגשו אליו השכנים מהבניינים הללו ואמרו לו כי הם נותנים לו רשות לעבור דרך החצר. אך המשיך לטרוח מאד בהליכתו, גם אחרי האירוע מוחי שלקה בו ואחרי התקפת הלב.

רשות כללית

כשנחלש עוד יותר, והיה ברור, כי השכנים מרחמים עליו עד מאד, וכעת אפשר שייסכימו בלב שלם, נענה למנות שליח שיגיש אישית לכל שכן מהמתגוררים בשני הבניינים שביניהם יש את המעבר, ויבקש רשות (מפי השמועה, כי הבקשה הייתה - 'רשות כללית' לא רק לו, אלא גם לכולם, כי הרי ילמדו ממנו).

יום אחד, אחרי שכבר קיבל רשות, אחד השכנים הניח על מקום המעבר פסולת בניה, וכדי לעבור, היה צורך לפסוע כעשרה פסיעות הצידה-ימינה לתוך החצר, כדי לעקוף את המכולה עם הפסולת, ולשוב לדרך הישירה מול בית הכנסת. הוא מיאן להיכנס אלא הסב את הדרך (כרבע שעה הליכה בשבילו בימים ההם).

באחת ממוצאי השבתות, רצו לקדש את הלבנה בחצר 'בית הכנסת צא"י', וכדי לראות את הלבנה היו צריכים ללכת לצד, ולהיכנס לחצר אחרת בבניין הסמוך לבית הכנסת. הרב לא הסכים לדרוך בחצר של השכנים, על אף שלא היו שם זרעים, שתילים או דשא, כלום - חול

ואבנים. הרב אמר כי יקדש את הלבנה בזמן אחר. והלך לביתו.

רוכשים דירה

מעשה שהיה, בראובן שמכר את דירתו לשמעון.

כשהגיע זמן הפינוי אמר ראובן לשמעון בצערו, כי אינו יכול לפנות את הדירה, היות ולא סיימו לבנות את הדירה החדשה שקנה, ואין לו לאן ללכת. [מעשים שבכל יום].

"אבל הדירה כבר שלי!" טען הקונה בצער כפול.

הם הסכימו ללכת יחד לר' נסים.

הפסק היה, כי לפי פרטי המקרים שהציגו הצדדים, הדין פשוט, כי כיון שראובן לא התנה בחוזה שבמקרה והבנייה של דירתו תתעכב, תהיה לו זכות להישאר בדירה (למרות שסיטואציה כזו מצויה) ההפסד של ראובן המוכר, ועליו לעזוב את הדירה.

"מה אעשה? אין לי לאן ללכת" אמר ראובן בכאב.

ר' נסים לא יכול היה לסייע לו מלבד ברכה מעומקא דליבא שימצא מקום דיור במהרה. ואכן הברכה הועילה מאד ואכמ"ל.

ההיפך הגמור

חודש אחר כך, ר' נסים קנה דירה לבתו.

המוכר היה רבי דוד הלל שליט"א. והוא סיפר במו פיו:

זכיתי בס"ד למכור את דירתי ברמת אהרון למרן זצ"ל. הוא רכש דירה לבתו. העסקה התנהלה בינו לבני שאבלח"ט.

מרן זצ"ל כתב את ה'זכרון דברים', וכתב בו תאריך אחרון לפינוי הדירה, וכמובן בהסכמתי המלאה.

גם כולל חזו"א נחשב לכולל טוב

נכנסתי לר' נסים, עם סכום כסף של 5000 דולר - סיפר תלמיד חכם. שאלתי אותו: "הרב מכיר כולל טוב, כי יהודי מחו"ל נתן לי תרומה של 5000 דולר להעביר לכולל אברכים?"

"יש ב"ה הרבה כוללים טובים" - השיב הרב שבעצמו עמד בראש כולל 'חזון איש' שנחשב כנראה לכולל החשוב ביותר בעולם. "אבל שהרב ימליץ לי על כולל טוב, מסוים".

ומיד, לפני שהשיב, מיהרתי והוספתי לשאול: "האם כולל 'חזון איש' נחשב כולל טוב?"

"כן, גם כולל חזון איש נחשב לכולל טוב".

נתתי לו את הכסף. והוא לקח.

סניף לישיבת ליקווד

בתקופה שה'כולל' היה נתון במצב כספי קשה במיוחד, חיפשו עצות שונות כדי לחלץ את הכולל ממצוקתו.

פלוני הביא רעיון מעשי, כי אפשר להגדיר את כולל חזון איש כסניף של ישיבת ליקווד בארצות הברית, ולהם היה אז תקציבים מ'קרן' פלוני, הכסף ההוא יכנס לסניף שלהם בארץ ישראל - כולל חזון איש בבני ברק. וכך תבוא הרווחה. רעיון שהיה טוב ומעשי. רעיון מהפכני.

רבי גדליה נדל זצ"ל, היה אז מהנהלת הכולל. ואנשי המשרד הראו לו את דפי הביצוע של התוכנית המעניינת, הוא חייך ואמר:

מצד ההלכה אין כאן בעיה, אפשר לקיים ולהגשים את הרעיון לכתחילה, אבל זה לא יקרה לעולם, והתוכנית שאתם משקיעם בה לכם לא תצא לפועל, חבל על הזמן שלכם, מדוע? בגלל שבסופו של יום ר' נסים כראש הכולל אמור לחתום על הדבר, והוא, בנקיותו לא יחתום על כך לעולם".

בכך נגזר הרעיון. הכל הכירו בצדקת דבריו של רבי גדליה, כי אין להם כל סיכוי מול הישרות של ר' נסים.

רשות מהאחינים

כששבו מהלוויה של אמה של מלכות - אחותו של החזון איש, שהייתה אמו של ר' נסים.

ר' נסים היה אמור לשבת לבדו באבלותו, בבית אימו. כי אחיו רבי יהושע תנחום זצ"ל, כבר לא היה בין החיים.

הוא נכנס לבית עיף מאד. חלש. כאוב.

באותו זמן קשה, רגע החזרה מבית העלמין, הרגע שהעולם הבא והעולם הזה נושקים זה לזה, ר' נסים נשאר על עומדו קרוב לפתח הבית, ואמר לבנו, כי לא יתחילו להתפלל 'מנחה' עם מניין אנשים (שהגיעו), וגם לא ישתה את כוס המים שהגישו לו בכלים של אמו, עד שיקראו לאחינים שלו.

אחינים!?

כן. שיקראו לאחינים - בניו של אחיו המנוח - הגאון והצדיק רבי יהושע תנחום.

לא מצאו אותם. ר' נסים קם בעצמו וניסה להשיגם: "היכן הילדים

כשהגיע הזמן, שילם את התשלום האחרון, אך הדירה אליה התעתדנו לעבור בס"ד עדיין לא הייתה מוכנה לאכלוס, והיה צריך להמתין מספר חדשים לגמר הבניה.

פניתי למרן זצ"ל וסיפרתי לו כי זה המצב.

הוא אמר לי בכזו פשטות, אתם משפחה עם ילדים, ואם כן, אתם ה'עגלה הטעונה', ואצלנו עדיין אין משפחה, ואם כן, מצידנו, אתם תישארו בדירה עד שדירתכם תהיה מוכנה, ותשלמו לנו את השכירות על שהותכם בבית, ואנחנו נשכור בינתיים, במקום אחר. (כביכול, לא עלה ברעיונו, ה'פסק' שפסק לפני חודש כי על המוכר לפנות את הדירה), והסיפור לא נגמר!

חודש אחר כך, פגשתי את ר' נסים ואמרתי לו: הרב לא יודע איזו סייעתא דשמיא יש לכם. בימים הללו שנתתם לי להישאר בדירה, ה'דוד שמש' התפוצץ וגם נגרם נזק לצנרת, והתיקון עלה הרבה כסף, הנה בזכות הוויתור שלכם הכול נפל עלי, כי עלי למסור את הדירה, כשהיא במצב תקין, ללא פיצוצים בצנרת.

אמר הרב זצ"ל: נשלם לך את כל ההוצאות.

תמהתי: מה פתאום?

הוא הסביר לי: לאמיתו של דבר, הדירה היא כבר שלנו, מהיום שהייתם אמורים לפנותה, אנחנו רק רצינו להיות טובים והענקנו לכם רשות להמשיך להתגורר, אתם נמצאים שם כאורחים וכשוכרים, ופשוט לגמרי שכל הנזקים עלינו - המשכירים. (הנזק לא נגרם מחמתכם ישירות. ומדוע ולמה שאתם תשלמו את נזקי הדירה שלנו?!).

"יותר אין לי מה להסביר לכם על המתקנות הממוניות של ר' נסים" - סיים רבי דוד הלל את סיפורו.

של מי העט, של מי העט?

התקיים בביתו כינוס מיוחד של 'קופת העיר' בהשתתפות מרנן הגר"ש ואזנר זצ"ל, הגראי"ל שטינמן זצ"ל והגרמ"י לפקוביץ זצ"ל ועוד.

ברגעים כאלו, ר' נסים היה דרוך ונמרץ, כדי לתת הוד והדר לגדולי התורה שהוא אחראי כעת על האירוח שלהם [הוא היה עומד על רגליו, לפעמים זמן רב, עד שהאחרון שבהם יישב] (תמיד, בעת שנכנס אליו תלמיד חכם אמיתי, גם צעיר ממנו בעשרות שנים, התנהג כלפיו ביראת כבוד יוצאת דופן נדירה במיוחד, בהוד והדר, קל וחומר בעת אירוח של גדולי וזקני הדור).

"בסוף הכינוס כאשר גדולי ישראל החלו לצאת, והגר"ש ואזנר עדיין היה בחדר, ניגש אלי סבא" - סיפר הנכד, "כשהוא טרוד מאד, ובידו עט פשוט ביותר ואף שבור מעט (מסתמא שלא שווה יותר משני שקלים) וביקש ממני שאברר של מי העט הזה".

עשיתי סיבוב בין הנמצאים ולא עלה בידי למצוא של מי העט, הנחתי אותו חזרה על השולחן. לאחר מספר דקות ניגש אלי שוב שאברר של מי העט.

העט, הטרידה אותו. עם כל העסק הציבורי והרגעים הנדירים: "של מי העט?"

"בבחרותי זכיתי ללמוד בישיבת חכמי לובלין המעטירה. בתחילה לא זכיתי להימנות עם המובחרים שבחבורה. השתוקקתי לעלות במעלות התורה, אך הרגשתי שאני תקוע אי שם בבינוניות. חשתי שאני עומד לקראת משבר

מגיד המישרים הגאון רבי יעקב שיש שליט"א,

על ההבדל בין 'נדיבות לב' ל'נשיאות לב', וכמה חשובה הגבהת הלב בדרכי ה'

"וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבֹ" (שמות ל"ה, כ"א)

את הסיפור הבא סיפר אחד מתלמידיו של רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל. היה זה בערב פסח כשהתלמיד סייע לרבו לנקות את ספריו הרבים לקראת החג הקרב ובא. בין הספרים נתקל התלמיד בכרך כתבים ישן, שהכיל חידושי תורה שרבי שמואל כתב בצעירותו בטרם מלחמת העולם השנייה. התלמיד עלעל בסקרנות בכתבים העתיקים וגילה להפתעתו דף חידושים עליו מופיעה החתימה הבאה: "שמואל הלוי וואזנר רבה של לודז'".

החתימה המוזרה הפליאה את התלמיד. הוא מעולם לא שמע שרבי שמואל הלוי וואזנר כיהן אי פעם כרבה של לודז', שהיתה עיר גדולה לאלוקים, ובטרם השואה התגוררו בה מאות אלפי יהודים ובהם גדולי תורה והוראה. ומה גם, שבאותה תקופה היה רבי שמואל בחור או אברך משי, ומן הסתם הוא לא התמנה בגיל כה צעיר לכהן כרבה של עיר כה גדולה וחשובה.

התעלומה לא נתנה לתלמיד מנוח, והוא המתין בציפייה לשעת כושר בה יוכל להעלות את תמיהתו. כשנקרתה לפניו ההזדמנות הנכונה, פנה התלמיד לרבו ושאל מה פשר החתימה המשונה שהופיעה על הכתבים הישנים.

רבי שמואל התחייך לשמע השאלה וסיפר את העובדה הבאה: "בבחרותי זכיתי ללמוד בישיבת חכמי לובלין המעטירה. בתחילה לא זכיתי להימנות עם המובחרים שבחבורה. השתוקקתי לעלות במעלות התורה, אך הרגשתי שאני תקוע אי שם בבינוניות. חשתי שאני עומד לקראת משבר. כולם בעלי כשרונות ועילויים מופלגים, ואילו אני בחור פשוט שהתקבל לישיבה בשל רחמיו של רבי מאיר שפירא מלובלין.

לאחר לבטים וחיבוטים, דמעות ותפילות, עלה במוחי רעיון מבריק שהציל את חיי הרוחניים. החלטתי לשאוף לכהן כרבה של לודז', שבאותה עת היתה אחת מהערים הגדולות והחשובות בפולין. כדי להגשים את השאיפה הזו, החלטתי שכבר מהיום אני מתחיל לממש אותה ולצעוד על פיה. בכל דף של חידושי תורה או נידון הלכתי, אחתום כרבה של לודז' כדי לחיות את שאיפתי הלכה למעשה".

בסופו של דבר רבי שמואל הלוי וואזנר לא נעשה רבה של לודז',

אולם הוא העפיל למחוזות גבוהים עשרת מונים, והפך לעמוד ההוראה ופסקיו וספריו נפוצו בכל רחבי תבל.

ויגבה ליבו בדרכי ה'

נאמר בפסוק: "וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבֹ" וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד" (שמות לה כא). ומבאר הרמב"ן וזו לשונו: "ויבואו כל איש אשר נשאו ליבו - על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות. וטעם אשר נשאו ליבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהן ידיו כלל. אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה ליבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

מדברי הרמב"ן אנו למדים כי בהקמת המשכן היו שתי בחינות. הבחינה הפחותה היתה 'נדיבות רוח', והבחינה הגבוהה היתה 'נשיאות לב'. 'נדיבות לב' נדרשה מכל מי שביקש לתרום כסף וזהב להקמת המשכן. אולם 'נשיאות רוח' נדרשה רק מבצאל ויתר החכמים שעסקו במלאכת הקמת המשכן ויצירת כליו.

הרמב"ן בפרשת כי תישא ממשיך ומבאר את דבריו וזו לשונו: "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ

המשך בעמוד 27

הוא המשיך הלאה, אבל אני לקיתי בהלם מוחלט. חשבתי לעצמי. הוא יכול להיבחן ברוגע להיבחן על 30 דף ואני לא? אולי גם אני יכול, ואז הצטרפתי...

הרה"ח אהרן כהן עם עוד ראיון נפלא במסגרת סדרת השיחות שהוא מקיים עם אנשים מופלאים הנבחרים על כל הש"ס

אחד מהדברים המדהימים בשיחות עם נבחי מסגרת 'קנין ש"ס' הוא, לקלוט כל פעם מחדש, עד כמה לכל אחד יש את המהלך האישי שלו עם וההסתכלות הייחודית והמקורית לעניין. כולם יחד מכוונים למטרה אחת ונעלה לזכות לידיעת הש"ס כפשוטו. השבוע, חווינו שיחה נעימה ומרתקת עם הרה"ג אברהם ישעיה מילבסקי שליט"א ר"מ בשיבת "משכן התלמוד" בעיר אופקים ששיטתו אותנו במהלך ודרכי הצטרפותו ל'דרשו' ובהמשך ל'קנין ש"ס'.

מתי התחלת ולמה?

לפני הכל מבקש הרב מילבסקי לנצל את ההזדמנות ולציין את ההכרת הטוב העצומה שיש לו ולבני משפחתו לארגון 'דרשו' ולגאון רבי דוד שליט"א העומד בראש על כל הטוב שזכו לקבל מהם ובזכותו, אין לי ספק, כל מה שיש לי היום בשטייגען ובידיעות התורה זה נזקף לזכות 'דרשו'. שיתברכו ממקור הברכות בשפע בלי גבול בגשמיות וברוחניות להוסיף ולהרבות חיילים לאוריינתא. היה זה בשנת תשס"ד. חוזר הרב מילבסקי עשרים ושתיים שנה אחורה. 'דרשו', ארגון חדש ובלתי מוכר יצאה במסע פרסום להצטרפות ללימוד ה'דף היומי' עם מסגרת מבחנים חודשיים, תמורת מלגת דרבון וכו'.

האמת, משתף הרב בחיך מעבר לשפופרת, ברגע הראשון הרהרתי לעצמי. פשוט, מנצלים את הגזירות הכלכליות ששררו אז בארץ ישראל. האברכים מתקשים לגמור את החודש אז דוחפים להם עוד מסגרת לימוד תמורת מלגה... בכל מקרה, לעצמי החלטתי ש-30 דף לחודש, זה הרבה יותר ממוגזם. לא רלוונטי עבורי. ואז, הגיע עת סיום המסכת. חבר קרוב גילה לי שהוא זוכה לסיים את כל המסכת עם המבחנים של הארגון החדש, 'דרשו'. הוא המשיך הלאה, אך אני לקיתי בהלם מוחלט. חשבתי לעצמי. הוא יכול להיבחן ברוגע להיבחן על 30 דף ואני לא? אולי גם אני יכול, ואז הצטרפתי...

מתי הצרפת ל'קנין ש"ס'?

איני יודע האם ב'דרשו' חשבו כבר אז על מסגרת 'קנין ש"ס'. התכנית הייתה די פשוטה, בל חודש מבחן על 30 דף ולזה הצטרפתי. אחר כך, התחילו את המחזור החדש במסכת ברכות. ואז פורסם על

המסגרת המהפכנית לגדל דור של יודעי הש"ס. התלבטתי הרבה, האם זה מעשי או לא, והחלטתי לפחות לנסות. אני זוכר, המבחן הראשון החצי שנתי כלל 200 דף. הייתי לחוץ מאוד, האם אצליח להיבחן כזאת כמות של דפים? ואכן אחרי המבחן ההוא הרגשתי שזה גדול מכפי יכולתי. פרשתי מהמבחנים הגדולים והמשכתי רק את המבחנים החודשיים, כך כל המחזור עד לסיום הש"ס.

במחזור הבא, בתחילה חשבתי להמשיך רק במבחנים החודשיים, אך אז קיבלתי הודעה מ'דרשו' שהיות ונבחנו בכל המחזור על המבחנים החודשיים אני זכאי בעיקרון להיכלל במסגרת 'קנין ש"ס' עם המלגות המכובדות, כך שבזכותם התעוררתי ברוך השם לנסות שוב. לא שהיה לי כל כך קל, אך זכיתי ללמוד ולהיבחן במבחנים הגדולים עד סדר נשים, ואז שוב החלטתי להפסיק ולהמשיך במבחנים החודשיים בלבד.

במחזור הנוכחי, מוסיף הוא בקול נרגש שאי שאפשר להעביר או לתאר עלי כתב, המשכתי במבחנים החודשיים והצטרפתי בהתחדשות למסגרת 'קנין ש"ס'. כעת אני כבר מתקרב לציון שנה לקראת היום המיוחד והמאושר של סיום לימוד וידיעת הש"ס כולו כאחד.

איך אתה מתכוון למבחנים החודשיים?

בכל שבוע אני לומד בתחילה כעשרה דפים, ואז אני משנן בכל

את הגמרא בקריאה ובהבנה בלי פירוש רש"י ותוס', בממוצע לוקח לי שש דקות לדף. כמובן, ממהר הוא לסייג. לדעתי, אין שום עניין לחקות אחרים. כל אחד צריך לראות מה מועיל ומסייע לו לזכות לידיעת הש"ס.

מהו סוד ההצלחה? מבקשים אנו לשמוע.

לא להתייאש. משיב הוא בחיך כבעל הניסיון, שניסה שלש פעמים לזכות ל'קנין ש"ס'. אך צריך להיות מאוד רציני ועקבי, הוא מוסיף. אצלנו בבית, יודעים כולם השבוע יש מבחן, ואז חלק גדול מהכנות לשבת מתבצע ביום חמישי. כי אני צריך לקום יותר מוקדם ביום ששי, להתפלל וללמוד עד שאני הולך לשיבה, ומיד אחרי הסדר בישיבה אני ממהר להשתתף במבחן.

איני יודע האם זה קשור, אך נראה לי שעצם הדבר שכל בני המשפחה מעודכנים וחווים את מבחני 'דרשו' מוסיף מאוד להשגות והשאיפות. ברוך השם אני שמח שבני האברך וכן כמה מבני הבחורים זוכים ונבחנים ב'דף היומי בהלכה' ורוכשים מושגים בהלכה. כן, יעזור השי"ת עוד ועוד.

היו מקרים של אתגר וקושי מיוחד להשתתף במבחן חודשי או של 'קניין ש"ס'?

אנחנו כמובן לא מתכננים שמחה או אירוע בלי לבדוק בלוח מבחני 'דרשו', מציין הוא בפשטות, בהשגה יהודית מרוממת. אפילו כשהיה ב"ה שמחה אצל האחים או הגיסים, זה היה ביום חמישי שלפני מבחן, לא אחת קרה וחזרתי הביתה, ובמקום להיכנס למיטה, התיישבתי להשלים את החזרה החודשית שלפני המבחן, כי זה המסגרת שלי לידיעת הש"ס ואני רוצה להצליח בזה בסייעתא דשמיא.

אכן. לפני כעשר שנים נולדה לנו בת שבמשך תקופה ארוכה אושפזה ב'פגייה', היינו צריכים להיות כמובן איתה כל הזמן. היה אז מבחן 'קנין ש"ס', והייתי אז באמצע שינון מסכת כתובות, עד היום כשאני לומד או משנן את המסכתא עולה לי בראש תמונת המסדרון ב'שערי צדק' שם שהינו. יומיים לפני המבחן הגדול ביקשתי רשות לוותר לי על התורנות, כי היה לי מאוד קשה לשנן בין מסדרונות הבית חולים. אחרי שקיבלתי בשמחה את הסכמת בני הבית כדי שאוכל להמשיך ולשנן במנוחת הנפש לפני המבחן, הגעתי רק לבקר, וניצלתי את כל שאר היום להמשיך לשנן לפני המבחן.

מה אתה משיב לחבר/מכר המתעניין אצלך על הצטרפות לתכנית 'קניין ש"ס'?

נדמה לי שמה שאמרת זה באמת המהלך המתאים לכל אחד. להתחיל בקטן, ולראות במה הוא מצליח. אם הוא מרגיש שהוא יכול, יוסיף ויתקדם גם למבחנים המסכמים ובהמשך אף ל'קנין ש"ס' ועוד ברוב, הצלחה אושר וסיפוק אמיתי.

אנחנו כמובן לא מתכננים שמחה או אירוע בלי לבדוק בלוח מבחני 'דרשו', מציין הוא בפשטות, בהשגה יהודית מרוממת

יום כשני דפים. בשבוע הרביעי אחרי שסיימתי ללמוד את החומר החודשי, אני משקיע בכל יום לשנן ולחזור כשבעה דפים באופן יסודי. אחר כך, ביום חמישי ולפני המבחן ביום ששי אני עובר שוב על כל הלימוד החודשי באופן מהיר.

לצד זה, זכיתי בשנים האחרונות להוסיף בלימוד והשתתפות במבחני ה'קנין ירושלמי' לפי סדר הדף היומי בירושלמי, כך שזה גם נכלל בחישובים.

איך באמת אתה משקיע ב'קניין ירושלמי'?

יש לי חברותא מיוחד ללימוד הירושלמי. אך לצד הלימוד העיקרי, אני משתדל ומתאמץ בשבת ובעוד זמנים לשנן את הלימוד, כשהרעיון המנחה אותי, הוא להגיע למבחן אחרי לימוד ושינון החומר לפחות ארבע פעמים.

האם אתה מתכוון למבחן המסכם ואיך חוזרים אנו למהלך ידיעת הש"ס...

יש את ה-30 דף שלמדנו בחודש האחרון, שרק כעת נבחנתי עליהם, בזה אני כעת פחות משקיע, אך את ה-90 הדפים הראשונים ובעיקר את ה-60 הדפים שכבר עברו חודשיים מעת שלמדנו, אני משתדל מאוד לחזור בשבוע האחרון, אף שזה כמובן לא כל כך קל לביצוע.

איך מצליחים להתכונן למבחני 'קניין ש"ס' הגדולים?

בעבר, הייתי משנן לפני כל מבחן את כל החומר. אך הודו לשם, מעת שהגענו למספרים הגדולים באמת. כמו כעת כשכבר אווזים בלמעלה מאלפיים דף בלי עין הרע, אז קבעתי לעצמי סדר לימוד ושינון של כשמונה דף ליום בימי השבוע, כך שאני מסיים בכל שנתיים את הלימוד שלמדנו עד היום.

כמה זמן לוקח לשנן דף גמרא?

כמובן שכל אחד יש לו יכולות אחרות. אישית, כשמדובר אחרי כמה מחזורי לימוד ומדובר כעת בחזרות הגדולות שכאמור מגיע אחרי כל הסדר לימוד בכל חודש וכו' - בסדר של שמונת הדפים שאני גורס

לשליחת תגובות לכותב המאמר, או לשתף בטיפים וראיונות לצד דרכי הצלחה כתבו ל: a0533185209@gmail.com

שאינו בו חיוב מסירות נפש, ולכן התנהגו איתם משמים שלא כדרך הטבע, ואילו אנחנו שלא מוסרים נפש על קדושת השם לא זוכים לכך. מביא אביי דוגמא למסירות נפש של דורות הראשונים. רב אדא בר אבהו, שהיה בדור הראשון והשני לאמוראים, ראה בשוק אשה כותית לבושה ב"כרבלתא" [רש"י מפרש בגד חשוב, והערוך מפרש בגד אדום. אך על כל פנים מדובר בבגד שבנות ישראל נמנעו מללבוש מטעמי צניעות]. הוא חשב שהיא בת ישראל, ולכן ניגש וקרע את הבגד מעליה. לאחר מעשה התברר לו שהיא כותית, ושילם לה ארבע מאות זוז.

שאל רבי שמואל, וכי לזה ייקרא מסירות נפש? הוא עשה למען כבוד השם מעשה שלבטח לא היה נעים ולא מכובד לעשות במעמדו, אבל איפה יש כאן מסירות נפש? אלא, אמר רבי שמואל, מסירות נפש היא עשיית דבר שנוגד את טבע האדם. אמוראים קדושים אינם קורעים בגדי נשים בפרהסיא... אלא שכבוד השם והקנאות לנושא הצניעות בערו ברב אדא וגרמו לו להתעלות מעל טבעו. זו 'מסירות נפש'. ובתמורה, הקדוש ברוך הוא משנה אף הוא את הטבע לאנשי אותו דור ועושה להם ניסים. ('לעשות רצונך')

בוחרים באפשרות השניה!... הוא רצה לפתח בהם את הנכונות למסירות נפש, לדעת לעת הצורך אף למסור את הנפש על קידוש השם, אך בעיקר לעורר תשוקה לחיות על קידוש השם. לתת את הלב והנשמה להשם יתברך. הציור הדמיוני של עמידה מול האש מחדירה בילד הכרה שחוץ מרצון השם אין כלום.

מהי מסירות נפש?

אמרנו כמה פעמים, שאמנם "מסירות נפש" ברמה הגבוהה היא עשיית רצון השם תוך כדי סיכון החיים, או ללכת בעיניים פקוחות למיתה בעבור קיום רצונו, אבל חז"ל כינו "מסירות נפש" גם מעשים חריגים שאדם מוכן לעשות מלב בוער, כמו לספוג בזיונות או מאסר או הפסד ממוני, או אפילו להגיע למצב של חוסר נוחות וקושי. זה גם סוג של מסירות נפש.

אחד ממוסרי התורה הגדולים של הדורות האחרונים ראש הישיבה רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל הביא לכך ראיה חזקה מגמרא במסכת ברכות (כ.): רב פפא שאל את אביי מדוע דורות הראשונים זכו שקרו להם ניסים ואילו הדורות האחרונים אינם זוכים לכך. ואביי השיבו שבדורות הראשונים היו מוסרים נפש על קדושת השם בכל ענין, אפילו בדבר

המשך מעמוד 23 | הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל

סבור שדי לו בכך, וכי נתינת הרשות שלהם מעניקה הסתברות וכוח רשות גם לגבי האח השלישי הצעיר]. ואז ביקש מהאחיינים שלו 'רשות השתמשות' בכיסאות שבבית, ובכלי הבית כולם - לכל המנחמים שיבואו ויכנסו לכאן, בימי האבלות. יצוין, דבר פלא, מה שסיפר בנו של רבי נסים, רבי מרדכי שליט"א, כי בבית של הסבתא המנוחה הנפטרת, שהיה צמוד לביתו של הבן ר' נסים, עמדו תמיד כמה כלים שבהם ביטלה אמו מאכלים כמה פעמים לאחיה מרן החזו"א. והמעניין הוא שלא השתמשו בכלים הללו מעולם. כי אמו חשבה כי הם היו רכוש הפרטי של אחיה - החזון איש, והיא כאחותו, הרי לא יורשת אותו, ממילא הכלים עמדו למשמרת ולא נגעו בהם.

(מילה בסלע, שתיקה בתרי' - מפרי עטו של הרב א. חפץ שליט"א)

של רבי יהושע? - עלתה השאלה בחלל.

בני המשפחה סייעו בחיפוש מהיר אחריהם. ולא הבינו מה מטריד אותו כעת כאשר כולם 'לא מיושבים' בדעתם, עייפים, טרודים, אחרי הלוויה.

הם הגיעו, תוך כמה דקות.

אמר להם: "עכשיו, הבית והכלים כבר לא של סבתא, אלא של היורשים שלה. אתם גם מהיורשים. האם אתם נותנים לי רשות להשתמש בבית ובכלים?" - שאל.

אחרי שקיבל רשות, הסכים להתישב ולקבל כוס שתיה להרוות את צימאונו הגדול.

אכן מיהרו והגישו לו כוס מים. בדרך 'שהכל' ושתה.

[מפי השמועה, כי לא השיגו את האח הצעיר ביניהם, שעדיין לא שב מבית העלמין, אך כיון ששני הבנים הגדולים כבר העניקו רשות, היה

המשך מעמוד 24 | הגאון רבי יעקב שיש שליט"א

שיצרו את המשכן וכליו הרגישו שאם הקב"ה מצוה עליהם לעשות מלאכות מופלאות שכאלו, הדבר מעיד כי היכולות הללו נמצאות בארגז הכלים שלהם. אמנם על פניו נראה מופרך שעבדים מלידה, שעסקו כל ימיהם בטיט וברפש, יוכלו לבצע מלאכות עדינות ומורכבות שכאלו. אבל מאחר שהקב"ה ציווה אותם לעשות זאת, הם התאזרו בנשיאות לב והצליחו לעשות את מה שנראה כמעבר לגבול היכולת.

(לרומם - תודתנו ל"פה נוף' ספרים)

וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומנויות כולם. והיודעים ורגילים בהם, בבוא ידיהם תמיד בטיט ורפש, לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה" (שמות לא ב).

אומר הרמב"ן: "וטעם אשר נשאו ליבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהן ידיו כלל. אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה ליבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

בדברים אלו מנחיל לנו הרמב"ן מסר אדיר ויסודי לחיים. חכמי הלב

מתוקים מדבש

"ידידי היקר, אתה לא פנית לחברת מוניות רגילה, אלא לחברת השכרת 'לימוזינות' המיועדות להסיע אנשי שררה ועשירים, וכמובן שגם המחיר בהתאם..."

"כָּל הַעֲשָׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמֵת" (שמות ל"ה, ב')

בזמן מלחמת תש"ח שהתחוללה בארץ ישראל, ניגש אדם אחד אל הרב מבריסק, ואמר לו: "נראה לי כי כל הצרות והיסורים באים מחמת ריבוי חילולי השבת בארץ הקודש"

"לא תבערו אש בכל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת" (שמות ל"ה, ג')

מספר אב"ד סאנטוב שליט"א בגיליונו 'נועם שיח': מסופר שהופיע אדם אחד בביתו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, ולחש באוזניו על אודות מעשיו הגרועים של פלוני, ואמר: "בוודאי עקב מעשיו הרעים, פקדה אותנו המגפה הקשה לאחרונה".

הפטיר רבי ישראל ואמר: "התורה צויתה לשלוח את המצורע אל מחוץ לשלשה מחנות, וכן אסור להושיב עמו טמא אחר, צריך להבין מדוע התורה הרחיקה את המצורע כל כך?

אלא יש לבאר, שהרי אמרו חז"ל (ערכין טו:), שצרעת באה על חטא לשון הרע, פעמים רבות נכשל האדם בחטא זה בעקבות ראיית חטאים ופגמים אצל הזולת, אף אם הם נכונים. על כן אומרים לו לבעל הלשון הרע: 'אם חושב אתה את עצמך למומחה במציאת חטאים ועוונות של אחרים, צא אל מחוץ למחנה בהתבודדות

מעשה שהיה - כך היה, אצל יהודי יקר מאמריקה, שכה סיפר: בשבת קודש, נדרשתי לנסוע עם רעייתי לבית החולים. החלטתי להזמין מיד מונית, שתיקח אותנו לבית החולים הקרוב. מיהרתי ליטול את מדריך הטלפונים, על מנת לחפש טלפון של חברת מוניות. בו ברגע שפתחתי את המדריך, הבחנתי במודעת פרסום של חברת מוניות. התקשרתי לחברה וביקשתי מתוך בהלה: "אני צריך בדחיפות מונית, לנסיעה לבית החולים".

"אני מיד שולח לך מונית - נענה מזכיר החברה - תכין בבקשה 400 דולר לתשלום הנסיעה".

"400 דולר?!?! - נזדעקתי - הרי מדובר בבית חולים שרחוק בסך-הכל כמה רחובות מביתי!".

וכאן מודיע לי האיש דבר שגרם לי להלם: "ידידי היקר, אתה לא פנית לחברת מוניות רגילה, אלא לחברת השכרת 'לימוזינות' - רכבי פאר ומלכות, עם ספות מרווחות, בר עשיר, ועוד אטרקציות, המיועדים להסיע אנשי שררה ועשירים, וכמובן שגם המחיר בהתאם - בעוד שמחיר מונית רגילה ליעד שלך הוא כ-20 דולר, הרי שהשכרת לימוזינת 'קדילק' מפוארת, עולה 400!".

כעת עלה בליבי ספק לא פשוט - מה עלי לעשות? - האם אבטל מיד את ההזמנה ואנתק את השיחה, ומיד אתקשר לחברת מוניות רגילה, או שמא אסור לי לבצע חילול שבת נוסף (בחיוג חדש לחברת המוניות), שכן עתה חברת הלימוזינה כבר מעמידה לרשותי מונית (מלכותית) שתיקח אותנו לבית החולים, כך שכל מטרת הניתוק והחיוג הנוסף (לחברה הרגילה), אינו נוגע להצלת נפשות, אלא נועד אך ורק לחסוך בכסף, והרי אין לחלל שבת עבור הפסד ממוון?...

והשיב על כך הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: שאין היתר לנתק את השיחה ולהזמין בשיחת טלפון חדשה מונית רגילה, שהרי לא מחללים שבת אלא על 'פיקוח נפש', ולא על 'פיקוח ממוון'. ועל אף שמטרת השיחה היא ל'פיקוח נפש', מכל מקום הנסיעה לשם ההצלה, כבר מזומנת בידו, כך שתכלית הניתוק והחיוג הנוסף, היא רק לשם חיסכון בהוצאה כספית.

פעם הוזמן לביתו של רבי יצחק אלחנן רבה של קובנה, ודחה את ההזמנה משום שידע שרבי יצחק אלחנן לא יסכים לקבל תמורה עבור הארוח.

**הם זינקו ממקומם והושיטו יד לעבר כסא
על מנת לטפס ולהוריד את הספר מהמדף
ולחגישו לשולחן. להפתעתם, עצר אותם
רבי משה בתנועת יד עדינה אך נחרצת**

"על שני קצות החשן" (שמות ל"ט, ט"ז)

בספר 'דרכי משה' מסופר: היה זה ביום רגיל בדירתו הצנועה של מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בלואר איסט סייד. אל הבית נכנסו שני תלמידי חכמים מובהקים מליקווד: הרה"ג רבי יוסף געלב זצ"ל (בעל ה"ברכת יוסף") והרה"ג רבי ישראל קעלנער, ראש מוסד "שלום".

השניים הגיעו כדי לדון עם הפוסק הדור בסוגיה סבוכה במסכת בבא קמא. תוך כדי המשא ומתן התורני, עלה צורך דחוף לעיין בלשונו המדויקת של ה"קצות החושן" על סימן מסוים, כדי ליישב את הקושיה שהתעוררה.

רבי יוסף געלב ורבי ישראל קעלנער הבחינו כי ספר ה"קצות החושן" הבודד מונח על המדף העליון של ארון הספרים, במקום שהגישה אליו קשה מעט עבור מרן זצ"ל, שהיה כבר בשנותיו המאוחרות. בטבעיות של תלמידים החפצים לשמש את רבם, הם זינקו ממקומם והושיטו יד לעבר כסא על מנת לטפס ולהוריד את הספר מהמדף ולחגישו לשולחן. להפתעתם, עצר אותם רבי משה בתנועת יד עדינה אך נחרצת. "אין רצוני להשתמש בבני תורה!" אמר להם בקולו השקט והחם.

במקום להמתין שיורידו לו את הספר מהמדף הגבוה, הצביע רבי משה על כרך עב-כרס של ה"שולחן ערוך" חושן משפט שהיה מונח לפניו על השולחן. הוא פתח את הספר ואמר בחיוך: "אם כן, את ה'קצות' שלי אקח מכאן, מהשולחן ערוך". כידוע, ה"קצות החושן" מודפס בשולי הגיליון של השולחן ערוך באותיות "רש"י" קטנות וצפופות מאוד.

הקריאה בהן הייתה קשה ומאמצת הרבה יותר מאשר בספר "קצות" ייעודי עם אותיות גדולות וברורות, בפרט עבור עיניו של זקן הדור. הנוכחים עמדו משתוממים. רבי משה בחר במודע בדרך הקשה יותר - לאמץ את עיניו ולקרוא באותיות הזעירות שבשולחן ערוך - ובלבד שלא ייווצר מצב שבו הוא "נהנה" משירותם של בני תורה או מטריח יהודי אחר עבורו.

הסיפור הזה נותר חקוק בזיכרוננו של רבי יוסף געלב כשיעור חי: הגאונות האמיתית אינה רק בידיעת ה"קצות החושן" על בוריו, אלא ביכולת לחיות על פי המוסר של התורה - לברוח מהכבוד ולכבד כל יהודי כאילו הוא עולם מלא.

מוחלטת, ושם תמצא את עוונותיך שלך!"
בזמן מלחמת תש"ח שהתחוללה בארץ ישראל, ניגש אדם אחד אל הרב מבריסק, ואמר לו: "נראה לי כי כל הצרות והיסורים באים מחמת ריבוי חילולי השבת בארץ הקודש".

השיב לו הרב מבריסק: "יונה הנביא היה על ספינה שכל נוסעיה היו עובדי עבודה זרה, ובכל זאת כאשר באה רוח סערה אמר ('יונה א, יב): "יודע אני, כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם".
למדים אנו מכך, שאפילו אם אדם נמצא בסביבה של עובדי עבודה זרה, וארע מצב של סכנה, עליו לחשוב, "בשלי הסער הגדול הזה", ולא לתלות את הסיבה באחרים!"

**התלמיד ניסה להוכיח לו עד
כמה נחוץ הכסף בשעה קשה
זו, אבל החפץ חיים גער בו**

"לתרומת הקדש" (שמות ל"ו, ו')

במוסף שבת קודש פרשת בא, תשנ"ו סופר כי בימי המלחמה העולמית הראשונה התגורר החפץ חיים בסנובסק שברוסיה, מצבו הכלכלי היה דחוק מאוד ובקושי עד שמצא לו לאכול לחם יבש. הנדיב הידוע רפאל גוך ממוסקבה ידע על מצבו ושלח לו שלש מאות רובל.

החפץ חיים תפס את התלמיד הראשון שנזדמן לידו, וביקש ממנו להיטיב עמו ולהחזיר מיד את הכסף. התלמיד תמה ושאל הרי מצבו של הרב כה דחוק ולמה יש להחזיר את הכסף? והשיב לו החפץ חיים שהמעוה הן של גזל...

וכדי להוכיח את צדקת דבריו הצביע על השורות הראשונות שבמכתבו של מר גוך בהן הוא מכתירו בתארים גדולים, אם כן טען החפץ חיים הרי הוא שולח לו את הכסף משום שחושב אותו לכזה, ולו היה יודע שאין בו אף לא אחד מהתארים הללו והוא יהודי פשוט, לא היה שולח כלום ונמצא איפוא שזו מתנה בטעות ויש כאן חשש של גזל.

התלמיד ניסה להוכיח לו עד כמה נחוץ הכסף בשעה קשה זו, אבל החפץ חיים גער בו ואמר: מה אתה סח? כאשר נשפכת טיפת חלב על בשר לא אוכלים את הבשר, והאשה הפשוטה ביותר נזהרת בזה, ומהו ההבדל בין איסור בשר בחלב לבין איסור גזל, היתכן שאני אכשל בעבירה כזאת? ולא נח החפץ חיים עד שהחזירו את הכסף והביאו לו קבלה מהדואר המאשרת את הדבר.

מאותה סיבה לא הסכים החפץ חיים לקבל שום טובת הנאה מאיש במשך כל ימיו, ואף במסעותיו הרבים על פני כל ארץ רוסיה, לא קיבל דבר חנם והיה משלם מחיר מלא בשכר אכסניה וכדו' עד פרוטה אחרונה.

כאשר הזמינו אותו לביתם של ידידיו הטובים ביותר, היה מתנה מראש שיקבעו לו את השכר המלא, ואם לא היו מסכימים לא היה סועד אצלם.

באיזה שלב של עירוב חצרות מברכים על עשייתה? האם מברכים על 'עירוב חצרות' הנעשה לחומרא בכל ערב שבת? ומה אומרים לאחר ברכת העירוב?

ברכת המצוות, מברכים אותה לפני עשיית המצוה, ובסמוך לעשייתה. ולכן, המקיים 'עירוב חצרות' על ידי זיכוי פת משלו לכל דיירי החצר - יברך המצוה, ולאחר מכן יגביה הזוכה, כיון שזמן זה נחשב סמוך לעשיית המצוה. ולכתחילה לא יברך עד שימסור את הפת לזוכה, כי אז יתכן שחל שם 'כלשהו' של עירוב על הפת, אבל קודם לכן לא חל עליה שם עירוב כלל, והרי זה כמברך על הנחת תפילין בטרם הכניסו בהן את הפרשיות, שבוודאי אינו נחשב כמברך בסמוך לעשיית המצוה. ואם לא בירך עד לאחר הזיכוי, יברך לפני הנחת העירוב בבית המיועד לו; ויש אומרים שלכתחילה ניתן לברך בשעה זו, וגם לדעת המשנה ברורה, יתכן שאף לכתחילה עדיף לברך רק לאחר הזיכוי, וכן מפורש בשולחן ערוך

לענין 'עירוב תבשילין'. ויש אומרים, שלכתחילה יברך דווקא לפני הנחת העירוב במקום השמור המיועד לו בבית זה. ולכן, למעשה, הנוהג לכתחילה לברך על עירוב חצרות לאחר זיכוי הפת, אין למחות בידו. ואף המברך לפני הזיכוי, רצוי שיאמר את נוסח 'בהדין עירובא' [ראה להלן] רק לאחר הזיכוי. ובדיעבד, יכול לברך עד לכניסת השבת, כיון שתחולת העירוב היא בכניסת השבת, וכל עוד לא נכנסה השבת טרם הסתיים קיום המצוה.

ונוסח הברכה בעת עשיית 'עירוב חצרות' [או 'שיתוף מבואות']: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על מצות עירוב". ופירוש הברכה: שציונו על התיקון שבאמצעותו אנו נשמרים מאיסור מלאכת 'הוצאה', דהיינו שציונו שלא להוציא חפצים מהבית לחצר ול'מבוי' ללא עירוב ושיתוף, ושם נרצה להוציא, נערך תחילה. ומקום שעושים בו עירוב חצרות ושיתוף מבואות פעם אחת עבור כל השנה, כנהוג, ויש מדיירי המקום שמחמירים להוסיף ולעשות עירוב חצרות ושיתוף מבואות בכל ערב שבת - וכפי שאכן ראוי לעשות, מחשש שמא התקלקלה הפת שהניחו עבור כל השנה - יזכו את העירוב והשיתוף לכל דיירי החצר והמבוי, אך לא יברכו עליהם.

ולאחר הברכה על 'עירוב חצרות', אומרים: "בהדין עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר, ומן החצר לבתים, ומבית לבית לכל הבתים שבחצר", [= בעירוב זה, יהיה מותר לנו להוציא ולהכניס מהבתים לחצר וכו']. וכשמתקנים גם את מבואות העיר ועושים 'שיתוף מבואות' [ראה במקורות] - נוהגים לעשות עירוב חצרות ושיתוף מבואות כאחד ומברכים ברכה אחת על שניהם, ובנוסח 'בהדין עירובא', לאחר "ומבית לבית", ימשיך: "ומחצר לחצר, ומגג לגג, ומבתים וחצרות למבוי, וממבוי לכל הבתים והחצרות שבעיר הזו, לנו ולכל הדירים בעיר הזאת ולכל מי שיתוסף בה". ואם מערב עבור כל השנה, יסיים: "לכל שבתות השנה ולכל ימים טובים". ואין צורך להחזיק את פת העירוב בידו בשעת אמירת 'בהדין עירובא'. ואם לא בירך ולא אמר בהדין עירובא, העירוב חל; אך אם אמר רק חלק מנוסח בהדין עירובא - יש אומרים שהעירוב אינו חל, ויש שמפקפק בדבר. וכשעושה גם שיתוף מבואות, והזכיר בנוסח בהדין עירובא רק עירוב חצרות, אין שיתוף המבואות חל, שהרי הוכיח בדבריו שאין כוונתו לשיתוף מבואות; וממילא אף עירוב החצרות אינו חל, שהרי חצרות רבות אינן יכולות לערב ביניהן ללא שיתוף המבואות, כיון שאינן פתוחות זו לזו.

[שו"ע שסו, יד-טו, משנ"ב פ-פד, שעה"צ ס, וביה"ל ד"ה מברך וד"ה בשעה; בו"מ דרשו, 85, 90-92 ו'94]

האם מותר לקיים שותפות 'יששכר זבולון' ללא הכרח? מהו הסכום שצריך זבולון לתת כדי לקיים שותפות זו? והאם השותפות גורעת משכר תורתו של יששכר?

בפרשת השבוע, בסדר הנחת הכלים במשכן, נאמר: "וַיֵּשֶׁם אֶת הַמִּנְחָה בְּאֶהָל מוֹעֵד נֶכַח הַשֻּׁלְחָן". את הביטוי 'נוכח השולחן', מבאר האלשיך הקדוש שהמנורה רומזת לחכמת התורה, והשולחן לשפע פרנסה ועושר, ולכן הניחו את המנורה נוכח השולחן, ללמדך "שאם יחזיק העשיר בחכם שיעסוק בתורה, נֶכַּחַו יִהְיֶה". וכך אמרו חז"ל: "כל המטייל מלאי לכיס תלמידי חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה". וכך נפסק בשולחן ערוך: "מי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד, או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים, ויחשב לו כאילו לומד בעצמו. ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוק עמו השכר".

שותפות זו שהוזכרה בשולחן ערוך, מכונה 'יששכר זבולון', על פי דברי חז"ל שבני שבט זבולון פרנסו את בני שבט יששכר, וכך התאפשר לבני יששכר לעסוק בתורה באין מפריע. ואין לקיים שותפות זו אלא כאשר אין ליששכר [- הלומד] כדי מחייתו, אך אם יש ליששכר כדי מחייתו, ולומד גם ללא השותפות, אסור לו להשתתף עם זבולון, כיון שמבזה בזה את התורה, שמוכר את שכרה ללא הכרח. ויש מתירים במידה והדבר מועיל לאיכות לימודו.

עיקרה של שותפות זו היא שזבולון יספק ליששכר כל הוצאותיו, הן לחיי היום יום והן לדברים הבאים מזמן לזמן, כגון לנישואי בניו ובנותיו וכדומה, כמידת אדם בינוני באותו מקום ובאותו זמן. אולם, ניתן לקיים שותפות כזו גם באופן חלקי, דהיינו שזבולון יתן סכום קבוע בכל חודש ללא קשר לגובה הוצאותיו של יששכר, או שיתן אחוז מסוים מהוצאותיו; ושותפותו בלימודו של זבולון, תהיה לפי יחס נתינתו וערכה. ונחלקו הפוסקים אם צריך להתנות בפירוש שעל ידי שזבולון מפרנס את יששכר יקבל זבולון חלק משכר תורתו, או שהשותפות חלה גם ללא תנאי מפורש. ולכל הדעות אין צורך לערוך תנאי שותפות בכתב, ואין צורך ב'קנין'. וכן אין צורך לקבוע זמן מסוים למשך השותפות; אך יש שכתבו שלכתחילה יש לקיים את השותפות במשך שלוש שנים ויותר, ולכל הפחות במשך שנה אחת. ואם קבעו זמן מסוים לשותפות, אין אחד מהם רשאי לחזור בו באמצע הזמן שקבעו ביניהם; אך אם יששכר מתרשל בלימודו, רשאי זבולון לבטל את השותפות, כי אחד מתנאי השותפות הוא שיששכר יתמיד בעסק התורה.

ובנוגע לחלקו של יששכר בשכר תורתו - לדעת רבים מהאחרונים לא נגרע מאומה משכרו של יששכר בגין השותפות, וכשם שמדליקים נר מנר ולא נחסר מאומה מאור הנר הראשון, כך זבולון נוטל שכרו מן השמים ולא נחסר משכרו של יששכר. ברם, יש שכתבו שאם עשו את השותפות בתנאי גמור כדיני התנאים, אזי נגרע משכרו. ועם זאת, לא ימנע יששכר מלהשתתף עם זבולון, ולא תהא עינו צרה לתת לאחרים משכר תורתו, כי על ידי שותפות זו יוכל להדבק יותר בהשי"ת ובתורתו, ויפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא. ואדרבה, במקרים מסוימים יתכן שמחויב בדבר, כדי שלא יצטרך למעט מלימודו.

ואם יששכר למד תורה שלא לשמה, או שללא ידיעתו של זבולון התבטל לגמרי מתורתו מחמת טרדותיו - יש שכתבו לא נגרע מאומה משכרו של זבולון. וכן להיפך, אם למרות סיועו של זבולון הוצרך יששכר ללמוד תורה מתוך הדחק, אין זבולון חולק עמו בשכר המיוחד ללימוד מתוך הדחק.

[שו"ע יו"ד רמז, א, וביאור הגר"א, ז; פסקים ותשובות (כץ) שם, יב]

לחיות כמו יהודי

קביעות בלימוד יומיומי ב'משנה ברורה' במסגרת 'הדף היומי בהלכה' - ללמוד לחיות כיהודי
אלפי שיעורים מתקיימים מדי יום בפריסה ארצית, לפרטים והצטרפות גש לעמדות 'נדרים פלוס'

שבוע אחרון

סט 'משנה ברורה'
כריכה קשה 6 כרכים
+ 'מועד לדוד'
על פורים וד' פרשיות
290 ש"ח בלבד!
במקום 482 ש"ח

סט 'משנה ברורה'
+ 'מועד לדוד'
+ חומש 'דרשו'
335 ש"ח בלבד!
במקום 608 ש"ח

סט 'משנה ברורה'
+ 'מועד לדוד'
+ 'ספר המפתח'
320 ש"ח בלבד!
במקום 559 ש"ח

סט 'משנה ברורה'
+ 'מועד לדוד'
+ 'שלחן ערוך' 'דרשו'
ברך ט' וכרך י'
429 ש"ח בלבד!
במקום 789 ש"ח

סט 'משנה ברורה'
+ 'מועד לדוד'
+ סט 'חפץ חיים'
ו'שמירת הלשון'
351 ש"ח בלבד!
במקום 651 ש"ח

מבצע הספרים הגדול

חודש אדר תשפ"ו

עד 10 תשלומים באשראי | המחיר כולל משלוח עד הבית | המלאי מוגבל וכל הקודם זוכה
לרכישה 'נדרים פלוס' טופס 'דרשו' | מוקד 'דרשו' 02-560-9000

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: dirshu@dirshu.co.il

גליון 726
שנה י"ד תשפ"ו

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר ז"ל

סיפורי חז"ל

ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה'
מלא את המשכן (מ - ל"ד)

וכבוד ה' מלא את המשכן, כיון שנעשה המשכן, הלך משה והרכין אזנו במשכן, אמר משה שמא תאמר שיש בלבו של הקדוש ברוך הוא על ישראל על מעשה העגל, שעד עכשיו הוא עומד בכעסו כנגדם, והוא בקושי עמהם, או הוא מתרצה להם והוא נוהג במידת רחמים עמהם. מיד פייסו הקדוש ברוך הוא שאין בלבו על ישראל כלום, ואמר, כמו לשעבר עד שלא עשו אותו מעשה, הייתי נוהג עמהם במידת הרחמים, כך עכשיו אנהוג עמהם במידת הרחמים. באותה שעה שמע משה קול נאה משובח, אמר הקדוש ברוך הוא למשה, לשעבר היתה איבה ביני לבין בני, שנאה ביני ובין בני, תחרות ביני ובין בני. אבל עכשיו שנעשה המשכן, אהבה ביני ובין בני, שלום ביני ובין בני, אימתי היה שלום לישראל, בזמן ששכן כבוד הקדוש ברוך הוא במשכן, וכבוד ה' מלא את המשכן.

(במד"ר י"ב - א')

פרשת השבוע

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת
שבתון לה' וגו' (ל"ה - ט')

מסופר: איש אחד בא אל הרה"ק בעל "ישמח ישראל" מאלכסנדר זיע"א, והתלונן בפניו שיש לו חנות ואין לו פרנסה ממנה, הפדיון מועט ובקושי הוא מספיק לכסות את ההוצאות. הבין הרבי מתוך דבריו שהוא פותח את חנותו גם בשבת קודש. אמר לו אם אתה מסכים לקחת אותי לשותף בחנותך, בלי שאשקיע בה סכום כלשהו, בחלק של חמשה עשר אחוזים ממנה, אני מבטיח לך שתהיה לך פרנסה. הסכים האיש ברצון להצעת הרבי, ומיד ישבו שניהם וכתבו שטר שותפות כדן. אחר כך אמר הרבי: כיון שעתה שביעית מן העסק היא שלי, הרי אני בוחר לעצמי את יום השבת, והרווח של יום זה יהיה שייך לי, ושל ששת ימי החול יהיה שלך. ואם כן אני מצוה עליך שתסגור את החנות ביום השבת שהוא שלי. עתה ירד האיש לסוף דעתו של הרבי ומאז סגר את חנותו ביום השבת.

מרבנים העם להביא (ל"ז ה')

מסופר: פעם אמר הרה"ק ה"בית ישראל" מגור זיע"א: כל צדקה וחסד שעושים בני ישראל בכל הדורות ממתן תורה עד עצם היום הזה, הכל נובע מכח אמירה זו מפי עליון "אשר ידבנו לכו" (שמות כ"ה - ב.). אמירה זו החזירה או

בבני ישראל את רוח הנדיבות עד סוף כל הדורות. והוסיף שמהאי טעמא התרחש במלאכת המשכן הענין הידוע "מרבנים העם להביא" כי משה רבינו נוקק אז להחזיר בישראל רוח נדיבות הוקה כל כך שתספיק לכל הדורות.

ואת הקרשים ציפה זהב

ל"ז - ל"ד)

מסופר על חסיד אחד, שהגיע פעם לקראת ש"ק פרשת ויקהל לשבות את שבתו בצילו של רבו הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זיע"א. ובעת קריאת התורה כיבדוהו בעליה ורבינו בעל הקורא חתם את הקריאה בעליה שלו בפסוק, "ואת הקרשים ציפה זהב וגו' ויצף את הבריחים זהב. בתקופה זו היה החסיד נתון בלבטים ממושכים, בנוגע לתחום המסחרי שכדאי לו להתעסק בימים אלו, ומטרת נסיעתו לשינאווא היתה בין השאר, כדי לשטוח את ספקותיו לפני הרבי ולהמליך עמו באיוה תחום ראוי לו להתעסק? עתה ראה בפסוק שהצדיק חתם לו כמין הוראה לעסוק במסחר עצים. במוצאי שבת קודש נפרד החסיד מהרבי, וכבר למחרת ריכוז את שעות המסחר שלו בסחר עצים, הוא ראה חיל בעסקיו המסועפים, ובמרצת הזמן העמיק את אחיזתו בשוק העצים עד שהתעשר והפך לגביר גדול.

זמני השבת

פרשת ויקהל-פקודי - החודש

זמני כניסת השבת

ירושלים: 5:10 ת"א: 5:25

זמני יציאת השבת

ירושלים: 6:23 ת"א: 6:25 ר"ת: 7:00

הצלה מופלאה בזכות עצתו וברכתו של הרבי

שמחה חסידית טהורה הייתה נסוכה על פני החסידים שבאו להסתופף בהמוניהם בצל הרה"ק רבי שלום דובער הרש"ב מליובאוויטש זיע"א. (יומא דהילולא ב' ניסן) הן שמחת תורה היום ולא כל יומא זכאי כיום קדוש זה, על כן שרתה על החסידים שמחה בתוספת מרובה מאשר בכל השנה כולה. בין המוני החסידים שהגיעו היה גם החסיד המובהק ר' פתחיה, שלא החמיץ שום מועד ממועדי השנה והסתופף בכלם, באווירת החגים המיוחדת בצל קורת הרבי. עשיר גדול ואיש חסד היה ר' פתחיה, מסחרו המשיגשג בסחר העצים הקיף ערים ומדינות רבות בכל רחבי רוסיה ומחוצה לה, עושרו הלך וגדל ועסקיו התרחבו. וככל שעושרו התרבה, כן פתח והרחיב ידו במתן צדקה לכל דכפין.

באותו יום שמחת תורה התוועד הרבי עם המוני החסידים שנתקבצו ובאו מכל רחבי רוסיה, צפופים ולחוצים עמדו לפניו, שותים בצמא כל הגה היוצא מפיו, בסיום דבריו פתחו כמאליהם בניגון שמחה, שהלך וגבר עד שמילא את האולם מקצה אל קצה. לפתע הושלך הס, השירה פסקה כאחת, עוד קול או שניים המשיכו בניגון, ואז חדלו גם הם, כל העיניים הופנו לעבר הרבי, תמדהו ומבקשות להבין מדוע הופסקה לפתע השירה. הרבי עצמו נראה היה כמחפש אחר משהו, מסובב ראשו לצדדים ועיניו תרות לכל עבר. לפתע קרא לעומד מולו, ולחש על אוזנו מספר מילים, הקשיב האיש, אחר הפנה את ראש לעבר הקהל והכריז: "ר' פתחיה מחרסון". חלפו דקה דקותיים, תנועה בקהל ובין החסידים נראה ר' פתחיה מפלס דרכו לעבר הרבי ועיניו מביעות תמיהה והשתוממות, מה רוצה הרבי ממנו פתאום? כחסיד נאמן ניגש אל הרבי מבלי לשאול שאלות. הרבי הרים את עיניו הטהורות, קבע את מבטו החודר והנוקב בפניו של ר' פתחיה, ושאלהו במתינות, הלא תגיד לי פתחיה, כמה פעמים מבקר אתה ביער במשך החורף? כמעט שאינני עוזב בימות החורף, ענה ר' פתחיה ביראת כבוד, יש לי בית עץ קטן בלב היער, ובו אני שוכן ברוב חודשי החורף כדי לפקח על עבודת הפועלים, ומאחר שאין באפשרותי כמעט לנסוע בתקופה זו בדרכים המושלגות והקפואות, נאלץ אני לשהות שם עד לאחר הפשרת השלגים. וכיצד מסתדר הנך בימות החנוכה? הקשה שוב הרבי. באותו בית אני גם מדליק את נרות החנוכה. פני הרבי הרצינו ובהגביהו מעט את קולו אמר נחרצות, שמע אם כן את אשר אצווה לך, הלא ייתכן שהרוחות הסוערות וסופות השלגים המשתוללות ביער בתקופת חנוכה, יעכבו אותך מלהגיע בחזרה אל ביתך, וכך יעכבו אותך מקיום מצוות הדלקת נר חנוכה, הייתי מייעץ לך אפוא, שבעת צאתך ליער, תיקח עמך נרות חנוכה גדולים במיוחד. חזר הרבי הרש"ב וסובב את פניו אל קהל החסידים, והורה להמשיך בניגון שהפסיקו בו. החסידים שכחו את האירוע והתעצמו בניגון. ור' פתחיה חזר אל מקומו לאיטו, כולו תמיהה ופליאה מדוע ראה הרבי צורך להזכיר לי בשמחת תורה על נרות חנוכה. שמר ר' פתחיה את הדברים והצפינם בלבו לבוא עתם, וחזר והצטרף אף הוא אל שירתם הגואה של חבריו החסידים.

החורף בעיצומו, הרוחות מצליפות בעוז באמרי העצים, השלג נערם זה כבר לגובה רב, כפור נורא שורר, ובכל זאת, העבודה ביער מתנהלת במלוא הקצב. עצים עבותים נכרתים ומנוסרים ללוחות, הפועלים עובדים בשתיקה ור' פתחיה עומד בתווך מכורבל במעילו העבה, רגליו נתונות עד ברכיו במגפיים, רק ראשו מציץ מן הסרבל העבה ומפקח על העבודה הקדחתנית, הוא מחלק פקודות לכל עבר, הפועלים מצייתים והמלאכה

מתנהלת בקצב מהיר. יומו הרביעי של חג החנוכה הגיע ור' פתחיה בבגדיו הכבדים עוזב את חדרו בדרכו אל טבור היער מקום עבודתם של עושי המלאכה, הבוקר נחפו בצאתו ומתוך החיפזון שכח את פקודת הרבי, שציווה אותו לקחת עמו נרות גדולים במיוחד שיוכל להדליקם גם בעת רוחות סוערות וסופות שלגים, הוא הרחיק להיכנס אל היער כאשר נזכר לפתע בפקודת הרבי, מיד הסב וחזר אל חדרו על מנת לקיים את מצוות הרבי המעניינת משמחת תורה, שוב צפו ועלו במוחו אותן תהיות, מדוע היה צריך הרבי לומר לו זאת מפורשות, ועוד בשמחת תורה.

הדרך בחזרה ארכה לו, השמש נטתה אט אט מערבה, שולחת קרניים אחרונות כמתקשה להיפרד מן היקום. חושך ואפלה פרושו את שלטונם על מרחבי היער הגדול ור' פתחיה ממשיך לצעוד בתוך האפלה מתבוסס בשלג נאבק קשות ברוח המצלפה בפניו בעוז. עצור מיד!!! קרעו לפתע קולות רועמים את דממת היער. תן לנו מיד את הכסף שאתה סוחב אתך, מהר לפני שנחסל אותך וניקח את הכסף מגופתך. מוכה הלם ונטול לשון נצמד ר' פתחיה למקומו, זיעה קרה כיסתה את גופו הרועד כאשר חיפש במבטיו את מקור הקול הרועם, עד מהרה הבחין בצליליותיהם של חמישה גברתנים חסונים, כלי נשקם נצצו באפלה כמאיימים, וסכיניהם הלטושות הקיפוהו תוך רגע כמאיימים להרגו, הוצא את כל כספך, חזרו הקולות הרועמים ומהר. כשהתאושש מעט הכניס את ידו לכיסו והוציא מספר רובלים שהיו עמו וביד רועדת הגישם לשודדים. לא תוכל להתחמק, רעם קולו של ראש הכנופיה, יודעים אנו היטב כמה עשיר אתה, אוצרות של כסף וזהב גנוזים באמתחתך, הכל יודעים זאת, תן לנו את כל הכסף והזהב ואל תעז להשאיר אצלך אף לא פרוטה אחת.

ר' פתחיה הנפחד והחיוור רוקן את כל תכולת כיסיו לפני השודדים, ומסר לידיהם את כל אשר לו מבלי להשאיר אצלו מאומה, הלא תראו שאני מוסר לכם את כל אשר נמצא עמי, אמר בקול רועד, אין ברשותי יותר מכך. כעת שחררו אותי ואלך לי לביתי. יהודון מלוכלך, אמרו בבזוז, מכירים אנחנו אותך היטב, ברגע שנשחרר אותך תרוץ ותמסור אותנו לשלטונות, לא, סופך הגיע יהודון ופה תהא קבורתך. כל תחנוניו והבטחותיו שישתוק ולא יספר לאיש על המקרה נפלו על אוזניים ערלות.

נשא ר' פתחיה את עיניו לשודדים ואמר, רואה אני שקצי קרב ורגעי ספורים, הנני בידכם, אך אנא, הרשו לי לפחות לקיים עוד מצווה אחת בטרם אמות. לאחר התייעצות קצרה ביניהם החליטו השודדים שפה, במעבה היער, במרחק של עשרות מילין ממקום יישוב אין חשש שעין אדם תבחין באור. והתירו לו לקיים את המצווה האחרונה, הדלקת נרות חנוכה. בכל מצב שהאדם נמצא בו, חזר ואמר ר' פתחיה לעצמו, המוח צריך להיות שליט על הלב, כך למדתי מרבותי. עלי להתגבר על רגשותי ועל פחדי בשעה קשה זו. הרעד חדל גוו נודקף, במתינות פתח את צוררו והוציא מתוכו את הנרות אשר הכין לעצמו, תקעם בתוך השלג, והבין עצמו לקיים את המצווה האחרונה בטרם ייפרד מעולם שפל זה. הדליק את השמש ופתח בברכות. בתוך כך צפו ועלו במוחו זיכרונות, חולפים בזה אחר זה במוחו כבסטר נע, הנה רעייתו וילדי הנמצאים עתה בבית חם ומוסק, ואינם מעלים בדעתם מה עולה בגורל יקירם, והנה תמונות נוספות מימי ילדותו, כף ידו אוצות בכף אביו והוא הולך עמו לבית הכנסת, והנה תמונה אחרת – נסיעתו הראשונה לשיבה ברכת אמו מלווה אותו היא מנפנת לו בידה ודמעות של אושר בעיניה.

משל ונמשל

כל טובות העוה"ז מותנות בקיום התורה והמצוות

אדם הנהנה מהעולם הזה ואינו חפץ בקיום המצוות, הרי שהוא אוכל עולמו בחייו, ואף אם עשה מעשה מצוה זה או אחר, נחשב לו נדבר כניכוי שכרו.

משל למה הדבר דומה: לעשיר שהיתה לו בת כלילת המעלות, ואביה חיפש לו חתן מופלג בתורה ובמידות, אחר יגיעה מצא בחור בעל מעלות יחיד ומיוחד. אביו של הבחור גר בעיר רחוקה, שלח העשיר את מרכבתו ההדורה להביא את האב אל עירם, כדי לסיים את השידוך במזל טוב. כאשר הגיע אביו של החתן ונפגש עם אבי הכלה, נמלך בדעתו ומסיבה כלשהי לא הסכים לשידוך. ראה העשיר כי אבי החתן אינו מסכים לשידוך, החליט לשחד אותו בממון, ולחש על אזנו כי מלבד סכום הנדוניה שיתן בעין יפה לבני הזוג, בדעתו לתת עוד ארבע מאות זוז לאבי החתן. למרות ההצעה המפתה נשאר אבי החתן בסירובו ולא הסכים לשידוך. כאשר ראה אבי הכלה כי כן, פנה אל הבחור עצמו, ועד מהרה סיכמו שניהם על השידוך למזל טוב ללא הסכמת אבי החתן. לאחר חתימת שטר התנאים בא אבי החתן אל העשיר וביקש ארבע מאות זוז כפי שהובטח לו ענה העשיר: לא ולא! אמת כי הבטחתי לך סך זה, אולם רק כדי לזרז אותך להסכים לשידוך, אך עתה כבר נחתם השידוך למזל טוב ללא הסכמתך, ועכשיו מה לי ולך?

והנמשל: הקדוש ברוך הוא עשה כביכול שידוך עם בני ישראל, אלא שעיקר השידוך הוא עם הנפש החפצה בקיום המצוות. אמנם, הנפש עומדת ביד הגוף, וכל מצווה שתחפוץ לקיים, עליה לבקש תחילה את רשות הגוף שיתרצה ויסכים לדבר, הנפש צריכה את רצון הרגליים ללכת אל בית המדרש, ואת הסכמת הידיים ללבוש ציצית ולהניח תפילין וכדומה. על כן אם הגוף מסכים ברצון, מן הראוי לתת לו מעט שכר בעולם הזה על שהסכים לרצונותיה של הנפש. אולם אם הגוף אינו חפץ בכך, על פי דין ראוי לו שלא ייהנה מן העולם הזה כלל וכלל, אם אכן נהנה, ידע כי מכלה הוא את מעט שכרו השמור לו לעולם הבא.

(המגיד הק' מדובנא זיע"א)

לפתע צף ועלה בו דמות זיכרון אחר, מתקופה אחרת – דיוקנו של הרבי כשהוא משהה עליו את מבטו הנוקב ואומר נחרצות: פתחיה הייתי מייעצך אפוא כי בעת צאתך ליער תיקח עמך נרות חנוכה גדולים במיוחד. עתה החל להבין את פשר דבריו של הרבי מדוע ציווהו ליטול עמו נרות בעת צאתו ליער, הרגשת רוחה עלתה בלבו, הרבי בוודאי צפה ברוח קודשו לעת הזו. תוך כדי כך, הדליק את ארבעת הנרות אשר בחנוכייה, ועיניו זולגות דמעות, וכל אותו זמן עומדים סביבו ערלים בסכינים שלופים, ממתינים כחיות טרף שקרבנם יסיים את ענייניו.

תחביב מיוחד היה לו לשר סובלוב, לצאת לציד ביער דווקא בעיצומו של חורף, כשרכי היער משובשות בשלג, מפעם לפעם נוהג היה לזמן את עוזריו הרבים, ויחדיו היו רוכבים לכיוון היער חמושים ברובי ציד ומלווים בכלבים. הנאה גדולה הייתה לו להבחין בשלג במראה הכהה של חיה, לכונן היטב, לירות בה, ולראותה קורסת כאשר פגע בה מרובהו. אותו ערב ליל רביעי של חנוכה, עמד השר בסיומו של יום ציד נוסף, הוא כבר התכונן לצאת בלוויית כלביו וכלי זינו בדרכו חזרה לארמונו וביקש לעצמו ציד אחרון לפני שיקרא לעוזריו ויצאו מהיער, הוסיפו הוא ועוזריו להתקדם בין העצים, תרים במבטיהם אחר חיה נמלטת, ציד אחרון לאותו יום, כאשר לפתע הבחין השר מרחוק באפלת היער בחמישה אורות קלושים נאבקים מרות ברוח, רגע מנצנצים ורגע כאילו כבים. ורגע חוזרים ומנצנצים. כולו תדהמה והתרגשות הצביע השר לעבר הנרות. הביטו מה קורה שם אמר בפליאה לעוזריו, אפופים התרגשות ופליאה האיצו השר ועוזריו בסוסייהם, ומיהרו לעבר מקום האור. כשקברו אל המקום שעמד בו ר' פתחיה דבוק ומכונס בהרהוריו האחרונים, מוקף בחמשת הבריונים וסכיניהם, נעצרה הפמליה באחת, המראה שלפניהם היה ברור, השר הבין מיד את אשר מתרחש לנגד עיניו, חרש חרש שלפו עוזריו את כלי נשקם. עצרו! רעם קולו של השר וקולו הדהד במרחבי היער, אתם מוקפים באנשיי, אם תזוו אפילו צעד קטן נפתח עליכם באש, הבריונים הוכו בתדהמה, ההפתעה שניחתה עליהם שיתקה אותם, אנשי השר כיתרו אותם במהירות ובטרם התעשתו היו הבריונים כפותים קשורים זה לזה בחבלים. חושך ואפילה שררו ביער העבות, הרוח השתוללה, ורק חמישה נרות קטנים עוד הבהבו והפיצו אור קלוש. ר' פתחיה עמד מהצד, אינו מבין את המתרחש, הוא לא הספיק עדיין לעכל את ההתרחשות המופלאה שקרתה לנגד עיניו, או להבין את גודל הנס שהצילו ממוות. כאשר ניגש אליו השר, טפח על שכמו בעליצות, ואמר: יש לך מזל, יהודי, שניצלת ממוות, כל רק בזכות הנרות האלה, בזכות אורם הגענו לכאן, אם לא הם, כבר מזמן היו הבריונים האלה הורגים אותך. או, רק אז, התערור ר' פתחיה מתדהמתו, וקלט לפתע את גודל הנס שאירע לו. הוא הודה נרגשות למציליו, וקיבל מהם בחזרה את הכסף שהשורדים לקחו ממנו, תחב את כספו בהיסח הדעת לכיסו, ותפילה של שבח והודיה לבורו שלא עזבו ולו לרגע קט, התנגנה בלבו. לפתע פתאום עלתה שוב התמונה, בזכרנו, הרבי יושב מוקף בחסידיו הרבים בהתוועדות שמחת תורה, ופונה אליו – והפעם נדמה לו כי פני הרבי מהירות: פתחיה, הוא אומר, ודבריו כבר לא תמוהים, הייתי מייעץ לך איפה, שבעת צאתך ליער תיקח עמך נרות חנוכה גדולים במיוחד.

צ'ין אדם לחברו

נתינת צדקה בדרך כבוד

מסופר על ילד מסכן שהיה יתום מאב ומאם, וגם קרובי משפחה אחרים לא היו לו, היה מסתובב ברחובות רעב צמא ועצוב. ראה אותו יהודי טוב ולקח אותו לביתו, נתן לו לאכול ולשתות, הלביש אותו בגדים יפים וגידלו כבן. כאשר גדל אותו יתום דאג לו שילמד מלאכה, וכך יוכל להרוויח את לחמו בעצמו. לאחר מכן נתן לו גם בית וגם כסף, כדי שיוכל לפתוח בית מלאכה. לא ארכו הימים עד שנעשה הבחור עשיר מאוד.

גלגל חזור בעולם, והנה ביום מן הימים התהפך מזלו של האיש שכל כך היטיב ליתום, הוא איבד את כל כספו ונעשה בעצמו לעני מרוד. חשב האיש בליבו, אלך אל הבחור אשר דאגתי לו כל השנים הללו, ואבקש ממנו מתנה, בוודאי ירצה לעזור לי. אומר ועושה, הלך אל הבחור שכמובן קיבל אותו בסבר פנים יפות, שוחחו השנים על דברים שונים בידידות ובאהבה, ולבסוף בלית ברירה אמר לבחור את אשר על ליבו, ידידי באתי אליך לבקש סיוע, כי כל כספי ירד לטמיון, ואין לי ממה להתפרנס, התוכל לסייע ולתמוך בי? בשמעו את הדברים התעצב הבחור מאוד ואמר בליבו, היתכן, האיש שגמל לי חסד והעניק לי ביד נדיבה נאלץ לבקש נדבות? חשב וחשב ובא לידי החלטה לעזור למטיבו בדרך כבוד ובאופן שלא יתבייש.

פנה לידידו מטיבו ואמר ה' בוודאי יעזור לך, ובזכות מעשיך הטובים תחזור להיות עשיר, אבל קשה לי עכשיו לתת לך כסף, כרגע אין לי

מספיק, אראה בכל זאת מה אוכל לעשות בעניין זה, וכך נפרד ממנו לשלום.

לאחר שעזב את ביתו, קרא הבחור לאחד ממשרתיו, הלבישו בגדים יפים וקרועים, נתן בידו מרגלית יקרה, ושלחו לבית מטיבו, כשהוא מדריכו מה לעשות. הלך המשרת והגיע לבית העשיר לשעבר ושאל, האם תרצה לקנות מרגלית יפה במחיר זול במיוחד? ראה האיש שהמרגלית יפה מאוד ושאל כמה היא עולה? ענה הנער, דינר אחד. זה באמת זול מאוד, חשב האיש, יש לי עדיין דינר אחד, וכדאי לי להוציאו על עסקה זו, אולי אוכל למכור את המרגלית ולהרוויח בזה. נתן את הדינר וקנה את המרגלית.

כעבור ימים אחדים שלח הבחור עוד פעם אחד ממשרתיו, שאותו הלביש בבגדים מפוארים, ונתן בידו כסף רב, גם אותו הדריך מה לעשות. הלך המשרת שהתחפש כעשיר לבית מיודענו ואמר: שמעתי שאפשר לקנות אצלך מרגליות, אני זקוק מאוד למרגלית, אולי יש לך למכירה. הוציא האיש את המרגלית שקנה לפני ימים אחדים בדינר אחד, והראה אותה לקונה. אמר המשרת בדיוק כזאת רציית, התמכור לי אותה באלף דינרים? הסכים האיש ברצון רב ומכר את המרגלית למשרת, והמשרת החזיר אותה לאדוניו. כך קיבל העני כסף רב ולא ידע כלל שכל הכסף הרב הגיע אליו מן הבחור. בשמחה הלך אליו ואמר, אינך צריך עוד להשתדל עבורי, כי ב"ה הזדמן לי עסק טוב והרווחתי יפה. שמחו השניים שמחה רבה, האיש על שלא היה זקוק לבקש נדבה והבחור שנתן צדקה בלי לבייש את מקבלה.

תלולא דצדקיא

שבת קודש ב"ה אדר

הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב ב"ר אפרים (תקכ"ה)
הרה"ק רבי ישראל מקאלוש ב"ר אהרון לייב
מפרעמישלאן (תר"מ)

יום ראשון כ"ז אדר

הרה"ק רבי אליעזר ליפא מחאמעלניק ב"ר אלימלך
מליענסק (תק"ע)

הרה"ק רבי אהרן ב"ר שמשון (ד"ר גארדאן תלמיד
המגיד - תק"ע)

הרה"ק רבי איתמר הכהן מדויקוב (חותנו של הרה"ק
רבי יצחק מקאלוש וזע"א)

יום שני כ"ח אדר

הרה"ק רבי ישעי' שור אב"ד יאס ב"ר משה
(כליל תפארת - תרל"ט)

הרה"ק רבי יוסף שאול נאטאנזאהן ב"ר
אריה לייבוש (שואל ומשיב - תרל"ה)

יום רביעי כ"ט אדר

הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק ב"ר דוב צבי
(תפארת שלמה - תרכ"ו)

הרה"ק רבי יואל בעער מראצפערט ב"ר יעקב שלמה
(תש"ן)

יום חמישי א' ניסן

נדב ואביהוא בני אהרן (ב"א תמ"ט)

הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק ב"ר חיים מאיר יחיאל
(אמרי אלימלך - תרנ"ב)

יום שישי ב' ניסן

הרה"ק רבי שלום דוב בער מליואבאוויטש ב"ר שמואל
(תר"פ)

הרה"ק רבי יעקב יוסף ב"ר דוד מסקוורא (תשכ"ח)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצווה הלכות

מאת הרה"ג נטילאל הכהן רביטבין שליט"א
מח"ס "ב"א אור"ח" רפרס יוסף הדרש" על המצוות.

הלכות מוקצה (י')

(א) מחסומים מברזלים שיש על הכבישים בשבת, שלא יסעו המכוניות, אינם מוקצה, כיון שלפעמים מוכרחים לסלקן מפני פיקוח נפש. (ספר גם אני אודך, תשובות מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, חלק ג', סימן צ"א)
(ב) מותר לטלטל דבר מוקצה על ידי ניפוח, דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד, ולא מיקרי טלטול. (רמ"א אור"ח סימן ש"ח, סעיף ג')
(ג) אם מונח איזה דבר מוקצה על הארץ, מותר לדחפו ברגליו, כדי שלא יבוא להפסד. (משנה ברורה שם ס"ק י"ג, ובשו"ע הרב שם סעיף ט"ו, אולם בחזון איש, סימן מ"ז ס"ק י"ג, מחמיר בזה)
(ד) כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטולו, אבל בנגיעה בעלמא, שאינו מנגדו, מותר. (שו"ע אור"ח סימן ש"ח, סעיפים ג', מ"ב)

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות דפוס פוסטר

דפוס אישי מקצועי

08-8422112 ההגנה 54 רחובות

P6422112@gmail.com

מברכים חודש ניסן

המולד יום רביעי 4:34 13 חלקים

ר"ח יום חמישי

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

בס"ד
גליון מס'
325
אדר תשפ"ו

הלכות פסח

תוכן עניינים

ברכת האילנות | מקומות החייבים בבדיקה | הגעלת כלים | בדיקת חמץ וביעורו | תענית בכורות | דיני ערב פסח | ביעור מעשרות | הדלקת נרות יו"ט | ליל הסדר | שו"ת בדיני ליל הסדר | תרופות בפסח | רשימת מוצרי מזון חמץ ושאינם חמץ | קטניות | שרויה | מזון בעלי חיים | סדר והלכות מכירת חמץ, ושטר הרשאה | חול המועד | דין השוכח לומר "מוריד הטל, ותן ברכה" | שביעי של פסח | הלכות יום טוב | רחיצה ביום טוב | שו"ת בהלכות פסח

ברכת האילנות

א. מברכים על פרח העשוי להצמיח פרי, אבל פרח שלא עשוי להצמיח פרי אין מברכים עליו.

ב.אף שיש הסוברים שצריך שני אילנות דווקא וא"א לברך על אילן אחד, ואף יש שנוהגים שצריך שיהיו מב' מינים - העיקר להלכה שדי לברך על אילן אחד.

ג.אף שיש המהדרין לברך על אילנות שבשדות או פרדסים - העיקר להלכה שאפשר לברך אף על אילן שבחצר.

ד.אפשר אף להקל לברך על אילן הנטוע בעציץ נקוב. הגם אם כבר נפל הפרח והפרי התחיל לגדול כל עוד שהפרי בוסר ואינו ראוי לאכילה מברך עליו לכתחילה [ולבני ספרד, אם כלל אין פרחים על האילן, אין לברך].

ו.אם ראה ולא ברך בפעם הראשונה שראה, יכול לברך בפעמים הבאות שרואה [את אותו אילן או אילן אחר] רק אם עדיין יש פרחים באילן, אבל אם כבר אין פרחים והתחיל לגדול הפרי, אינו יכול עוד לברך.

ז.אפשר לברך בין ביום ובין בלילה אם רואה את האילנות בבירור.

ח.מעיקר הדין אפשר לברך בשבת וביו"ט, ויש הסוברים שאין לברך.

ט.אף שאפשר לברך ברכת האילנות גם בחודש אדר או אייר, לכתחילה יש לברך בחודש ניסן.

י.גם נשים מברכות ברכת האילנות [ואין זו מצווה שהזמן גרמא].

מקומות החייבים בבדיקה

היכן צריך לבדוק חמץ, ומה גודל הפירורים החייבים בבדיקה וביעור [וראה 'אזמרה לשמך' פסח ב - הרחבה בדיני בדיקת חמץ]:

יא.כל מקום שיכול להגיע אליו חמץ אפילו באקראי, חייב בבדיקה.

יב.מאחר וניקיון לבד אינו מועיל כבדיקה, וצריך לבדוק גם את החדרים שניקו אותם, ומאחר ובליל בדיקת חמץ קשה לבדוק את כל הבית כולו, לכן העצה לכתחילה היא שכל ארון וכד' שניקו באותו יום,

יעברו עליו בערב עם נר [או פנס] בחורים וסדקים. וראה להלן סע' קיג, קיט.

יג. פירורי חמץ פחות מכזית - אם הם מטונפים קצת, להלכה אין חייבים בביעור, ועל כן די לשים עליהם חומר ניקוי שיטנפם קצת [אע"פ שהם יישארו עדיין ראויים למאכל אדם].

יד. פירורי חמץ שבחריצים ובסדקים שקשה להגיע אליהם, וכן חתיכות שהגישה אליהם היא רק ע"י פתיחת הברגה וכד' - אינם חייבים בביעור, מפני שדינם כחמץ שנפלה עליו מפולת.

טו. פירורי חמץ שברצפה [פירורים הנדרסים] - אין עליהם חיוב בבדיקה וביעור, ועל כן אין צורך לחפש חמץ על הרצפה. אמנם החמץ שבזוויות הבית אינו נדרס, ויש לטנפו בחומר ניקוי, וראה להלן סע' עח.

המטבח

המטבח הוא מקומו הרגיל והמצוי של החמץ בכל בית, ועל כן יש להקדיש תשומת לב מיוחדת לניקיונו והכשרתו. עוד שונה המטבח משאר חדרי הבית, בכך שבכל החדרים אנו עוסקים רק בניקיונם, אך במטבח אנו עוסקים גם בהכשרת הכיורים, משטחי העבודה והכלים השונים שרצוננו להשתמש בהם בפסח.

מכשירי הבישול והאפייה

תנור אפיה (ראה אזמרה לשמך פסח ב בהרחבה)

טז.יש המקלים שניתן להכשיר תנור לפסח ע"י שימתין 24 שעות מהאפייה האחרונה, ויחממו בחום הגבוה ביותר למשך שעה, וישתמש בתבניות אחרות [ואם הדבר אפשרי, טוב יותר לחמם בו את המאכלים כשהם מכוסים].

יז. אמנם רבים מחמירים שאי אפשר להכשיר תנור רגיל, מכמה טעמים:

[א] כדי להכשירו יש ללבנו ליבון חמור של קרוב ל-500 מעלות, ותנור רגיל מגיע לכל היותר ל-250-300 מעלות.

[ב] לתנור דלת זכוכית שלדעת הרמ"א לא ניתן להכשירה (וראה הערה 4).

[ג] גומיות התנור דינם כפלסטיק, שמחמירים שלא מהני בו הגעלה וליבון קל.

[ד] דפנות תאי האפייה עשויות מאמייל שמחמירים שלא להכשירו לפסח (עיין שעה"צ סי' תנא ס"ק קצא).

יח. הנוהגים שלא להכשיר - יסגרו את התנור, וימכרו את החמץ הדבוק בו במכירת החמץ. הרוצה להדר, קודם המכירה יבדוק קלות את התנור מחמץ בעין העלול להימצא שם, או שיפעיל את התנור למשך זמן

מה, כך שכל דבר שהיה עלול להיות שם, כבר נשרף ובטל.

יט. יש להזיז את התנור ממקומו ולבדוק את השטח שתחתיו, שמצוי שם חמץ.

תנור ניקוי עצמי [פירוליטי]

כ. קיימים תנורים בעלי מנגנון ניקוי עצמי המתחממים לרמת חום של 500 מעלות צלזיוס הנחשבת לליבון חמור. אמנם, לא כל התנורים שווים בכך, וישנם שרק מרכז התנור מגיע לרמת חום זו, אך הדפנות אינן מתחממות עד כדי כך. לכן אין להקל ולהשתמש בתנור פירוליטי בפסח עד שיועץ עם מורה הוראה הבקי בפרטים אלו. וראה בשו"ת **שאלה צז**.

כירת הגז [בכל סוגי המשטחים, כולל זכוכית/מתכת/חרסינה]

כא. יש מהדרין לייחד כירת גז מיוחדת לפסח, ולכל הפחות ישתמש בחצובות מיוחדות לפסח. את הכירה ששתמש בה בחמץ, יעטוף וימכור [את החמץ הדבוק בה] לגוי.

כב. מי שאין לו כירה לפסח - עליו להכשיר את החצובה ע"י ניקוי יסודי עם חומרי ניקוי [ואין צורך בחומר ניקוי הפוגם מאכילת כלב, אלא די בחומר ניקוי שיטנף קצת את הפיורים, אף שעדיין הם ראויים לאכילת אדם], ולאחר מכן **ילבן אותה**¹ באש ע"י העברת ברנר על כל חלקי החצובה, כשבכל מקום מתעכב לכמה דקות כדי להגיע לדרגת 'ליבון חמור' [שהברזל מאדים], או שיניח את החצובה על גבי להבת הגז, וכשהמקום שעל האש הגיע לדרגת 'ליבון חמור' יזיז את החצובה [ע"י צבת וכדומה] עד שתעבור החצובה כולה באש². אחר הליבון **ראוי להחמיר לעטוף את החצובה בנייר כסף עבה** [וראה הערה³], ומי שעוטף היטב בנייר כסף עבה את החצובה ואת המשטח יש להקל שאין צריך לעשות ליבון.

כג. מבערים, יש לנקותם עם חומרי ניקוי ולהדליק את האש למשך כמה דקות.

כד. משטח הגז יש לנקותו היטב ולכסותו בנייר כסף עבה, ועדיף להגעילו לפני כן ע"י עירוי מכלי ראשון [ואפשר מקומקום חמץ או פסח, ועדיף מקומקום חמץ].

כה. אם יש מכסה כיריים מלמעלה, יש לנקותו ולכסותו עם נייר כסף עבה.

כו. הכפתורים שמדליקים את הגז יש לנקותם היטב [קיימים מסירי שומנים עדינים שאינם הורסים את הכפתור ומנקים אותו כראוי]. יש מהדרים לכסותם בנייר כסף.

כיריים חשמליות ממשטח מתכת

כז. יש מההדרין להשתמש בכיריים מיוחדות לפסח.

כח. במידה ואין לו, ינקה את הכירה היטב בחומר ניקוי, וידליק על החום הכי גבוה למשך שעה. אם אפשר, יש לעוטפה בנייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה³).

כט. הכפתורים שמדליקים בהם את הכירה יש לנקותם היטב [קיימים מסירי שומנים עדינים שאינם הורסים את הכפתור ומנקים אותו היטב]. יש מהדרים לכסותם בנייר כסף.

כיריים חשמליות עם משטח זכוכית / כיריים קרמיות

ל. ישתמש בהם ע"י שיכסה היטב את הכירה בנייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה³), וראה בהערה לעניין הכשרתם⁴.

לא. יש מההדרין להשתמש בכיריים מיוחדות לפסח.

כיריים אינדוקציה

לב. אין אפשרות להכשירם, אלא אפשר להשתמש ע"י שיניח עליהם משטח סיליקון, ויקפיד שהמשטח יכסה היטב את כל הכיריים, וידביק היטב מסביב למשטח שלא יכנסו נוזלים תחתיו כלל.

לג. יש מההדרין להשתמש בכיריים מיוחדות לפסח.

רגיל, אלא רק בתנור פירוליטי [תנור עם מנגנון ניקוי עצמי] המגיע ל-500 מעלות צלזיוס. חצובות הרגילות שמצופות אמיל, יש לדון אם מהני בהם ליבון (ע"י שעה"צ שם ס"ק קצא). חצובה שאמרנו צריכה ליבון ולא הגעלה, מכיוון שבלעה ע"י אש ולא ע"י נוזל ולכן לא מהני לזה הגעלה. יש שהורו שניתן להניח פלדת פח על החצובות ולהדליק בו זמנית את כל הלהבות, ובזה מתלבנת כל החצובה כאחת.

3 בכל המקומות שצריך נייר כסף עבה – היינו בעובי 50 מיקרון. ולכל הפחות שתי שכבות של נייר כסף דק. הכלל הוא שצריך שהמקום יישאר מכוסה, ולא יגעו בו דברים באופן ישיר.

4 לדעת הרמ"א (סי' תנא סע' כו) לא מועילה הכשרה לכלי זכוכית, וכן לכלים קרמיים שדינם ככלי זכוכית. ולדעת השו"ע מותר להשתמש בכלי זכוכית אף ללא הגעלה. אמנם יש חשש שכלי זכוכית של זמננו [דורלקס ופירקס] אינם כזכוכית רגילה, ודינם ככלי חרס, אולם רבים מקלים שדינם כשאר כלי זכוכית, שלדעת השו"ע מותרים בשימוש לאחר שטיפה והדחה היטב.

1 כמבואר ברמ"א (סי' תנא ס"ד) שיש ללבן את החצובה. אמנם דין זה לא נזכר בשו"ע, ולכן יש מהספרדים שמקלים יותר בעניין הכשרת החצובה. ועי' מור וקציעה (שם) שתמה על דברי הרמ"א, וכתב שאף למחמירים, די בהגעלה [וכן יש מהספרדים שנוהגים להגעיל את החצובה]. ובמאמר (שם) תמה על דברי הרמ"א, וכתב שמשום חומרא דחמץ יש להחמיר כהרמ"א.

ולכן יש מבני ספרד המקפידים גם ללבן את החצובות [ובפרט שמאד קשה לנקותן היטב]. ונראה שאם עוטפים בנייר כסף עבה את החצובה ואת המשטח, אין צורך בליבון אף לכתחילה.

2 הליבון הנצרך - כתב המשנ"ב (סי' תנא ס"ק לד) שסגי בליבון קל שהוא לכל היותר 250 מעלות צלזיוס. ולפי זה יש אפשרות להכשיר את החצובה לאחר ניקיונה, ע"י ששיימה בתוך התנור ויפעיל את התנור על החום הכי גבוה למשך שעה. אך ישנם הטוענים שבחצובות שלנו שהאש אינה נוגעת בכל חלקי החצובה, החצובה צריכה ליבון חמור שהוא בערך 500 מעלות חום צלזיוס, ולפי זה אין אפשרות להכשירו בתנור

ארון מעל כיריים וקולט אדים

לד. ארון מעל הכיריים במקום שעולים אדים מהתבשילים, יש לנקותו ולכסות את תחתית הארון [- החיצונה, זו שפונה אל הכיריים] בנייר כסף.

לה. קולט אדים, יש לכסותו בנייר כסף.

פלטה חשמלית

לו. לכתחילה יש לייחד פלטה חשמלית מיוחדת לפסח.

לז. מי שאין לו - ינקה היטב עם חומר ניקוי, ידליקה למשך שעה [ויש מהדרין לשפוך עליה מים רותחים מכלי ראשון], ולאחר מכן יכסנה עם נייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה 3).

קומקום ומיחם חשמליים

לח. קומקום חשמלי לכתחילה אין להשתמש בקומקום של כל השנה לפסח מהסיבות הבאות:

[א] לפעמים מניחים על מכסה הקומקום לחם ופיתות וכדו' לחימום, ויתכן שמכסה הקומקום צריך ליבון, ומכיוון שהליבון עשוי לקלקל את המכסה, הוא אינו מועיל [שדבר שההגעלה והליבון עלולים לקלקלו, הם אינם מועילים לו].

[ב] קומקום פלסטיק, כיוון ששופכים מהקומקום על אטריות, גריסים וכדו' והוא בולע טעם חמץ ע"י האדים, לכן צריך הגעלה, אך לא ניתן להגעילו, שלשיטות רבות לא מועילה הגעלה לפלסטיק.

[ג] ברוב המקרים מצטברת אבנית בקומקום, ויש הסוברים שלא מועילה הגעלה באופן כזה.

[ד] לפעמים נכנסים בקומקום פירורי חמץ שקשה לזהותם ולנקותם.

לט. מיחם חשמלי דינו כקומקום חשמלי כיון שיש בו חלק מהסיבות המנויות לעיל.

מיקרוגל

מ. יש המקלים שניתן להכשיר מיקרוגל לפסח באופן הבא:

לנקות היטב, להמתין 24 שעות שלא יהיה בשימוש, ולהניח בתוכו צלחת עם מים חמים ויפעילו למשך רבע שעה. ואף המקלים הנ"ל, נכון שאף לאחר ההכשרה יחממו מאכלים רק כשהם מכוסים.

אמנם רבים מחמירים שלא ניתן להכשיר מיקרוגל לפסח, הן משום שאינו מתחמם לדרגת ליבון חמור, ועוד שיש בו חלקי זכוכית ופלסטיק שיש חשש שלא ניתן להכשירם (וראה הערה 4).

מצנן וטוסטר לחיצה

מא. לא ניתן להכשיר מצנן לפסח, הן משום שאינו מתחמם לדרגת ליבון חמור, והן משום שפירורי חמץ נמצאים בכל חוריו וסדקיו. **טוסטר לחיצה** - דפנותיו מצופות טפולן ולא ניתן להכשירם. ולכן ינקם ככל שאפשר עם סמרטוט וחומר ניקוי, וימכרם לגוי.

מקרר ומקפיא

מב. המקרר והמקפיא יש לפרק את חלקיהם ככל הניתן ולנקותם היטב, ואח"כ לבדוקם מחמץ.

מג. גומיות המקרר [בפרט גומיות הדלת התחתונה] מועדים לפירורי חמץ, יש לנקותם היטב מכל חמץ, וראה הערה 5.

מד. משטחים המוברגים בתוך המקרר, יש להקל שאין צריך לבדוקם, דאפילו אם נכנס שם חמץ הוי כחמץ שנפלה עליו מפולת, ומוטב לשים קצת חומר ניקוי [אם הדבר לא יזיק למקרר או למקפיא וכדו'].

מה. עדיף לשים ניירות על המדפים לפני שמניח את מוצרי הפסח.

מדיח כלים

מו. לכתחילה אין להשתמש בו, ואין להכשירו (וראה פרטים נוספים בשו"ת שאלה פח דעת המקלים).

משטחי העבודה

כיוור וברזים

מז. כיוור מחרס / חרסיה / פורצלן שלא ניתן להגעילם משום שאין הגעלה מועילה לכלי חרס, אם אינו משתמש בו, די בכך שינקה אותו. אולם אם משתמש בו, יש לנקותו היטב עם חומר ניקוי ולהניח בו כיוור המיוחד לפסח (מנהג רבים מבני ספרד, ראה הערה 7).

מח. כיוור נירוסטה - יש לנקותו היטב עם חומר ניקוי ולהניח בו כיוור המיוחד לפסח. הרוצה להשתמש בכיוור עצמו, עליו לנקותו היטב, להמתין 24 שעות בלא שימוש בחם, ולהכשירו.

אופן ההכשרה - לדעת השו"ע די בעירוי מכלי ראשון. אך לדעת הרמ"א⁸ אין די בכך, כיוון שלפעמים שופכים

אשכנז בשעת הדחק יש להקל בזה, ע"פ המבואר בשעה"צ (סי' תנא ס"ק נא), שכיון שלא ניתן להגעיל כיוור חרס, סומכים על ההיתר של רוב תשמישו בצונן.

8 נחלקו השולחן ערוך והרמ"א (סי' תנא סעיף ו) בדיון כלי שרוב תשמישו הוא בכלי שני או שרוב תשמישו בעירוי מכלי ראשון, ולפעמים משתמשים בהם בכלי ראשון ממש: דעת השו"ע שהולכים אחר רוב תשמישו ולכן אין צורך להגעיל בכלי ראשון [ולפי"ז אף בשיש וכיו"ד, כיון שרוב תשמישו בצונן, אין צורך בהכשרה. אולם נכון להדר ולהגעיל כפי

5 החושש שאינו מצליח להגיע לכל הקפלים והחריצים של הגומיות יכול לשים חומר ניקוי שבמידה שיש שם פירור שלא מצליחים לנקות הוא ייפגם וימאס ושוב אין חייבים בביעורו. מאידך, אין לסמוך על פגימת הפירורים ולוותר על הניקוי, היות ואנו חוששים שפירור ייפול לתוך מזוננו, ואין הדבר ברור שבכל המצבים נפסל הפירור מאכילת כלב.

6 יש השופכים חומר פוגם בתוך צינור הביוב, אך מן הדין אין צורך בכך. **7** רבים מבני ספרד מקלים להשתמש בכיוור עצמו, משום שרוב תשמישו בצונן. ויש שעושים הגעלה ע"י עירוי ג' פעמים, שאז יש לצרף את שיטות הסוברים שמועילה הגעלה ג"פ בכלי חרס. ואף לבני

יהיו ראויים לאכילת אדם, וראה בהרחבה 'אזמרה לשמך' פסח ב], ויבדקם, ויש עדיפות לכסותם בנייר.

שולחן וכסאות

נה. השולחן יש לנקותו היטב [יש להשגיח לנקות את פלטת השולחן מצידה התחתון, כאשר יש חשש שהגיע לשם חמץ], ולהשתמש בו כשמפה פרוסה על גביו. וראוי לכתחילה לצפות את הפלטה [בנייר כסף, גיליון נייר, מפת ניילון, פי.וי.סי או טפט] ועל זה לפרוס את המפה.

נו. כיסאות יש לנקותם היטב, ובפרט כיסא אוכל של תינוקות, שמצויים שאריות אוכל בכל סדקיו וחריציו (ראה עוד בשו"ת שאלה קו).

כלי האוכל ומכשירי החשמל

נז. במטבח כלי אכילה ואחסון רבים, ומכשירי חשמל להכנת מזון כגון מיקסר, בלנדר, מעבד מזון ומטחנה. יש להרחיב באופן ניקיונם והכשרתם, אך לא עשינו זאת במסגרת זו, שכבר נהגו ישראל לייחד מערכות כלים ומכשירים מיוחדים לפסח [וכלי החמץ נסגרים בארון סגור ומסומן, ומוכרים (את החמץ הדבוק בהם) לגוי].

רצפת המטבח

נח. יש להזיז את התנור ואת המקרר ולנקות תחתם, ומאוד מצוי שם חמץ [וראה להלן סע' עח]. אמנם ישנה אפשרות למכור במכירת חמץ את המקום שתחת המקרר/התנור ומאחוריהם, ובכך לפטור את המקום מבדיקה. אם קשה להזיז את התנור/המקרר, יש לדון את המקום כחמץ שנפלה עליו מפולת שאין חיוב לבערו.

בקבוק תינוק

נט. בקבוק של תינוק המשמש לתחליפי חלב ודייסות, מוטב שלא לסמוך על ניקיונו והכשרתו, אלא ישתמש בבקבוק נקי המיוחד לפסח (ראה בשו"ת שאלה קד).

חדר שינה

מיטות

ס. יש לבדוק תחת המזרון ותחת המיטות.

שידות, ארונות בגדים

סא. בשידות וארונות בגדים יש לבדוק מדפים שיתכן שניגשים אליהם בשעה שעסוקים עם חמץ, כגון מדפי המגבות. דוגמא נוספת: מדפי הבגדים באדם שעשוי לגשת בשעת הסעודה להחליף בגד שהתלכלך

לכיוור מאכל גוש חמץ חם כגון פסטות וכדו', והדבר מצריך הגעלה בכלי ראשון ממש, ולא בעירוי בלבד. הכשרה זו נעשית ע"י שמניח אבן מלובנת באש בכיוור, ומערה עליה מים רותחים מכלי ראשון, ועושה כך בכל שטח הכיוור. ניתן להשתמש במגהץ חשמלי [שאינו מחובר לשקע, אך עדיין רותח] כאבן מלובנת.

מט. ברז שבמטבח שלפעמים נוגעים בו אדים מסירים שיש בהם חמץ או שזרמו מים רותחים מהברז לתוך סירים שיש בהם חמץ – מן הדין לא צריך להכשירו (ראה אזמרה לשמך גיליון 100, וחשש רחוק הוא שיעלו אדים שהיד סולדת בהם, וירדו למטה בחזרה אל הכלים), ויש מחמירים להכשירו באופן הבא:

[א] להמתין 24 שעות בלא שימוש במים חמים.

[ב] להדליק את הבוילר, כדי שבשעת ההכשרה יהיו המים הזורמים חמים ככל האפשר.

[ג] לפתוח את ברז המים החמים ולהמתין עד שיזרמו בו מים החמים ביותר.

[ד] בזמן שהברז פתוח, לערות מים רותחים מקומקום או סיר על הברז מבחוץ.

שיש וקרמיקה

נ. לכתחילה יש להמתין 24 שעות בלא שימוש בהם, להגעיל את השיש⁹ ע"י עירוי מכלי ראשון [ואפשר מקומקום חמץ או פסח, ועדיף מקומקום חמץ] וגם לכסותו בפי וי סי (p.v.c.), או טפט או נייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה 3). ואם אינו מכסהו, לכתחילה יש להגעילו ע"י עירוי מכלי ראשון על אבן מלובנת (כאמור לעיל סע' מח).

נא. הקרמיקה שעל הקיר במקומות שמגיעים שם אדים מהסירים, ראוי לכסותה עם נייר כסף וכדו'.

מעמד ליבוש כלים

נב. מעמד ליבוש כלים די לו בניקוי היטב, ושטיפה, ובדיקה [ורבים נוהגים לייחד מעמד לפסח, היות וכלי האכילה באים איתו במגע].

רהיטי המטבח

ארונות מטבח

נג. ארונות ומדפים שמוכר לגוי, אם אין שם חמץ בעין, אין צריך לבדוקם.

נד. מדפים שרוצה להשתמש בהם בפסח, ינקם היטב [בפרט את פינות המדף] עם סמרטוט וחומר ניקוי [ודי בחומר ניקוי שיטנף קצת את הפירורים אף שעדיין הם

שמה יפקע השיש ע"י החום, והדין הוא שדבר שבעליו חושש שינק בהגעלה 'דילמא חייס עליה' ולא יגעילנו כראוי, לכן לא מהני בו הגעלה כלל. אך נראה ששיש זה מהני בו הגעלה [על כל פנים ללא אבן מלובן] שכיון שהחום הוא לזמן קצר לא נגרם לשיש כל נזק ואין צריך לחשוש שלא יגעילנו כראוי. **שיש קיסר** - לדעת היד יהודה והחזון איש לא מהני הגעלה, וישתמשו בו כשהוא מכוסה.

שנתבאר בגוף ההלכה], ודעת הרמ"א שיש להכשירו בכלי ראשון משום אותם הפעמים שמשתמשים בכלי ככלי ראשון.

9 ישנם שלושה סוגי שיש: חברון, גרניט וקיסר. **שיש חברון** - הוא אבן רגילה שדינה ככלי אבן שאפשר להגעילו. **שיש גרניט** - מעיקר הדין אפשר להגעילו, ויש שחוששים שלא ניתן להגעילו, כי הבעלים חושש

[בנייר כסף, גיליון נייר, מפת ניילון, פי.וי.סי או טפט] ועל זה לפרוש את המפה.

עג. כיסאות יש לנקות היטב, ובפרט כיסאות אוכל של תינוקות (ראה עוד בשו"ת שאלה קו). חריצי כיסאות שיתכן שיש שם פירורי חמץ, ראוי במידת האפשר לפגום אותם ע"י חומר ניקוי.

ספות

עד. יש לנקות היטב בפרט ברווחים ובחריצים העמוקים שבין הכריות. אמנם מקום שקשה להגיע אליו, הוי כנפלה עליו מפולת ואינו צריך לבער.

ארונות הספרים

עה. ארונות ומדפי ספרים שניגשים אליהם בשעת האוכל, חייבים בבדיקה. בבית שמצויים בו ילדים קטנים - יש לבדוק את כל המקומות שהילדים מגיעים אליהם, מפני שמצוי שמכניסים לשם חמץ.

ספרים

עו. אם אינו נזהר כל השנה שלא לאכול איתם, נחלקו הפוסקים אם חייבים בבדיקה, וגם לדעת המקלים יש להקפיד שלא לאכול איתם בפסח, ולא להניחם על מקומות שמניחים שם מזון, כגון שולחן, שיש וכד'.

ברכונים

עז. ברכונים וזמירות קשה לנקותם, ויש למוכרם לגוי.

כללי

רצפה

עח. רצפה אינה צריכה בדיקה, היות ופירורי החמץ שעליה נדרסים ואינם חייבים ביעור, אכן בפינות הבית שאין דורסים שם יש לבדוק, אך כששוטפים את הרצפות עם חומר ניקוי נפגמים גם הפירורים שבפינות ואין חייבים בבדיקה וביעור.

חלונות ותריסים, בידעם

עט. אין צורך לנקות חלונות ושלבי תריסים, אך במסילות חלונות מצוי חמץ, ויש לנקותן מחתיכות חמץ ניכרות, ולשפוך שם חומר ניקוי שיפגום את הפירורים שיתכן ונותרו.

פ.הבידעם בדרכ"כ אין מכניסים בו חמץ ואינו חייב בבדיקה, אלא אם כן יודע שהשתמש בו לאכסן חמץ.

טלפון, מחשב

פא. מוצרי אלקטרוניקה שרגילים לאכול בעת שמשתמשים בהם, כמחשב וטלפון, יש לנקותם מחמץ העלול להיות דבוק בהם [לרוב מצוי פירורי חמץ בחריצי מקלדת המחשב, ודי לנערה היטב כשהיא הפוכה ללא צורך בפירוק. יש לשים לב לפירורי החמץ שבמגן הטלפון].

השטח המשותף

חדר מדרגות

פב. בנין שיש לו כניסה מרווחת [הול], יש לבדקה מחמץ. רצפת חדר המדרגות אינה צריכה בדיקה, חוץ

[בבתים שיש לילדים גישה לארון, יש לבדוק כל מקום שהם מגיעים אליו].

סב. מקומות החייבים בבדיקה, די לראות שאין שם חמץ בעין, ולעבור עם סמרטוט וחומר ניקוי שיפגום כל פירור שיתכן ונמצא שם, וכיון שנפגם שוב אינו חייב בביעור.

סג. ארונות שאין גישה לרצפה שתחתם [אלא אם כן יזיז את הארון ממקומו] אין צריך לבדוק תחתם, אך ארונות שניתן לשלוף את המגירות התחתונות, צריך לשולף ולנקות שם.

נגדים

סד. יש לבדוק את כיסי הבגדים ובפרט בגדי ילדים. עצה טובה היא לכבס את הבגדים לפני הפסח כשהכיסים כלפי חוץ, ושוב אין צריך לבדוקם [כשהכיסים בפנים, אין די בכביסה, שלפעמים נמצא בכיס חמץ עטוף באריזה או שקית].

תיקים

סה. תיקים יש לבדוקם, שמצוי מאוד שנותר בהם חמץ, ואם ניתן טוב לכבסם. אם מוכרם לגוי, טוב שיבדקם מחמץ בעין, ואין צריך לכבסם.

חדרי ילדים

מיטות

סו. יש לבדוק תחת המזרון ותחת המיטות.

ארונות ומגירות

סז. חובה לבדוק את הארונות והמגירות של חדרי ילדים בכל מקום שיד הילדים מגעת. שאר המדפים, אם אינו רגיל לגשת אליהם להוציא דברים בשעת הסעודה, אין צריך לבדוקם.

צעצועים

סח. אם מוכרים את המשחקים לגוי אין צריך לבדוק. **סט.** משחקי קופסה: אלו שלא יבואו לשימוש בימי הפסח, מוטב למוכרם. אם רוצים להשתמש בהם בפסח - יש לבדוק את חלקי המשחק ואת הקופסה [וראוי שלא לשחק בו בימי הפסח במקום שמניח עליו אוכל, כגון על השולחן או על משטחי השיש במטבח]. **ע.** משחקים העשויים פלסטיק שרוצים להשתמש בהם בפסח, יש לכבסם במכונה [ניתן להניח את החלקים בתוך רשת, סדין או ציפית], ואז אף אם יש בהם פירורי חמץ, הם פירורים מטונפים, שאין בהם חובת בדיקה וביעור.

ילקוטים ותיקי אוכל

עא. יש לבדוק ילקוטים ותיקי אוכל, כיוון שמצוי מאוד שנותר בהם חמץ, וטוב לכבסם. אם מוכרם לגוי, טוב שיבדקם מחמץ בעין, ואין צריך לכבסם.

הסלון

שולחן וכסאות

עב. השולחן יש לנקותו היטב, ולהשתמש בו כשמפה פרוסה על גביו. וראוי לכתחילה לצפות את הפלטה

צא. אין להגעיל כלי אם השתמשו בו בתוך 24 שעות שלפני ההגעלה, ולכתחילה צריך שגם הניקיון של הכלי יהיה 24 שעות לפני ההגעלה, ויש מקפידים שלא להשתמש בו 3 ימים לפני ההגעלה (משנ"ב סי' תנב ס"ק כ, בה"ל שם).

צב. אין להגעיל כלי אם הוא לא נקי לגמרי, דהיינו שיש בו לכלוך או חלודה שיש בהם ממשות.

צג. כלים עם קפלים או חריצים, לא מועילה להם הגעלה וצריך ליבון קל במקום הקפלים או החריצים.

צד. סיר עם ידיות: אם הידיות ניתנות לפירוק, צריך לפרקן ולהגעיל את הסיר והידיות. ואם הידיות אינן ניתנות לפירוק, צריך ליבון קל במקום החריצים, וכיון שהרבה פעמים זה יכול להינזק בליבון, לכן אין לזה תקנה. כמו כן **סכינים העשויים משני חלקים** שיש בהם חריצים במקום החיבור, צריך ליבון קל, וכנ"ל, אם יכול להינזק, אין לזה תקנה.

צה. גביעים ששימושם בצונן, אף שיש בהם קפלים, אפשר להקל בהגעלה, ולדעת השו"ע כיון שרוב תשמישו בצונן די בשטיפה, ואף לאשכנזים, אם יודעים בוודאות שלא נגע בחמץ חם [ולא כבוס] בשום צורה – די בשטיפה.

צו. אין להגעיל כלי טפלון או ציפוי קרמי או כל ציפוי אחר.

צז. תבניות, אי אפשר להכשירן לפסח.

צח. אין להגעיל כלי פלסטיק שבלעו בכלי ראשון או בעירוי מכלי ראשון.

צט. אין להגעיל כלי זכוכית – קריסטל (וראה הערה 4, וכן ראה בשו"ת שאלה פג לעניין הגעלת כלי זכוכית לספרדים, ושאלה פד לעניין שימוש בכוסות זכוכית של כל השנה).

ק. אם מגעילים כמה כלים ביחד, צריך שלא יהא נגיעה בין כלי לכלי וע"כ אין להרבות בכלים, וכשמגעילים כמה כלים צריך לנער היטב את הסל בתוך המים.

קא. כשמגעילים כלים מחמץ לפסח, לבני אשכנז יש להגעילם בכלי הכשר לפסח, ולכן אם הכלי אינו כשר לפסח יש להגעיל קודם את הכלי שבו עושים את ההגעלה. אופן ההגעלה וכן אופני ההגעלה למי שרוצה להשתמש בפסח בכלי שבו הגעיל כלים אחרים, יתבאר להלן סעיפים קב, קד.

פרטי דיני הגעלת הכלים וכלים שלא ניתן להגעילם קב. כאמור, לבני אשכנז יש להגעיל את הכלים בכלי הכשר לפסח ולכן אם הכלי הוא כלי של חמץ יש להגעילו לפסח באופן זה – ימלא את הכלי במים ויניחו על האש¹⁰ עד שהמים ירתחו ויעלו בועות, ומכיון שצריך שהמים יגלשו קצת לצדדים ייקח **קומקום חשמלי של חמץ** שהוא רותח ומעלה בועות וישפוך

מהפינות שלא דורכים בהם ששם יש לבדוק, **אך אם שוטפים את כל הרצפות עם חומר ניקוי נפגמים גם הפיזורים שבפינות ואין חייבים ביעור.** ואם אוכלים בערב פסח בחדר המדרגות ולא שוטפים אחר כך, אז יש לבדוק את הפינות שלא דורכים בהם.

פג. ארונות השירות [חשמל, מוני גז ומים] צריכים בדיקה, שפעמים מכניסים שם דברים לזמן קצר ושוכחים אותם, וכן ילדי הבניין מאכסנים שם דברים [ומאחר שבדור"כ הפיזורים המצויים שם מטונפים, די שיבדוק שאין שם חתיכות חמץ גדולות].

פד. תיבות הדואר שנגישות לילדים צריכות בדיקה.

חדר אשפה

פה. זריקת חמץ למיכל האשפה הפרטי של הבניין אינה נחשבת לביעור חמץ, לכן אין להשליך חמץ לפח המשותף אחר פינוי האשפה האחרון שלפני זמן ביעור חמץ, **ויש לכל אדם ליידע את שכניו מה שעת הפינוי האחרונה ולהזהירם שלא ישליכו חמץ לפח אחר זמן זה.**

פו. מי שחושש שאחד השכנים לא יקפיד על האמור, עליו להפקיר בפני שלשה את חלקו בפח ובשטח המשותף [וישתמש בפסח העירוני, מפני שאין איסור בחמץ הנמצא שם, וראה בשו"ת שאלה לח, ולענין השכרת חדר האשפה לגוי, ראה להלן סע' שי].

החצר

פז. חצר פתוחה שמצויים שם בעלי חיים [יונים וכדו'] אינה צריכה בדיקה, אך אם ידוע שאכלו שם חמץ מליל בדיקת חמץ ואילך יש לבדוקה. דין זה מצוי מאוד, שהדיירים שולחים את ילדיהם לאכול בחצר אחר בדיקת חמץ או בבוקר קודם סוף זמן הביעור, ואז יש לשוב לבדוק את החצר.

פח. חורי החצר, שהם מקומות בחצר שהעופות אינם מגיעים לשם, צריכים בדיקה.

המקלט

פט. מקלט שמכניסים בו חמץ צריך לבדוקו, או שישכירוהו לגוי בהסכמה של כל השכנים [שכן שותף אינו יכול להשכיר את חלקו ללא הסכמת כל השותפים, ראה להלן סע' שי]. בנין שכל דייריו שומרי תורה ומצוות יוכל ועד הבית להשכיר את המקלט לגוי. במידה ולא ניתן להשכיר את המקלט יפקיר את חלקו בפני שלשה.

הגעלת כלים

הוראות למגעילים ולציבור

צ. מי שיש באפשרותו עדיף שיקנה כלים חדשים ולא יגעיל כלים ישנים מחמץ לפסח (עיין פסחים ל:, סי' תנא ס"ק יט).

¹⁰ ונכון יותר לעשות זאת לפני שהכיריים הוכשרו לפסח. ובכל אופן נכון יותר לעטוף את הכיריים בנייר כסף.

דיני הבדיקה

קיב. צריך לכבד את הבית לפני הבדיקה.

קיג. נוהגים להטמין עשרה פתיתים כדי שימצא הבודק ויבערם. וכיוון שנתבאר לעיל (סעי' יב) שכל מקום מטונף אינו טעון בדיקה וביעור, ומאחר ובזמננו כל הארונות כבר נוקו בחומרי ניקוי לפני הבדיקה, לכן כיום יש חובה מדינא להניח עשרה פתיתים, ויש לבדוק עם נר [פנס] בליל בדיקת חמץ את המקומות הללו, וראה להלן סעי' קיט.

קיד. נכון להיזהר שהפתיתים יהיו פחות משיעור כזית, מלבד פתית אחד שיהיה בו כזית, ויזכור היטב היכן הניחו [ויותר טוב לכתוב על דף את המקומות בהם הניחו את פתיתי החמץ].

קטו. טוב שייטול ידיו קודם הבדיקה משום נקיות.

קטז. לפני הבדיקה יברך בשם ומלכות "על ביעור חמץ", ויכוון בברכה גם על הביטול שלאחר הבדיקה, וגם על שריפת החמץ וביטולו מחר.

קז. אין לדבר משעת הברכה עד סיום הבדיקה. לאחר שהתחיל לבדוק יכול לדבר לצורך הבדיקה בלבד.

קיח. יבדוק עם נר שעווה. ומקומות שקשה לבדוקם עם נר [כגון רכב וכד'], יבדוק עם פנס.

קיט. אדם שכבר בדק חמץ במקומות שניקה בימים שלפני פסח, אזי בליל בדיקת חמץ עליו לבדוק את המקומות שטרם בדק, וכמו כן לעבור על כל הבית ולברר שאכן כבר ניקו ובדקו את כל הבית מחמץ.

קכ. לאחר שמסיים לבדוק את ביתו, ימשיך לבדוק את רכבו/משרדו וכו', וטוב שלא יפסיק בדיבור בינתיים. ואף אם הפסיק, לא יברך שנית (וראה בשו"ת שאלה לג, האם ההולך לבדוק את בית חבירו, צריך לברך שוב).

קכא. לאחר הבדיקה יאמר נוסח ביטול חמץ [ואם משאיר חמץ למחר, יניחו במקום שמור].

שחרית בערב פסח

קכב. כתב המהרי"ל (הביאו המשנ"ב סי' תכט ס"ק יג) שיש להקדים להתפלל שחרית בערב פסח כדי להספיק לאכול עד סוף זמן אכילת חמץ.

קכג. האשכנזים לא אומרים "מזמור לתודה" אך המנהג הנפוץ אצל הספרדים לומר. תחנון ו"למנצח" לא אומרים.

ביעור חמץ

קכד. ישרוף את כל החמץ שברשותו עד סוף זמן ביעור חמץ. בעניין סוף זמן אכילת וביעור חמץ, נהגו להחמיר כדעת המג"א, ואף המקלים לעניין ק"ש בכל השנה כדעת הגר"א, כאן נהגו להחמיר [לוחות שמופיע בהם זמן אחד בלבד, בדר"כ הוא זמן המג"א]. בשעת הדחק יש להקל כדעת הגר"א.

קכה. טוב שישרוף את החמץ כמות שהוא, מבלי לשפוך עליו חומר בעירה או אקונומיקה לפני השריפה.

לסיר עד שיגלשו המים קצת לצדדים, ובזה הוכשר הכלי לפסח, וישפוך את המים, ואז אפשר להגעיל בתוכו את כלי החמץ [במים חדישים], כמבואר בסעיף הבא.

קג. כשמגעיל את כלי החמץ בתוך כלי שהוכן לכך כנ"ל, יש להמתין עד שהמים ירתחו ויעלו בועות, ואז יכניס לתוכו את הכלים הטעונים הגעלה, ישהה אותם למשך שתי שניות בערך ויוציאם. אחר הגעלת כלי חמץ יש לשוטפם במים קרים, ואפשר לשטוף גם תחת הברז. השטיפה אינה מעכבת.

קד. אם ברצונו להשתמש בפסח בכלי שהגעיל בתוכו, אחר שהגעיל בתוכו את כל הכלים – לבני ספרד הכלי מותר בשימוש, אך לבני אשכנז יש להגעיל את הכלי שנית, כמבואר לעיל סעיף קב, וכששופך לתוך הסיר מהקומקום החשמלי כמבואר בסעיף קב, יכול להשתמש בין בקומקום של חמץ ובין של פסח, אך עדיף מקומקום של חמץ.

קה. הגעלה בערב פסח: יש להקפיד לסיים את ההגעלה עד סוף זמן ביעור חמץ (וראה בשו"ת שאלה מב דין הגעלה לאחר זמן זה, ודין הגעלה בחוה"מ).

בדיקת חמץ וביעורו

[ראה אזהרה לשמך פסח ב – הרחבה בדיני בדיקת חמץ]

תפילה, מלאכה ואכילה לפני הבדיקה

קו. לאחר צאת הכוכבים יש להתפלל ערבית ולאחריה לבדוק את החמץ, מפני ש'תדיר ושאינו תדיר' – תדיר קודם. אמנם מי שבדעתו להתפלל ערבית בשעה מאוחרת יותר, יכול לבדוק ואחר כך להתפלל.

קז. מחצי שעה לפני צאת הכוכבים [מהשקיעה] אסור לעשות כל מלאכה שיש בה שיהוי (ופרטיה מבוארים בסימן רלב ס"ב), וכן אסור להיכנס למרחץ.

קח. וכן אסור לאכול פת ומזונות יותר מכביצה וכן אסור לשתות משקה המשכר יותר מכביצה, אבל טעימה – מותרת. הגדרת 'טעימה' היא – אכילת פת ומזונות עד כביצה, ופירות וירקות וחיטופים שאינם מיני דגן אפי' הרבה. שתיית משקאות שאינם אלוהוליים אפי' הרבה דינה כטעימה.

קט. היתר טעימה נאמר דווקא בחצי שעה שלפני צאת הכוכבים, אבל כשמגיע זמן הבדיקה [דהיינו צאת הכוכבים] – אין להקל אף בטעימה, אם זה גורם לעיכוב גדול.

קי. מותר ללמוד תורה עד צאת הכוכבים אם התחיל ללמוד לפני השקיעה, ובהגיע צאת הכוכבים צריך להפסיק ללמוד, גם אם התחיל ללמוד לפני השקיעה. ולבני ספרד, אם התחיל לפני השקיעה, לא צריך להפסיק.

קיא. אם מינה שליח שיבדוק במקומו, המשלח מותר במלאכה, אכילה ולימוד תורה כרגיל.

קכו. לאחר השריפה יאמר **נוסח ביטול חמץ**, וטוב שאף **אשתו ובני ביתו** יאמרו את נוסח הביטול.

דיני שביעית בפסח

קכז. יש להיזהר שלא להשתמש בין שנאסר מחמת שלא נתבער בזמן הביעור.

תענית בכורות

קכח. הבכורות מתענים בערב פסח, בין בכור מאב, בין בכור מאם.

קכט. בכור פחות מגיל י"ג, אביו מתענה עבורו [ואם הוא תינוק פחות מגיל ל' יום, נחלקו הפוסקים, ודעת המשנ"ב שאביו אינו מתענה בעבורו. ואם יכול, ישמע סיום].

קל. נשים ובנות אינן צמות, ואף בנות ספרדיות נהגו כן.

קלא. החש בראשו או בעיניו אינו צריך לצום.

קלב. תענית בכורות אינה צריכה קבלה מבעוד יום מפני שהיא חובה.

קלג. נחלקו הפוסקים האם מועילה סעודת סיום להתיר לבכור לאכול, והמנהג היום להקל לאכול ע"י סיום מסכת.

קלד. גם מי שלא סיים בעצמו, אלא שמע את הסיום והשתתף בסעודת הסיום, נפטר מהצום.

קלה. מי שרק שמע את הסיום ולא אכל מסעודת הסיום, נראה שנפטר מהצום [ויש להסתפק בשומע דרך הטלפון]. וכן מי שהשתתף בסעודת הסיום ולא שמע את הסיום, נראה להקל שיכול לאכול.

קלו. גדר סיום: סיום מסכת גמרא ואף מסכת כמסכת תמיד, או סדר משניות שלם. אך מסכת משניות אינה מספיקה (וראה בשו"ת שאלה לד פרטים נוספים בעניין סיום).

קלז. המתענה, יאמר עננו ב"שמע קולנו" בתפילת לחש במנחה, ולכתחילה אין להעלות בכור שמתענה להיות ש"ץ¹¹.

קלח. המתענה ששכח ואכל: ימשיך לצום [וכדין מי ששכח ואכל בשאר צומות]. ולענין אמירת עננו - אם אכל יותר מכזית או שתה יותר ממלוא לוגמיו - במקום המילים "ביום צום תעניתנו", יאמר "ביום צום התענית הזה".

¹¹ מפני ש"א שלא נכון להזכיר תענית בציבור בחודש ניסן. אך אם כבר עלה ויש עשרה שמתענים, יאמר בשומע תפילה [אך לא כבירה בפ"ע], כדין תענית יחיד (משנ"ב סי' תע ס"ק ב).

¹² משנ"ב (סי' תעא ס"ק יב).

¹³ עי' בא"ח (שנה א, פרשת צו סע' כו), וכ"ה בארחות חיים מלוניל (הל' חמץ ומה סע' קיד).

¹⁴ יש נוהגים להימנע מערב ראש חודש ניסן (משנ"ב שם), ויש קהילות הנוהגות להימנע מפורים. אף הנוהגים כן, נמנעים רק ממצה כמות

ויש מקלים שמי ששכח ואכל, יכול להמשיך לאכול כרגיל (עי' שו"ת ארץ צבי ח"א סי' עט).

דיני ערב פסח

אכילה בערב פסח

קלט. אסור לאכול מצה בערב פסח. מעיקר הדין האיסור הוא מעלות השחר של ערב פסח¹², ויש מחמירים מליל ערב פסח¹³ [וראה בהערה מנהגים נוספים¹⁴].

גם מצות חמץ, יש להחמיר שלא לאוכלם בערב פסח (דין מצה עשירה ומצה שנאפתה שלא לשמה, התבאר באזמרה לשמך פסח ב).

קמ. מצה מבושלת [בכלי ראשון] או מטוגנת בשמן עמוק, מעיקר הדין מותר לאוכלה עד שעה עשירית, ויש מחמירים שדינה כמצה רגילה האסורה כל היום.

מצה מטוגנת בשמן לא עמוק [אך בכמות שנותנת טעם], נחלקו האחרונים, ולכתחילה יש להחמיר¹⁵.

שניצל דג או עוף שמדובק בהם קמח מצה: אם מטוגנים בשמן עמוק, דינם כמצה המטוגנת בשמן עמוק, ואם מטוגנים בשמן לא עמוק, דינם כמצה המטוגנת בשמן לא עמוק.

קמא. קניידלך וקציצות מקמח מצה, וכן עוגיות וכדורי שוקולד שנילושו בקמח מצה, מעיקר הדין מותר לאכול עד שעה עשירית (כיון שאין בהם תואר לחם, והרוב אינו מצה אלא מאכלים אחרים), ויש מחמירים (ראה אזמרה לשמך פסח חלק ב).

קמב. משעה עשירית [חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה] **אסור לאכול מאכלים מחמשת מיני דגן** אפילו מעט, כדי שיאכל מצה לתיאבון. אבל מותר לאכול מעט פירות, ירקות, תפוחי אדמה, בשר, דגים, ביצים, אבל לא ימלא כריסו מהם.

קמג. קטן שלא יודע מה שמספרים בלילה מסיפור יציאת מצרים [בערך עד גיל 5], מותר להאכילו מצה כל היום.

מלאכה בערב פסח אחרי חצות

קמד. אסור לעשות מלאכה בערב פסח אחרי חצות: בשכר - אסור אפילו מלאכה שאינה גמורה ואפילו לצורך יו"ט, **ובחינם -** אסור רק מלאכה גמורה כגון לתפור בגד.

שהיא [שיוצאים בה יד"ח בליל הסדר], אך מותרים במצה מבושלת או מטוגנת [אפי' בשמן שאינו עמוק], וכן בעוגות מקמח מצה, וממצות חמץ.

¹⁵ בשעה"צ בהלכות פסח (סי' תמד ס"ק א, סי' תעא ס"ק כ) הביא את מחלוקת האחרונים ולא הכריע, ובהל' סעודה שלישית (סי' רצא ס"ק כה) פסק שמותר, וכן דעת הגר"ז (סי' תעא ס"ט) והחיי"א (כלל קכט סי"ג).

קמה. תפירה אסורה, אך **תיקון בגדים** ישנים מותר כרגיל, ובלבד שיתקן בחינם ולא בשכר.

קמו. התחיל מלאכה לפני חצות והגיע חצות, חייב להפסיק מיד אפילו באמצע המלאכה.

קמז. כל המלאכות ע"י גוי מותרות.

קמח. כל מה שמותר לעשות בחול המועד (ראה להלן עמ' כד-כו), כגון דבר האבד או מעשה הדיוט לצורך המועד או צרכי רבים, מותר גם בערב פסח אחרי חצות היום.

כיבוס, גיהוץ ותספורת בערב פסח

קמט. אסור **לכבס ולהסתפר** לאחר חצות וע"י גוי מותר [אלם **ייבוש כביסה, הברשת כובע, צחצוח נעליים**, וכן אופני הכיבוס המותרים בחוה"מ (כדלהלן עמ' כה), מותרים בערב פסח ע"י ישראל עד כניסת החג].

קנ. **גיהוץ רגיל מותר עד כניסת החג** אף ע"י ישראל. גיהוץ מקצועי שיוצר קמטים – אסור.

קנא. **שיער הראש** מותר לספר ע"י עצמו כיון שהוא שינוי, אך **בתגלחת הזקן** קשה להקל (ראה בשו"ת שאלה מא) [אך ע"י גוי מותר, כנ"ל]. **הורדת שיער לאשה** מותרת בכל הגוף, חוץ משיער הראש.

קנב. מותר להפעיל מכונת כביסה לפני חצות אפי' שתמשיך לפעול אחרי חצות.

נטילת ציפורניים

קנג. לכתחילה יש ליטול לפני חצות, שכח או לא הספיק יכול ליטול לאחר חצות.

טבילה בערב הרגל

קנד. יש **לטבול בערב פסח** אחר חצות, ואפשר להקדים הטבילה אף שעה קודם חצות (סי' תעא ס"ק כב, סי' קכח ס"ק קסה).

דיני ביעור מעשרות

קנה. יש להפריש תרומות ומעשרות וחלה **מטבל ודאי** ו**ספק טבל** הנמצאים ברשותו, ויש לבער [את התרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה] מן העולם ע"י שריפה.

קנו. מי שיש בידו **מעשר שני ונטע רבעי מטבל וודאי** ו**ספק טבל**, יחללם על מטבע ויבערם מן העולם.

קנז. מי שיש בידו **מעשר עני מטבל ודאי** - צריך לתנו לעני.

קנח. מי שנוהג לתת **מעשר ראשון מטבל ודאי** ללוי - ייתן ללוי.

המעשרות החייבים בביעור

קנט. כאמור, **ספק טבל** חייב בביעור, אבל **דמאי** אינו חייב בביעור. ולכן **מעשר של פירות וירקות שנקנים בחנות**, אף שמחמירים להפריש מהם מעשר - אין נוהג בהם דין ביעור, ולכן כל מה שקונים תחת **השגחה מהודרת** כגון פירות וירקות, שימורים, יין ומיץ - אין בהם דין ביעור.

קס. אמנם **שמן סויה**, למחמירים להפריש ממנו תרו"מ - חייב בביעור, וכן כל מוצר שמעורב בו שמן סויה - חייב בביעור.

קסא. זמן הביעור הוא בפסח של השנה הרביעית, ואז צריך לבער את התרו"מ שהפריש מגידולי שנה ראשונה, שניה ושלישית [אך לא מגידולי השנה הרביעית].

קסב. כאמור, אף חלה צריך לבער, ולכן **מצות שצריך להפריש מהם חלה, יש מקום להחמיר להפריש מהם חלה לפני פסח**, אף אם לא משתמש במצות אלו בליל הסדר. ואף שמעיקר הדין חובת הביעור היא רק על מה שנתחייב במעשרות וחלה בשנה הראשונה, השניה והשלישית, ולא על חלה שנתחייבה בשנה הרביעית, מ"מ יש לחוש שחייב חלה [שחיובו שווה בשאר השנים] חייב בביעור אף באופן זה [ויש שמחמירים אף לבערו לפני פסח ע"י שריפה].

ביעור מטבעות של חילול מעשר שני

קסג. מטבע של חילול מעשר שני הנמצא ברשותו, אם יש בו פרוטה חמורה - צריך לבערו מן העולם ע"י זריקה לים או עיקומו ע"י שני פליירים [והחזו"א היה מורה לעשות שניהם].

קסד. ויש שמחללים את המטבע של המעשר שני על פרי [שלא הוכשר] ומאבדים את הפרי, אך יש בזה פקפוקים.

קסה. **מטבע של מעשר שני** שאין בו פרוטה חמורה, ויש בו רק מחילול מעשר שני שהופרש מפירות וירקות ומוצרים שנקנו תחת השגחה מהודרת - אין צריך לבערו.

קסו. **מטבעות שעליהם חללו את המטבע של הפרוטה חמורה** שנתמלאה - החמיר החזו"א (ע"פ הכפתור ופרח פ"מ) שלא לחללם על מטבע אחר, ולכן יש לבער את כל המטבעות הללו [ודווקא באופן שהמעשרות היו על טבל ודאי, אבל אם המעשרות היו על דברים שנקנו בהשגחה מהודרת - לא צריך לבער מטבעות אלו, אלא יבער רק את המטבעות של הפרוטה חמורה].

זמן וסדר הביעור

קסז. זמן הביעור הוא בערב שביעי של פסח, וי"א שהוא בערב יו"ט ראשון של פסח, ונכון לחוש לשיטה זו.

קסת. יש נוהגים לומר פרשת וידוי מעשר (דברים כו, יג-טו) למי שהפריש מעשר שני לפחות פעם אחת בשנים הללו, ובתנאי שקיים את כל מצוות ההפרשה ונתנה כתיקונה, אבל המנהג שלא אומרים וידוי בזמן הזה.

קסט. כאמור, ספק טבל חייב בביעור מספק, ולכן מי שיש ברשותו מאכלים שאינם תחת השגחה מהודרת [ואין בהם חשש איסור] - צריך להפריש את התרו"מ ולחלל את המעשר שני בזמן הביעור. אם אין באפשרותו לעשר - יפקיר בפני שלשה [ואפשר אף

בין ברכת המקדש לשתייה, או שאין זה נחשב הפסק. **ולמעשה נראה שיענו 'אמן', ואינו נחשב להפסק** [ובפרט שבברכת 'שהחיינו' בקידוש מכוונים על כל מצוות הלילה].

קעז. דיני שמחת יו"ט, וחובת שמחת נשים וילדים, יבאו להלן עמ' כו-כז.

דיני ליל הסדר

עריכת הסדר

קעח. בני אשכנז הנשואים נוהגים ללבוש בגד לבן [קיטל] בעת עריכת הסדר. ולענין חתן בשנה הראשונה **יש בזה מנהגים שונים**¹⁶. אגל – המנהג שאינו לובש, ומי שלובש אין מוחין בידו.

קעט. מביאים לשולחן את **קערת ליל הסדר** שבה יש את המרור, הכרפס, החרוסת, זרוע וביצה. ישנם מנהגים חלוקים **בזמן הבאת הקערה**: יש נוהגים להביאה אחר הקידוש קודם אכילת הכרפס¹⁷, ויש שנהגו להביאה קודם הקידוש¹⁸ ומנהג הגר"א להביאה אחר טיבול ראשון¹⁹.

קפ. כמו כן חלוקים המנהגים בענין **סידור הקערה**: יש המסדרים באופן שהכרפס והמי מלח יעמדו סמוך לבעל הבית ואחריהם שלש מצות ואחריהם מרור וחרוסת וזרוע וביצה כדי שלא יעבירו על המצוות²⁰, ויש המסדרים הזרוע מימין וביצה משמאל ומתחתיהם המרור באמצע, ואחר כך חרוסת מימין תחת הזרוע והכרפס משמאל תחת הביצה ומתחתיהם החזרת באמצע, והוא על פי קבלת האר"י²¹, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו. ומי שאין לו מנהג, ינהג כדעת האר"י, שהוא המנהג הנפוץ.

הסיבה

קפא. יסדר מקום מושבו כדי שיוכל לישב בהסיבה ולהישען על כרים וכסתות²².

קפב. מסיבים תמיד לצד שמאל, בין אדם ימני ובין שמאלי²³ (וראה בהערה דין מי שהיסיב על צד ימין).

21 חיי אדם (כלל קל ס"א) משנה ברורה (שם ס"ק כו) וראה בחק יעקב (שם ס"ק טז) הטעם שאין בזה משום אין מעבירין על המצוות.

22 גמרא (פסחים צט ע"ב) שלחן ערוך (סי' תעב ס"ב) ומשנה ברורה (שם סק"ז).

23 שלחן ערוך (שם ס"ג), רמ"א (שם ס"ג). אדם ימני שהיסיב על צד ימין, נחשב שלא היסיב [ודינו מבואר להלן בסע' הבאים]. אדם שמאלי [איטור] שהיסיב על צד ימין, יצא יד"ח

בפני שלשה מאוהביו, ואפשר להפקיר אף בתוך ביתו], ויכוון לא לזכות בזה עד שיפריש תרו"מ.

קע. עבר זמן הביעור ולא ביער - יבער מיד שנזכר. אם נזכר בשבת ויו"ט - יש להסתפק אם מועיל להפקיר בפני שלשה, ויבער מיד לאחר שבת ויו"ט.

קעא. אין חיוב לחזר אחר טבל ודאי כדי לקיים בו מצות ביעור, ולדעת החזו"א אין בזה אפי' מידת חסידות.

הדלקת נרות יו"ט

קעב. זמן ההדלקה: יש הנוהגים להדליק בערב יו"ט, ויש הנוהגים להדליק ביו"ט סמוך לסעודת החג. **ומי שאין מנהג בידו, ידליק בערב יו"ט**, ובפרט בזמננו שיש תאורת חשמל.

קעג. להקדים הברכה להדלקה: נחלקו האחרונים האם הנוהגים בכל שבת להדליק לפני הברכה יעשו כן גם ביו"ט כדי שלא לחלק בין שבת ליו"ט, או שביו"ט יקדימו הברכה להדלקה כדי שיהיה עובר לעשייתו. ולהלכה נראה שיברכו לפני ההדלקה (עי' משנ"ב ס' רסג ס"ק כז). ויש לדעת שאם מברך שהחיינו בשעת ההדלקה (ראה להלן), מקבל כבר את כל דיני היו"ט, ולהלכה גם אם לא מברך שהחיינו, בשעת ברכת הדלקת נרות יו"ט מקבלים כבר את כל דיני היו"ט (עי' בה"ל ס' תקכז ס"א).

קעד. כשמדליק את הנרות [למדליקים ביו"ט עצמו, וכן למדליקים בערב יו"ט, ומברכים לפני ההדלקה, שמקבלים את דיני היו"ט בברכתם] - לא יבעיר אש חדשה, אלא **יעביר אש מנר שדולק מערב יו"ט** [ואם קשה להעביר את האש ישר מנר לנר, יכול גם להעביר ע"י גפרור או נר אמצעי], וכן יזהר **שלא לכבות את הגפרור** אלא רק להניחו שיכבה מאליו. כמו כן יש **להימנע מלתת מים תחת השמן**, אפי' אם הכין את המים מערב יו"ט (מחשש קירוב כיבוי).

קעה. ברכת שהחיינו: ישנן נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, ויש הנוהגות ששומעות [וכשמקדשות בעצמן, מברכות] 'שהחיינו' בעת הקידוש. **ומי שאין מנהג בידה תשמע** [וכשמקדשת בעצמה, תברך] **'שהחיינו' בשעת הקידוש**.

קעו. אותן הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, אם הן מקדשות, אין אומרות 'שהחיינו' בקידוש. **אולם אם הן שומעות קידוש מהבעל או מאחרים, יש להסתפק אם יכולות לענות אמן אחר ברכת 'שהחיינו' ולשתות מהכוס**, ויסוד הספק האם כיון שיצאו ידי חובת 'שהחיינו' נמצא שעניית אמן נחשב כהפסק וצריכות לברך על שתיית הכוס כדין המפסיק

16 עיין מהר"ם שיק (או"ח סי' כח), קצה המטה על המטה אפרים (סי' תרי ס"ק טו), ויגד משה (סי' יב).

17 רמב"ם (חמץ ומצה פ"ח ה"א), שלחן ערוך (סי' תעג ס"ד).

18 אבודרהם, פרי מגדים (סימן תפז מש"ז סק"א).

19 מעשה רב (אות קצא).

20 רמ"א (סימן תעג ס"ד).

קפג. בעת ההסיבה יש לסובב את הכיסא באופן שהמשענת תהיה לצד שמאל ויטה את עצמו לצד שמאל וישען על המשענת.²⁴

קפד. אדם שיושב על כיסא ומשעין את גופו באוויר לצד שמאל לא יצא ידי חובת הסיבה.

קפה. צורת ההסיבה: די בהטיה מועטת [שניכר שמיסב]. ההסיבה צריכה להיות באופן שידו אינה משוחררת ואינו יכול להשתמש בה.²⁵

קפו. מי שיש לו מכה בצד שמאלו שההסיבה מכאיבה לו [ובכלל זה זקן או חולה שההסיבה קשה להם], אפשר שפטור מלהסב.²⁶

קפז. מי שקשה לו להתחיל לשתות בהסיבה, יכול להתחיל לשתות שלא בהסיבה וימשיך לשתות שיעור רביעית בהסיבה.

קפח. מנהג רוב האשכנזים שאין הנשים מסיבות,²⁷ אולם בנות ספרד צריכות להסב [וכן נוהגים קצת מבני אשכנז].²⁸ ובכל אופן, אם שכחו להסב אינן חוזרות.

קפט. נשים שאינן מסיבות, יקפידו לאכול ולשתות [את הדברים הצריכים הסיבה] דווקא בישיבה.

קצ. לכתחילה יש להסב בכל הסעודה,²⁹ והיום רבים נוהגים שאין מסיבים במשך הסעודה כי אין רגילים להסב במשך השנה (וראה בהמשך הדברים שיש מקומות בהם ההסיבה מעכבת אף בדיעבד, שאינו יוצא ידי חובתו אם לא היסב בהם, ואף במקומות בהם ההסיבה מעכבת יחזור ויאכל וישתה ללא ברכה).

קדש

קצא. אין מקדשים אלא אחר צאת הכוכבים. ואמנם בהגיע הזמן, מיד אחר תפילת ערבית, יש למהר

לעשות הקידוש כדי שלא ישנו התינוקות.³⁰ ולכן יערוך שולחנו מבעוד יום, ויכין את כל הנצרך לסדר מבעוד יום [וכגון בדיקת המצות, הכנת הקערה, הכלים, הכריות וכו'].

קצב. נוהגים לחלק לתינוקות קליות ואגוזים ושאר מיני מתיקה כדי לעוררם שלא ישנו,³¹ וכן כדי שיראו שינוי מהמנהג בכל השנה שאין מחלקים אלא אחר הסעודה, ויבואו לשאול מה נשתנה.³²

קצג. קודם הקידוש יאמר עורך הסדר 'קדש', וקודם נטילת ידיים ראשונה יאמר 'ורחץ', וכן בכל עשיית הסדר יאמר קודם כל דבר מה הולך לעשות.³³

קצד. כוס הקידוש ימזגו אחרים לבעל הבית ואינו מוזג לעצמו,³⁴ ויש נוהגים שאף כל המסובים אינם מוזגים לעצמם, אלא כל אחד מוזג לחברו, דרך חירות.³⁵

קצה. לכתחילה יש לשתות מכל כוס שיעור רביעית שלם [150 סמ"ק לשיעור הגדול, 86 סמ"ק לשיעור הקטן],³⁶ ובפרט יש להקפיד על שתית כל הרביעית בכוס ראשון ובכוס רביעי.³⁷ אם שתה רוב רביעית [76 סמ"ק לשיעור הגדול, 44 סמ"ק לשיעור הקטן] - יצא ידי חובה.³⁸

קצו. יש אומרים שהדין שהשתה רוב רביעית יצא, היינו בשותה כוס המחזקת שיעור רביעית, אבל כוס שיש בה יותר מרביעית, חובה לשתות לכל הפחות רובה אף שהוא יותר מרביעית,³⁹ ויש אף מחמירים לכתחילה לשתות את כולה,⁴⁰ וראוי לחוש לדעות אלו. ולכן מי שקשה לו שתית יין מרובה, ייקח כוס שאין בה יותר מרביעית.

36 ולכוס ראשון שהוא כוס הקידוש יש להחמיר לשתות כפי השיעור הגדול, כהכרעת המשנה ברורה (סימן תפ"א), שבדיני דאורייתא יש להחמיר לשער כפי שיעורו הגדול של הנודע ביהודה, וכיון שמצות הקידוש דאורייתא היא כמבואר בגמרא (ברכות כ"ב), ומצינו לכמה מהפוסקים (אור זרוע הלכות ערב שבת אות כה' מגן אברהם סימן תקצ"ד סק"ג בשם מהר"ם) שאף קידוש על היין דאורייתא הוא [ועיין בהערה 44 שקידוש ביום טוב הוא מדרבנן אף יש אומרים שבלייל פסח הוא מהתורה, עי' מדרש שכל טוב] משום כך יש להחמיר שכוס ראשון יהיה בשיעור הגדול של 150 סמ"ק.

37 שבכוס ראשון שיש בו רביעית מקיים קידוש במקום סעודה, שכיון שעריכת השלחן בשולחן ערוך היא זמן רב אחר הקידוש, הרי שבשתיית יין של כוס ראשון מקיים דין קידוש במקום סעודה, אשר פסק השלחן ערוך (סימן רע"ה) כדעת הגאונים ששתיית רביעית יין נחשבת סעודה לענין זה. ומשום כך ראוי להקפיד בכוס זו במיוחד שישתה רביעית כולה ולא רק רובה. ואף בכוס רביעי נכון להקפיד לשתות רביעית שלם כמבואר בט"ז (סימן תפ"א) שכיון שמברכים אחריו ברכה אחרונה, צריך שיהיה בו רביעית. וראה עוד להלן סע' רג, רסד.

38 אדם שפיו גדול ומלא לוגמיו שלו מכיל יותר משיעור רוב רביעית, חייב לשתות כמלא לוגמיו [שלחן ערוך (סימן רע"א) ס"ק יג] משנה ברורה שם (ס"ק סח). וביאור הלכה (סימן תעב"ד"ה וישתה).

39 שולחן ערוך (סימן תעב"ט), ובמשנה ברורה שם (ס"ק לג) שראוי לחוש לדעה זו.

40 ב"ח וגר"ז (סעיף יט) לדעה זו.

24 ובדיעבד יכול להישען על חבירו. מג"א (שם סק"ג), משנ"ב (שם סק"ח).

25 ראייה לכך מפסחים קח ברשב"ם ד"ה הסיבת ימין, משנ"ב (סי' תעב ס"ק י).

26 עי' ביאור הלכה (שם ס"ג) וכה"ח (שם ס"ק כב).

27 שלחן ערוך ורמ"א (שם ס"ד).

28 פסח מעובין (סימן קע), בן איש חי (פרשת צו אות כח), ומנהגי חתם סופר.

29 רמב"ם (חמץ ומצה פ"ז ה"ה).

30 שלחן ערוך (סימן תעב"א) בט"ז (שם סק"א) ובמשנה ברורה (שם סק"ה).

31 גמרא (פסחים ק"ח ע"ב) שלחן ערוך (סימן תעב' סע' טז) ובמשנה ברורה (שם סק"ג).

32 רמב"ם (חמץ ומצה פ"ז ה"ג) מנה חלוקת הקליות והאגוזים כחלק מהשינויים שעושים לעורר התינוקות לשאול. ובמאירי (פסחים ק"ח ע"ב) מבואר דשניהם טעם אחד הוא.

33 יסוד ושורש העבודה (שער התשיעי פרק ו'), סידור בית יעקב ליעב"ץ.

34 רמ"א (סי' תע"א).

35 יוגד משה (סי' ו) עפ"י לשון הקיצור שו"ע (סי' קיט סק"ב), ועי' לשון יוסף אומץ (אות תשנ"ג).

קצז. לכתחילה יש לשתות את הרוב רביעית **בבת אחת**⁴¹, ועכ"פ לא יותר מהפסק אחד דהיינו שישתה **בשתי לגימות**. אם שהה בשתיית רוב רביעית מכוס ראשון יותר ממשך ארבע דקות, יחזור וישתה שנית. ואם שהה פחות מזמן זה אבל הפסיק באמצע שתייתו שתי פעמים, אם נהג כמבואר בסעיף הבא וכיון לפטור כל שתייתו עד כוס שני, יחזור וישתה שנית. ואם לא כיון, לא יחזור לשתות⁴² [אולם לענין שאר הכוסות ראה לקמן במקומם].

קצח. יש לשתות כל ארבע הכוסות בהסיבה.

קצט. שכח ולא היסב: בן אשכנז אינו חוזר ושותה אלא בכוס שני, ובן ספרד חוזר ושותה בכל הכוסות. אם כיון מתחילה בברכת הגפן שישתה עוד יין, אף בן אשכנז יחזור וישתה בכוס ראשונה, **ולכן נכון לכתחילה לכוון לפני שתיית כוס ראשונה שישתה עוד יין עד זמן כוס שני**⁴³. וראה עוד לקמן בסעיף ריח, שטוב לבני אשכנז לכוון שלא לפטור בברכת הגפן של הכוס הראשון את שתיית הכוס השני, ובני ספרד שלא מברכים על כוס שני, יכונו בברכה על כוס ראשון לפטור את הכוס השני.

ר. נשים חייבות בכל מצוות הסדר.

רא. לפני הקידוש יכוון לשם מצות קידוש יום טוב⁴⁴, ולשם מצות ארבע כוסות, ולשם מצות שמחת יו"ט⁴⁵, ולשם מצוות זכירת יציאת מצרים (וראה הערה)⁴⁶.

רב. סדר הקידוש: ברכת בורא פרי הגפן, ברכת קידוש היום וברכת שהחיינו. וי"א שיכוון בברכת שהחיינו על כל מצוות הלילה⁴⁷, וי"א שיכוון על מצות

ספירת העומר⁴⁸ אך לא נהגו כן. וברכת שהחיינו יש המברכים בישיבה, ולדעת האר"י אף אותה יברך בעמידה.

רג. נשים שברכו שהחיינו בהדלקת הנרות, יש להסתפק אם יענו אמן, ונראה שיענו [ובפרט שי"א שיש לכוון על כל מצוות הלילה]. **אמנם נשים שאין להן מנהג לא יברכו שהחיינו בהדלקת נרות, אלא בקידוש**⁴⁹.

רד. אין מברכים ברכת מעין שלש אחר שתיית כוס ראשון, כיון שפוטרים אותה בברכת המזון. ומנהג העולם **שאין מברכים ברכה זו אף כאשר יעבור שיעור עיכול**, ויש שכתבו שיקפיד שלא יעבור שיעור זה, ואם יעבור יברך ברכה אחרונה מיד אחרי שתיית הכוס⁵⁰.

ורחץ

רה. נוטלים ידיים כדרך שנוטלים לאכילת לחם⁵¹, אבל אין מברכים על נטילה זו⁵². שכח וברך על נטילה זו, יאכל כזית מהכרפס⁵³.

כרפס

רו. למצות כרפס יש נוהגים ליקח סלרי⁵⁴, ויש נוהגים ליקח צנון⁵⁵, ויש נוהגים ליקח תפוח אדמה⁵⁶, ויש בזה עוד מנהגים.

רז. יש לאכול פחות משיעור כזית מהכרפס, ויברך עליו 'בורא פרי האדמה', **ויכוון לפטור בברכה זו את המרור**⁵⁷. וראוי לכוון לפטור אף המרור שבכורך⁵⁸.

מבריסק שבמילים "זמן חרותנו", מקיים מצוה בכך שמזכיר שיום זה הוא היום שבו יצאו ממצרים.

47 עי' אבודרהם וברכי יוסף (סי' תעג) וביעב"ץ בסידורו.

48 עי' במאירי (פסחים דף ז) ובשיבולי הלקט (סי' רלד) ובאבודרהם.

49 משנ"ב (סי' רסג ס"ק כג)

50 על פי מהר"ח אור זרוע (סימן רעג), ועיין אשל אברהם (בוטשאטש, סימן תעד').

51 בדיני הכלי ונטילת הידיים עד הזרוע, ואיסור הפסק והיסח הדעת כמבואר כל זה בשלחן ערוך (סימן קנח ס"ז) ובמשנה ברורה (שם ס"ק כ).

52 שלחן ערוך (שם ס"ד), ודעת הגר"א (שם) שמברכים על נטילה זו, אמנם רק כשאוכל כזית מהכרפס.

53 כמבואר בהערה לעיל דעת הגר"א שמברכים אף נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה, אמנם אין זה אלא כשאוכל ממנו שיעור כזית, ומטעם זה אם טעה וברך על נטילה זו, יאכל כזית וייצא דעת הגר"א, ולא תהיה ברכתו לבטלה לדעת הגר"א.

54 מחצית השקל (סימן תעג) וחתם סופר (שו"ת סימן קלב).

55 קיצור שו"ע (סימן קיח).

56 ערוך השלחן (סימן תעג), וכן נהג הח"ח.

57 שו"ע (סי' תעג ס"ו) ומשנ"ב (שם ס"ק נה).

58 סידור יעב"ץ.

41 מ"א (סי' תעב ס"ק יא) ובגר"ז (שם סע' כ) ובמשנ"ב (שם ס"ק יא).

42 משנה ברורה (סי' תעב ס"ק לד).

43 השלחן ערוך (סימן תעב' ס"ז) פסק כדעת הרא"ש (פסחים פ"י סימן א) שכל דבר שצריך הסיבה אם אכל או שתה שלא בהסיבה לא יצא ידי חובתו, ומטעם זה פסק שבכל ארבע כוסות אם שתאן שלא בהסיבה צריך לחזור ולשתות בהסיבה, אולם הרמ"א שם כתב שבשתי כוסות ראשונות אכן יחזור ויסב, אבל בשתי כוסות אחרונות לא יחזור ויסב, שכוין שיש חשש של נראה כמוסיף על הכוסות, יש לסמוך בזה על דעת הראב"ה שבזמן הזה אין דרך להסב ואין חובה להסב. וכתב המגן אברהם (שם סק"ז) שלפי המנהג שאף בין כוסות ראשונות אין שותים, הרי שאם יחזור וישתה יצטרך לברך עליו ברכת הגפן כיון שלא כיון בברכה ראשונה שבירך לפוטרו, ואם יברך יראה בזה כמוסיף על הכוסות, ומטעם זה אין לחזור אף בכוסות ראשונות, אמנם ראה בפרי מגדים שם שכתב שבכוס גדולה המחזקת שיעור שתי רביעיות, אם נשאר רביעית יכול לחזור ולשתות. וכמו כן מי שכוין לשתות עוד בין כוסות ראשונות יכול לשתות שנית.

44 וקידוש של יו"ט על היין אינו אלא מדרבנן כמו שכתב המגיד משנה (שבת פכ"ט) ומגן אברהם (סימן רעא).

45 יש אומרים שהוא מדרבנן ויש אומרים שהוא מן התורה עי' פסחים (עא' ובדף קח ע"ב) ובמג"א (סימן תקמו) ובשו"ת שאגת אריה (סימן סח).

46 ויוצא יד"ח באמירת "זכר ליציאת מצרים" כמבואר ברבנו ירוחם (נתיב ה"ח ד', בשם רבנו פרץ) ופר"ח (סוס"י תעג). ונמסר בשם הגר"ח

לאופנים בהם מותר לאכול יותר מכזית מהכרפס, ראה הערה⁵⁹.

רח. נראה שיש להדר לטבול את הכרפס ולאכולו בידיו ממש ולא בעזרת מזלג וכדו', שכיון שצריך להתחייב בנטילת ידיו משום דבר שטיבולו במשקה צריך שיטבלנו ויאכלנו בידו⁶⁰.

רט. באכילת הכרפס אין חיוב להסב ואדרבה ע"פ סוד אין להסב⁶¹, ויש אומרים שחייב להסב⁶². ויש הנוהגים לאכול חצי מהכמות בהסיבה וחצי שלא בהסיבה, ובזה יוצאים ידי כל הדעות.

יחץ

רי. ייטול את המצה האמצעית שבקערה, ויבצענה בידו לשני חצאי מצה⁶³. את החצי הגדול יוציא וישמור לאפיקומן, ואת החצי הקטן יותר יחזיר למקומו בין שתי המצות.

ריא. יש להקפיד שאף בחצי הקטן יהיה לכל הפחות שיעור כזית, כדי שיוכל לברך עליו 'על אכילת מצה'.

מגיד

ריב. לפני שמתחיל באמירת ההגדה יכוון לשם מצוה דאורייתא של סיפור יציאת מצרים⁶⁴.

ריג. כשנמצאים אצל ההורים, יוצאים ידי חובה בסיפור של הסבא מדין שומע כעונה, וגם מפני שהסבא עושה זאת במקום האב, ואין צורך שהאב יספר בעצמו⁶⁵, אך

59 אף שנתבאר שיש לאכול פחות מכזית מהכרפס, כדי לא להיכנס לספק חיוב ברכה אחרונה, אך אם רעב ורוצה לאכול יותר מכזית, מותר, מפני שאין איסור להיכנס לספק חיוב ברכה במקום צורך (עי' סי' קצ וסי' רי, וע' סי' קצז ס"ט).

ובאופנים הבאים, אפשר לאכול יותר מכזית אף לכתחילה:

א] יאכל באמצע הסעודה דבר שברכתו אדמה שאינו בא מחמת הסעודה, וכגון אבטיח, בננה, תפוז'פס. וכשמברך אדמה על הכרפס, יכוון לפטור אכילה זו [ולא יברך בורא נפשות לאחר אכילת הכרפס].

ב] יאכל כזית [או יותר] מהכרפס [או מכל מאכל אחר שברכתו האחרונה היא בורא נפשות], ולאחר האכילה יברך בורא נפשות, ובסיום ההגדה לפני שנוטל ידיו לסעודה, יאכל דבר שברכתו אדמה שאינו בא מחמת הסעודה, ויכוון לפטור את המרור.

60 ע"פ שו"ע (סי' קנח).

61 שבלי הלקט (סימן ריח), ומסקנת הברכי יוסף (סימן תעג ס"ק יד), בא"ח (פרשת צו).

62 אבודרהם (פירוש על ההגדה), סידור היעב"ץ, קיצור שו"ע (סי' קיט, ג), מאמר.

63 שהמצה לחם עוני היא ודרכו של עני בפרוסה.

64 משנ"ב (סי' תעג ס"ק א) שמצוות צריכות כוונה כמו שפסק השלחן ערוך (סימן ס"ד), ובפרט מצוות דאורייתא כמו שכתב האליה רבה (סימן תפט ס"ק יב) ועוד פוסקים שם.

65 פסחים קטז, שו"ע הגר"ז (סי' תעג ס"ע כד), מעשה רב.

66 שלחן ערוך (סימן תעג ס"ו), מגן אברהם (שם ס"ק כג), ומשנה ברורה (שם ס"ק ס).

לכתחילה עדיף שהאב גם יספר לבניו קצת מסיפור יצי"מ.

ריז. יגביה הקערה עם המצות ויתחיל באמירת 'הא לחמא עניא וכו' עד 'מה נשתנה'⁶⁶, ויש אומרים שיגביה את המצה הפרוסה בלבד⁶⁷.

רטו. אחר שסיים אמירת 'הא לחמא עניא', יסלק הקערה לקצה השולחן כדי שיראו התינוקות וישאלו. ויש אומרים שאין צורך לסלק הקערה אלא די בכיסוי המצות.

רטז. אחר סילוק הקערה, ימזוג כוס שני. ואף שאין שותים ממנו אלא אחר סיום אמירת ההגדה, מ"מ מוזגים כבר כעת, כדי שיראו התינוקות ויתמהו, ויבואו לשאול על כך⁶⁸.

ריז. את ההגדה יש לומר באימה וביראה שלא בהסיבה⁶⁹. ואין לאכול או לשתות בזמן אמירת ההגדה עד שיסיים ברכת גאל ישראל [וראה בשו"ת שאלה נא].

ריח. כוס שני: בני ספרד אינם מברכים עליו 'בורא פרי הגפן', מפני שכבר נפטר בברכת הגפן של כוס ראשון⁷⁰. ובני אשכנז מברכים עליו בורא פרי הגפן⁷¹, **וטוב שיכונו בברכת כוס ראשון שאינם רוצים לפטור בו כוס שני, וראה עוד בהערה**⁷².

ריט. שכח ולא היסב בכוס שני חוזר ושותה בהסיבה⁷³. **רכ.** אם הפסיק באמצע שתיית כוס שני שתי פעמים, יחזור וישתה שנית⁷⁴.

67 חק יעקב (סימן תעג ס"ק לא) בשם פסח מעובין, משום חשש שלא יהיה נראה כמקדיש הזרוע המוגבהת בהגבהת הקערה כולה.

68 שו"ע (סי' תעג ס"ע ז) ומשנ"ב שם.

69 של"ה (פסחים ב.), חק יעקב (סימן תעה ס"ק יד), ופרי מגדים (מש"ז סימן תפו), משנ"ב (סי' תעג ס"ק עא).

70 שלחן ערוך (סימן תעד ס"א) ויכונו בני ספרד בברכת כוס ראשון לפטור את הכוס השני.

71 רמ"א (שם), מגן אברהם וט"ז (שם סק"א).

72 פרי מגדים (מש"ז שם) וטעמו כדי שיתחייב בברכה על כוס שני לכל הדעות, אולם מאידך מצינו במשנה ברורה (שם ס"ק כא) שכתב שהנכון שקודם שמברך על כוס ראשון יהיה בדעתו לשתות עוד כוסות כדי שאם ישכח ולא יסב בכוס ראשון יוכל לחזור ולשתות כוס נוספת בלא חיוב ברכת הגפן ולא יהיה בזה כמוסיף על הכוסות, ועל כן הנכון שיקיים עצה זו של הפרי מגדים באופן זה שיכוון שפוטור כל הכוסות שישתה עד כוס שני בלבד, אבל כוס שני אינו פוטור בברכה זו, ונמצא שמחד אם ישכח להסב בכוס ראשון יוכל לחזור ולשתות בלא ברכה, ומאידך על כוס שני כבר חייב לברך לכל הדעות, שלא נפטר בברכת כוס ראשון.

73 לבני ספרד פשוט כמבואר לעיל סעיף קצט, ולבני אשכנז כתב המשנה ברורה (סימן תעב ס"ק כא) שכיון שאין מברכים על יין שבתוך הסעודה שברכת כוס שני פוטרת כל היין ששייך לסעודה, משום כך יכול לחזור ולשתות שהרי אינו מברך על כוס זו שיחזור וישתה, ואין בכך משום מוסיף על הכוסות, אולם לפי המבואר בשער הציון (ס"ק לא) שאם אין דעתו לשתות יין בתוך הסעודה עליו לברך שנית, משום כך ראוי שיכוון בברכת כוס שני לפטור כל יין שישתה בתוך הסעודה.

74 משנה ברורה (סימן תעב ס"ק לד).

רחצה

רכא. מי שברור לו ששמר ידיו היטב ולא נגע בדבר המטמא את הידיים, נכון שיטמא את ידיו על ידי שיגע במקום מטונף או במקומות המכוסים, כיון שעל נטילה זו מברכים על נטילת ידיים.⁷⁵

מוציא מצה

רכב. יש שכתבו שראוי להקנות המצות לכל המסובים [אשתו ובני ביתו וכיוצא ב], אבל מנהג העולם שלא להקנות ויש להם על מה לסמוך.⁷⁶

רכג. יש לכוון באכילת המצה לשם מצות אכילת מצה.⁷⁷

רכד. אופן הבציעה: ייקח את שלוש המצות [שתי השלימות והפרוסה שביניהן] ויברך המוציא, אחר כך יעזוב את המצה התחתונה ויברך על השתיים שנותרו בידיו על אכילת מצה⁷⁸, ויכוון בברכה זו לפטור גם מצות של כורך ושל אפיקומן⁷⁹, ויאכל כזית ממצה העליונה וכזית ממצה הפרוסה⁸⁰.

רכה. שיעור המצה שנצרך לאכול הוא 30 גרם⁸¹, שבזה נמצא אוכל כזית משיעור הגדול לקיום הדין דאורייתא של כזית אחד, ושני כזיתים משיעור הקטן לקיום הדין דרבנן לאכול משני המצות⁸² [וראה עוד בהרחבה להלן סעי' רנה].

רכו. מותר לשקול [במשקל מכני] את המצה בשבת ויום טוב, ואין בזה משום איסור מדידה בשבת כיון שהוא לצורך מצוה⁸³.

רכז. המנהג הנפוץ הוא לאכול את ב' הכזיתים מעט מעט בלא הפסק עד השלמת השיעור בפחות מכדי אכילת פרס⁸⁴ [לכתחילה 2 דקות, ובדיעבד 4 דקות]⁸⁵.

רכח. מנהג בני ספרד שאף בליל פסח טובלים המצה במלח⁸⁶, ומנהג בני אשכנז שבלייל פסח אין טובלים המצה במלח⁸⁷. **ונראה שאף לבני אשכנז יש להביא מלח לשולחן אף שאין טובלים במלח⁸⁸.**

מרור

רכט. ייקח כזית מרור, חזרת או חסה, יטבלנו בחרוסת ומיד ינער החרוסת, ואף כשחל בשבת יכול לנער החרוסת ואין בכך משום מלאכת בורר, שהרי אינו מפריד בניעורו את החרוסת כולה⁸⁹.

רל. יברך על אכילת מרור ויכוון בברכתו לפטור אף המרור שיאכל בכורך.

רלא. באכילת מרור אין צורך להסב.

רלב. שיעור המרור: עלי חסה קלים קצת מהמים ואפשר לשער את נפחו במשקל המים וכיון שכזית במרור דרבנן אפשר להקל כשיעור שכזית הוא שליש מביצה של זמנינו שהיא 17 סמ"ק - גרם, אך כל זה רק אם הוא שומע את הברכה של המרור מאחר אבל המברך על המרור כתב המשנ"ב שכיון שמברך צריך לאכול כשיעור הגדול של כזית שהוא חצי ביצה של זמננו והוא 50 סמ"ק/גרם, והוא בערך 2 עלי חסה גדולים [וראה להלן סעי' רע-רעא].

בורר

רלג. ייקח כזית מהמצה השלישית וכזית מרור, ונוהגים שמניח המרור בין שני חלקי המצה⁹⁰, ושיעור המצה לכורך 10 גרם⁹¹, ואחר כך יטבלם בחרוסת, והמקפידים שלא לאכול שרויה לא יטבלו את המצה אלא רק את המרור. ויאמר זכר למקדש כהלל, ואחר כך יאכל הכורך⁹², ויש אומרים שרק לאחר אכילת הכורך יאמר זכר למקדש כהלל⁹³.

⁸⁴ עי' או"ח (סימן תעה).

⁸⁵ ויש מקלים ביותר מזה וחולה וכיוצא ב' ישאל חכם, ובפרט שבזמנינו כיון שאם התקטנו השיעורים אז גם שיעור אכילת פרס הוא כפול זמן.

⁸⁶ טור (סימן תעה בשם הירושלמי), שלחן ערוך (שם ס"א), ובאר היטב (סק"ג) מדברי האר"י בזה.

⁸⁷ רמ"א (שם), ומקורו מלקט יושר (ח"י) בשם מהרי"ל.

⁸⁸ עי' ברכות (דף מ) בתוספות שם, ואו"ח סי' קסז.

⁸⁹ כמבואר בט"ז (סימן שיט ס"ק יג), ובמשנה ברורה (שם ס"ק סא) שמותר להוציא זבוב ממשקה כשמעורב בו מעט מהמשקה, שאין בורר אלא כשמפריד לגמרי, וכמו כן בניעור החרוסת כיון שאף אחר הניעור נשאר מעט מהחרוסת דבוק במרור אין כאן מלאכת בורר.

⁹⁰ קיצור שלחן ערוך (סימן קיט ס"ז), ערוך השלחן (סימן תעה ס"ו).

⁹¹ משום שלעניין דרבנן סומכים על השיעור הקטן (משנ"ב סי' תפו סק"א).

⁹² משמעות לשון השלחן ערוך (סימן תעה ס"א), שלחן ערוך הגר"ז (שם סי"ח), קיצור שלחן ערוך (סימן קיט ס"ז).

⁹³ ביאור הלכה (שם ד"ה ואומר), משום חשש הפסק בין ברכת המרור לאכילת הכורך.

⁷⁵ פרי מגדים (סימן תעג מש"ז סק"א) וביאור הלכה (תעה).

⁷⁶ שפת אמת (סוכה לה ע"א) אמרי בינה (או"ח פסח סימן כג).

⁷⁷ כמבואר בשלחן ערוך (סימן ס ס"ד) שהלכה שמצוות צריכות כוונה, ואמנם בסימן תעה (ס"ד) פסק השלחן ערוך כדעת הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ג) שאם אכל מצה בלא כוונה יצא ידי חובה, כתב המשנה ברורה שם שביאור הדברים הוא על פי דברי המגיד משנה (שם) בשם הר"ן ר"ה שבמצוות שקיומם באכילה אין הכוונה מעכבת משום שכן נהנה, והנהגה במקום הכוונה, אמנם הביא המשנה ברורה שדעת הרא"ש (ר"ה פ"ג) שאף במצוות שקיומם באכילה הכוונה מעכבת, ויש לחוש לדעות אלו, ומכל מקום לכתחילה לדעת הכל יש לכוון לשם מצוה אף במצוות שקיומם באכילה.

⁷⁸ שלחן ערוך (סימן תעה ס"א) ומשנה ברורה (סק"ג).

⁷⁹ פרי חדש (שם ס"א).

⁸⁰ שלחן ערוך (שם), ומשנה ברורה (סק"ט).

⁸¹ שהם נפח 55 סמ"ק בקירוב.

⁸² שלחן ערוך (סימן תפו ס"א) ומשנה ברורה (שם סק"א). ומי שקשה עליו לאכול מצה בשיעור זה יכול להקל בפחות מזה, וישאל חכם, ולקטנים עד בר מצוה אפשר להקל לכתחילה בשיעור של 15 גרם.

⁸³ שאין לחלק כלל בין מדידה לשקילה לעניין זה (עי' סי' תק).

שולחן ערוך

רלד. לאחר הכורך אוכלים סעודה, ויש לאכול בה ביצים⁹⁴, ויהדר לאכול מהביצה שבקערה⁹⁵. אין אוכלים מהזרוע שבקערה כיון שלא אוכלים בשר צלוי בלילה זה.

רלה. יזהר שלא יאכל בסעודה זו הרבה כדי שיוכל לאכול את האפיקומן לתאבון, ושלא תהיה אכילת האפיקומן אכילה גסה שאינה נחשבת אכילה.

צפון

רלו. לאחר גמר הסעודה יאכל כזית ממצת האפיקומן⁹⁶, ולכתחילה **ראוי שיאכל שני כזיתים ממצת האפיקומן**⁹⁷. ושיעורם 30 גרם, ולקטנים עד בר מצוה אפשר להקל לכתחילה בשיעור של 15 גרם⁹⁸.

רלז. שאר המסובים יאכלו מעט ממצת האפיקומן, ואת החסר לשיעור כזית ישלימו משאר המצות.

רלח. את האפיקומן יש לאכול בהסיבה, שכח ולא היסב, אם נזכר קודם ברכת המזון ראוי שיחזור ויאכל בהסיבה, אבל אם קשה עליו האכילה יכול להקל בכך ואין צריך לאכול שנית⁹⁹.

רלט. אחר אכילת אפיקומן אסור לאכול ולשתות עד עלות השחר, מלבד מים, סודה, ואף תה עם מעט סוכר¹⁰⁰ [וראה בהערה לעניין קפה, תה עם הרבה סוכר, ומשקאות קלים]¹⁰¹. אם ישן והשכים קודם עלות השחר, מן הדין רשאי לאכול ולשתות¹⁰².

רמ. יש להקפיד לאכול האפיקומן קודם חצות הלילה¹⁰³, ולצורך זה יש להזדרז בסעודה.

רמא. ובשעת הדחק אם רואה שזמן חצות מתקרב ורוצה להמשיך לאכול, יש מקילים שיעשה באופן

הבא: יאכל כעת [לפני חצות] כזית ויתנה שאם הלכה כרבי אלעזר בן עזריה דזמן אפיקומן הוא עד חצות, אזי יצא יד"ח אפיקומן במה שאוכל כעת, ולאחר חצות יכול להמשיך לאכול¹⁰⁴. אך אם הלכה כר"ע שזמן אפיקומן עד עלות השחר, אזי הכזית שאוכל כעת לפני חצות יהיה בתורת מצה סתם, ובסוף סעודתו יאכל כזית לשם אפיקומן לדעת ר"ע.

ברך

רמב. יברך ברכת המזון על הכוס, וישטפנה וידיחנה קודם הברכה¹⁰⁵.

רמג. יזכיר בברכת המזון 'יעלה ויבוא'. ואם שכח - יחזור ויברך שנית¹⁰⁶. אולם אם נזכר אחר שכבר שתה מכוס של ברכת המזון, יברך ברכת המזון שנית בלא כוס¹⁰⁷.

רמד. כוס שלישי: טוב לבני אשכנז לכוון בברכת הכוס השלישי שאינו רוצה לפטור את הכוס הרביעי.

רמה. ישתה כוס שלישי בהסיבה. שכח ולא היסב, בן ספרד יחזור וישתה שנית בהסיבה, ובן אשכנז לא ישתה, שלא יוסיף על הכוסות.

רמו. הפסיק באמצע שתיית כוס שלישי באופן ששתה אותו במשך זמן רב יותר מארבע דקות, יחזור וישתה שנית¹⁰⁸.

הלל

רמז. אחר שתיית כוס של ברכת המזון ימזוג כוס רביעית ויאמר שפוך חמתך וכו', ויש מוזגים כוס רביעית אחר האמירה¹⁰⁹.

רמח. המנהג לפתוח דלת הבית קודם אמירת שפוך חמתך וכו'.

103 שלחן ערוך שם.

104 אבני נזר (סימן שפא), על פי מה שחידש שם שאיסור אכילה אחר אפיקומן אינו נוהג לרבי אלעזר אלא עד חצות, שכיון שזמן אכילת אפיקומן עד חצות גם חיוב השארת טעם אפיקומן אינו אלא עד זמן זה, אמנם רבים מהפוסקים פקפקו בחידוש זה, וכן פקפקו בעצם התנאי אם מועיל, ולכן יש להקפיד לאכול האפיקומן קודם חצות.

105 המשנ"ב (סי' תעט סק"א) כתב שצריך הדחה ושטיפה רק אם אינו נקי [ומשום הידור מצוה, יזהר לבדוק אם הוא נקי], ובפמ"ג (משב"ז ריש סי' תפו) מביא מהב"ח (ריש סי' תעט) שאף אם הכוס נקי, יהדר וישטוף.

106 שו"ע (סי' קפח סע' ו), משנה ברורה (שם ס"ק טז). ואף נשים צריכות לחזור, עי' רע"א (שו"ת סימן א).

107 שאין להוסיף על הכוסות, וברכה שבירך אף בלא הזכרת רצה ויעלה ויבוא נחשבת ברכה כמבואר בסימן קפח (ס"ט) [ותלוי בדעות בסימן קח סי"א] וממילא קיים בברכת המזון הראשונה שבירך מצות כוס שלישי על סדר הברכות.

108 משנה ברורה (סימן תעב ס"ק לד).

109 יגד משה (סימן ל).

94 רמ"א (סימן תעו ס"ב), וראה חק יעקב (שם סק"ו) בטעמים לכך, והנפקא מינה לענין יום טוב שני.

95 (משנ"ב תעו ס"ק יא) ויש שאין אוכלים מהביצה שבקערה כדי שהקערה תשאר שלמה עד סוף הסדר (מאמ"ר סי' תעג סק"ח).

96 שלחן ערוך (סימן תעז ס"א). ושיעורו 15 גרם.

97 מגן אברהם (שם סק"א), ומשנה ברורה (שם סק"א).

98 כפי שנתבאר לעיל שמי שקשה לו יכול לאכול שיעור של 15 גרם, ומי שחולה יכול להקל אף בפחות מזה וישאל חכם.

99 משנה ברורה (סימן תעז סק"ד), ודבריו בסימן תעב (ס"ק כב) יש לומר שאמורים הם כשנזכר אחר ברכת המזון שבאופן זה חלק האפיקומן שם לעצמו ונחשב שתי פעמים אפיקומן כלשונו שם, מה שאין כן קודם ברכה וסילוק סעודה שנחשב אכילת אפיקומן אחת ארוכה.

100 שלחן ערוך (סי' תעח ס"א) ומשנה ברורה (שם סק"ב).

¹⁰¹ במקום צורך גדול, מותר לשתות משקאות קלים, קפה עם סוכר, ותה עם הרבה סוכר. אולם יין [לאחר שתיית הכוס הרביעית] ושאר משקאות משכרים, אסור.

102 חק יעקב (סי' תפא סק"א), ופרי מגדים (שם א"א סק"א). ואולם על פי המבואר בזוהר לעולם הניעור משינתו אסור באכילה אף קודם עלות השחר (משנ"ב סי' פט). אולם שתיה שרי לכו"ע.

רמט. לכתחילה יאמר ההלל קודם חצות¹¹⁰.

רנ. אומר מ'לא לנו' עד סוף ההלל וברכת השיר על כוס רביעית, ואחר כך שותה ממנה, ויש לשתות ממנה שיעור רביעית כדי שיוכל לברך אחריה ברכה אחרונה.

רנא. מן הראוי להקפיד לשתות מכוס רביעית קודם חצות¹¹¹.

רנב. כוס רביעית: על שתית הכוס הרביעית בני ספרד אינם מברכים בורא פרי הגפן שכבר נפטר בברכת הגפן של הכוס השלישית, ובני אשכנז מברכים עליו בורא פרי הגפן.

רנג. יש להסב בשתיית כוס רביעי, שכח ולא היסב: בן ספרד יחזור וישתה שנית בהסיבה [ולא יברך 'הגפן' שנית¹¹²], ובן אשכנז אינו חוזר לשתות.

רנד. הפסיק באמצע שתיית כוס רביעי באופן ששתה אותו במשך זמן רב יותר מארבע דקות, יחזור וישתה שנית.

הלכות נוספות הנוגעות לליל הסדר

שיעור אכילת מצה [וראה אזמרה לשמך פסח ב]

רנה. עורך הסדר צריך לאכול לכתחילה בליל הסדר שני כזיתים והמסובים צריכים לאכול כזית אחד.

וישנה מחלוקת מהו שיעור כזית. השיעור הגדול [55 סמ"ק] שקול לשיעור שני כזיתים לפי השיעור הקטן [27 סמ"ק].

ולכן הלכה למעשה צריכים כל המסובים ועורך הסדר לאכול מצה בשיעור משקל 30 גרם שיש בה 55 סמ"ק. ושיעור זה כולל בתוכו כזית אחד גדול שהם שני כזיתים קטנים [וכיון שהדין שעורך הסדר צריך לאכול שני כזיתים הוא מדרבנן מספיק לאכול שיעור כזית גדול אחד שכולל בתוכו שיעור שני כזיתים קטנים].

בדרכי כ' במצת מכוונה אחת מרובעת יש משקל 30 גרם, ובמצות יד הוא בערך חצי מצה [תלוי בגודל המצה,

שישנן מצות גדולות שקילו אחד שווה לשש עשרה מצות, וישנן מצות שקילו אחד שווה 22 מצות].

וכן **באפיקומן** שצריך לאכול 2 כזיתים, לכתחילה יש לאכול **מצת מכוונה אחת שלימה או חצי מצת יד** [תלוי בגודל כנ"ל].

בכורך די ב10 גרם מצה שזה **שליש מצת מכוונה וחמישית מצת יד**. זהו השיעור לכתחילה.

רנו. מי שקשה לו - יכול להקל אף ב-15 גרם מצה בין בהתחלה ובין באפיקומן, וכן הדין לילדים מתחת לגיל בר מצווה שדי להם בשיעור זה. מי שאסור לו לאכול את כמות זו, ישאל חכם אף על כמות פחותה מזו **[וראה מה שנכתב בעניין זה בשו"ת שאלה מו]**.

ארבע כוסות

רנז. כל סוגי היינות כשרים לקידוש ולארבע כוסות, ובכללם יין **יבש, חצי יבש, מתוק ומבושל**, וראה בהערה **איזה מהם עדיף**, ודין יין **דל כוהל**¹¹³.

רנח. מצוה לקחת יין **אדום**¹¹⁴.

רנט. לכתחילה יש לשתות יין המשכר שזהו דרך חירות, ולכן לכתחילה ישתה יין **ולא מיץ ענבים**, ולפחות שליש יין ושני שליש מיץ ענבים [או עכ"פ שיטת יין] אם מורגש בו היטב טעם היין. **מי שקשה לו - יכול לצאת יד"ח במיץ ענבים**.

רס. חמר מדינה כשר לארבע כוסות אם אין לו יין, ולא פשוט מה נקרא בזמנינו חמר מדינה, ויש לומר שיוצאים יד"ח בדיעבד בתה או קפה או קוקה-קולה, וכיון שדבר זה אינו ברור דיש חמר מדינה בזמנינו לכן נכון לעשות גם **שומע כעונה** (כדלהלן סע' רסג), וינהג כך:

ישמע את ברכת הגפן מאדם אחר השותה יין/מיץ ענבים, יענה אמן [ויכוון לצאת ידי חובה מדין שומע כעונה], ולאחמ"כ יברך בעצמו 'שהכל' וישתה.

רסא. כיון שחמר מדינה ברכתו שהכל, לא יברך על הכוס השניה והרביעית, כי הם נפטרים בברכה הראשונה והשלישית.

יין **מפוסטר** אינו נחשב יין מבושל.

יין דל כוהל ויין קל: עדיף יותר לשתות מיץ ענבים מעורב ביין (כדלהלן סע' רנט) מאשר לשתות יין דל כוהל או יין קל, מפני שפעמים רבות יין דל כוהל ויין קל הם תערובת של יין, מיץ ענבים ומים [ואינו דל כוהל מחמת שעצרו את תהליך התסיסה לפני שהאלכוהול נהיה חזק (שאז יש לדון שאם מורגש חוזקו של היין, דינו כיון, ואם לא מורגש חוזקו, דינו כמיץ ענבים, ויל"ע בזה), אלא הוא מחמת תערובת המים, ולכן הוא פחות טוב].

יין מוגז: אפשר להשתמש בו לכתחילה, אך פעמים רבות יין מוגז הוא דל כוהל, והוא פחות טוב, כנ"ל.

114 ועדיף לקחת יין שהוא אדום בעצמותו. ואם שותה בליל הסדר יין לבן, **יערב את היין האדום ביין הלבן**, ויעשה זאת **מערב החג**, שכיון שרצונו בצבע האדום, יש לחשוש לאיסור צובע, אף אם הופך את סדר הנתינה.

110 תוספות ור"ן (מגילה כא ע"א) רמ"א (סימן תעז) וראה בהערה הבאה.

111 ביאור הגר"א (סימן תעז אות ו) בביאור טעם הרמ"א שהצריך לומר הלל קודם חצות. ואולם במעשה רב הובא שהגר"א נהג להקל בזה, וסיים ההלל אחר חצות.

112 עי' שו"ע (סי' תפ), רעק"א (שם).

113 אם טעם כל הנ"ל שווה וערב בעיניו - יש לחוש לדעת הרמב"ם ודעימיה שאין מקדשים על יין עם סוכר, ולשיטות הראשונים שאין מקדשים על יין מבושל (סי' ערב ס"ק כג, סי' תעב ס"ק לט).

ולפי זה **יש להעדיף יין אדום יבש שאינו מבושל** [מפני שבין חצי יבש, ובין מתוק, פעמים רבות מוסיפים סוכר. ואף שגם ביין יבש יש חומרים נוספים, ויל"ד אם יש בזה חיסרון לדעת הרמב"ם הנ"ל, מ"מ הוא עדיף כיון שהחומרים טפלים, ויל"ע בזה]. אולם **אם יין חצי יבש או מתוק ערב יותר בעיניו, ישתה את היין הערב עליו**.

שו"ת בדיני ליל הסדר

רעב. שאלה: האם מבשלים או צולים את הביצה שבקערה.

תשובה: מבשלים את הביצה, והאשכנזים צולים אותה על האש לאחר הבישול.

רעג. שאלה: איזה חלק בעוף/בבהמה לוקחים לזרוע.

תשובה: זרוע הוא הרגל הקדמית של הבהמה, אולם רבים נוהגים לקחת את הכנף של העוף, ויש הנוהגים לקחת את השוק [ירך/פולקע], ויש להקפיד שיהיה עליו מעט בשר [ויש שהקפידו שיהיה דווקא מעט ולא הרבה (כדי שלא יהיה דומה ממש לקרבן פסח, עי' ויגד משה סי' ג). מי שאין לו כנף, ייקח שאר בשר עוף אפי' בלי עצם].

רעד. שאלה: איך הדרך לצלות את הזרוע.

תשובה: צולים ע"ג האש או גחלים (סי' תעג, ועי' פסחים עה), ואפשר אף לצלות על הגז (ואף שאין צולין את הפסח על שיפוד של מתכת (פסחים עד, רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח), והרי הגז הוא ממתכת והבשר נוגע בגז, אעפ"כ כיון שהוא רק זכר לקרבן פסח, די בכך). כמו כן אפשר אף לצלות ע"ג מנגל חשמלי (ואף שאין צולין את הפסח ע"ג חום חשמל (עי' פסחים עה בעניין גחלת של מתכת), כיון שהוא רק זכר לקרבן פסח, די בכך וכדלעיל. ובדעת הרמב"ם (שם) יש הסוברים שאפשר לצלות את הפסח על גחלת של מתכת). ורבים נוהגים לבשל את הזרוע ואח"כ לצלותה, ואז הצלייה יותר בקלות.

רעה. שאלה: איך מכינים את החרוסת שבקערה.

תשובה: עשויה מתפוחים חמוצים, תמרים, אגוזים ושקדים. עושים בלילה עבה זכר לטיט. ונותנים יין אדום, זכר לדם, ותבלינים [קינמון וזנגביל] מפני שדומים לתבן.

רעו. שאלה: האם מותר לאכול בליל הסדר צלי.

תשובה: בשר ועוף צלי אסור, אבל דגים וביצה ושאר מאכלים צלויים מותר.

רעז. שאלה: האם אפשר לאכול בליל הסדר בשר שבושל ואח"כ נצלה ולהיפך.

תשובה: הולכים לפי אחרון, אם הבשר נצלה לבסוף אסור לאוכלו, ואם בסוף נתבשל - אחרי הצלייה - מותר.

רעה. שאלה: האם אומרים קריאת שמע שעל המיטה לאחר ליל הסדר.

תשובה: קורא רק את פרשיות קריאת שמע כדרכו בכל יום, אך אין אומר את שאר ההוספות, ואומר רק 'בידך אפקיד רוחי וכו', וברכת המפיל.

רסב. חולה סכרת שאינו יכול לשתות כלל יין או מיץ ענבים ואפי' לא יין יבש, יצא י"ח בחמר מדינה וגם ע"י שומע כעונה כדלהלן [וראה מה שנכתב בעניין זה בשו"ת שאלה (מו)].

רסג. נסתפקו התוס' (פסחים צט): אם יוצאים יד"ח ארבע כוסות ע"י שומע כעונה כמו בקידוש שהמקדש מקדש על הכוס ואחרים יוצאים ממנו גם בשתייה והכא נמי בארבע כוסות יוצאים הציבור ע"י ברכת בעל הבית, וביאר בחידושי מרן הגרי"ז הלוי (הל' חמץ ומצה פ"ז) משום שאין עיקר מצות ארבע כוסות בשתיית הכוסות אלא בברכה על הכוס.

רסד. לכתחילה יש להשתמש בכוס המחזיקה רביעית [150 סמ"ק] ולשתות את כולה בכל ארבע הכוסות.

רסה. חולים וקטנים שאינם יכולים לשתות שיעור זה – **ישתו מכוס המכילה 86 סמ"ק** (רביעית לפי השיעור הקטן), ואם אינם יכולים לשתות את כולה, **ישתו לפחות רוב רביעית** שהוא 44 סמ"ק (וראה עוד לעיל סעיף קצה).

רסו. חולה שיכול לשתות 86 סמ"ק [ולא הרבה יותר], יש להסתפק אם ייקח כוס גדולה המכילה 150 סמ"ק וישתה את רובה או שייקח כוס של 86 סמ"ק וישתה את כולה. ונראה שיותר טוב שייקח כוס המכילה 150 סמ"ק וישתה את רובה [76 סמ"ק].

דיני אכילת מצה למי שקשה לו

רסז. בריא יכול לפורר את המצה לפירורים דקים ולאכלם, או לטבול את המצה במים בלי לשרותה [אם לא נוהג בכך איסור מצד שרויה], או לשתות קצת מים תוך כדי הבליעה.

רסת. חולה יכול לשרות את המצה במים עד שתתרכך ואח"כ לאוכלה, אבל שלא תהא נימוחה.

רסט. אכל מצה או מרור והקיא - יצא ידי חובה, אבל לא יברך ברכה אחרונה [על המצה] אם הקיא כל מה שאכל ולא נשאר כזית במעיו.

שיעור המרור

רע. חסה קרובה למשקל המים, ולכן כשמברכים על אכילת מרור: **המברך** יאכל 50 גרם חסה [וי"א שדי ב- 27 גרם (ראה במקור לשאלה קמג)], והשומעים די להם ב- 17 גרם חסה. לאכילת **כורך** די ב- 17 גרם בין למברך ובין למסובים (וראה לעיל סע' רלב).

רעא. חריין הוא כמשקל המים. ולכן **המברך** יאכל 50 גרם למרור [וי"א שדי ב- 27 גרם]. **ובכורך** 17 גרם, והשומעים בכל האכילות 17 גרם.

תרופות בפסח [להרחבה – ראה אזמרה לשמך פסח ב]

כללים

רעט. תרופות הבאות בשימוש חיצוני [כגון נרות, טיפות אף/עיניים/אוזניים, משחות, משאפים וכדומה] מותר להשתמש בהן בפסח.

רפ. תרופות שאין בהן טעם מותר להשתמש בהן בפסח, אפילו אם יודע שמכילות חמץ.

רפא. תרופות שיש בהן טעם חייבים לברר כשרותן [ואם הן מכילות קטניות, מותר לצורך חולה או אפי' אם יש רק מיחוש (אף שקטניות הותרו רק לחושאיב"ס, כאן הוא רק תערובת קטניות)].

תרופות עם טעם טעים

רפב. תרופות שיש בהן טעם טעים, ויש בהן חמץ או חשש תערובת חמץ וזקוקים ליטול באופן שמותר ליטול בפסח (כדלהלן סעי' רפה-רפז) – אם הן ברשותו לפני פסח, **יניח במקום שמכור לגוי**, וכל פעם שצריך יוציאן מרשות הגוי ויכוון מפורש שאינו רוצה לזכות בהן, וישתמש ויחזיר לרשות הגוי.

רפג. אם קונה בבית מרקחת [שעשו מכירת חמץ] יכוון שאינו רוצה לקנותו לעצמו, ובאופן זה אף שהתרופה נמצאת בביתו, היא נשארת בבעלות הגוי, ויניח בביתו במקום שמכור לגוי.

תרופות עם טעם לא טעים

רפד. תרופות בחשש חמץ עם טעם לא טעים [ורוב האנשים לא אוהבים אותן], מותר ליטול בפסח, אך יש להניח במקום שמכור לגוי (כדלהלן סעי' רפב), ואם קונה בבית מרקחת, ראה לעיל סעי' רפג.

אופן נטילת התרופה בתינוק או בילד

רפה. תינוק או ילד הנצרך לתרופה [עם טעם טוב] – ייקחו ילד מתחת לגיל מצוות שייתן לתינוק את התרופה, ואם הנצרך לכך הוא ילד גדול אך מתחת לגיל מצוות, ייקח זאת בעצמו.

אופן נטילת התרופה למבוגר [באופן המותר ליטול בפסח]

רפו. גדול שצריך לשתות סירופ עם טעם – צריך שהתרופה תהיה ברשות הגוי וכנ"ל, ויוציא מרשות הגוי בכל פעם שצריך, וימרר את התרופה [ע"י מלח או כמה שקיות תה קמומיל ללא סוכר].

רפז. גדול שצריך ליטול כדור בליעה עם טעם: אם ניתן להמיס את הכדור [עפ"י הוראת הרופא], ימיסו במים וימרר את המים. אם לא ניתן להמיסו – יבלע את הכדור עם מים מרים. ובכל אופן צריך שהתרופה תהיה ברשות הגוי, וכנ"ל.

רשימת תרופות נפוצות – מאושרות לפסח ושאינן מאושרות

ישר כח לבד"ץ עדה"ח על הסיוע ונתינת המידע

צרכות לא מאושר:

- טמס
- מלוקס, מלוקס פלוס
- גביסקון מנטה (טבל).

צרכות מאושר:

- אומפרדקס קפל.
- גאסטרו טבל.
- נקסיום טבל.
- פמוטידין (טבע, טבל, 20/40 מ"ג)
- גביסקון מנטה (נוזל)

כדורים הורמונליים רובם המוחלט מאושר לפסח ואלו הם (טבליות):

- מיקרולוט
- נורידיי
- סרזט
- פומיניק
- דיאמילה
- פמולן
- אוטרוגסטן (קפסולות)
- דיאנה
- הרמונט
- יאז, יאז פלוס
- יסמין, יסמין פלוס
- מינס
- מיקרוגינון
- איקאקלומין (50 מ"ג)
- לטרוזול (רגיל, דקסל, ופרמוז 2.5 מ"ג)
- אסטורופם
- ויאגרה (כל המינונים)
- סיאליס

• טיפות אופטלגין חדש (יש בהם טעם)

קשב וריכוז מאושרים:

- קונצרט
- פוקלין (רגיל XRI)
- ויואנס (כל המינונים)
- אטנט (רגיל XRI – כל המינונים)
- סטרטרה (כל המינונים)
- ריטלין [כולם כשל"פ, חוץ מריטלין 10, ואף בו מותר להשתמש מפני שאין בו טעם]

גזים לילדים מאושרים:

- קלבטן תרחיף [רגיל, לא פורטה]
- בייביזים טיפות
- קלבטן פורטה [קפליות, אך תרחיף אינו מאושר]
- גזים X

שיעול יבש מאושר:

- סימפוקל בטעם דבש ולימון
- בלבד כשל"פ (אך בטעם פטל אינו כשל"פ)

עצירות מאושר:

- נורמלקס [אבקה, קידס, טוגו]

מלטונין מאושרים:

- מלטונין כמוסות 3/5/10 מ"ג (מקסי הלט)
- מלטונין מציצה בטעם למון (מקסי הלט)

ריקוטן:

- אין בו טעם, ואפשר להשתמש

[ולחברת אלטמן יש B12 ללא טעם]

משככי כאבים למבוגרים מאושרים:

- אקמול (כדורים)
- נורופן (טבליות, לא ליקויי ג'ל, אם יש בו טעם)
- אופטלגין (קפל / טבל / טיפ, בלי טעם)
- אדויל [אם אין בו טעם]
- אדקס, אדקס פורטה [קפליות, לא ליקויי ג'ל, אם יש בו טעם]
- אתופן - משכך כאבים [דלקתיים]

משככי כאבים לילדים מאושרים:

- סירופ אקמולי בטעם פירות 125 מ"ג
- סירופ אקמולי פורטה בטעם טוטי פרוטי 250 מ"ג
- נרות נורופן
- טיפות אופטלגין (ללא טעמים)

משככי כאבים לילדים שאינם מאושרים לפסח:

- סירופ נורופן
- סירופ נובימול
- סירופ אייבו
- סירופ אקמול בטעם פטל
- סירופ אקמול בטעם שוקולד עם סוכר
- ילדים גדולים בטעם תות שדה ללא סוכר

ברזל לילדים מאושר:

- פריפל טיפטיפות [שאר תוספי הברזל רובם לא מאושרים לפסח, בדר"כ אפשר לדלג שבוע]

ברזל לנשים מאושר:

- פריפול כדורים [אם אין בו טעם]
- פרנטל אף כשיש בהם חמץ, כיון שאין בהם טעם מותר לקחת
- פרנטל של חברת מקסי הלט [יצור מיוחד]
- פולקס 400 (סם און, פורמולציה חדשה)
- פולקס 400 (רפא)
- פוריק הריון
- פוליק 400 [פוליק אסיד, טבליות של רקח, 5 מ"ג]

ויטמין D (די) לילדים מאושר:

- טיפטיפות חברת כצט

ויטמין D למבוגרים מאושר:

- ויטמין די 3 (1000) (סם און, טבל)
- ויטמין די 3 (1000) (גילקו פארם, טיפות)

חומצה פולית:

- אם אינו מכיל B12 – של כל החברות כשל"פ

בי B12:

- יש בו טעם ואינו כשל"פ ואפשר שבוע אחד לדלגו

רשימת מוצרי מזון חמץ ושאינם חמץ

ברשימה זו מופיעים מוצרי מזון חמץ ממש או שיש בהם תערובת חמץ לפי מה שמקפידים שלא למכור מוצרים אלו.

מוצר שכתוב עליו '**מכיל גלוטן**' – הרי הוא חמץ. מוצר שכתוב עליו '**עלול להכיל גלוטן**' – אינו חמץ. מוצרים שאינם חמץ ולא מופיע ברשימת הרכיבים שלהם שהם מכילים גלוטן – מעיקר הדין אפשר להשאיר בבית ולא למכור, אף שאין להם כשרות לפסח, כיון שאין בהם אף תערובת חמץ. אמנם אף במוצרים שאינם חמץ, אין להשתמש בהם בפסח ולכתחילה אם אפשר ראוי למכרם [מחמת חששות רחוקים].

תבלינים – בדרכי אינו חמץ [דין כמון התבאר בשו"ת שאלה ע']
תה – אינו חמץ
תחליב חלב (מלבין לקפה) – חמץ
תחליף קפה ציקו – חמץ
רשימת מוצרים שצריכים ושאינם צריכים כשרות לפסח
דבק נייר / סלופיף / דבק חם – אינם צריכים כשרות
טפט – לא צריך כשרות
כוסות נייר (קרטון) – צריך כשרות לפסח
כוסות פלסטיק – לא צריך כשרות לפסח
כפפות חד פעמיות לטקס – שיש בהם אבקה צריכים כשרות לפסח
נייר אפיה – צריך כשרות לפסח
מגבונים וממחטות לחות – אם אינם נוגעים באוכל אינם צריכים כשרות
מגבות נייר, נייר סופג – צריך כשרות לפסח, כיון שנוגעים באוכל
מי פה – ראוי שיהיה כשר לפסח
מנג'טים – צריך כשרות לפסח
מפות ניילון – לא צריך כשרות לפסח
מפות ומפיות נייר – לא צריך, כיון שאינם נוגעים ממש באוכל.
מפות פלסטיק – לא צריך כשרות לפסח
משחת שיניים, חוט דנטלי – ראה בשו"ת שאלה קכ-קכט
ניילון נצמד – ראוי שיהיה כשר לפסח
נייר לעטיפת מצות – צריך כשל"פ
נייר עטיפה לציפוי ארונות – לא צריך כשרות לפסח (רק כשנשאר יבש)
סבון כלים – ראוי שיהיה כשר לפסח
סירים חד פעמיים – ראה תבניות אלומיניום
סכו"ם פלסטיק – לא צריך כשרות לפסח
פחמים – אינם צריכים כשרות, ואת השיפודים יש להניח על האש לכמה שניות לפני שנוגעים באוכל.
צלחות מנייר – צריך כשרות לפסח
קיסמי שיניים (פלסטיק ועץ) – אם אין טעם ל"צ כשרות
רדיד אלומיניום – ראה תבניות אלומיניום
שמן זית למאור – ראה בשו"ת שאלה קכב
שקיות ניילון – לא צריך כשרות לפסח
תבניות אפיה מקרטון/נייר – צריך כשל"פ
תבניות ורדידי אלומיניום חד פעמי עם כשרות לכל השנה – ראוי שיהיו כשרים לפסח מחשש שמן קטניות
תמרוקים, מוצרי קוסמטיקה, סבון רחצה וכו' – ראה בשו"ת שאלה קכג

ממרח אגוזים – לא חמץ
מצות חמץ – חמץ
משפרי האפיה – רובם חמץ, יש לבדוק ברכיבים אם מכילים גלוטן
משקאות חריפים – אפשר למכור (למעט בירה וויסקי. וראה לעיל דין וודקה).
נקניקיות בשרי – לבדוק ברכיבים אם מכילים גלוטן
נקניקיות סויה – חמץ
סובין – חמץ
סוכר – לא חמץ
סוכר וניל – לא חמץ
סוכריות וממתקים מחו"ל – תערובת חמץ, עדיף לא למכור
סולת – חשש חמץ, עדיף לא למכור
עמילן – רוב העמילן אינו חמץ, מצוי שהוא מקטניות
פודינג – לא חמץ.
פיצוחים בהכשר עד"ח – קלויים כל השנה בקמח תפוח"א [וראה לעיל דין בוטנים אמריקאים]
פיצוחים קלויים – המצופים בקמח חיטה ולא בקמח תפוחי אדמה הרי הם חמץ
פסטטה – חמץ
פצפוצי אורז – תלוי במרכיבים צריך לבדוק ברכיבים אם מכילים גלוטן
פריכיות אורז – אין בהם חמץ, אך אם הם מכילים חיטה או שיבולת שועל, הם בחשש חמץ
צ'יטוס – אם מכיל גלוטן – חמץ
צ'יפס מתובל – חמץ
קוואקר – חמץ
קורנפלוקס – חמץ חוץ מ B&D שלא חמץ
קטשופ – לא חמץ
קמח/קמח מלא רגיל – חשש חמץ
קמח מלא מטחינה ללא תולעים – פעמים רבות הוא מטחינה יבשה ואינו חמץ
קמח כוסמין – בדרך כלל מטחינה יבשה ואינו חמץ
קפה – לא חמץ
רטבים למיניהם – אם ברכיבים כתוב מכיל גלוטן חמץ, אבל אם כתוב עלול להכיל או שלא כתוב – לא חמץ
שוקולד – אינו חמץ, אא"כ כתוב מכיל גלוטן
שיבולת שועל – חמץ
שלווה – חמץ חוץ משל חברת 'אשכול'
שמרים יבשים/לחים – אינם חמץ
שניצל סויה – חמץ
שקדי מרק – חמץ

אבקת אפיה – לא חמץ
אבקת בצל – לא חמץ
אבקת ג'לי – לא חמץ
אבקת מרק ללא גלוטן – לא חמץ
אבקת מרק רגילה – יש בה גלוטן, אבל אם כתוב רק עמילן אינו חמץ
אבקת סוכר – לא חמץ
אבקת פלאפל – מכיל קמח
אבקת קצפת – לא חמץ
אבקת שום – לא חמץ
אלכוהול (שמיצור בארץ) – לא חמץ
בוטנים אמריקאים לסוגיהם – חמץ [אא"כ ידוע שעשויים מקמח תירס]
בורגול – חמץ
במבה – לא חמץ
בצל מטוגן – לא חמץ
ברנדי ליקרים (המיצור בארץ) – לא חמץ
גבינות, לבן וכו' – לא חמץ
גלידות ושלגונים – לא חמץ אם אין בהם שברי עוגיות וכדו'
גפילטע פיש – צריך לבדוק אם יש קמח, בדרך כלל אינו חמץ
גריסים לסוגיהם – כל עוד שלא בושלו או נשרו במים בבית אינם חמץ
גריסים מחיטה שלמה – לא חמץ
ג'ריש (בורגול דק) – חמץ
גרנולה – חמץ
דגים – לא חמץ
דגני בוקר – רובם חמץ, לבדוק ברכיבים אם מכילים גלוטן
דוריטוס – אם מכיל גלוטן – חמץ
וודקה – חמץ [חוץ מהכשר בד"ץ עדה"ח]
ויסקי – חמץ
זעתר – לא חמץ [לפעמים ספק תערובת]
חומץ סינטטי – לא חמץ
חיטה – כל עוד שלא בושלה או נשרתה במים בבית אינה חמץ
חלב – לא חמץ
חלב סויה – לא חמץ
חלווה – לא חמץ
חמאת בוטנים – לא חמץ
חרדל – מתוצרת הארץ לא חמץ, מתוצרת חו"ל תערובת חמץ
ירקות קפואים – לא חמץ
כוסמין – אם בא במגע עם מים, חמץ
כוסמת – לא חמץ
ליקר – אפשר למכור
לתת ותמצית לתת – חמץ
מיונז – לא חמץ
מלבין קפה – חמץ
ממרח חרובים – לא חמץ

קטניות

רפח. דין קטניות: השו"ע (סי' תנג) מתיר לאכול קטניות וכן נהגו חלק מבני ספרד, אך הרמ"א אוסר, וכן נהגו בני אשכנז.

רפט. טעם האיסור: כתב הטור (סי' תנג) "יש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חטין מתערבין בהן". ובסמ"ק כתב הטעם "כיון שראוי לעשות עיסה מהן אתי לאחלופי בשאר עיסה של חמץ" (הביאו הט"ז סי' תנג ס"ק א').

רצ. מכירת קטניות לגוי: מעיקר הדין מותר להשאיר קטניות בבית מבלי למוכרם לגוי (רמ"א שם), אך נהגו למכור קטניות שאין עליהם כשרות לפסח.

רצא. קטניות לקטנים: מטרנה קטניות מותר לתת לכתחילה (וראה סע' הבא). במבנה וכד', מותר לתת לקטנים עד גיל חינוך [גיל 5-6], אם נזקקים לכך (עי' חיי"א כלל כז ס"ו).

רצב. עירוי מקומקום על מטרנה קטניות: מן הדין מותר לשפוך ישירות מהקומקום על המטרנה, אך רבים נוהגים שלא לערוך ישירות, אלא ישפוך לתוך כוס חד פעמית, וממנה לבקבוק, או שישפוך לתוך הבקבוק לפני ששם את המטרנה [אע"פ שבלוע בו קטניות].

רצג. כלי שבישלו בו קטניות: אם אינו בן יומו – מעיקר הדין מותר לבשל בו אוכל כשל"פ, אך רבים נהגו להחמיר להגעילו [ודברים שבלעו קטניות רק בכלי שני, מותרים בשימוש לאחר 24 שעות], ואפשר להגעילו גם בפסח. אם הוא בן יומו – אין לבשל בו, ובדיעבד אם בישלו, האוכל מותר (עי' כה"ח סי' תנג ס"ק כז בשם שו"ת זרע אמת (ח"ג סי' מח) ומהלך"ח, שו"ת מהר"ם שיק סי' רמא).

רצד. תערובת קטנית: סלט ירקות ששמו בו שמן סויה, אכילת תבשיל שהתבשל עם קטניות, ועוד – התבאר בהרחבה באזמרה לשמך פסח ב.

המינים שהם בכלל קטניות

רצה. גדר הנכנס בכלל קטניות: כתב הרמב"ם (הלכות כלאים פרק א הלכה ח): "הזרעונים נחלקין לשלשה חלקים... והשני מהן הוא הנקרא קטנית, והן כל זרעים הנאכל לאדם חוץ מן התבואה, כגון הפול והאפונים והעדשים והדוחן והאורז והשומשמים והפרגין והספיר וכיוצא בהן". ומבאר ברמב"ם שגדר קטנית הוא שאוכלים את הזרע שאותו זורעים. עוד כתב הט"ז (שם) "ונראה הטעם לפי שגידול החרדל הוא בשרביטי דומה לגידול קטניות ע"כ הוי בכלל איסור קטניות", ומבאר שכל מה שגדל בשרביטים [תרמילים] נחשב קטניות.

רצו. פירות עץ אינם בכלל קטניות (לדין קשיו ופיסטוקים, ראה בשו"ת שאלה עג), ולכן **סירופ מייפל ומסטיק** **תימני** אינם קטניות, כיון שהם מופקים מעצים. וכן **שקדים**, וכל סוגי האגוזים [ובכללם ערמונים וקוקוס].

ירקות שלא אוכלים את הזרע [הגרעין] שזורעים בלבד, אלא גם את הברש שסביבו, וכגון **מלפפון ועגבנייה** – אינם קטניות (לדין גרעיני דלעת ואבטיח, ראה בשו"ת שאלה עב).

ירקות עליים אינם קטניות, ובכללם **טימין, בזיליקום, פטרוזיליה, עלי כוסברה, למון-גראס, מרווה, עלי סלרי/שמיר/שומר, עלי דפנה**.

תבלינים – רובם אינם קטניות [ולכן אינם מופיעים ברשימה דלהלן], ובכללם **פלפל לבן/שחור/אנגלי, כורכום, משייה** (כי הם גדלים על עץ). **פפריקה ושאטה** אינם קטניות (כי הם בכלל ירק, וכדלעיל). **רוזמרין, אורגנו, לואיזה וזנגביל** (גינג'ר) אינם קטניות (כי הם צמחים רב שנתיים).

אולם ישנם תבלינים שאוכלי קטניות לא יכולים לאוכלם משום שמעריבים בהם קטניות או שמן קטניות בתהליך הייצור, וכגון **חוואיג', זעתר** ועוד.

רצז. רשימת מיני הקטניות המצויים:

[הקטניות המוקפות בסוגריים יש בהן נידונים הלכתיים].

אפונה, אורז, [בוטנים], [גרעיני חמניות ודלעת], **דוחן, חומס, חרדל, חילבה** (הוא "תלתן", כיון שגדל בשרביט), **כוסמת** [לא כוסמין שהוא מין דגן], **לוביה, לפתית** [וכן שמן קנולה המופק מלפתית (עי' שו"ת אבני נזר או"ח סי' שעג)], **סויה** (ראה להלן מש"כ בענין תירס), **עדשים, פול, פרג, פשתן, קינואה, קצח, שומשום, שעועית, תורמוס, תירס** (למרות שהוא מין חדש שלא היה ידוע בזמן הגזירה, משנ"ב סי' תנג ס"ק ד, וכן **פופקון** העשוי מתירס).

גריסים אינם קטניות (וראה דינים לעיל ערך גריסים, **האם הם חמץ**). לדין **כמון**, ראה בשו"ת (שאלה ע). לדין **נבטים**, ראה בשו"ת (שאלה עד).

שרויה

רצח. דין שרויה: יש מחמירים שלא לאכול מצה שרויה במים וכל דבר שמכיל תערובת מים [וראה באזמרה לשמך פסח ב, דיני התרת נדרים לעניין שרויה, ולעניין היתר חולה וכו'].

רצט. שרויה בחלב: חלב ומוצריו (כדלהלן) אין בהם תערובת מים, אך יש חשש לטיפות מים בודדות שנשארו משטיפת הצינורות של החלב. ונראה שאף שלעניין קמח במי פירות, יש להחמיר אפי' בתערובת קטנה של מים (סי' תסב ס"ק י), לעניין מצה [אפויה] במי פירות אין חשש בשרויה, באופן הנ"ל שיש רק חשש תערובת טיפות מים בודדות. אמנם יש שמחמירים אף בכך.

ש. שרויה במי פירות: מצה שרויה במי פירות ולא במים, מותרת [ויש שמנהגם להחמיר אף בכך, ומקילים רק באבוקדו, ביצים שקליפתן יבשה וכד'].

שא. שריו בדבר קרוש: במצה שרויה בדבר קרוש יש פחות חשש (עי' סי' תסו ס"ק כו).

שב. בישול מצה במים, ומריחת מוצרים המכילים מים על המצה: המחמירים בשרויה לא מבשלים מצה ופירורי מצה במים. אמנם במריחת דברים המכילים מים על המצה יש פחות חשש, מפני שאוכלים את זה מיד, וזה לא מספיק להחמיץ. אך למעשה גם בזה נהגו להחמיר.

שג. רשימת מוצרים ללא חשש שרויה: על פי האמור לעיל, יובאו להלן כמה מוצרים שאין בהם חשש שרויה ["אין חשש" – הכוונה למנהג הנפוץ באלו שמחמירים שלא לאכול שרויה, שאינם חוששים לשרויה במי פירות, כנ"ל]:

- **חלב** - אין חשש [ויש שמחמירים]
- **לבן לסוגיו** - אין חשש [ויש שמחמירים]
- **שמנת** - אין חשש [ויש שמחמירים]
- **מעדנים לסוגיהם** - אין חשש [ויש שמחמירים]
- **גבינות רכות** - אין חשש [ויש שמחמירים]
- **חמאה** - אין חשש
- **שמן** - אין חשש
- **ביצים** - אין חשש [ויש להקפיד שהקליפה תהיה יבשה]
- **אבוקדו** - אין חשש
- **שוקולד** - אין חשש
- **מיונז** - אין חשש [אא"כ ידוע שמעורב בו מים]
- **שד. בגבינות דלהלן** יש חשש של תערובת אבקת חלב המומסת במים:

- **גבינה מלוחה**
- **קוטג'** [גרגרי הקוטג' עוברים שטיפה במים]
- **גבינות צהובות**
- **חמאה מלוחה או עם תוספות**
- **חריין** - [כיון שמבשלים אותו במים]
- **יין** - מעורב בו מים, אא"כ ידוע שהוא מייצור ביתי שאין בו תערובת מים כלל.
- **מיץ ענבים** - יש בו תערובת מים, אא"כ מופיע "100% מיץ" [ויש שמחמירים אף בזה, מחמת מי שטיפת הצינורות כמו בחלב כנ"ל].

הלכות מכירת חמץ

שה. רבים מקפידים שלא למכור חמץ גמור בעין אלא במקום הפסד מרובה.

שו. הרב אינו קונה את החמץ, אלא הוא נעשה שליח של כותב ההרשאה למכור את החמץ לגוי.

שז. נוהגים לעשות קנין בין הרב לבין נותן ההרשאה, ואין הקנין מעכב כיון שמעיקר הדין מינוי

שליחות אין צריך קנין, וכאן הרב רק נעשה שליח למכירה כנ"ל.

שח. הקנין נעשה ע"י שכותב ההרשאה מגביה את הסודר וע"י זה הרב נעשה שליח למכור את החמץ.

שט. במכירת חמץ נעשים שני דברים: מוכרים את החמץ לגוי, ומשכירים את המקומות שבהם מונחים דברי החמץ.

[יש שתי סיבות מדוע צריך להשכיר את מקום החמץ: האחת - שלא יצטרך לעשות מחיצה בפני החמץ, שהרי הלכה היא (פסחים ו, שו"ע או"ח סי' תמ) שצריך לעשות מחיצה עשרה טפחים בפני חמץ של גוי, וכיון שמשכירים את מקום החמץ לגוי נמצא שהחמץ ברשות הגוי ואין צריך מחיצה. **והסיבה השניה** להשכרת מקום החמץ היא - כדי שהגוי יקנה את החמץ בקנין חצר].

שי. חמץ שנמצא בפחי אשפה יש לפנותו [וראה בשו"ת שאלה לח]. ויש לדאוג שבערב פסח לאחר פינוי האשפה ע"י העיריה לא יניחו שום חמץ בפח האשפה. ולא פשוט כ"כ להקל ע"י שישכיר לגוי את חלקו שבפח, מכיון שהפח הוא רכוש משותף, ואין שותף רשאי להשכיר את חלקו ברכוש משותף ללא הסכמת שותפו (עיין שו"ת מהרש"ם ח"ו סי' ריז, שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' רג, ועי' שו"ע חו"מ סי' שטז וסי' קנד ס"ב, ובסמ"ע שם סק"ח, וכן בשו"ע סי' שסג ס"י ובסמ"ע שם סק"ה ובביאור הגר"א ס"ק לג). אולם אם כל השכנים שומרי תורה ומצוות, אפשר להשכיר, כיון שמסתמא אינם מקפידים על כך. ונכון שוועד הבית ישכיר את כל חדר האשפה.

שיא. חמץ בחצר, אם היא חצר פתוחה ויש עופות ואין ידוע שנכנס שם חמץ מליל בדיקת חמץ, יש לסמוך שעופות אכלוהו, ולכן סגי בבדיקה בצידי החצר מקומות שהעופות לא מגיעים. אבל אם ידוע שאכלו שם חמץ מליל בדיקת חמץ, יש לבדוק חמץ בחצר. ולעניין להשכיר את חלקו בחצר, אינו פשוט כ"כ שמועיל וכן"ל (בסע' הקודם).

שיב. יש לבדוק את החמץ בארונות החשמל וכדו' משום שפעמים מכניסים שם חמץ, ולא לסמוך על המכירה וכן"ל.

שיג. יש לבדוק את תיבות הדואר - אם משתמש בהן בפסח, משום שפעמים מכניסים שם חמץ, וכן כל מקום שמכניסים בו חמץ ומשתמש בו בפסח, אין להשכירו לגוי וצריך לבדוקו מחמץ.

שיד. יש לזכור להוציא או לרוקן את השקית של השואב אבק שיתכן ויש בה חמץ, ואין לכתחילה לסמוך על המכירה בזה.

שטו. מכירת ייג ויי"ד: נחלקו האחרונים האם כדי להיפטר מבדיקת חמץ, צריך להשכיר את מקומות

[בשורה השנייה מתחת לטבלה, במקום המיועד] 'ו-כל הדירה מושכרת לגוי, חוץ מהכניסה לבית'.

יש להעיר שאם עדיין לא בדקו חמץ במקום בו הוא ישהה בחג, חובה עליו לבדוק גם את הדירה/חדר הנ"ל כשיגיע לשם [ואם המקום כבר נקי היטב, ואינו מחביא פתיתי חמץ לפני הבדיקה, יבדוק ללא ברכה]. ובאופן שמגיע לשם לפני עלות השחר, יכול להשכיר את כל דירתו לגוי [ואינו צריך לשייר חדר אחד], כי מקיים מצות בדיקת חמץ במקום ההוא.

שיז. קטניות, ממרחים, חטיפים, שאין בהם דגן, אף אם השתמשו בהם במשך השנה, אפשר למכור לגוי.

שיח. מי שרוצה להחמיר למכור תמרוקים, חומרי ניקוי, סבונים וכד' – יפרטם (וראה בגיליון אמצרה לשמך פסח ב).

שיט. יש לבדוק בדיקת חמץ בשטח שמאחורי המקרר או שינקה לפני כן כדי שיהיה בדוק לפסח, כיון שאנו משכירים אותו רק בי"ד בבוקר לצורך קנין אגב, לכן לפי מה שמחמירים לעשות מכירת י"ג, יש לבדוק שם את החמץ ללא ברכה.

מזון בעלי חיים בפסח

שכ. בפשוטו כיון שנפסק להלכה (פסחים מה: וש"ע סי' תמב סעיפים ב, ט) שמזון שנפסל מאכילת אדם וראוי למאכל כלב יש בו חיוב ביעור, א"כ **מזון בעלי חיים שיש בו חמץ צריך לבערו כיון שראוי למאכל כלב** [ונראה שמה שנקטו כלב לא דוקא אלא כל בע"ח].

ואמנם הטעם שחמץ שנפסל מאכילת אדם וראוי למאכל כלב חייב לבערו, הוא מכיון שראוי לחמץ בו עיסות אחרות, וכדעת הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ב) שחמץ שנפסל מאכילת אדם, אם ראוי להחמיץ עיסות אחרות הרי הוא בכלל שאור, אבל אם אינו ראוי להחמיץ עיסות אחרות, כיון שאינו ראוי לאכילת אדם, לא חל עליו איסור חמץ כלל.

שכא. למעשה: אם יש במזון של הבע"ח תערובת חמץ באופן שנשתנה צורתו של החמץ, וכיון שהוא מרוסק ומעורב בדברים אחרים אינו ראוי להחמיץ עיסות אחרות (עיין חזו"א סי' קטז ס"ק ח), **אין בו חובת ביעור ומותר להשתמש בו.**

אולם אם החמץ המעורב במזון לבע"ח אינו מרוסק כגון חיטים ושעורים, אף אם אינו ראוי למאכל אדם – כיון שראוי למאכל בע"ח [כלב] ולהחמיץ בו עיסות אחרות **חייב ביעור.**

שכב. אפשר לתת לבע"ח **מזון חליפי** בפסח שאינו חמץ, כגון **לתוכים** – דוחן, **לדגים** – תולעים, **לחתולים וכלבים** – בשר עוף וכדו' [ואם אפשרות זו אינה קיימת, ישנה אפשרות למכור את הבעל חי עם החמץ ומקומם לגוי בנוסח מיוחד, וישאל חכם].

החמץ לפני זמן חובת בדיקת החמץ, היינו להשכירם בי"ג ניסן, או שמא די בכך שמשכירם בי"ד ניסן. וכתב המשנ"ב (סי' תלו ס"ק לב) שאף שאין למחות ביד המקלים למכור בי"ד ולא לבדוק, אך המוכר ביום י"ג שפיר עבד טפי.

ולפיכך אנו עושים מכירת י"ג לאותם המעוניינים שלא לבדוק חמץ במקומות מסוימים, ולהשכיר את אותם המקומות כבר בי"ג ניסן, וכדברי המשנ"ב. **אין צורך למלא שטר נפרד עבור מכירת י"ג,** ודי למלא שטר אחד עבור שתי המכירות. ובכדי להבדיל בין המקומות שמשכיר בי"ד למקומות שמשכיר בי"ג, סוכם עם הגוי [ונכתב בשטר] כי **כל המקומות שיסומנו עד השקיעה של יום י"ג** [לפני זמן חיוב בדיקת חמץ] **יושכרו בי"ג ניסן, ויפטרו מבדיקה.** וכל המקומות שיסומנו לאחר מכן, עד סוף זמן ביעור חמץ, יושכרו בי"ד ניסן, וממילא יתחייבו בבדיקה בליל י"ד [לדעת האחרונים המחמירים כנ"ל].

אמנם אם ישנם מקומות מסוימים שאינו רוצה לבדקם [וכגון שהם מקומות גדולים שהבדיקה בהם קשה וכד'], אך ברצונו להשתמש בהם במהלך ליל יום י"ד [וכגון משרד/ארון שמשתמש בהם בליל/ביום י"ד ולא רוצה לבדקם], עליו לסמנם רק לאחר השקיעה, ולסמוך על הדעות המקלות שאף מקומות שמשכיר בי"ד פטורים מבדיקה.

שטז. דין היוצא מדירתו לכל ימי החג [לפי האמור בסע' הקודם]:

אם יוצא לפני ליל בדיקת חמץ – ימלא שטר מכירת חמץ, וישכיר את כל דירתו לגוי בי"ג ניסן, ע"י שיכתוב בשטר [בשורה השנייה מתחת לטבלה, במקום המיועד] 'ו-כל הדירה מושכרת לגוי בי"ג', [ואם לא ציין זאת בשטר, די שיסמן לפני השקיעה על דלת ביתו מבפנים 'כל הדירה מושכרת לגוי']. [ולפי מה שמחמירים שלא למכור חמץ בעין, יוציא מביתו את כל החמץ לפני שיוצא].

את מצות בדיקת חמץ יקיים ע"י שיבדוק את הדירה/חדר ששוהה בו בימי החג [לפני הבדיקה, יקנה את המקום בקנין שאילה, ע"י שיאמר לו בעל הבית או אחראי מטעמו 'לך חזק וקני', וינעל ויחזור ויפתח]. ולעניין ברכת הבדיקה – אם שם עשרה פתיתים, יכול לברך. אמנם אם זהו חדר בדירת הוריו/חמיו, עדיף שישמע את הברכה מבעל הבית (ועיי' בשו"ת שאלה קמט).

אם יוצא לאחר השקיעה של ליל בדיקת חמץ [ואינו רוצה לבדוק את ביתו] – יסמוך על הדעות המקלות שאף מקומות שמשכיר בי"ד פטורים מבדיקה, ויקיים מצות בדיקת חמץ ע"י שישאיר מקום אחד [כגון הכניסה לבית] שאותו יבדוק. ולפיכך יכתוב בשטר

שטר הרשאה [מכירת י"ג וי"ד]

אני החתום מטה _____ הגר ברחוב _____ מס' _____ עיר _____ נותן כוח רשות והרשאה להרב עמרם פריד שליט"א או לאחד מבאי כוחו לעשות בימים י"ג וי"ד ניסן תשפ"ו עם כל מיני חמץ, ותערובת חמץ, וחמץ נוקשה, וכל חשש חמץ הידועים לי ושאינם ידועים לי הן שלי המונחים ברשותי או ברשות אחרים, והן של אחרים שברשותי או באחריותי, והן אלו שייפו את כוחי למכור את חמצם, ואף מה שעתיד לבוא לרשותי עד מועד ביצוע המכירה. כאדם העושה בתוך שלו כולל מכירה מתנה הפקר וביטול כרצונו וכראות עיניו, דברי החמץ כוללים את החמץ הדבוק לכלים. וכן בהמות ועופות ושאר בעלי חיים הניזונים גם היום ממיני דגן ואת הדגן המיועד להאכיל ממנו את בעלי החיים

מחיר	כמות	סוגי החמץ (אם לא ידוע שיש חמץ ממש - אין צריך לפרט)
		לחם / חלות / פיתות
		פירורי לחם / צנימים
		וופלים / עוגיות / ביסקוויטים / מיני מאפה
		דייסות / קווקר / קמח / סולת-ממיני דגן / מטרנה
		בורגול / אטריות / פתיתים / פסטות לסוגיהם
		חטיפים: שלוח / ביסלי וכדומה
		וויסקי / שכר / משקאות חריפים
		מניות..... מס' חשבון.....
תרופות / ויטמינים / נבט חיטה / שימורים / ממרחים / ממתקים / תבלינים וכן כל דבר שיש בו חשש חמץ ואף מה שלא מפורט כאן וכנ"ל		

כל החמץ הכלול בהרשאה זו מונח בעיר _____ ברחוב _____ קומה _____ דירה _____ בכל המקומות המסומנים ו _____ ובכל מקום שנמצא.

וכן הנני מיפה את כוחו של הרב הנ"ל או באי כוחו בתאריכים הנ"ל להשכיר ב"ג ניסן את כל המקומות המסומנים, וכן להשכיר ב"ד ניסן את כל המקומות שעליהם ובהם נמצאים דברי החמץ כולל הקרקע, הארונות, המדפים, הכלים, וכל המקומות שמונחים שם מן המוצרים הנזכרים לעיל שנכללים בהרשאה זו. וגם להשכיר את הכלים וכדו' שדבוק ו/או מונח בהם חמץ, וכן את המקומות שמתחת לכלים הנ"ל. שכירות כל הנ"ל היא עד כ"ה ניסן. וחוף מזה להשכיר ב"ד ניסן עד כ"ה ניסן את השטח שמאחורי המקרר לצורך קנין אגב. המפתחות של החדרים/הבתים/המחסנים/החנויות/המפעלים ניתן להשיגם בטלפון _____

והנני ממנה את הרב הנ"ל או באי כוחו, כשליח וכמורשה לבצע את הפעולות הנ"ל לעשות בימים י"ג וי"ד ניסן תשפ"ו את כולן או חלק מהן על ידי עצמו או על ידי אחרים ובאיזה תנאים ואופנים שירצה, הן מדין שליחות והן מדין זכיה, וכן לעשות את כל סוגי הקניינים עם הקונה, כל מה שדרוש לצורך המכירה כדת וכדין, כאדם העושה בתוך שלו, ופיו יהא כפי וידו כידי והודאתו כהודאתי, ולא אוכל לטעון כנגדו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, הכסף שיקבל כדמי קדימה יהא שייך לו אם ירצה, ואני מתחייב למסור לקונה את מפתחות החדרים והמקומות הנ"ל בזמן שיידרש ממני, וכן לאפשר לו את המעבר אל החמץ והמקומות השכורים. ושטר הרשאה זה לא יפסל בקני את וחמור, ולא בחסר ויתר, ולא בטשטוש ומחק וספק בלשון, הכל יהיה לטובת המוכר ולתועלתו ותוקפו ככל חומר שטרות העשוין כתיקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, בביטול כל המודעות, וכתוקף יפיו כוח בלתי חוזר לפי חוקי הממשלה. ולא אוכל לטעון שההרשאה והקניינים נעשו לצרכים דתיים בלבד ולא יגרע כוחו בשום פסול בעולם. כל דין ודברים לגבי שטר הרשאה זו והמכירה לגוי הנובעת מזה יתקיים בפני הבורר הרב הנ"ל, חתימתי על שטר זה מהווה חתימה על הסכם בוררות הנהוג אצל הרב הנ"ל.

וליתר תוקף ועוז נעשה כל הנזכר לעיל בקנין אגב סודר במנא דכשר למקניא ביה, בפני ב"ד חשוב ומעכשיו, באופן שאין בו אסמכתא והכל נעשה באופן המועיל ביותר והכל שריר וקיים

ועל זה באתי על החתום _____

הלכות חול המועד

א. סעודת אסתר: כתב המשנ"ב (סי' תצ"ט ב) "כתבו הספרים דטוב לעשות ביום שני [היינו, א' דחזה"מ בא"י] בסעודה איזה דבר לזכר סעודת אסתר, שביום ההוא נתלה המן".

ב. צריך להזכיר מעין המאורע בברכת מעין ג' בחוה"מ¹¹⁵.

ג. דיני טעויות בתפילת יו"ט וחזה"מ, התבארו באזמרה לשמך פסח ב.

דיני יעלה ויבוא

ד. השוכח יעלה ויבוא בברכת המזון:

בליל הסדר – בין איש ובין אישה חוזרים.

ביו"ט ראשון של פסח [ביום] ובשביעי של פסח: לבני אשכנז – איש חוזר ואישה אינה חוזרת, ולבני ספרד אף איש אינו חוזר.

בשאר ימי חוה"מ ואפילו בשבת חוה"מ – בין איש ובין אישה אינם חוזרים.

ה. השוכח יעלה ויבוא בתפילות חול המועד:

בכל תפילות חוה"מ, השוכח יעלה ויבוא, חוזר לראש.

אם נזכר לפני שהתחיל מודים, יאמר יעלה ויבוא וימשיך מודים מבלי לחזור על 'ותחזינה עינינו'.

אם נזכר לאחר שהתחיל מודים, כל שלא סיים תפילתו חוזר לרצה.

אם סיים תפילתו, אף שלא עקר רגליו, אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר התפילה, חוזר לראש.

נזכר לאחר תפילת מוסף שלא אמר יעלה ויבוא בשחרית, יחזור ויתפלל שחרית ויתנה שאם אינו מחויב לחזור ולהתפלל, תהא תפילתו נדבה. ובשבת, שאין תפילות נדבה, יחזור ויתפלל ללא תנאי.

ו. המסופק אם אמר יעלה ויבוא¹¹⁶:

אם בשעת התפילה או לפנייה היה בדעתו לומר, והספק נתעורר לו זמן רב לאחר התפילה, אינו חוזר.

אם בשעת התפילה או לפנייה לא היה בדעתו לומר, והספק נתעורר לו מיד לאחר התפילה, חוזר לראש.

אך אם היה בדעתו לומר והספק נתעורר מיד לאחר התפילה, או שלא היה בדעתו לומר והספק נתעורר לו זמן רב אחרי התפילה, יחזור ויתפלל ויתנה שאם אינו מחויב לחזור ולהתפלל, תהא תפילתו נדבה. בשבת, שאין תפילות נדבה, אינו חוזר ומתפלל.

שמחה בחול המועד

ז. מצווה לאכול סעודת פת אחת ביום ואחת בלילה, אך אין חובה בכך.

ח. חובה לשתות יין שישפיע עליו או בלילה או ביום, ולכתחילה יש לשתות בין ביום ובין בלילה [ודי בפחות מרביעית, ואפשר לשתות שליש יין ושני שליש מיץ ענבים, או עכ"פ שישית יין אם מורגש בו היטב טעם היין]. **נשים** אינן חייבות בכך.

ט. מצוה לאכול בשר או בלילה או ביום, ואם אין לו בשר יאכל עוף. גם נשים האוכלות בשר מקיימות מצוה (ראה אזמרה לשמך – חג השבועות).

י. בערב שבת: לכתחילה יש להתחיל לאכול את סעודת חוה"מ **לפני חצות**. אם לא הספיק, אפשר להתחיל עד **שעה עשירית**. ואם התחיל לאחר"כ – לא ירבה בסעודה, ומצוה לאכול רק מעט יותר מכביצה פת. **יא.** נוהגים **לכסות את השולחן במפה** בחול המועד כמו ביו"ט¹¹⁷.

יב. בחוה"מ אין חובה ללבוש בגדי שבת, אך אין ללבוש בגדי חול, אלא **ילבש בגדים יותר מכובדים משל ימות החול**. רבים נוהגים ללבוש בגדי יו"ט, ויש יסוד למנהגם¹¹⁸.

כללי חול המועד ועשיית מלאכות

יג. חוה"מ מותר בעשיית מלאכה, בתנאי שהיא גם **מעשה הדיוט** וגם **לצורך המועד**. אך **מעשה אומן** אסור אפי' לצורך המועד, ומעשה שלא לצורך המועד אסור אפי' מעשה הדיוט.

יד. לצורך **אוכל נפש** ומכשיריו, וכן לצורך **דבר האבד**, וכן **לצורכי רבים** – הותר מעשה אומן.

טו. טבילת כלים בחול המועד – מותרת.

טז. מותר לתקן טלפון בחוה"מ רק תיקון שהוא מעשה הדיוט [דהיינו שכל אחד יודע לעשות אותו], אך מעשה אומן – אסור.

יז. מותר **לקשור ציציות** בחוה"מ, אף שלא לצורך המועד, ואף לצורך אחרים [בתנאי שלא לוקח שכר].

יח. מותר **לנקות רכב** ללא עשיית מלאכות אסורות בחוה"מ, כגון פעולות חשמליות, סחיטה וכדו'. אם הפעולות הן חשמליות, מותר לנקות רק אם הרכב מלוכלך ולא כיוון מלאכתו למועד (עי' סי' תקלו"ט ב).

כתיבה

יט. אסור לכתוב או למחוק שלא לצורך המועד אפילו אות אחת או ספרה אחת.

¹¹⁷ פמ"ג משב"ז סי' תרלט סק"א, כה"ח שם ס"ק יא, ערוה"ש סי' תקל"ט

¹¹⁸ המג"א (סי' תקל"ט) הביא מח' תניא ומהרי"ל אם צריך בגדי יו"ט או שבת (עיי"ש שמהרי"ל לבש חלק בגדי שבת), ועי' שעה"צ (שם סק"ד), משנ"ב (סי' תקכ"ט ס"ק יב, טז), חיי"א (כלל קו"א), ועי' פמ"ג (על המג"א הנ"ל)

¹¹⁵ תוס' ריה"ח (ברכות מד), ועי' או"ז (ח"א סי' קפא), מקור חיים (סי' רח) וכה"ח (שם).

¹¹⁶ דינים אלו בין לבני אשכנז ובין לבני ספרד, כמבואר בב"י (סי' תכב) ובמשנ"ב (שם ס"ק י). אולם בכה"ח (שם ס"ק יח) כתב שיתנה שאם אינו מחויב להתפלל, יהיה בתורת נדבה. אך כאמור בב"י מבואר לא כן.

כ. הקלדה במחשב או בטלפון דינה ככתיבה, אך לצורך המועד מותר מפני שהוא מעשה הדין.

כא. מותר לילדים עד גיל מצוות לצייר, להדביק מדבקות ולשחק בפלסטלינה.

כב. מותר לכתוב דברי תורה בין ביד ובין במחשב, מפני שנחשב כדבר האבד. כמו כן מותר לענות תשובות למבחנים בלימוד.

כג. מותר לכתוב את סך שעות הלימוד בשיעור/כולל בין הזמנים (שכיון שעלול לשכוח, נחשב כדבר האבד. ואי"ז כמניעת רוח שאינה מוגדרת דבר האבד).

כד. מותר לכתוב אגרות שלום, וכן מותר לדרוש בשלום חברו בין בכתב ובין בכל אמצעי שהוא, וכן מותר לכתוב מכתבים בין החתן וכלה. אמנם יש לכתוב את השורה הראשונה עקומה מעט.

כה. צילום בחול המועד אסור, אא"כ זהו אירוע שלא יחזור על עצמו לאחר המועד. אך **במצלמה דיגיטלית מותר**, אא"כ מתכנן לפתח את התמונה, ועיקר הנאתו מהתמונה המפותחת.

תספורת ונטילת ציפורניים

כו. אסור להסתפר ולהתגלח בחול המועד, אך שפם מותר לגלח אם לא השאירו בכוונה לגלחו במועד.

כז. מותר לאישה לספר את שיער גופה ואפי' ע"י אישה המומחית לכך.

כח. אסור לאשה לספר שיער ראשה אלא לצורך צניעות או לצורך מצוה.

כט. לדעת השו"ע מותר ליטול ציפורניים בחוה"מ, אך לדעת הרמ"א אסור לגדולים ליטול ציפורניים בחול המועד, בין ציפורני הידיים ובין ציפורני הרגליים, אך מותר לחתוך אותן בשיניים או בידיים [ובמקום הצורך, אפשר להתחיל עם כלי ולהמשיך בשיניים או בידיים]. ציפורני קטנים מותר אף לדעת הרמ"א.

ל. דין נטילת ציפורניים בערב שבת חול המועד [לגדולים מבני אשכנז]: מי שנטל ציפורניו בערב פסח [או בערב שבת שלפני פסח, בשנים שפסח חל ביום א'], יכול ליטול ציפורניו בימי חול המועד עם כלי. אם לא נטל ציפורניו בערב פסח, מותר ליטול בערב שבת חוה"מ רק אם רגיל ליטול בכל ערב שבת (דין נטילת ציפורניים בערב שביעי של פסח יתבאר להלן סע' נו).

119 שאלה: האם מותר בחול המועד לכבס חולצות או מכנסיים לאדם שהזיע בהם הרבה, ואינם ראויים ללבישה.

תשובה: בשעת הדחק, אם אין לו חולצות אחרות המתאימות ללבישה בחג, מותר לכבס [יותר טוב לקנות באופן המותר (ראה לקמן סע' מח) מאשר לכבס].

מקור: ע"י שו"ע (סי' תקלד) ומשנ"ב (ס"ק ט), ותוס' (מו"ק יד. ד"ה שאין). ויש לדון להתיר מדין מטפחות הידיים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג (סי' תקלד ס"א), אך יש להסתפק האם ההיתר הוא רק בבגדים אלו, כיון שאצל רוב האנשים דרכם להתכבס תדיר, או שתלוי בכל אדם לפי

תפירה

לא. אסור לתפור בחוה"מ [כולל תפירת מכפלת], אך **תפירה שאינה מעשה אומן**, דהיינו תפירה ביד באופן שמשאיר רווח בין תפר לתפר, ואחד למעלה אחד למטה, אחד למעלה אחד למטה וכך לכל אורך מקום התפר – **מותרת לצורך המועד.** וכן מותרת **הדבקת הבגד** לצורך המועד.

לב. תפירת כפתור לצורך המועד מותרת, אך יתפור בצורה רפויה [דהיינו, הרגיל לתפור ב-4 חורים – יתפור ב-2, והרגיל ב-2 יתפור ב-1, והרגיל ב-1 יתפור בצורה רפויה].

כיבוס

לג. אסור לכבס בגדים, ואפי' את מקצת הבגד, אך **מותר לנקות כתם מקומי לצורך המועד** [ובכל המקומות דלהלן שמצוין שמותר לכבס, היינו רק לצורך המועד].

לד. איסור כיבוס כולל מפות וסדינים, אבל אם המפה מלוכלכת לגמרי באופן שא"א להשתמש בה כלל – מותר לכבסה.

לה. בגדי קטנים בגיל שעדיין מלכלכים בגדיהם [בערך עד גיל 8-9] **מותרים בכיבוס** [ואפי' אם יש להם בגדים אחרים, אך הם פחות נאים], ומותר לכבס [במכונת כביסה] אף כמות גדולה, אם יש סבירות שיצטרכו בגדים אלו לחוה"מ.

לו. מי שהזיע הרבה, ובגדיו [לבנים, גרביים או חולצות] אינם ראויים ללבישה – **בשעת הדחק יש להקל לכבס את בגדיו,** אם אין לו חולצות אחרות המתאימות ללבישה בחג (וראה הערה¹²⁰).

לז. מותר לכבס מגבות שדרך להחליפן כל יום.

לח. בגד העלול להיהרס אם לא יכובס – מותר לכבסו אפי' אם לא נצרך למועד.

לט. סמרטוטים מותר לכבסם, כיון שרגילים להתלכלך.

מ. בכל המקרים הנ"ל שמותר לכבס – אסור לצרף לאותה מכונה בגדים האסורים בכיבוס (וראה הערה¹²⁰).

מא. מותר לגהץ בגדים בחול המועד [אא"כ יש מנהג אחר], אך אין ליצור קפלים חדשים.

רגילותו [אמנם יתכן שבזמננו, גם בגדים אלו נחשבים שדרך בני אדם לכבסם תדיר]. ופעמים שיש לדון משום כבוד הבריות.

¹²⁰ **שאלה: האם מותר להוסיף בגדי גדולים לתוך מכונת כביסה של בגדי קטנים.**

תשובה: אסור להוסיף בגדי גדולים למכונת הכביסה.

מקור: כיון שאיסור הכיבוס אינו מחמת איסור מלאכה, אלא כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול (מו"ק יד. תוד"ה ושאר, ותוד"ה ומנודה), לכן לא שייך בזה היתר של ריבוי בשיעורים. אך אם בגדי הגדולים אינם ראויים ללבישה, מותר לכבסם וכדלעיל.

מב. מותר לייבש בגדים במכונת ייבוש, וכן מותר לתלות בגדי קטנים בחוץ אך ייבוש בגדי גדולים מותר רק בתוך הבית.

מג. צחצוח נעליים והברשת כובע מותרים.

מד. מותר לנקות כלי כסף שדרך לנקותם לעיתים קרובות.

מה. מותר לשטוף את רצפת הבית כרגיל בכל שבוע.

מסחר בחול המועד

מו. מותר לפתוח כרגיל חנות מוצרי מזון שאינו מתקיים כגון חלב וירקות, ומותר למכור בחנות זו אף מוצרים המתקיימים לזמן רב, ומותר לקנותם רק לצורך המועד.

מז. אסור לפתוח חנות משחקים, אופניים, תכשיטים ובגדים בצורה רגילה, אלא רק בשינוי כגון, שאם יש שתי דלתות - יפתח רק דלת אחת, ואם יש דלת אחת - יפתח רק את חלקה.

מח. מותר לקנות משחקים, אופניים, תכשיטים ובגדים לצורך המועד, אך אם החנות אינה פתוחה כדין כאמור לעיל - אסור לקנות בה, אלא יש לקנות במכירות ביתיות או בחנויות מזון המוכרות גם את המוצרים הנ"ל. **מט.** כמו כן מותר לקנות מוצרים [אפי' שלא לצורך המועד] אם הם במבצעים מיוחדים שלא יחזרו על עצמם לאחר חול המועד, ודווקא בחנויות הפתוחות כדין כנ"ל.

סדר מוצאי שבת חוה"מ

נ. האשכנזים לא אומרים 'ויהי נועם'. אומרים 'ויתן לך' (פמ"ג סי' רצה, ועיי' ערוה"ש שם שאין לומר). מבדילים כרגיל כבכל מוצאי שבת בנר ובשמים.

נא. מעיקר הדין אפשר לברך 'בורא מיני בשמים' על ציפורן בפסח (משום שבזמננו לא שורים את הציפורן באלכוהול, וגם רוב האלכוהול אינו חמץ). החושש לחמץ בציפורן - יברך על הדסים.

דין השוכח לומר "מוריד הטל", "ותן ברכה"

נב. דין האומר בקיץ "משיב הרוח ומוריד הגשם":

[א] צריך לחזור לתחילת הברכה, ולא מועיל בזה תיקון תוך כדי דיבור.

[ב] אם נזכר לאחר שאמר את שם השם שבחתימת ברכת 'מחיה המתים' - יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור לראש הברכה.

[ג] אם אמר 'ברוך אתה השם מחיה' - יסיים את הברכה, ויחזור לראש התפילה, אך אינו חוזר לומר 'השם שפתי תפתח'.

נג. דין אשכנזי שאמר בקיץ "ותן טל ומטר", או ספרדי שאמר "ברך עלינו":

[א] יחזור לתחילת הברכה.

[ב] אם נזכר לאחר שאמר את שם השם שבחתימת הברכה - יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור לראש הברכה.

[ג] אם נזכר לאחר שאמר 'ברוך אתה השם מברך' - יסיים את הברכה, ויחזור לראש הברכה.

[ד] אם סיים את תפילתו, אף שלא עקר רגליו - אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר התפילה, חוזר לראש.

נד. דין המסופק אם אמר 'מוריד הטל', וכן המסופק אם אמר "ותן ברכה" [ולבני ספרד היינו שמסופק אם אמר ברכנו] - תוך ל' יום:

[א] אם בשעת התפילה או לפנייה היה בדעתו לומר, והספק נתעורר לו זמן רב לאחר התפילה - אינו חוזר.

[ב] אם בשעת התפילה או לפנייה לא היה בדעתו לומר, והספק נתעורר לו מיד לאחר התפילה - חוזר לראש.

[ג] אך אם היה בדעתו לומר והספק נתעורר מיד לאחר התפילה, או שלא היה בדעתו לומר והספק נתעורר לו זמן רב אחרי התפילה - יחזור ויתפלל ויתנה שאם אינו מחויב לחזור ולהתפלל, תהא תפילתו נדבה. בשבת, שאין תפילות נדבה, אינו חוזר ומתפלל.

שביעי של פסח

נה. בערב שביעי של פסח - מותר לשטוף את הבית כרגיל, וכן מותר להבריש כובע ולצחצח נעליים. כמו כן מותר לגהץ בגדים [אא"כ יש מנהג אחר], אך אסור ליצור קפלים חדשים. כל הנ"ל מותר בכל ימי חוה"מ.

נו. מי שנטל ציפורניו בערב פסח [או אפי' בערב שבת שלפני פסח, בשנים שפסח חל ביום א'], יכול ליטול ציפורניו בחוה"מ. מי שלא נטל ציפורניו בערב פסח, אם רגיל ליטול ציפורניו בכל ערב שבת, יכול ליטול בערב שבת חוה"מ עם כלי, אף לבני אשכנז, אבל לא בערב שביעי של פסח [ספרדים וקטנים מבני אשכנז מותרים לקצוץ בכל חוה"מ].

נז. יש להיזהר להוציא קודם כניסת החג את כל המוקצה שהכניס לבגדיו במשך ימי חול המועד.

נח. טבילה: אין דין לטבול בערב שש"פ (כיון שאינו רגל בפני עצמו). אמנם עפ"י הקבלה נוהגים לטבול גם בערב שש"פ (חמדת ימים, סדר שביעי של פסח).

הדלקת נרות

נט. מדליקים נרות יו"ט, ומברכים 'להדליק נר של יום טוב', ואין מברכים 'שהחיינו' [לא בנרות ולא בקידוש]. יש הנוהגים להדליק את נרות יו"ט בערב יו"ט ויש הנוהגים להדליק ביו"ט סמוך לסעודת החג, ומי שאין מנהג בידו, ידליק בערב יו"ט. וראה לעיל סע' קעג-קעד פרטים נוספים בדיני הדלקת נרות.

ס. אשכנזי שהוריו נפטרו, ידליק גם נר נשמה בערב החג [מספיק נר אחד לשני ההורים].

שמחת יו"ט

סא. יש חיוב שמחה ביו"ט, ואמרו חז"ל (פסחים קט) שבזמן הזה אין שמחה אלא ביין, וכן נפסק להלכה שחובה לשנות יין ביו"ט (סי' תקטס ס"א ובה"ל ס"ב ד"ה כיצד).

הלכות יום טוב

להלכות יו"ט בהרחבה, ראה אזמרה לשמך – חג השבועות

בישול ואפיה ביו"ט

עג. מלאכות לישה, בישול ואפיה מותרות ביו"ט, כיון שמלאכות אלו אינן נעשות לימים הרבה (סי' תצה).

עד. גם דברים שנשמרים בקירור מותר לבשלם ביו"ט, אם התבשיל כשהוא טרי טעמו משובח יותר (שם).

עה. קומפוט [לפתן] שלא מפיג טעמו אם מבשלים אותו מבעוד יום, וכן כל דבר שרגילים לאוכלו צונן - לדעת השו"ע מותר לבשלו ביו"ט, ולדעת הרמ"א אסור לבשלו כדרכו אלא ע"י שינוי (שם), ואף לבני ספרד יש להחמיר בזה (כנה"ג, מאמר מרדכי, ברכי יוסף שם).

עו. אם לא הייתה אפשרות לבשל בערב יו"ט כי היו טרודים, דינו כאונס ומותר לבשלו ביו"ט ללא שינוי (משנ"ב סי' תצה ס"ק ח, י).

עז. מאכל המפיג טעמו מותר להכינו, אף אם לא יפיג טעמו עד שיאכלנו, וכגון שדעתו להכינו לליל יו"ט, ועד אז לא יפוג טעמו.

עח. אף שאפשר להדליק גז מערב יו"ט ולהניח עליו את הסירים שיתבשלו ביו"ט, אין צורך לעשות כן כיון שיש הפסד ממון של הגז הבוהר בינתיים ללא צורך (פמ"ג בראש יוסף ביצה לג, ובסי' תקב משב"ז א).

מבעיר (סי' תקב)

עט. אסור להדליק אש חדשה ביו"ט, אבל מותר להעביר אש מאש דולקת.

פ. להעביר אש ממקום למקום ע"י גפרור או נר אמצעי – אם יש טרחה להעביר ישירות – מותר (פמ"ג ג"מ תקיד ס"ק ח).

פא. מותר להעביר אש ממקום למקום לצורך אור או לצורך הדלקת נרות יו"ט או ביהכנ"ס או ברית מילה (סי' תקיד).

פב. כירות גז הישנות שאין בהן מפסק ביטחון, מותר להדליק ביו"ט, וכן מותר להגדיל את להבת הגז. **ובחדשות** [שיש בהן מפסק ביטחון] - יש מחמירים.

פג. כיריים עם מצת אלקטרוני אסור להדליק, ולכן אם הלחצן של הגז הוא גם המצת יש לנתק את הכיריים מערב יו"ט. ואם שכח לנתקו אפשר לעשות זאת ע"י גוי.

מכבה (סי' תקיד)

פד. אסור לכבות אש ביו"ט, ואף אם האור מפריע לו לישון, וכן כאשר מעביר אש ע"י גפרור לא יכבה אותו אלא יניחנו שיכבה מאליו, **וכן אין לכבות או להנמיך גז ביו"ט.**

פה. כיריים של גז - אם האוכל יישרף אם לא ינמיך את הלהבה, ידליק אש אחרת קטנה יותר, או שיעבירו את הסיר אל שכן שיש אצלו אש קטנה יותר. ואם לא יכול להדליק אש קטנה יותר [ויש לדון כשיש לו כיריים מהדגמים החדשים שיש בהן מפסק ביטחון] - כיון שאם לא ינמיך את האש יישרף האוכל – הוי צורך אוכל נפש ומותר להנמיך.

סב. שתייה ביום ובלילה: חובה זו היא ביום החג, ועפ"י המבואר במק"א (אזמרה לשמך – חג השבועות), לכתחילה יש לשתות גם בלילה וגם ביום.

סג. שיעור שתיית היין: חובה לשתות יין שישפיע עליו [ודי בפחות מרביעית, ואפשר לשתות שליש יין ושני שליש מיץ ענבים, או עכ"פ שישית יין אם מורגש בו היטב טעם היין].

סד. אין חובה **לאכול בשר** ביו"ט אך יש בזה מצוה, ועיקר המצוה לאכול **בשר בהמה**, ואם אין לו בשר בהמה אפשר לקיים את המצוה גם **בבשר עוף** (סי' תקכט ובה"ל שם, חגיגה ח, ביצה י).

סה. את הקטנים יש לשמח ע"י ממתקים שהם שמחים בהם, **ולנשים יקנה בגדים או תכשיטים** כפי ממונו (פסחים קט, סי' תקכט).

סו. שתיית יין ואכילת בשר לנשים: נשים אינן חייבות בשתיית יין, ואם הן אוכלות בשר הן מקיימות מצוה (ראה אזמרה לשמך – חג השבועות).

סז. סדר בציעת הפת בליל יו"ט: אף שבלייל שבת נוהגים לבצוע את המצה התחתונה, בליל יו"ט יש לבצוע את המצה העליונה.

סח. עלייה לרגל בזמן הזה: בזמן הזה אין חובה ללכת לכותל בג' הרגלים, אולם רבים נהגו ללכת [מדרש שיר השירים רבה (א, טו, וכן ח, ח), ר"ן תענית דף י (ב). מדפה"ר ד"ה ואיכא], שו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' רא), כפתור ופרח (פ"ו), מהרלב"ח (סמיכת זקנים, קונטרס ג), שו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קלד).

המנהג הוא ללכת לכותל, אך אין צריך לראות את פני העזרה. המנהג הוא ללכת במשך ימי הפסח או ימי הסוכות או בחג השבועות וששת הימים שלאחריו [ורק בחג השבועות אפשר להשלים בימים שלאחריו, אך לא בימים שלאחר פסח וסוכות].

סט. הקבלת פני רבו ברגל: דין זה אינו נוהג בזמננו (נוב"י תניינא, או"ח סי' צד, וראה בהרחבה באזמרה לשמך – חג השבועות).

ע. סעודה שלישית ביום טוב: כתב השו"ע (סי' תקכט ס"א) **שלא נוהגים לעשות סעודה שלישית ביו"ט** [אך החזו"א נהג כשיטת הרמב"ם (עי' טור שם) לאכול סעודה שלישית אף ביו"ט]. **וטוב שיאכל פירות או, יוסיף תבשיל אחד בסעודת הבוקר** (משנ"ב שם ס"ק יג).

צאת החג

עא. יש להמתין עם השימוש בדברים שנמכרו לגוי, עד שהרב יקנה אותם מהגוי בחזרה [ובמקומות רבים הוא זמן מועט לאחר זמן ר"ת].

עב. מנהגי האבילות של ספירת העומר מתחילים בצאת החג, ולכן אסור לשמוע שירים וכו' [ובני ספרד שיש להם מנהג אבות שונה, ינהגו כמנהגם].

פו. המניח סיר ובו מים על גבי האש כדי שירתחו המים ויגלשו, וכוונתו לגרום כיבוי האש – אם אינו משתמש במים שמרתיח לדבר אחר – אסור לעשות זאת, ואף אם משתמש במים אין לעשות כן.

בורר (סי' תקד בבה"ל ד"ה 'משום', סי' תקו סע' ב, סי' תקי סע' ב-ה)

פז. הוצאת עצמות מדגים או בשר – יש להקל כיון שאין דרך להוציאו מבעוד יום.

פח. שימוש במקלף ובמצקת מחוררת – כיון שאין דרך לעשות כן מערב יו"ט, מותר.

פט. שריית חסה במים ביו"ט לנקותה מתולעים אסורה (מג"א סי' תקי ס"ק ד בשם היש"ש, ויל"ע בזה עוד).

טחינה ביו"ט (סי' תקד משנ"ב ס"ק יא, יט, ושעה"צ ס"ק יח, לו)

צ. מותר לחתוך ביו"ט ירקות לסלט בלי שינוי כיון שהוא כמו שום בצל ושחלים שא"צ שינוי.

צא. מותר לרסק ירקות במזלג אף ללא שינוי כלל.

צב. מותר לגרד במגרדת [פומפיה] פירות וירקות ביו"ט, ונכון לשנות ע"י שיעשה זאת על השולחן וכדו' או שישתמש במגרדת מצידה השני.

צג. מותר לחתוך פירות וירקות לחתיכות גדולות קצת כדרכו בסלייסר, ואם חותך לחתיכות קטנות דינו כמגרדת שנכון לעשותו בשינוי.

צד. מותר לכתוש שום בכותש שום כדרכו, ונכון גם בזה לשנות, וכן מותר למעוך תפוז"א במועך תפוז"א, ונכון לעשות כן בשינוי כגון על שולחן וכדו'.

דישה וסחיטה

צה. ביו"ט אסור לסחוט פירות, מכיון שמלאכת דש לא הותרה ביו"ט. ומותר לסחוט לתוך אוכל כמו בשבת (סי' תצה).

צו. דין שימוש במגבונים לחים ביו"ט הוא כבשבת, וכן לגבי שטיפת כלים בסקוטש – דין יו"ט כבשבת.

צז. שאיבת חלב ביו"ט דינה כבשבת (עי' סי' תקה).

לש (סי' תקו)

צח. לישה הותרה ביו"ט, ולכן מותר להכין סלט ביצים עם מיונז כרגיל בלי שינוי.

צט. ג'לי יש להכינו מערב יום טוב כיון שטעמו טוב כשנעשה מבעו"י ואולי טוב אף יותר (עי' משנ"ב סי' תצה סק"ח).

ק. לש עיסה ביו"ט **מותר להפריש ממנה חלה** ביו"ט, ואם לש בערב יו"ט אסור להפריש ביו"ט (סי' תקו).

עיבוד באוכלין

קא. לכתחילה יש למלוח ירקות רק בצורה המותרת בשבת ע"י נתינת שמן וכדו'. ואם אין לו אפשרות מותר למלוח כרגיל. אבל **כבישת ירקות ביו"ט** אסורה כיון שהדרך לעשותה לימים רבים (סי' תק ס"ה).

דיני מוקצה ביו"ט (סי' תצה ס"ד)

קב. איסור מוקצה נוהג ביו"ט, וכל מוקצה האסור בשבת, אסור ביו"ט.

קג. כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו, וכן מוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה מחמת גופו ובסיס לדבר האסור – אסור לטלטלם ביו"ט.

קד. מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש (סי' תקט וסי' תקיח).

קה. קמח ותפוחי אדמה אינם מוקצה ביו"ט כיון שמותר לבשל ולאפות ביו"ט.

קו. נרות וגפרורים אינם מוקצה ביו"ט כיון שאפשר להשתמש בהם.

קז. מותר לטלטל ביו"ט מכשיר חשמלי לצורך גופו ומקומו.

דינים כלליים ליו"ט

קח. שימוש בבושם ביו"ט דינו כשבת שעל הגוף מותר ועל הבגד אסור (סי' תקיא וסי' תרנח).

קט. אסור למדוד ולשקול ביו"ט כמו בשבת (סי' תק).

קי. אמירה לנכרי ביו"ט דינה כבשבת – מה שאסור לישראל לעשות אסור לומר לגוי לעשותו (סי' תצה ס"ק א).

קיא. דין נטילת תרופות ביו"ט כדין נטילת תרופות בשבת (סי' תקלב סק"ה).

קיב. דין פתיחת בקבוקים וקופסאות ביו"ט כדין פתיחתם בשבת (ועי' סי' תקט ס"ו).

קיג. דין הזמנת גוי, מומר, ואנשים שאינם שומרי תורה ומצוות בזמננו לסעודת יו"ט, התבארו בהרחבה באזמרה לשמך פסח ב.

רחיצה ביום טוב

רחיצה במים קרים

קיד. לבני ספרד מותרת, ולבני אשכנז מעיקר הדין מותרת, אך נהגו שלא לרחוץ את כל הגוף אלא במקום צער [ומיעוט הגוף מותרת אף שלא במקום צער, אך במקום ריבוי שיער, מותר רק במקום צער].

רחיצה במים חמים

גם באופנים דלהלן בהם הרחיצה מותרת ברוב הגוף – לבני אשכנז הוא רק במקום צער.

קטו. רחיצה במים חמים שהוחמו ביו"ט – אסורה, בין רחיצת כל גופו יחד ובין רחיצת אבר אבר. אך רחיצת פנים וכפות הידיים והרגליים, וכן רחיצת מיעוט הגוף [עכ"פ שהוחמו בחמה, כדלהלן] – מותרת.

קטז. רחיצה במים חמים שהוחמו מערב יו"ט – לבני ספרד מותרת, ולבני אשכנז רחיצת כל הגוף יחד אסורה, אך רחיצת פנים וכפות הידיים והרגליים וכן רחיצת מיעוט הגוף, וכן רחיצת אבר אבר [היינו עם ניגוב בין כל אבר ואבר שרוחצים], מותרת.

דיני חימום מים ביו"ט לרחיצה

קז. אסור לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת כל הגוף, אפילו אם כוונתו לרחוץ אבר אבר.

קית. מותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת פנים וידיים.

קית. נחלקו הראשונים האם מותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת מיעוט הגוף, ולהלכה בחימום מים ע"י דוד שמש ניתן להקל לכתחילה [ובתנאי שלא נכנסים מים קרים לדוד, אך אם נכנסים מים קרים, ראה בסע' קכא]. וחימום מים על ידי בוילר חשמלי [הדולק מערב החג או ע"י שעון שבת] וכן חימום מים על האש - המיקל יש לו על מי לסמוך.

קכ. אין להשתמש ביונקרס, ואפ"ל לרחיצת מיעוט הגוף.

קכא. דוד שמש - בעקבות פתיחת ברז המים החמים בבית שמותקן בו דוד שמש, נכנסים מים קרים לדוד, ולכאורה יש איסור בדבר מפני שהמים הקרים מתבשלים בדוד שלא לצורך [שהרי לא משתמשים בכל המים שבדוד]. אמנם פתיחת הברז לצורך רחיצה באופנים המותרים [לצורך רחיצת פנים וכפות ידיים והרגליים, מיעוט הגוף, או לצורך שטיפת כלים], אין להקל בה לכתחילה, אך אין למחות במיקל בכך.

גדרי 'הוחמו מערב יו"ט - וביו"ט'

קכב. אם הניח את סיר המים על האש ביו"ט עצמו - המים נחשבים 'הוחמו ביו"ט'.

קכג. אם הניח את סיר המים על האש בערב ביו"ט, והסירו מהאש לפני כניסת יו"ט - המים נחשבים 'הוחמו מערב יו"ט'.

קכד. אם הניח את סיר המים על האש בערב יו"ט, והשאירו שם ביו"ט - נחלקו הפוסקים האם נחשב 'הוחמו מערב יו"ט' או 'הוחמו ביו"ט', ולהלכה דינם 'הוחמו מערב יו"ט'.

קכה. המערב מים קרים במים חמים שהוחמו מערב יו"ט, נחלקו הפוסקים האם דינם כמים שהוחמו מערב יו"ט, או שהדבר תלוי במטרת עירוב המים - שאם עירב לצורך קירור המים החמים - דינם כ'הוחמו מערב יו"ט', ואם עירב כדי להרבות מים חמים - דינם כ'הוחמו ביו"ט'. ולהלכה אין לחלק, ובכל אופן דינם כמים שהוחמו מערב יו"ט.

קיצור אופני הרחיצה המותרים

קכו. רחיצת כל הגוף במים קרים [לבני אשכנז דווקא במקום צער] - מותרת כרגיל.

קכז. רחיצה במים חמים:

[א] רחיצת כל הגוף יחד - אסורה לבני אשכנז בכל מקרה, ולבני ספרד מותרת רק במים שהוחמו מערב יו"ט (עי' לעיל גדרי 'הוחמו מערב יו"ט - וביו"ט', מה נחשב מים שהוחמו מערב יו"ט).

[ב] רחיצת גופו אבר אבר [דהיינו עם ניגוב לאחר כל אבר שרוחץ] - במים שהוחמו ביו"ט אסורה, ובמים שהוחמו מערב יו"ט מותרת, ולבני אשכנז רק במקום צער [ולכן, יכול להניח מערב יו"ט סיר מים על האש, וביו"ט ישפכם

לגיגית אמבטיה, ויכול להוסיף מים קרים, ולהתרחץ בהם].

[ג] רחיצת פנים, וכפות ידיים ורגליים - מותרת אפילו במים שהוחמו ביו"ט [ולכן, יכול להניח ביו"ט סיר מים על האש, וישפכם לגיגית אמבטיה, ויכול להוסיף להם מים קרים. אך רחיצה במים מדוד השמש [מבלי לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד] אינה לכתחילה, וכבסע' הבא].

[ד] רחיצת מיעוט הגוף - מותרת במים שהוחמו מערב יו"ט, והמיקל לרחוץ במים שהוחמו ביו"ט ע"י סיר על האש או ע"י בוילר חשמלי [שדולק מערב החג או ע"י שעון שבת], יש לו על מי לסמוך [ואם רוצה לרחוץ במים חמים מהדוד שמש, צריך לכתחילה לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד, אך אין למחות במיקל בכך אף ללא סגירת ברז המים הקרים של הדוד].

קכח. רחיצת תינוק:

[א] תינוק שלא רגילים לרחצו בכל יום, דינו כגדול.

[ב] דין רחיצת כל גוף התינוק שרגילים לרחצו בכל יום, וכן רחיצת לכלוך מתינוק [אף שלא רגילים לרחצו בכל יום]:

מותרת במים שהוחמו מערב יו"ט, ואף במים שהוחמו ביו"ט ע"י סיר על האש מותרת, ובתנאי שהמים חוממו לצורך שתיה או שטיפת כלים [כלומר, יניח סיר מים על האש, בחלק מהמים החמים ישטוף כלים, ואת שאר המים ישפוך לגיגית אמבטיה, ויוסיף מים קרים וירחץ בהם את התינוק].

רחיצתו במים חמים מהדוד שמש [מבלי לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד], אינה לכתחילה, והמיקל בזה ע"י שפוחת את הברז לצורך שתיה או שטיפת כלים [כגון שלאחר פתיחת הברז, ישטוף מעט כלים באמבטיה, ולאחמ"כ ירחץ את התינוק], אין למחות בידו.

דיני חפיפת השיער, וניגוב

קכט. חפיפה: אף באופנים שהותרה רחיצה ביו"ט, אסור לחפוף את השיער, משום איסור סחיטה, ומותר רק להניח סבון נוזלי ממש [שאינו סמיך יותר מסמיכות השמן, כדי שלא יהיה ממרח, וכן גזירה שמא ימרח] על השיער, ולשטפו עם הזרם ללא מגע בשערות כלל [ולבני אשכנז רחיצה זו הותרה במקום צער בלבד, כאמור].

קל. ניגוב: אסור לנגב כל מקום שיש בו ריבוי שיער משום סחיטה, ומותר רק להניח בעדינות [מבלי ללחוץ] את המגבת על הגוף על מנת שתספוג את המים.

שימוש בדאודורנט בשבת ויו"ט

קלא. אין איסור הולדת ריח על גוף ושיער. אך מצד איסור ממרח, מותר להשתמש רק בדאודורנט רול [מיימי] שהוא נשפך או בספריי, אך בסטיק או בג'ל אסור משום ממרח.

שו"ת בהלכות פסח

א.שאלה: בן א"י הנמצא בחו"ל בפסח, כיצד ינהג לביל יו"ט שני.

תשובה: יש לחלק בין מקרה בו הוא אוכל בבית לבדו, לבין מקרה בו הוא מתארח אצל משפחה מקומית.

אם הוא אוכל בבית לבדו וכן אם נמצא בחדר פנימי ואין חשש שאנשים מבני המקום רואים אותו – לא יערוך סדר, אבל אם הוא מתארח אצל משפחה מקומית – ישתתף עימם בעריכת הסדר ובמצוות הלילה, ויאמר עמם את ההגדה, ויזהר שלא לברך את הברכות שמברכים בעת ההגדה [קידוש, 'על אכילת מצה/מרור', ברכת אשר גאלנו, ברכת כוס שני ורביעי (לבני אשכנז)] אלא יבקש מבן חו"ל שיוציאו. אך על כוס ראשון ושלישי יכול לברך]. מקור: חיי אדם כלל קג ס"ד, וראה בהרחבה

אזמרה לשמך פסח ב, דיני יו"ט שני

ב.שאלה: משרד שנשאר סגור כל הפסח האם אפשר להשאיר שם דברי חמץ ולמכור את המקום לגוי.

תשובה: נוהגים שלא להשאיר שם חמץ ממש [וכגון אטריות, פתיתים, עוגיות, בייסקוויטים וכו']. וממרחים, שימורים ותבלינים אפשר למכור.

ג.שאלה: נוסע לפני יום בדיקת חמץ למלון בחו"ל, כיצד ינהג.

תשובה: ישכיר את ביתו לגוי [לכתחילה במכירת י"ג] ויעשה מכירת חמץ, ויוציא מהבית את החמץ בעין, ויעשה בדיקת חמץ בברכה במלון בו הוא שוהה, וראה בהרחבה לעיל בהלכות מכירת חמץ (סי' תלו ס"ק לב, סי' תלז).

ד.שאלה: כיצד ינהג אדם המשכיר את דירתו לחילוני, לעניין מכירת חמץ.

תשובה: מעיקר הדין אין בזה איסור, והרוצה להחמיר יפקיר את חלקו בפני ג'.

ה.שאלה: האם אפשר לשלוח אדם אחר במקומי למכור את החמץ ולמנות אותו לשליח בטלפון.

תשובה: לכתחילה ראוי שאדם ימכור בעצמו אך אם אין אפשרות – אפשר אפילו למנות שליח בטלפון. מקור: סי' תמח, חו"מ סי' קפב

ו.שאלה: המוכר תנור אפיה במכירת חמץ, האם אפשר לכסותו ולהניח מעליו את כירת הגז של פסח.

תשובה: יש לציין בשטר המכירה שמוכר את התנור 'פרט לרשות להשתמש מעליו'.

ז.שאלה: האם צריך לכסות את הדברים שמוכרים לגוי לפסח.

תשובה: אם זה לא חמץ גמור מספיק להדביק מדבקה שכתוב עליה 'מכור לגוי', ולא צריך לכסות. אך אם זה חמץ גמור חייב לכסות (או"ח סי' תמ, סי' תנא סעיף א).

ח.שאלה: האם צריך לנקות סירים משיירי לכלוך ושומן לפני מכירתם לנכרי לפסח.

תשובה: אין צורך.

ט.שאלה: ארון בגדים שנמכר במכירת חמץ ואחר כך נזכר ששכח להוציא ממנו בגד שאין בו חשש חמץ, האם יכול לפתחו בפסח.

תשובה: במכירת חמץ משכירים לגוי את כל הארון, כי מטרת המכירה לא רק למכור את החמץ הממשי, אלא לפטור את המקום מבדיקה, ואם כן כיון שהמקום מושכר לנכרי אי אפשר לפותחו. ומכל מקום **באופן עראי** אפשר להוציא, כי הגוי לא מקפיד [ויש רבנים שמסכמים זאת עם הגוי].

י.שאלה: אדם המוכר חמץ ומשכיר את מקומו לגוי, עד מתי יכול להכניס ולהוציא דברים מהמקומות שציין בשטר המכירה.

תשובה: עד שהרב עושה את המכירה [עד זמן שהמכירה חלה].

יא.שאלה: האם אדם שיודע על יהודי שלא מכר את החמץ, יכול למכור עבורו בלי ידיעתו.

תשובה: יכול לעשות כן רק אם חברו לא משתמש בחמץ בפסח (או"ח סי' תמח, שו"ת חת"ס אבהע"ז סי' יא, קצוה"ח סי' רמג ס"ק ח).

יב.שאלה: אם חלק מן החמץ המכור נמצא במחסן בקומה הראשונה של הבניין. צריך למכור את המחסן בנפרד או שדי במכירת הבית.

תשובה: יש לציין זאת בשטר המכירה.

יג.שאלה: האם אפשר למכור לגוי תבלינים.

תשובה: אפשר, כיון שאין בזה חמץ כלל, ולכל היותר הוא חשש תערובת חמץ.

יד.שאלה: האם אפשר למכור חבילת חיטה סגורה או גריסים במכירת חמץ.

תשובה: אם החיטה או הגריסים לא באו בבית במגע עם מים, זה עדיין לא חמץ ואפשר למכור.

טו.שאלה: האם מותר למכור במכירת חמץ דייסת דגנים שאחרי פסח יהיה קשה להשיג אותה, והילד מעדיף דווקא אותה.

תשובה: יש להשתדל מאד לא למכור חמץ בעין. אבל אם לאחר הפסח לא יהיה ניתן להשיג, מכיוון שהילד צריך דווקא את זה, אפשר להקל. ולכתחילה יש לציין עם פירוט המחיר בשטר מכירת החמץ.

טז.שאלה: האם יש חששות חמץ במשחק בר-בצק, פלסטלינה, חיטים ושעורים המיובשים וצבועים לנוי.

תשובה: בר-בצק [עשוי מקמח, מים, מלח וצבע]: מותר להשהות בבית ולא צריך למכרו לגוי (מפני שדינו ככופת שאור שיחדו לשיבה וטח בטיט, שמותר להשהותו (פסחים מה; סי' תמב ס"ט), דכיון שמועד למשחק, נחשב כיחדו לשיבה, וכיון שצבוע בצבע, נחשב כטח בטיט, ואין דינו כחמץ נוקשה שאסור להשהותו), אך אין לשחק בזה בפסח מחשש לתקלות.

פלסטלינה: מותר לשחק בפסח ואין חשש חמץ.

חיטים ושעורים המיובשים וצבועים לנוי: יש להחמיר שלא להשהותם בבית מבלי למכרם לגוי (כיון שכופת שאור שיחדו לשיבה, מותר להשהותו רק אם טח בטיט (כמבואר בפסחים ובשו"ע הנ"ל), וכאן יש להחמיר שאין זה נחשב טח בטיט. ואף שהם צבועים [וכ"ש אם אינם צבועים, אלא רק מונחים תחת זכוכית לנוי], מ"מ החיטים והשעורים בעין וניכרים גם לאחר צביעתם, ואף עיקר הגוי הוא שניכרים ע"י צביעתם).

יז.שאלה: האם יש דעה הסוברת שאין לסמוך על מכירת חמץ בעין.

תשובה: האליה רבה (סי' תמח) כתב לא למכור חמץ, וכן הרעק"א (במכתבים) כתב שלא למכור, ונאמרו כמה טעמים מדוע לא למכור, ואחד מהם הוא מפני שהגוי לוקח אחריות, וברוב המקרים אם יינזק החמץ לא מתכוון וגם לא יוכל לשלם [ואף שהחמץ מבוטח, מאחר ואין הגוי משלם על הביטוח, הוא לא יוכל להשתמש בו]. וטעם נוסף הוא מפני שיש מחלוקת איך לעשות את המכירה, האם דווקא עם ערב קבלן או דווקא בלי ערב קבלן. ולענין תערובת חמץ, ראה אזמרה לשמך פסח ב.

יח. שאלה: האם יש חשש באכילת חמץ בעין שנמכר לגוי.

תשובה: חמץ שנמכר לגוי, מעיקר הדין מותר (כמבואר בתוספתא פסחים פ"ב ה"ו, ושו"ע סי' תמח ס"ג). אך דעת הגר"א (מעשה רב סי' קפא) להחמיר ולא לסמוך על מכירת החמץ [ויש עוד כמה פקפוקים במכירת חמץ בזמננו]. ולכן **למעשה מעיקר הדין מותר, ויש מחמירים.**

קמח: בזמננו הוא נחשב לפחות כספק חמץ, ולכן למעשה למחמירים שלא לאכול חמץ שנמכר, יש מקום להחמיר אף בקמח שנמכר [אף שקמח יותר קל מחמץ גמור, כיון שהוא רק ספק].

אנשים שקשה להם להקפיד שלא להשתמש בחמץ שנמכר לגוי [ובפרט בקמח, שפעמים רבות קשה להחמיר שלא לסמוך על מכירתו], יכולים לסמוך על עיקר הדין שמותר. אך אם יכול להשיג בקלות מאפים מקמח שנטחן לאחר הפסח או מטחינה יבשה, יש מקום להחמיר בזה.

קמח יבש או קמח מטחינה יבשה: פעמים רבות משפרי האפייה או חומרים אחרים שיש בהם חמץ נמכרו לגוי, ולפעמים דינם כמעמיד או כדבר שעביד לטעמא, שיש בהם איסור אף שהם בתערובת, ואף אם יש שישים נגדם – ולפיכך יש מקום להחמיר אף בהם.

כאמור, בשעת הצורך יש לסמוך על עיקר הדין שהמכירה מועילה. ויש לדעת שעדיף לקנות אחר הפסח חמץ בעין שנמכר, מאשר למכור בעצמו חמץ בעין בפסח. טעם הדבר הוא משום שאם המכירה לא טובה, אזי אחר הפסח הוא נדון דרבנן, ובפסח הוא נדון דאורייתא.

מוצרים סגורים בהשגחת העדה החרדית, שמופיע עליהם שעשויים מקמח יבש, או מקמח שנטחן לאחר הפסח – הכוונה לכל הרכיבים, ומותר להשתמש לכתחילה.

יט. שאלה: מוצרים שכתוב שמכיל עמילן שנמכרו לגוי. האם יש ענין להחמיר ולא לקנותם אחר הפסח.

תשובה: בד"כ עמילן אינו חמץ, רק עשוי מקטניות או שמוצא מתפוז"א, ואפשר לקנותו [אא"כ כתוב שמכיל גלוטן].

כ. שאלה: מינימרקט שעשו מכירת חמץ אבל מכרו בפסח חמץ ללקוחות כגון בירות וכדו' רח"ל. האם מותר לקנות שם אחרי פסח.

תשובה: אסור לקנות שם, והחמץ שבחנות זו אסור באכילה ובהנאה.

כא. שאלה: האם אפשר לקנות גליות לאחר הפסח מסוכן מכירות שספק אם עשה מכירת חמץ.

תשובה: כשיש בזה ודאי חמץ לא יקנה עד שיברר, ואם אינו מכיל חמץ – מותר אע"פ שכתוב 'עלול להכיל גלוטן'.

כב. שאלה: הסומכים לקנות אחר הפסח דברי חמץ שנמכרו לגוי, האם יכולים לקנות חמץ שאי אפשר לדעת

אם נמכר לגוי, כגון חמץ הנמצא בחנות שעשתה מכירת חמץ, אך ייתכן שהגיע לחנות לאחר פסח מסוכן שלא עשה מכירת חמץ.

תשובה: אפשר להקל בזה (עי' סי' תמט ס"ק ה).

כג. שאלה: מצאו לאחר הפסח חטיף חמץ שנשאר במעיל מלפני פסח. האם אפשר לאכול.

תשובה: אם עשו מכירת חמץ, מותר לאכול [לאלו שאינם מקפידים שלא לאכול חמץ שנמכר], ואף אם אותו מקום לא סומן.

כד. שאלה: סיגריות שלא נמכרו לפסח. האם יש בהם בעיה אחר הפסח.

תשובה: אין בזה איסור חמץ שעבר עליו הפסח (סי' תסז ס"ק לג).

כה. שאלה: האם מותר להשאיר סלטים המכילים קטניות כחומס וכד' בפסח במקרה.

תשובה: אם הקופסא סגורה – מותר להשאירה במקרה. אך אם הקופסא כבר פתוחה וייתכן שהשתמשו בה בחמץ, עדיף לזרוקה (סי' תנג, וסי' תמז סע' ד-ה).

כו. שאלה: קופסת טחינה שנשארה בארון שלא נכתב עליו שנמכר לגוי, האם מותר לאוכלה לאחר הפסח.

תשובה: טחינה אינה חמץ, ולכן אין בכך בעיה.

כז. שאלה: האם יין שהיה בארון שנמכר לפסח הפך ליין נסך.

תשובה: אין בזה שום חשש (משנה ע"ז סא, יו"ד סי' קכט).

כח. שאלה: בטעות קניתי מיד אחרי פסח בקבוק ויסקי בחנות בבעלות יהודית, שלא עשתה מכירת חמץ. האם אפשר לתת את הבקבוק לגוי שעשה אצלי עבודה, או שזה נחשב הנאה מחמץ שעבר עליו הפסח.

תשובה: אסור ליהנות ממנו ואסור אף לתת אותו לגוי, כיון שגם זה נחשב להנאה (עירובין סד, תוס' פסחים כב:).

כט. שאלה: חמץ שהיה בפסח במקפיא בגלל ששכחו לזרוקו לפח, האם מותר להשתמש בו לאחר הפסח.

תשובה: אם עשו מכירת חמץ בבית, אפילו שלא התכוונו למכור את החמץ שנמצא במקפיא כי לא ידעו על קיומו, מותר ודינו ככל חמץ הנמכר לגוי.

ל. שאלה: בית המשמש לשינה בלבד בפסח [או בחלק ממנו]. כיצד יש לנהוג בבדיקת חמץ.

תשובה: רצפת הבית אינה טעונה בדיקה וביעור כיון שהפירורים נדרסים ברגל, ורק זוויות הבית טעונות בדיקה וביעור, ואם שוטפים את הרצפה במים אף הזוויות אינן טעונות בדיקה וביעור. את הארונות בשאר המקומות שיודעים שישתמשו בהם בפסח צריך לבדוק, ואת שאר הארונות ימכרו.

לא. שאלה: האם נכון להדר לפטור את ברכת שהחיינו על בדיקת חמץ ע"י פרי או בגד חדש.

תשובה: אין מברכים שהחיינו על בדיקת חמץ, ויש הנוהגים לפטור ע"י פרי או בגד חדש, אך המנהג הנפוץ שלא לחשוש לזה. מקור: דעת הרא"ש ורוב הראשונים שלא לברך (טור סי' תלב), ודעת בעל העיטור ור' ירוחם לברך, ועי' בא"ח (שנה א פרשת צו ס"ה).

לב. שאלה: האם צריך לכבות את תאורת החשמל בשעת בדיקת חמץ.

תשובה: כל אחד יבדוק באופן שהוא מרגיש שיבדוק בצורה הטובה ביותר – עם אור דולק או כבוי.

לג. שאלה: אדם שבדק חמץ בביתו, ואח"כ הולך לבדוק חמץ בבית חברו או בבית הוריו. האם צריך לברך שוב "על בדיקת חמץ".

תשובה: צריך לברך שוב, וראה במקור.

מקור: במשנ"ב (סי' תלב ס"ק ז) מבואר שאדם שיש לו שני בתים או בית וחנות, מברך ברכה אחת על שניהם. אמנם נראה שהיינו דווקא כששניהם שייכים לאדם אחד, אבל אם בודק בית של אדם אחר, צריך לחזור ולברך, כיוון שיש כאן בעה"ב אחר שחייב בכך.

וטוב שיכוון מפורש שלא לפטור את הבית השני, כדי לחוש לשיטות הסוברים (עיין ט"ז סי' ח ס"ק יא, משנ"ב ס"ק לג) שאף בשתי מצוות, אין ההליכה נחשבת הפסק.

לד. שאלה: מי שאינו בכור, ויש לו בן בכור פחות מגיל י"ג, האם צריך להתענות עבורו.

תשובה: צריך להתענות, ויתענה עד הלילה [עד קידוש החג] אם אינו מסיים מסכת או משתתף בסיום.

לה. שאלה: האם סיום מסכת שנלמדה בהרהור, שאו שלמד בהבנה קלה, או שלא למד לפי סדר הדפים [למד תחילה את הדפים המאוחרים], או קטן שלמד וסיים – נחשב סיום מסכת.

תשובה: בכל האופנים הנ"ל, נחשב סיום.

ויש קולות נוספות בסיום מסכת בערב פסח: אע"פ שאין דרכו לעשות סעודה בסיום, יכול לעשות סעודת סיום בער"פ. מותר לאַחַר את הסיום כדי לעשותו בער"פ, ואת הקטע האחרון ילמד רק בשעת הסיום [ועכ"פ ביום הסיום].

דינים נוספים: את הקדיש לאחר הסיום אומר המסיים, אפילו אם הוריו חיים, ואפילו אם הוא קטן [ואם רוצים, אפשר שאחר יתום יאמר].

המשתתפים בסיום מותרים באכילה רק לאחר הסיום, אולם המסיים עצמו מותר מתחילת היום.

לו. שאלה: כאשר אדם מבער חמץ עבור אדם אחר. האם צריך לומר את שמו של המשלח כשאומר את הנוסח של ביעור חמץ.

תשובה: השליח רק מבער ושורף את החמץ עבור משלחו, אבל אין השליח אומר את נוסח הביטול עבור משלחו, אלא המשלח עצמו צריך לאומרו, ואפילו שלא נמצא במקום הביעור. אם המשלח אינו יכול לומר את נוסח הביטול, יאמר השליח 'כל חמירא דאיכא ברשותיה דפלוני וכו'.

לז. שאלה: אשה הגרה לבדה האם חייבת בשריפת חמץ, או שיכולה לבערו בהשלכה לפח.

תשובה: עדיף שתשרוף מעט מהחמץ בעצמה, ואם אינה יכולה לשרוף תעשה שליח ואם אי אפשר לה לשרוף כלל, יכולה להשליך כל החמץ בפח אשפה ציבורי הנמצא ברשות הרבים לפני זמן האיסור (או"ח סי' תלד וסי' תמה, מנח"ח מצוה ט).

לח. שאלה: חמץ שנשאר בביתו אחר ששרף החמץ, האם ניתן להשליכו לפח האשפה בערב פסח לפני זמן ביעור חמץ.

תשובה: לפח אשפה ציבורי הנמצא ברשות הרבים אפשר להשליך, ולפח אשפה של בנין פרטי אין להשליך אלא אם כן יודע שיפנו את האשפה קודם סוף זמן ביעור חמץ, שכיון שהפח של דיירי הבנין, אסור שיישאר בו חמץ אחר זמן איסורו [וראה לעיל סע' שי].

לט. שאלה: האם מותר לאכול קניידלך העשויים מקמח מצה שלושים יום קודם החג.

תשובה: מותר לכולם לאכול עד ערב פסח, ובערב פסח מעיקר הדין מותר עד שעה עשירית, ויש מחמירים.

מ. שאלה: האם מותר לבן אשכנז לאכול קטניות אחר שעה שישיית בערב פסח.

תשובה: אסור מסוף זמן אכילת חמץ, ולילדים עד בר מצווה אפשר להקל במקום הצורך עד כניסת החג [מח' פמ"ג (סי' תמד א"א ס"ק ב) וחק יעקב (סי' תעא ס"ק ב)].

מא. שאלה: האם מותר לגלח את הזקן בערב פסח אחר חצות.

תשובה: מותר על ידי גוי, אך ע"י ישראל קשה להקל.

מקור: מבואר בשו"ע (סי' תסח ס"ה) שאסור להסתפר לאחר חצות, מפני שזה נחשב מלאכה גמורה האסורה בערב פסח (עיי"ש ס"א). ויש להסתפק האם רק תספורת הראש נאסרה או גם גילוח הזקן, מפני שיתכן שגילוח זקן אינו נחשב מלאכה גמורה כתספורת הראש, שהרי כל אחד יכול לגלח הזקן לעצמו, ואינו מעשה אומן.

אמנם מסתימת הפוסקים נראה שלא חילקו בין שיער הראש לזקן [ע"ע סי' תקלא, תקנא, יו"ד סי' שצ], ונראה שבשניהם שייך הטעם שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, בערב פסח כמו בחוה"מ, ולכן קשה להקל בזה.

ומה שמצינו בש"ך (יו"ד סי' שצט ס"ק יב) שמותר לאדם לספר את עצמו, הוא רק בשיער הראש, שאין דרך האדם לספר את שיער ראשו בעצמו, אך לא התיר את גילוח הזקן, כיון שדרך האדם לגלח את עצמו.

מב. שאלה: האם אפשר להגעיל כלי חמץ לפסח לאחר סוף זמן ביעור חמץ.

תשובה: לכתחילה יש להגעיל לפני סוף זמן ביעור חמץ. אם לא הגעילו – לאשכנזים מותר להגעיל עד כניסת החג באופן שנתבאר לעיל (סע' קב-קד), ולספרדים הנוהגים כדעת השו"ע מותר להגעיל אף בחוה"מ באופן הנ"ל [ויש מהספרדים המחמירים כדעת הרמ"א (סי' תנב ס"א) שלא להגעיל בחוה"מ]. ליבון מותר אף בחוה"מ, ואף ליבון קל. ויש מחמירים בליבון קל (פמ"ג שם משנ"ב ס"ק ד).

כלי שנאסר מחמת קטניות או שרויה, אפשר להגעילו בפסח.

מג. שאלה: האם במעריב בליל פסח, המתפלל ביחידות יברך על ההלל או לא.

תשובה: גם ביחידות יש לומר הלל בברכה (כה"ח סי' תפז ס"ק לה-לט, ברכי יוסף ס"ק ח, וראה עוד באזמרה לשמך פסח ב).

מד. שאלה: האם רק בעל הבית שעורך הסדר לובש קיטל או גם כל הגברים הנשואים

תשובה: המנהג שכל אדם נשוי לובש קיטל.

מה. שאלה: האם יש חיוב לעשות סדר פסח עם ההורים מדין 'והגדת לבנך'.

תשובה: אין חיוב.

מו. שאלה: חולה סכרת נעורים, וכן כל חולה או יולדת שקשה להם לאכול את השיעור הרגיל. כיצד ינהגו באכילת מצה, שתיית ד' כוסות, ובחרוסת.

תשובה: אכילת מצה – אם באפשרותו יאכל רבע מצת יד, ואם זה קשה יש מקום להקל גם בפחות מזה. אם ביכולתו לאכול חצי מצה, אז יאכל רבע מצה בתחילת ליל הסדר בכזית הראשון ורבע נוסף באפיקומן. אך אם יכול לאכול רק רבע אחד בכל ליל הסדר, יאכל אותו לאפיקומן [ובאופן זה אוכל את ה'שולחן עורך' בלי נט"י ומצה, ויברך על כל דבר שיאכל, ובסוף הסעודה יטול ידיו ויברך 'על אכילת מצה'].

שתיית ד' כוסות – לא ישתה, ויצא ידי חובה מדין שומע כעונה, ע"י שישמע את הברכות ממשישה אחר שמברך ויתכוון לצאת יד"ח בברכות. [לפעמים כדאי להתייעץ עם רופא, אם יכול לשתות CC45 אפשר לקחת כוס של CC86 ולשתות מתוך זה CC45 שהוא רוב כוס לצאת בזה יד"ח].

חרוסת – מספיק שיטבול מעט מן המעט. וראה עוד עמ' טז-יז שיעור אכילת מצה ומרור לחולה.

מקור: סי' תעב סע' י, תוס' פסחים צט, או"ח סי' תפז, סי' תעב וסי' תפב

מז. שאלה: מי שקשה לו לאכול חזרת [חרין] בשיעור 50 גרם כיצד ינהג.

תשובה: יצא בשמיעת הברכה מאחר, ואז די לו באכילת 17 גרם.

מח. שאלה: חולה שאסור לו לאכול כזית מצה ומרור, או לשתות יין [ואסור אף בשיעור הקטן ביותר], מה יעשה בליל הסדר.

תשובה: אם אכל או שתה אינו מקיים מצוה [ואם הבריא, צריך לאכול ולשתות שוב (שו"ת עונג יו"ט סי' מא)]. וילמד הלכותיהם ונחשב כאילו קיים (עי' מנחות קי). ובברכת "אשר גאלנו", ידלג על המילים "לאכול בו מצה ומרור" (חיי"א כלל קל סי"ז).

מט. שאלה: באיזה אופן יש לאכול את המצה בליל הסדר.

תשובה: בשו"ע מבואר שלכתחילה יש להכניס את שני הכזיתים לפיו בבת אחת ולרסקם ואז לבלוע לפחות כזית בבת אחת, אמנם קשה לעשות כן והמנהג לאכול כדרכו, ויש להקפיד לאכול 30 גרם מצה [דהיינו ב' כזיתים] תוך 2 דקות, ולפחות תוך 4 דקות.

נ. שאלה: האם יוצאים יד"ח מרור בחסה שאינה מרה.

תשובה: אף שיש שיטות שלא יוצאים יד"ח בחסה שאינה מרה, מנהג העולם כהפוסקים הסוברים שאין צריך חסה מרה, ויש שאוכלים את הקלחים שהם מרים יותר, או אוכלים עולשין שהם מרים יותר מחסה, ומי שיש לו חסה מרה היא עדיפה מעולשין (סי' תעב סע' ה).

נא. שאלה: האם אפשר לשתות ולאכול [כרפס ודברים אחרים] באמצע אמירת ההגדה

תשובה: אין לאכול ולשתות מתחילת ההגדה (משנ"ב סי' תעב ס"ק ד ובה"ל שם ד"ה הרשות, ו סי' תעד ס"ק ד), וגם אין לאכול תוך כדי

ההגדה משום שצריכים להיות באימה וביראה. אך מי שמרגיש חלש וקשה לו, וכן לילדים, אפשר להקל בשאר מאכלים ומשקין אבל לא יין (משנ"ב סי' תעב ס"ק עא).

נב. שאלה: חולים וזקנים שקשה להם לומר את כל ההגדה, מה מחויבים להגיד.

תשובה: אם קשה להאריך בסיפור יציאת מצרים, אפשר לקצר, כדלקמן: יעשו קידוש, יאמרו מ"עבדים היינו" עד "הרי זה משובח". ואחר כך מ"רבן גמליאל" עד סוף ההגדה, ואז ישתו כוס שני.

נג. שאלה: באלו דברים יש חובה להסב בליל הסדר.

תשובה: בשתיית ד' כוסות, באכילת כזית מצה הראשון בכורך, ובאפיקומן.

נד. שאלה: האם ילדים עד גיל בר מצוה חייבים בהסיבה.

תשובה: מגיל חינוך חייבים בהסיבה.

נה. שאלה: האם תלמיד אצל רבו מיסב בליל הסדר. ומה דין בן אצל אביו.

תשובה: תלמיד אצל רבו- אף שאינו מובהק אינו מיסב (שו"ע ומשנ"ב סי' תעב ס"ה), וכן האוכל אצל גדול הדור אף אם לא למד ממנו תורה, אינו מיסב (מקור חיים שם סק"ה). ובאופן שנתנו לו רשות, מיסב. בן אצל אביו - מיסב אף אם אביו הוא רבו המובהק, שמסתמא מוחל (כל בו סי' מח, אבודרהם ולבוש שם ס"ה).

נו. שאלה: מצה שבורה, האם מועיל לחרוך את הקצוות באש כדי שתחשב שלימה.

תשובה: אין מקור לכך שיועיל (עי' סי' ערד ובשע"ת שם).

נז. שאלה: אדם שאמר בטעות 'בשר זה לפסח'. מה דין הבשר.

תשובה: בדיעבד לא נאסר באכילה, אך לכתחילה לא יאמר דהוי כעין הקדש (משנ"ב סי' תסט ס"ק א).

נח. שאלה: קנו חזרת שהראש שלה חתוך, האם יש בעיה להשתמש בה מטעם שעבר עליה לילה.

תשובה: מותר, ויש שמקפידים על כך, אבל אין מקור לאסור. מקור: בגמרא (נדה יז) מוזכר איסור גילוי רק לגבי שום בצל וביצה קלופים

נט. שאלה: מה המנהג לגבי אכילת שום בפסח.

תשובה: יש הנוהגים שלא לאכול שום כלל, ויש הנוהגים שלא לאכול שום יבש, רק שום טרי לח. אמנם מעיקר הדין אין בעיה בכל סוגי השום (מקור: רמ"א סי' תסז סע' ח, פמ"ג סי' תמז).

ס. שאלה: בשלו קומפוט בערב פסח ולאחר הבישול הבחינו שהסיר היה של חמץ, וסיר זה היה אינו בן יומו. האם מותר לאכול בפסח.

תשובה: מותר, וצריך להעביר את הקומפוט לכלי של פסח (רמ"א סי' תמז סע' ב, ומשנ"ב סי' קיז, וס"ק לט, ושע"ת צ"ס קנב, וסי' תנב).

סא. שאלה: בישל כמה ימים לפני החג אוכל לפסח בכלי פסח, וטעה ועירבב את האוכל בשעת הבישול בכף חמץ. מה דין האוכל והכלים.

תשובה: אם הכף אינה בת יומה - בליעת החמץ בטלה ומותרים הכלים והאוכל. ואם היא בת יומה - אם יש שישים כנגד הכף, התבשיל והכלי מותרים אפילו בפסח [ודווקא שהערבוב בכף חמץ היה לפני פסח]. ולספרדים מותר אפי'

אם זה בן יומו (סי' תמז סע' ב-ד, רמ"א ומשנ"ב ס"ק יז וס"ק לט, שעה"צ ס"ק קנב).

סב. שאלה: האם מים מינרלים צריכים כשרות לפסח.

תשובה: אם יכול לקנות עם כשרות, יקנה עם כשרות שמקפידה שלא ייכנס חמץ למים בשלבי המילוי (עי' סי' תמז ס"ה). ואם אין עם כשרות, אפשר להשתמש בכל מים מינרלים, כיון שמן הדין אין חשש חמץ [אם יש במים טעמים נוספים, חייב כשרות מהודרת מיוחדת לפסח].

סג. שאלה: האם מותר להשתמש במי ברז או שצריך לשים בד לסינון.

תשובה: מותר להשתמש במי ברז, ויש המקפידים לשים בד לסינון [ואין בכך חשש בורר בשבת], אולם ישנם מקומות רבים שהמים מגיעים אליהם ממי תהום ולא מהמוביל הארצי, ובהם אין כל חשש.

סד. האם מי סודה צריכים כשרות מיוחדת לפסח.

תשובה: צריך כשרות מהודרת לפסח, מפני שלפעמים הפחמן הדו חמצני מופק בתהליך תסיסת חמץ.

סה. שאלה: האם פטריות טריות או בשימורים צריכים גידול מיוחד לפסח.

תשובה: המהדרים משתמשים בגידול מיוחד לפסח, שלא גדל על מצע חמץ.

סו. שאלה: האם אפשר לקנות עופות ובשר ללא כשרות לפסח.

תשובה: לכתחילה אם יכול יקנה עם כשרות לפסח, ואם לא מוצא - יכול לקנות ללא כשרות לפסח, וישטוף היטב את הבשר והעוף. אולם בשר ועופות מעובדים צריכים כשרות לפסח.

סז. שאלה: האם אפשר לקנות דגים ללא כשרות לפסח.

תשובה: לכתחילה אם יכול יקנה עם כשרות לפסח. אם לא מוצא - יכול לקנות דגים טריים ללא כשרות לפסח (סי' תמז ס"ה). ואף שהמזון שהדגים אוכלים הוא חמץ, כיון שאינם אוכלים את החמץ בפסח, אין חשש.

אך דגים קפואים - יש לחלק בין שלמים, שכיום אין בהם חששות של תוספים בעייתיים, לבין פילה, שיש בחלק מהם חששות של תוספים בעייתיים, ולכן יש לקנות עם כשרות לפסח, אך אין חשש להשאירם בבית בפסח [כיום, אין חשש בפילה של נילוס וסלמון נורבגי].

דגים מעושנים או מעובדים: צריכים כשרות לפסח.

סח. שאלה: האם תמרים, סוכר ומלח, קפה צריכים כשרות לפסח.

תשובה: תמרים טריים - אינם צריכים כשרות לפסח. תמרים מיובשים - צריכים כשרות לפסח (מפני הבליעות שבתנור הייבוש, וגם מפני שלפעמים מורחים גלוקוז המיוצר מקטניות, לצורך הברקת התמרים). ממרח תמרים - צריך כשל"פ. סוכר ומלח - לכתחילה יש להקפיד על כשל"פ (ואף שכיום אין בזה חשש חמץ, ואין חשש של תערובת קמח, מ"מ מבואר ברמ"א (סי' תמז ס"ה) שיש להקפיד על כשרות לפסח, כדי לצאת מכל חשש, וכגון פועלים שמסתובבים עם חמץ וכד'). קפה עם טעמים [כגון וניל, מוקה וכדו'] - צריך כשל"פ. קפה ללא טעמים נוספים - לכתחילה יש להקפיד על כשרות מהודרת לפסח, ואם לא משיג, די שתהיה איזו כשרות שהיא לפסח (כיוון שהחשש הוא רחוק).

סט. שאלה: אגוזים וצימוקים ארוזים הנמכרים בחנויות טבע ללא השגחה לפסח, האם אפשר לקנותם לפסח.

תשובה: יש לקנות עם כשרות לפסח.

ע. שאלה: האם אפשר לאכול כמון בפסח.

תשובה: המין הנקרא בזמננו כמון אינו קטניות (עי' סי' תנג ס"א, ט"ז סק"א, שועה"ר ס"ד).

אך יש מדינות שבהן הכמון גדל ליד שיבולת שועל, וכיון שהכמון והשיבולת שועל דומים מאד, יש חשש של תערובת שיבולת שועל בכמון, ולכן אין לאכול כמון ממדינות אלו. אך במדינות שהכמון אינו גדל ליד שיבולת שועל, אין חשש, ומותר לאכלו ככל תבלין, אולם רבים נוהגים שנחשב כקטניות.

עא. שאלה: חבילת בשר שבשולה לפסח בפריקה שאין לה כשרות לפסח. מה דין הבשר.

תשובה: בדיעבד מותר באכילה (סי' תמז ס"ה).

עב. שאלה: האם גרעיני דלעת ואבטיח הם קטניות.

תשובה: יש להסתפק בכך, ורבים נהגו לחוש שהם קטניות (התבאר בהרחבה באזמרה לשמך פסח ב).

עג. שאלה: האם קשיו, פיסטוק ובוטנים הם קטניות.

תשובה: קשיו ופיסטוק אינם קטניות, אמנם רבים נוהגים להימנע מהם. אך בוטנים, יש לחשוש שהם קטניות (התבאר באזמרה לשמך פסח ב).

עד. שאלה: האם מותר לאכול נבטים המצויים בשוק.

תשובה: נבטים הגדלים מחיטה - הם בחשש חמץ [וכן יש לחוש בנבטי אלפלפא].

נבטים הגדלים מקטניות - הם בחשש קטניות, וכן מצוי שנשאר קטניות על הנבטים [גם לאוכלי קטניות, צריך שיהיה כשרות מהודרת לפסח, מחשש שבין זרעי הנבטים יש תערובת מועטה של מיני דגן] (נבטים - אלו זרעים המונחים בתוך מיכלים שיש בהם לחות גבוהה מאוד, והזרעים מונבטים וצומחים. הנבטים הנאכלים הם הזרעים והגרעינים עצמם, ובגלל הנביטה משתנה צורתם).

עה. שאלה: האם צריך להקפיד שהדין של החותמת שעל הביצים יהיה כשר לפסח.

תשובה: הנהגה יפה היא, אבל מן הדין אין בכך חשש [וראה במקור בעניין רחיצת הביצים, תבניות הביצים וייחוד סיר מיוחד לבישולם].

מקור: מן הדין אין חשש בחותמת של תאריך השיווק ומידת הביצה, כיון שהוא רק חשש רחוק של חמץ [ובארץ לא מצוי כלל דיו חמץ], וגם אם יש בדיו חמץ, הרי הוא נפסל מאכילת כלב, ואין בזה אחשביה כיוון שהוא תערובת (עי' סי' תמב ס"ק מג), והוא דומה למבואר בשו"ע (סי' תמב ס"י, ובמשנ"ב שם ס"ק מה), ולכן אין חשש בכל הדיו שעל הביצים.

יש הנוהגים לרחוץ את הביצים במי ברז לפני השימוש (עי' כה"ח סי' תעג ס"ק סד) ויש הנוהגים לרחצם לפני פסח, ואף כשהחותמת כשרה לפסח נוהגים כן, משום שהכשרות רק בודקת שאין חשש בדיו, אך עדיין יתכן שנדבקו על הקליפה פירורי חמץ ממזון התרנגולים.

אך מן הדין אין בכך שום חשש [וכן המנהג הנפוץ], כיון ש"ריעותא דלא חזינן לא מחזקין", ואין לחוש שדבוק בהם פירורי חמץ, ובפרט בארץ שמקפידים בימים שלפני פסח להאכיל את התרנגולים מזון שאינו חמץ.

תבניות הביצים - יש המקפידים לזורקן לפני פסח, אך מן הדין אין בזה חשש, כאמור.

לא צריך להקפיד על סיר מיוחד לבישול ביצים, אלא יש לו מנהג אחר (ע"י א"א לגאון מבוטשאטש סי' תמז ס"ד).

עו. שאלה: בצל ועגבניות שרי שהתגלגלו על מדרגות שאינן נקיות לפסח, האם יש בעיה להשתמש בהם בפסח. תשובה: צריך רק לנקות אותם היטב, ואת הבצל לקלף.

עז. שאלה: האם מותר לאכול אוכל שנפל על הרצפה בפסח.

תשובה: מותר לאכול, ואם אפשר ישטפנו. ויש הנוהגים להקפיד שכל אוכל שנפל על הרצפה בפסח זורקים או משאירים לאחר הפסח. אך מי שאין מנהג בידו מותר לאכול.

עח. שאלה: סיר [אפי' חם] שנפל על הרצפה בפסח, האם מותר להשתמש בו בלי הגעלה.

תשובה: די בשטיפה בלבד, אלא"כ יש לו מנהג אחר.

עט. שאלה: האם סויה היא קטנית.

תשובה: הסויה עצמה היא קטנית. קציצות ושניצל סויה הם חמץ ממש, כי מעורב בהם חמץ מלבד הסויה.

פ. שאלה: עוגיות של מצה עשירה שנאפו עם יין. האם לבני ספרד מותר לאוכלם בפסח.

תשובה: יש החוששים בזה אף אם יש להם כשרות, משום שאם התערב בעוגיות במהלך הייצור אפילו מעט מים - הן נאסרות באכילה. וגם יש החוששים שכיון שמערבים בהם חומרי התפחה אז הן מחמיצות אף אם נילושו רק במי פירות, וגם פעמים רבות זה מקמח מצה שאינה שמורה (סי' תסב, ובאה"ל (שם ד"ה ללוש), תוס' פסחים כח:).

פא. שאלה: האם צריך להכשיר מיחם חשמלי חדש.

תשובה: אם מיוצר בישראל לא צריך הכשרה וטבילה. אם מיוצר בחו"ל - צריך טבילה ורבים מחמירים להגעילו ע"י שירתיו ב"מ וישפכם (יו"ד סי' קכ, חזו"א י"ד סי' מד).

פב. שאלה: האם אפשר לשטוף מדפים של מקרר לצורך פסח, בתוך כיור ריק שעדיין לא הוכשר לפסח.

תשובה: אם הכיור נקי אפשר במים קרים.

פג. שאלה: צלחות זכוכית של חמץ, האם יש אפשרות להשתמש בהם בפסח.

תשובה: לבני אשכנז - לא מועילה הגעלה לכלי זכוכית ואסור. לבני ספרד - לפי דעת השולחן ערוך מספיק לשוטפם היטב ומותר, אמנם בזכוכית של זמננו יש נדון האם מועילה לה הגעלה (סי' תנא סכ"ו, וראה לעיל בהרחבה הערה 4).

פד. שאלה: כוסות זכוכית של חמץ, האם יש אפשרות להשתמש בהם בפסח.

תשובה: לבני אשכנז - הדין כנ"ל, ולבני ספרד - כיוון שרוב תשמישו בצונן, די בשטיפה (סי' תנא סע' כו).

פה. שאלה: גביע ותחתית של ימות השנה, האם צריך להגעילם לפסח.

תשובה: כיון שבדד"כ אין משתמשים בו לחמץ, לדעת השו"ע כיון שרוב תשמישו בצונן די בשטיפה, ואף לבני אשכנז אם יודעים בוודאות שלא נגע בחמץ חם [ולא בכבוש] כלל - די בשטיפה. תחתית הגביע אינה צריכה הגעלה (סי' תנא סע' כה).

פו. שאלה: האם אפשר להכשיר כלי חרסינה לפסח.

תשובה: אי אפשר (סי' תנא ס"ק קסג).

פז. שאלה: האם אפשר להכשיר חצובה על ידי הגעלה.

תשובה: אי אפשר, חצובה צריכה ליבון ולא מספיק לה הגעלה מכיוון שבלעה על ידי אש ולא על ידי נוזל, וכבולעו כך פולטו (ע"ז עו, יו"ד סי' קכא, וראה לעיל הערה 1).

פח. שאלה: מדיח כלים שמשתמשים בו בכל השנה, האם ניתן להכשירו לשימוש בפסח.

תשובה: יש המקלים שניתן להכשירו ע"י שינקו היטב בכל החריצים, וימתין 24 שעות, ויפעיל תכנית ניקוי [ללא סבון] מקסימלית על החום הכי גבוה. כמו כן, ישתמש ברשתות מיוחדות לפסח (שמא בפלסטיק לא מועיל הגעלה), ויש המקלים להגעיל גם את הרשתות ע"י שמשאים אותן בשעת הפעלת תכנית הניקוי בתוך המדיח (והיו כעירוי מכלי ראשון). אך לכתחילה אין להשתמש בו ואין להכשירו.

במקרה שמתארח בפסח אצל אחרים, והוגש לפניו אוכל שבושל בכלים שהודחו במדיח שהוכשר לפסח, מותר לאכול. מקור: סי' תנא, יו"ד סי' צה סע' ד, אינו מגיע ל-100 מעלות, ויש לדון האם זה נחשב כלי ראשון, ואז לא מועילה הגעלה בפחות מ-100 מעלות, ולא אומרים "כבולעו כך פולטו", כמבואר בב"י (יו"ד סי' צד) ובט"ז (שם ס"ק א), או שזה נחשב עירוי מכלי ראשון ואז מועילה הגעלה גם בפחות מ-100 מעלות, ודי במים בחום שהיד סולדת בהם (ולחומרא הוא למעלה מ-70 מעלות). כמו כן קשה לנקותו היטב בכל החריצים, וחמץ בפסח אסור במשהו. וגם מפני שיש בו חלקים שלא מועיל להם הגעלה. ולא פשוט להקל מצד שהחומר ניקוי פוגם (ע"י יו"ד שם, וחזו"א או"ח סי' כג), כיוון שהחמץ נבלע לפני שהחומר הפוגם נכנס.

פט. שאלה: האם אפשר להגעיל בבית כלים לפסח.

תשובה: אפשר באופן הבא - ייקח סיר גדול, ויכשיר אותו קודם כל על ידי שירתיו ב"מ שיעלו וישפכו על גדותיו, ואחר כך ימלא בו מים פעם שניה, וכשהמים ירתחו ויעלו בועות ישים בפנים את הכלים, ויכניס את הכלים באופן שלא יהיו צמודים האחד לשני בתוך המים, ואפשר להגעיל לחצאין ע"י שיכניס חצי כלי מצדו האחד ואז יהפוך ויכניס את הצד האחר, וכל זה יעשה כשהסיר עדיין על האש רותח ומבעבע [וראה בהרחבה בתחילת הגיליון].

צ. שאלה: האם יש אפשרות להגעיל כלים לפסח במדיח כלים.

תשובה: כיון שאינו מגיע ל-100 מעלות אין אפשרות להגעיל בו, וגם יש לומר שזה נחשב רק עירוי מכלי ראשון ולא כלי ראשון ממש ואינו מועיל.

צא. שאלה: האם יש להגעיל את השיש מקומקום של פסח או מקומקום של חמץ.

תשובה: עדיף מקומקום חמץ, ואפשר גם משל פסח.

צב. שאלה: אם מכסים את השיש ב'פי.וי.סי/טפט/נייר כסף עבה, למה צריך להכשירו לפני כן.

תשובה: כדי שאם תהיה רטיבות בין הפי.וי.סי/טפט/נייר כסף עבה לשיש, לא יעבור האיסור הבלוע בשיש אל הכיסוי והדברים המונחים עליו.

מקור: סי' תנא סע' כ, ובמשנ"ב (ס"ק קיד וס"ק קטו), וסעיף ד ובמשנ"ב (ס"ק לד), יו"ד סי' צב סע' ח, ויש בזה עוד אריכות דברים שהרי כיוון שהתחתון קר אינו אוסר אלא כדי קליפה והכיסוי הוא הקליפה, וגם דעת החוות דעת (סי' צב ס"ק כ) שרטיבות מועטת לא מעבירה, אך אכמ"ל.

צג. שאלה: האם אפשר להשתמש בבלעך של כל השנה בפסח, כשהוא מכוסה בנייר כסף.

תשובה: אם הוא נקי לגמרי די לכסותו בנייר כסף עבה, אבל כיוון שבדר"כ קשה לנקותו היטב, יש לקנות 'בלעך' חדש לפסח (סי' תנא סע' ד ובמשנ"ב ס"ק לד, ובסע' ג משנ"ב ס"ק יט).

צד. שאלה: מסחטה ידנית של מיצי פירות ממתכת המשמשת לכל השנה. האם ניתן להכשירה לפסח.

תשובה: אפשר להשתמש בה אחרי הגעלה.

צה. שאלה: אישה שאלה משכנתה קמח מצה בפסח, ולאחר כחודש גילתה שהיה זה קמח מצה שהוא חמץ. מה עליה לעשות.

תשובה: יצטרכו בשנה הבאה בערב פסח להגעיל את כל כלי הפסח שמועיל להם הגעלה, ולכפרה יקבלו להיזהר מאד בכל מוצר שלוקחים או קונים לראות שהוא באמת כשר לפסח כראוי, וילמדו לכפרה הלכות פסח.

צו. שאלה: עובדת זרה המטפלת באשה מבוגרת ומתגוררת עמה, מה יעשו עם החמץ שברשותה

תשובה: מן הראוי להוציא כל החמץ מהבית, אמנם אם יש לה חדר נפרד והחמץ שלה מונח רק שם – מותר

צז. שאלה: האם ניתן לסמוך על הניקיון העצמי של תנור פירוליטי כדי להכשירו לשימוש בפסח.

תשובה: ראה מה שנתבאר לעיל עמ' ב סע' כ. המהודר שלא לסמוך אפי' על הכשרת תנורי פירוליטי לפסח. ישנם כמה דגמים שנבדקו שמגיעים לדרגת ליבון חמור [470 מעלות] בכל פינות התנור. אך שאר תנורי הפירוליטי, אף שמופיע עליהם שמגיעים ל-500 מעלות, בהרבה מן המקרים הטמפרטורה לא מגיעה ל-500 מעלות בכל מקום בתנור, ויש מקומות שמגיעה רק ל-450 מעלות בלבד, ולכן יש להשתמש בתנורים המאושרים בלבד [ניתן לברר בבית ההוראה מהם הדגמים המאושרים].

אופן השימוש בדגמים המאושרים: יש להחליף את התבניות, הרשתות והמסילות כיון שיש חשש שהם יינזקו [אלא אם כן לפי הוראות היצרן, ניתן להשאירן בתוך התנור בזמן תכנית הניקוי, ואז ניתן להכשירן גם כן]. **מסילה** שאינה מתפרקת יש לכסותה בנייר כסף. יעטוף את **דלת** התנור בנייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה 3).

צח. שאלה: מעיל שיש חור בכיסו, ואולי נפל לתוכו חמץ, מה הדין.

תשובה: אם קשה להגיע אליו אין בזה איסור, ואפשר אף ללבשו בפסח (סי' תלג סע' ח).

צט. שאלה: האם צריך לבדוק לפסח כיסים בבגדים שלא הולכים איתם בחג.

תשובה: כן, אלא אם כן מוכרים את הבגדים לגוי או שמכבסים אותם כשהכיסים בחוץ.

ק. שאלה: פירורי חמץ שחדרו מעבר לרשת שעל מנוע האיוורור של המקפיא, וכל אופן הדומה לזה, וניתן לראותם בעין. האם צריך לפרק את תחתית המקפיא כדי לבערם.

תשובה: כיון שקשה להגיע לשם הוי כחמץ שנפלה עליו מפולת ואין בו חובת ביעור ומספיק לבטלו, ואם יכול לפסול

הפירורים מאכילה ע"י שפיכה של חומר ניקוי – עדיף לעשות כן.

קא. שאלה: מצא חמץ בפסח, מה יעשה.

תשובה: המוצא חמץ שלו בביתו בפסח - כיון שבשטר מכירת החמץ כתוב שמוכרים את החמץ הנמצא בכל מקום שהוא, ממילא החמץ הוא של הגוי, והדין הוא שאם מצא ביו"ט כופה עליו כלי, ואם מצא בחוה"מ צריך לעשות מחיצה בגובה מטר בפני החמץ, לכן יכניסו לארון סגור, וידביק את דלת הארון.

אך הרוצה להחמיר ולא לסמוך על מכירה של חמץ בעין, ישרפנו או יפוררנו בבית הכסא.

המוצא חמץ ברחוב - אסור לגעת בו וישאירנו במקומו. אם לקחו, אף שלקח ע"ד שלא לזכות בזה, הרי הוא מתחייב בביעורו, ויש לשרפו או לפוררו בבית הכסא.

המוצא חמץ שאינו שלו ברשותו [כגון שמצא בשטח הבניין חמץ של שכנים שאינם שומרי תומ"צ] - יש בזה פרטים רבים.

מקור: סי' תמח, סי' תמו סע' א, משנ"ב ס"ק ה, ותוס' פסחים כט

קב. שאלה: סידורים שהשתמשו בהם במהלך השנה, האם אפשר להשתמש בהם בפסח.

תשובה: יש הידור להשתמש בסידור מיוחד לפסח, אבל אינו חובה (סי' תמב סעיף ו).

קג. שאלה: הניחו מחבת חמה של פסח במהלך חג הפסח בתוך כיור שלא הוכשר לפסח והיו מים בכיור, מה דין המחבת.

תשובה: לדעת השולחן ערוך יש להקל בדיעבד כיון שאין הכיור בן יומו, ולדעת הרמ"א יש להחמיר גם באינו בן יומו, ולכן אם הייתה שם רטיבות היה מקום לומר שצריך להגעיל את המחבת [אמנם לחות מועטת ולא רטיבות ממש אינה אוסרת], אולם נראה שכיון שרוב תשמישו בצונן, המחבת אינה נאסרת (או"ח סי' תמז ס"י, משנ"ב שם ס"ק צז, שו"ע סי' תנא ס"ו).

קד. שאלה: האם צריך לקנות בקבוק חדש לתינוק לפסח.

תשובה: עדיף להחליף אף אם השתמשו רק במטרנה, ובפרט אם השתמש בדייסה [וראה לעיל (סע' רצב) האם מותר לשפוך מהקומקום על מטרנה קטניות].

קה. שאלה: האם צריך מוצץ של תינוק מיוחד לפסח.

תשובה: מעיקר הדין די לנקותו היטב – אבל המהדרין קונים חדש לפסח.

קו. שאלה: האם אפשר להשתמש בפסח בכיסא אוכל של התינוקות של כל השנה.

תשובה: אפשר ע"י שינקתו היטב עם חומר ניקוי [יש המהדרין להדביק על המגש ניילון נצמד וכדו', וראה במקור לעניין הגעלה].

מקור: אין צורך להגעילו, כיון שתשמישו הוא בכלי שני. ואף אם מניחים עליו דבר גוש חם, הוא רק מיעוט תשמיש, שאף לדעת הרמ"א שחושש למיעוט תשמיש, בדיעבד מותר (סי' תנא ס"ק מז), ולכן לגבי קטנים די בניקוי. אמנם יש החוששים ומגעילים ע"י עירוי מכלי ראשון [ואף שאם נפל גוש לא מועיל עירוי מכלי ראשון, אלא צריך הגעלה בתוך כלי ראשון, ועוד שהרי ספק אם מועילה הגעלה בפלסטיק, לכן יש מהדרין להדביק ניילון נצמד וכדו', אך מן הדין די לנקותו וכנ"ל].

קז. האם צריך מטאטא חדש לפסח.

תשובה: מן הדין די לנער היטב שייפלו הפירורים [ואף אם יישארו פירורים, אין בכך חשש כי הם מטונפים], ורבים נוהגים לייחד מטאטא לפסח, ואת המטאטא של כל השנה מוכרים לגוי.

קח. שאלה: האם מותר להשתמש בפסח במגבות שמניחים אותן במהלך השנה על גבי סירים של חמץ.

תשובה: מותר להשתמש ע"י כיבוס של ארבעים מעלות חום ומעלה [ועי' במקור לעניין מפות].

מקור: עי' שו"ע (סי' תנא סי"ח) ומשנ"ב (שם ס"ק קו, ובסי' תנא ס"ק ל), ועי' עוד בשו"ע (יו"ד סי' קלח ס"ח) ובש"ך (שם ס"ק י), וברא"ש (ע"ז פ"ה סי' לג) ועי' פמ"ג (סי' תנא משב"ז ס"ק לא), שמועיל כיבוס בחמים ואפר וחביטה.

ובכביסה בארבעים מעלות חום ומעלה – המים נחשבים "חמים", וחומרי הכביסה נחשבים "אפר", וסיבוב המכונה נחשב "חביטה".

וכן יש לנהוג לכתחילה במפות של כל השנה, אולם במפות שמתקלקלות במים חמים, די לכבסן במים קרים וחומרי ניקוי, ולכתחילה יש לשים מעליהן בפסח מפת ניילון, ורבים נוהגים לייחד מפות מיוחדות לפסח.

קט. שאלה: תבניות תנור של פסח שנתערבו, ולא ידוע מה חלבי ומה בשרי, מה הדין.

תשובה: יכניס אותם לתנור ויפעיל בטמפרטורה הגבוהה ביותר למשך שעה, ואחר כך יוכל להשתמש בהם, ומה שירצה יעשה - חלבי/בשרי.

קי. שאלה: משטחים לכיסוי השיש שנתערבו, ולא ידוע מה חלבי ומה בשרי, מה הדין.

תשובה: אין חשש בדבר (ראה אומרה לשמך – בשר בחלב).

קיא. שאלה: כיורים [ומסננות כיורים] שנתערבו, ולא ידוע מה חלבי ומה בשרי, מה הדין.

תשובה: ייחד כעת אחד לחלבי ואחד לבשרי, ולכתחילה יש להחמיר לערות עליהם מים רותחים מקומקום חשמלי. ובכיוור פלסטיק, המהדרים מערים ג' פעמים.

מקור: מעיקר הדין מותר, כיון שרוב תשמישו בצונן. ואף שהרמ"א החמיר לחוש לכתחילה למיעוט תשמיש, כאן אפשר להקל מן הדין, כיון שהמיעוט תשמיש הוא בחום של עירוי מכלי שני.

אמנם לכתחילה יש להחמיר לערות עליו מים רותחים מכלי ראשון [מקומקום חשמלי]. ואף אם הכיוור עשוי מפלסטיק, ומחמירים שלא להגעיל פלסטיק, כאן אפשר להגעיל, כיון שהוא רק חומר.

המהדר יערה ג"פ על הכיור, שאז אף אם דין כיור פלסטיק כדין חרס, באופן שזה התערב, סומכים על השיטות שמועילה הגעלה ג"פ (כמבואר בשו"ת רעק"א, מהדו"ק סי' מג, לעניין כלי חרס שהתערבו).

קיב. שאלה: האם מועילה הגעלה לסיר לחץ.

תשובה: מן הדין מועילה לו הגעלה. ואע"פ שחומו מגיע עד 120 מעלות, ונמצא שבולע בחום של יותר מ-100 מעלות, מ"מ כיון שלא מצינו הגעלה יותר מרתיחה שהיא 100 מעלות, מועילה ההגעלה. אך לפני ההגעלה יש לפרק את כל החלקים המתפרקים, ולנקותו היטב מכל חמץ בעין.

כמו כן, את הגומיות שעל הסיר לחץ יש להחליף לגומיות מיוחדות לפסח, כי יש לחוש שלא מועיל הגעלה לגומיות, כמו שחוששים שלא מועילה הגעלה לפלסטיק.

קיג. שאלה: מכשיר מיני בר להכנת משקה חם, שמשתמשים בו בכל ימות השנה. האם ניתן להכשירו לשימוש בפסח.

תשובה: יש מחמירים שלא להכשירו לשימוש בפסח, כיון שבולע אדי חמץ במהלך ימות השנה וקשה להגיע לכל החלקים שבאו במגע עם האדים להכשירם, וכן הגעלה אינה מועילה משום חלקי הפלסטיק שאין הגעלה מועילה להם, לכן אין להשתמש בו בפסח. אך **מי שמקל בזה – יש לו על מה לסמוך**, כיון שמן הדין האדים אינם אוסרים (ראה אומרה לשמך גיליון 100), ולכתחילה יכשיר את המכשיר ע"י פתיחת הברז, ואם אפשר – ישפוך מים רותחים על הברז מבחוץ.

במים הקרים – מותר להשתמש [ונראה שאף שיש מחמירים שבולע חמץ בפיית הברז החם, למעשה יש להקל שלא צריך לכסות את פיית ברז המים החמים ע"י נייר כסף].

קיד. שאלה: מכונת קפה/אספרסו של כל השנה, האם ניתן להכשירה לשימוש בפסח.

תשובה: אם השתמשו בה לפעמים בקפסולות קפה שיש בהם טעם, צריך להכשיר, ולכתחילה אין לסמוך על הכשרה זו.

אך אם הקפידו תמיד להשתמש רק בקפסולות ללא טעם, יש לנקות היטב [ויגעיל ע"י שיוציא משם פעם אחת קפה], ובפסח ישתמש רק בקפסולות כשל"פ.

קטו. שאלה: האם אפשר להכשיר מנגל פחמים/חשמלי/גז לפסח.

תשובה: רשת המנגל: צריך ללבנה בליבון חמור של 470 מעלות (מפני שרגילים לצלות עליה במשך השנה בשר מעובד שמעורב בו חמץ, וכגון נקניקיות, המבורגר וכד', וכן קציצות בשר (קבב) מדובקות בפירורי לחם, וכן מניחים עליה פיתות), ומאחר ולא יודעים בבירור שאכן הגיע לחום זה, וכן מאחר שהרשת יכולה להיהרס (ובאופן זה הליבון לא מועיל), על כן צריך רשת מיוחדת לפסח. אם זה לא אפשרי – אפשר להשתמש בה ע"י שיעשה ליבון קל (כלומר שיעבירה באש), ויכסנה בנייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה 3).

מושב המנגל [הבסיס]: אינו צריך הכשרה (כיון שהוא כולל לשם נשרף מיד), אך נכון יותר לצפות בנייר כסף את הקצוות העליונות של מסגרת מושב המנגל [או ללבנן] (מפני שלפעמים האוכל נוגע בהן).

כיסוי המנגל [הקיים בחלק מהמנגלים]: צריך ללבן [או עכ"פ להגעיל (עי' סי' תנא סע' טו)] את הכיסוי (כיון שעולים אליו אדים בחום של יד סולדת), ולכן יפרק את הכיסוי, או יכסהו בנייר כסף עבה (בשיעור העובי, ראה הערה 3).

הכלי שמנפנפים איתו: יש ללבנו [או עכ"פ להגעילו, כנ"ל] (מפני שלפעמים עולים אליו אדים בחום של יד סולדת).

כשיוצאים בוודאות שלא השתמשו במנגל בחמץ, אלא רק לבשר וכבד ללא שום תוספות: נכון ללבנו בליבון קל.

קטז. שאלה: הנוהגים שלא לאכול שרויה, האם מקפידים גם על בליעות הכלים.

תשובה: לא מקפידים על הבליעות, אך יש שמנהגם להקפיד אף בכך.

מקור: עי' בשו"ת שבסוף שו"ע הרב (סוף סי' ו) **שהקילו בשריה ביו"ט אחרון בחו"ל** (ועי' פמ"ג משב"ז סי' תסג סק"ג). ורבים נוהגים להשתמש בכלים אלו בפסח בשנה שאחריה, אף שהשתמשו בהם לשרויה בחם (ועי' מעדני שמואל על הקיצור שו"ע סי' קיז ס"ק כו). **אמנם יש שמחמירים בבליעות**, והקילו בזה בשנה שאחריה משום שעבר י"ב חודש, ואף שלא עבר י"ב חודש שלמים (עי' סמא דחיי סי' יג ס"ח). ויש שהקפידו להשתמש ביו"ט אחרון של פסח בכלים מיוחדים (עי' דרכי חיים ושלום אות תקעב).

ק"ז. שאלה: מקומות שמנקים אותם ע"י חומר ניקוי הפוטר מבדיקה. האם צריך דווקא חומר ניקוי חריף שיפסול מאכילת כלב.

תשובה: די בכל חומר ניקוי שהוא שיטנף קצת את הפירורים [הפחותים מכזית], אף שעדיין ראויים הם לאכילת אדם.

ק"ח. שאלה: האם צריך הכשר לתרופות בפסח.

תשובה: סירופים וטבליות העומדים למציצה וללעיסה, צריכים הכשר לפסח, ובאופן שאין חשש סכנה אין ליטלם אם אין עליהם כשרות לפסח ויש לבערם. **טבליות וכמוסות שאין בהם טעם**, מותר למי שצריך להם ליטלן אף כשאין עליהן כשרות לפסח, ויש הנזהרים להשתמש רק בתרופות שאין בהם חמץ. **משחות** הבאות בשימוש חיצוני אין צריכות הכשר לפסח [ראה בהרחבה בתחילת הגיליון, ובאזמרה לשמך פסח ב] [סי' תמב סע' ד, וסע' ט-י].

ק"ט. שאלה: האם ויטמינים צריכים כשרות לפסח

תשובה: צריכים כשרות. רוב הויטמינים אינם כשרים לפסח [בפרט כשיש בהם טעם] וצריך לברר היטב, ואם אין בהם טעם אין להשתמש אלא כ"י צורך מיוחד וישאל חכם [סי' תמב ס"ד].

קכ. שאלה: מוצרים חד פעמיים, האם צריכים הכשר מיוחד לפסח.

תשובה: באופן כללי עדיף שיהיה להם הכשר לפסח, מוצרי נייר צריכים הכשר מיוחד לפסח כשהם באים במגע עם אוכל חם או רטוב. כלי פלסטיק אינם צריכים הכשר מעיקר הדין [סי' תמז ס"ה].

קכא. שאלה: דפי 'ממו' שיש בהם דבק, האם אפשר להשתמש בהם בפסח.

תשובה: אם לא נוגעים באוכל - אין חשש [סי' תמב ס"ג].

קכב. האם שמן זית למאור צריך כשרות לפסח.

תשובה: לא צריך, ויש המהדרים בכך. מקור: חשש החמץ בו רחוק מאד, כי הכל נעשה באופן אוטומטי ואין חשש פירורים. אולם יש תוספת של מלח לימון, שלפעמים יכול להיות מדגן, אך הוא חשש רחוק, וגם יש שישים נגד זה, וזה בטל לפני פסח ואינו חוזר וניעור. ולכך מן הדין אין צריך כשרות לפסח, ויש המהדרים בכך.

קכג. שאלה: סבון רחצה, תמרוקי נשים, מוצרי קוסמטיקה, וכיוצא בהם, האם צריכים כשרות לפסח.

תשובה: יש המחמירים שלא להשתמש אלא באלו שיש עליהם כשרות לפסח, ויש לחומרא זו מקור בהלכה, אך מעיקר הדין לא צריך להחמיר כן ואפשר להשתמש אף ללא כשרות לפסח. **דאודורנט ובושם** [בין אם מכילים אלוהול ובין אם לא], **וכן אודם הניתן בשפתיים** [אף אם משתמשים בו במהלך השנה, אם הוא נקי], יש יותר מקום להחמיר להצריך להם כשרות, אך גם בהם מותר להשתמש מעיקר הדין ללא כשרות [יש לדעת שיש מההכשרים שאינם בודקים את הרכיבים שאין בהם חמץ מפני שסוברים שאין איסור הלכתי במוצרי קוסמטיקה אף אם מכילים חמץ, ולכן פעמים רבות אין רווח בכך שיש להם הכשר, ועל כן ניתן להשתמש אף ללא כשרות].

קכד. שאלה: חומרי ניקוי, מגבונים, משחת נעלים, תמיסה לעדשות מגע וכיוצא בהם, האם צריכים הכשר לפסח.

תשובה: מעיקר הדין אינם צריכים הכשר כלל לפסח, שאף אם מעורב בהם חמץ נפסל הוא מאכילת כלב, ואין בהם חשש חמץ כלל, ואינם צריכים הכשר לפסח [סי' תמב סע' ט-י].

קכה. שאלה: שפתון אודם שהוא כשר לפסח בהכשר רבנות האם אפשר להשתמש בו בפסח.

תשובה: מעיקר הדין לא צריך לאודם הכשר כלל ויש המהדרין שיהיה כשל"פ אבל יש כשרויות שסוברים שלא צריך שיהיה כשל"פ ולכן נותנים הכשר אף בלי לבדוק את הרכיבים, לכן המהדרין שיהיה כשר לפסח, צריכים לברר שהכשרות בדקה את הרכיבים [סי' תמב ס"ט].

קכו. שאלה: משחה ליובש בשפתיים האם צריכה הכשר לפסח.

תשובה: אם אין לה טעם אפשר גם בלי הכשר, אם יש לה טעם - לכתחילה צריך כשרות, וכשאין להשיג אפשר להקל בזה [יו"ד סי' קח ס"ה, פת"ש סי' צח, סי' תמב סע' י ומשנ"ב ס"ק מה].

קכז. שאלה: תינוק שנולד בפסח האם אפשר להשתמש באלוהול לניקוי הטבור.

תשובה: באלוהול רפואי אין בעיה.

קכח. שאלה: האם משחת שיניים צריכה הכשר לפסח.

תשובה: לכתחילה צריך כשרות. אם לא משיגים עם כשרות, אפשר להקל בזה כשלא ידוע שיש שם חמץ [ומ"מ עדיף בלא טעם] [יו"ד סי' קח ס"ה, פת"ש סי' צח, סי' תמב ס"י ומשנ"ב ס"ק מה].

קכט. שאלה: האם חוט דנטלי צריך הכשר לפסח.

תשובה: ללא טעם - אין חשש. עם טעם [או מצופה שעווה עם טעם] - לכתחילה צריך כשרות, ואם לא משיג עם כשרות, אפשר להקל בזה כשלא ידוע שיש בו חמץ.

קל. שאלה: האם מותר ללכת לבית קברות בחודש ניסן.

תשובה: אם אין חשש שיבואו לידי בכי - יכולים לעלות לקבר גם בחודש ניסן [ויש נוהגים שלא לעלות], אבל מי שהדבר מביא אותו לבכי - אסור לעלות.

ביארצייט של אדם שנפטר בימי חודש ניסן - מעיקר הדין אפשר לעלות [מפני שרק בראש חודש לא עולים אבל בשאר ימים אפי' שאין אומרים תחנון - עולים], ויש נוהגים שלא לעלות כלל בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון. מקור: סי' תכט,

באר הגולה יו"ד סי' שדמ, קב הישר (פרק פח) כתב שלא לעלות בחודש ניסן

קלא. שאלה: כיצד יוצאים יד"ח קמחא דפסחא בזמננו.

תשובה: [א] יתן כסף או אוכל למשפחה נזקקת, או שיתן לארגוני הצדקה המוכרים. [ב] שיעור הנתינה הוא כל אחד לפי ממנו, וצריך לתת לעני כפי צרכו לכל ימי הפסח. [ג] כיון שבזמננו לא נותנים לעני כפי צרכו לכל הפסח, שהרי גובין מאנשים רבים אחרים, לכן די שיתן 10 ש"ל שלא מכספי מעשר, והשאר יכול לתת מכספי מעשר. מקור: סי' תכט סק"ד וסק"ו

קלב. שאלה: האם מותר לגזור ציפורניים ביום חמישי בבוקר לצורך התעסקות באפיית מצות.

תשובה: מותר (שערי תשובה סי' רנא, שבמקום הצורך מותר ליטול ציפורניים ביום חמישי).

קלג. שאלה: בחבורה של מצות יד שעושים צירוף סל, האם מברכים על הפרשה זו.

תשובה: יש להבחין האם אנשי החבורה כבר קנו את המצות או לא.

אם אנשי החבורה כבר קנו את המצות - הדבר תלוי האם יש אדם אחד שקונה בשיעור הפרשת חלה, או לא: אם אין אדם אחד שקונה בשיעור הפרשת חלה עם ברכה, לא מברכים על הפרשה זו, כיון שזה צירוף של שנעשה ע"מ לחלק, שמפרישים ללא ברכה (עי' חלת לחם סי' ה"ד, שו"ת ארץ צבי ח"א סי' מט). אך אם יש אדם אחד שלוקח לביתו שיעור המחייב הפרשת חלה עם ברכה, יברך על הפרשה זו ובזה יפטור את השאר.

גם אם יש שיעור המחייב הפרשה בברכה, בשביל לברך צריך שכל המצות יהיו מאותו סוג ומאותה דרגת חומרא. אך אם המצות הן בדרגות חומרא שונות [כגון רש"י ורש"מ], כיון שמקפיד על תערובתן, אינן מצטרפות להפרשת חלה בברכה.

כמו כן יש להקפיד להפריש את החלה מהמצות המיוחדות לאדם שלוקח את הכמות הגדולה.

אם עדיין לא קנו את המצות, והמצות שייכות לבעל המאפייה או לאחראי על החבורה - מברכים על הפרשה זו (כדין נחתום (חלה פ"א מ"ז, יו"ד סי' שכו ס"ב), מפני שיכול להחליט שמשאיר את כל המצות אצלו או מוכר אותן לאדם אחד).

קלד. שאלה: קנה קילו מצות יד ולא ידוע אם הפרישו חלה, האם צריך להפריש.

תשובה: צריך להפריש חלה ללא ברכה (אע"פ שקילו אחד אינו מחייב בהפרשת חלה, יש להפריש חלה ללא ברכה, כיון שיתכן שעשו צירוף של במאפייה [כגון שהניחו אותן יחד עם מצות נוספות בתוך עגלות, או שהניחו כמה אריזות מצה בתוך קרטון אחד גדול], ואז זה התחייב בהפרשת חלה. כמו כן, יש מאפיות שעושים בצקים בשיעור 1.2 ק"ג, המחייב הפרשת חלה ללא ברכה).

קלה. שאלה: האם מותר להעלות את כלי הפסח במקומם בחול המועד.

תשובה: אסור להחזיר את כלי הפסח למקומם בחול המועד, אא"כ אין בזה טרחה גדולה, ומתעסק בזה זמן קצר [אך טרחה גדולה אסורה אף לצורך המועד, ופעמים שיש בזה מלאכת בורר]. אולם שטיפת כלים מותרת, שכיון שזה מפריע במטבח, נחשב לצורך המועד (למקורות וטעמים, ראה אדמרה לשמך פסח ב).

קלו. שאלה: האם אומרים 'יזכור' ביחידות, וכן האם מוסיפים 'ותערב' במקום שאין כהנים, וברכת 'שהחיינו' בשביעי של פסח.

תשובה: המתפלל ביחידות אומר 'יזכור' (סי' תרכא). אין אומרים 'ותערב' בתפילת מוסף של החג במקום שאין כהנים (סי' קכח ס"ק קעג). לא מברכים 'שהחיינו' לא בהדלקת נרות ולא בקידוש בשביעי של פסח (סי' תצ).

קלז. שאלה: האם מברכים על קריאת מגילת שיר השירים בשבת חול המועד פסח.

תשובה: המנהג הנפוץ בקרב קהילות הליטאים לקרוא מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף בברכה. ואם אין מגילה כשרה, קוראים ללא ברכה. **הספרדים**, המנהג הנפוץ שאינם נוהגים כלל לקרוא את המגילה בשעת התפילה. בקהילות **החסידיים** יש מנהגים שונים - יש שנוהגים שהציבור קוראים כל אחד

לעצמו מתוך חומש, לפני קריאת התורה, ויש שנוהגים שלא לקרוא כלל, ויש שנוהגים לקרוא בציבור מתוך חומש ללא ברכה (ראה בהרחבה באדמרה לשמך - חג השבועות).

קלח. שאלה: העושה קידוש לאחר התפילה בשבת חוה"מ, ואינו רוצה ליטול ידיים. כיצד יקיים קידוש במקום סעודה.

תשובה: לא די באכילת עוגות ועוגיות של פסח [קוקוס, קמח תפו"א וכד'], אלא צריך לשתות רביעית יין או [והמקדש ישתה לכתחילה שתי רביעיות יין]. האוכלים שרויה או מצה עשירה, יכולים לקיים קידוש במקום סעודה ע"י אכילת כזית מהם.

קלט. שאלה: האם מותר להכניס את שקדי המרק הכשרים לפסח לתוך צלחת המרק בשבת.

תשובה: מותר [אפי' אם לא העביר במצקת], כיון שכבר עברו טיגון בשמן עמוק (סי' שיח ס"ה).

קמ. שאלה: מה מברכים על עוגיות בוטנים/קוקוס/שקדים/קמח תפו"א/קקאו של פסח.

תשובה: 'שהכל' ו'בורא נפשות'.

קמא. שאלה: האוכל עוגות ועוגיות של פסח בתוך הסעודה, האם צריך לברך עליהם שהכל.

תשובה: כן, כיון שאוכלם לתענוג [ואם רעב ואוכלם לשובע, יש להסתפק בזה, ויפטרם בטופי וכד' (עי' קיצוש"ע סי' מג ס"ו)].

קמב. שאלה: מה מברכים על מצה מטוגנת - 'מצה ברייט' כשאוכלה בפסח

תשובה: אם טגנה בחתיכות גדולות שיש כזית בכל חתיכה - מברך 'המוציא', וחתיכות קטנות מכזית - אם טגנן בשמן עמוק מברך 'מזונות' [כדין מצה מבושלת], ובמעט שמן [רק כדי שלא תישרף המצה] - מברך 'המוציא', ובכמות בינונית של שמן שנותנת טעם במצה, יש ספק מה לברך, ועדיף לאוכלה בתוך סעודה. ואם לא אוכל בתוך סעודה, יברך 'מזונות'.

אם מטגן חתיכות פחותות מכזית באופן שהמצה שוקעת בביצה בשעת הטיגון - מברך 'מזונות' [כדין מצה מבושלת].

מקור: או"ח סי' קסח ס"י

קמג. שאלה: אדם האוכל מצה במשקל 30 גרם [והוא בערך מצה מכונה אחת מרובעת, או חצי מצת יד עגולה]. האם מברך 'על נטילת ידיים', או שאין בשיעור זה כביצה ואינו מברך אא"כ אוכל 2 מצות מכונה או מצת יד שלימה.

תשובה: אפשר לברך על משקל 30 גרם.

מקור: כתב המש"ב (סי' תפו) להחמיר לגבי ברכה שכזית הוא כחצי ביצה, אולם לענין נדון 'האם משערים בכזית ובכביצה של זמננו', לא נתבאר להדיא מה דינו לגבי ברכה. וראה מה שנתבאר לעיל סע' רע לענין שיעור אכילת מרור. ויש לצרף את דעת הגר"א שדי בכזית לחייב ברכת על נטילת ידיים.

קמד. שאלה: שיניים תותבות, סתימה זמנית בשיניים, ברזלים ליישור שיניים [קוביות], גומיות שבשיניים וכיוצא בהם, האם צריכים הכשרה לפסח מבליעות חמץ שבהם.

תשובה: מעיקר הדין אין צריך להגעילם, שכיון שרוב הבליעות מדבר לח בכלי שני הן, הולכים בזה אחר רוב תשמישו ואין לחוש למיעוט בליעות בדבר גוש, וגם שההבל שבתוך הפה פוגם את הבליעות, ועוד טעמים לכך שאין לחוש לבליעות אלו. אולם יש לנקות היטב ממשות חמץ שנדבקה בהן [יש מקפידים להימנע מאכילת חמץ חם עשרים וארבע שעות קודם סוף זמן אכילת חמץ בערב פסח].

קמה. שאלה: האם יש חשש חמץ בסיגריה אלקטרונית בפסח.

תשובה: אסור לעשן סיגריה אלקטרונית [בין רגילה ובין חד פעמית] כשאין כשרות מוסמכת לפסח על המילוי שבתוכה, והחשש חמור יותר מאשר בסיגריה רגילה כיון שבולע טעם האדים, ואם הופקו מחמץ הרי עובר בזה ממש באיסור טעימת חמץ בפסח.

קמו. שאלה: האם יש חשש חמץ בעישון סיגריות בפסח.

תשובה: אף שהמקלים אין למחות בידם ויש להם על מה לסמוך מכל מקום לכתחילה אין להקל בעישון סיגריות בפסח [מלבד כל השנה]. ואין הבדל בין סיגריות מוכנות לסיגריות שמגלגלים ביד או לנרגילה [כיון שיש חשש חמץ בתמציות הטעם]. מקור: ראה אזהרה לשמך פסח חלק ב, הרחבה בנדון זה

קמז. שאלה: האם ישנן סיגריות שאין בהן חשש חמץ.

תשובה: לא ידוע על סיגריות [מחברות העישון המוכרות, למעט קו יצור מיוחד שיש בה רק עלי טבק עם כשרות מהודרת. ניתן לקבל פרטים בקו בית ההוראה, שלוחה 380] המותרות לעישון בפסח. גם סיגריות שיש להן הכשר צריך לברר עם נותן הכשרות האם דאגו לכך שלא יהיה בסיגריות חשש חמץ או שההכשר ניתן כי נותן הכשרות סובר שאין בזה איסור חמץ, ואז דינם כסיגריות רגילות (ראה בשאלה הקודמת).

קמח. שאלה: יוצאים מהבית לכל הפסח האם צריך לנקות לפני שמוכרו לגוי.

תשובה: אין צורך לנקות, רק יוציא מהבית מאכלים שהם חמץ ממש כמו אטריות ופסטה וכדומה, ואז אפשר למכור את כל הבית כמו שהוא וידאג לקיים מצוות בדיקת חמץ. וראה דינו בהרחבה לעיל ב'הלכות מכירת חמץ'

(סי' תלו משנ"ב ס"ק לב, סי' תמח).

קמט. שאלה: גר בחדר בתוך דירת הוריו/חמיו בהשאלה האם מחויב לבדוק שם חמץ.

תשובה: יעשה בדיקת חמץ כשוכר [ויעשה קנין שאילה במקום ע"י שיאמר לו בעה"ב 'לך חזק וקני', וינעל ויחזור ויפתח], וימכור לנכרי את החמץ שיש לו שם ובכל מקום. ולעניין הברכה, עדיף שישמע מבעל הבית (סי' תלו ס"ק לב, סי' תלז, חו"מ סי' קצב, קנין סודר לא מהני בשאלת ושכירות קרקע).

קנ. שאלה: גדול הסמוך על שולחן אביו כיצד ינהג לגבי מכירת חמץ.

תשובה: אם אין לו חמץ שאביו נתן לו לעצמו א"צ למכור חמץ דהכל שייך לאביו והוא נכלל במכירת החמץ של אביו, אבל אם האב נתן לבנו חמץ הרי הוא של הבן, ואם הוא מונח בחדר בפנימיה וכדו' על הבן לבדוק אחריו ולבערו או למכרו במכירת חמץ (או"ח סי' תמח, חו"מ סי' רע, והגהות עק"א שם בשם תשובות רבי בצלאל אשכנזי).

קנא. שאלה: האם בחור ישיבה צריך לעשות בדיקת חמץ בחדרו.

תשובה: אם נמצא קרוב לישיבה, יבדוק בישיבה בליל בדיקת חמץ.

אם נוסע מהישיבה לביתו, יבדוק עם נר בלי ברכה **בלילה שלפני היציאה מהישיבה** [כשיוצא לבין הזמנים] ויבטל אז את החמץ ונוסח הביטול שונה מהרגיל ויאמר "כל חמירא וחמיעא **דאיכא בביתיה הדין** ולא חמתיה וכו'". **ובאותו לילה אסור לאכול וללמוד**

ולעשות מלאכה עד

שיבדוק את החמץ (פמ"ג סי' תלו).

ואם אינו רוצה לעשות בדיקת חמץ בחדרו, יהיה בדעתו למכור את החמץ **לרב** ויכתוב בשטר המכירה שהוא משכיר את חדרו שבישיבה לגוי [ומהני, אף שהחדר אינו שלו, כיוון שהישיבה לא מקפידה על כך], ואז אין צריך לבדוק לפני שיוצא מהישיבה (פורטים)

נוספים התבארו בשלוחה 385 בקו בית ההוראה).

ולא די בכך שהישיבה משכירה את החדרים לגוי כדי להיפטר מבדיקה. אא"כ הבחורים גם מוכרים את חמצם.

מכירת חמץ

בבית מורנו הרב שליט"א

[רחוב דניאל 28 בני ברק]

וקן בבית המדרש אהל שמשון, רח' בן פתחיה 4 ב"ב
בירורים נוספים - ניתן לברר בשלוחה 360 בקו בית ההוראה

כמו כן ניתן למכור חמץ במייל

6191265@gmail.com

[וקן בעמדות נדרים פלוס - שם הקופה 'מכירת חמץ- הרב פריד']

לקבלת הגיליון בקביעות למייל, ולהעברת שאלות

למורנו הרב שליט"א, ניתן לפנות למייל זה בכל ימות השנה

קו בית ההוראה

0733-260-800

הגיליון נתרם להצלחת

יהודה בן שרה חיה, ואהרן בן שרה חיה

הגיליון נתרם ע"י

החפץ בעילום שמו

להצלחתו והצלחת בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות

גליון באר הכרעה

נערך ונלקט מתוך דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויקה"פ (החודש)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ויקה"פ - החודש

אמונה ובטחון

עשו אותה כאשר צוה ה' - השתדלות מתוך אמונה היא מקור הברכה ד

התגברות על היצר

עבודת הקודש - גודל חביבות הבורא למתגברים על יצרם..... ו

תשוקה וכיסופין

כלתה נפשי לחצרות ה' - התשוקה והכיסופין הם יסודות הבניין..... ט

הרחק ממחלוקת

לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת וביותר בער"ש ושב"ק..... יב

עסק התורה בשבת

שבת שבתון לה' - ש'בת ב'ו ת'למד..... יג

כח הציבור

ויקהל משה - בחשיבות אסיפתן של ישראל ותפילת ציבור..... יד

הנה ימים באים

פרשת החודש - התחדשות בתוככי ארץ מצרים..... יז

ראשון הוא לכם - מעלת ראש חודש ניסן..... יח

ספה"ק בת עין

בכל שנה כשמגיע העת ויום שנברא בו העולם ויום שהוקם בו המשכן, אז הקב"ה מחדש העולם להאיר אור אלוקי על בריותיו, על ישראל עם קדושו, והוא ר"ח ניסן, וכשמגיע בכל שנה ושנה עת ויום שהוקם בו המשכן אז נעשה בפרט כל אחד ואחד מישראל בחי' משכן וכו', וה' משרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל. והארה זו נעשה בכל שנה ושנה כשישראל עושים תשובה ומתחרטים על הרע שעשו מקודם, ומקבלים על עצמם לטהר ולקדש את עצמם וכו', אזי ה' א-ל רחום מאיר עלינו ברוב חסדו את אור ה' אשר היה אז בעת ויום הוקם המשכן.

וזהו שנקראים כל התחלת החדשים בשם 'ראש חודש', כי בכל חודש בהתחלתו נתחדש עלינו אור מדה אחת מן א"ל רחום וחנן וגו' (ע' לק"ת פרשת ויצא), ולכן נקרא ההתחלה בחינת רא"ש. וראש חודש ניסן בכלל הוא ראש לכל החדשים של כל השנה, שהוא מקבל כל השפע של כל החדשים, כי בו הוקם המשכן, והוא מחלק לכל החדשים. וזה שאמר הכתוב 'החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', פירוש, שהוא יום שהוקם בו המשכן, על כן גם בכל שנה ושנה הוא החודש ניסן מתחדש ומקבל אור אלוקי מרוב חסדו ית', ומחלק לכל שאר חדשים.

(בת עין, דרוש לפרשת החודש)

פרשת ויקה"פ - החודש

משכן אהל מועד - שלאחר שכלו מלאכת עבודת ה' ב'אהל מועד' ר"ל בבית הכנסת ובבית המדרש או אז ויעשו בני ישראל את מלאכתם לפרנסתם, כשהם תולים במחנכם באבינו שבשמים ועוסקים לפרנסתם באמונה בכל אשר צוה ה' את משה, ועל כך נאמר וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו, כלומר שכל יגיע כפם היה כאשר צוה ה', מתוך אמונה באלוקים חיים ומלך עולם, אזי ויברך אותם משה שתשרה שכינה במעשה ידיהם, כי על ידי שעוסק במלאכתו באופן הנכון כשהוא 'מאמין' בחי העולמים וזורע' וכן בשאר ענייני השתדלויות שונות שורה שכינה במעשה ידיו, ואז זוכה לשפע ברכה והצלחה.

עשו אותה כאשר צוה ה' - השתדלות מתוך אמונה היא מקור הברכה

בפרשתן (פקודי לט לב), 'ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו, ולהלן כתיב (פסוק מג) 'וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו ויברך אותם משה'. ורמז בזה הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע שהנה דרך כשירי ישראל הוא שתיכף בהקיצם משינתם בכל יום ויום אזי ראשית משימים פעמיהם לתורה ולתפילה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ורק אח"כ הולכים למלאכתם כשמשאם ומתנם באמונה ובמחון בהשי"ת, וזהו שאמר הכתוב ותכל כל עבודת

א. חידוש נפלא כתב הגה"צ רבי יוסף נחמיה קארניצער זצ"ל על הכתוב בפרשתן (לה כה-כו) 'וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש, וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים', ופירש"י, 'טוו את העזים' - היא היתה אמנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן, ויש לדקדק בלשון הכתוב שלכאורה ב' פסוקים אלו עניינם אחד הוא - שהנשים חכמות לב טוו את השש וכו' ואת העזים, ואם כן היה יכול הכתוב לנקוט בדרך קצרה 'ויביאו מטוה את התכלת וגו' וטוו את העזים', ומדוע האריך הכתוב כ"כ בלשונו לחזור ולומר 'וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה', גם צריך לבאר שינוי הלשון שבפסוק הראשון נאמר 'וכל אשה חכמת לב' ואילו במקרא שלאחריו נאמר 'וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה', ולא כתיב וכל הנשים חכמות לב.

מזן הבאר

בפרשתן (פקודי לט כא), 'ולא יזח החושן מעל האפוד', וביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה תצוה), שהנה אמרו חז"ל (זבחים פח:) שהחושן בא לכפר על עיוות הדין ואילו האפוד מכפר על ע"ז, ומבאר ששני חטאים אלו שורשם אחד, והוא חסרון באמונה, כי הנה, המאמין בא-ל חי שהוא קוצב את הפרנסה, ואי אפשר לשום אדם להרוויח יותר מאשר נגזר עליו אפילו משהו, ממילא אינו נוטל משל חברו מאומה שלא כדין, וגם אינו מורה 'היתרים' שונים לעצמו, מכיוון שהוא יודע אל נכון שלא יועיל לו כלום, ומה בצע לעשוק ולגזול - הרי ממילא לא ירוויח מזה מאומה - מה שיכנס שלא בצדק יאבד ממנו, וזה האיש שחטא ונטל משל רעהו הרי הוא מראה שנחסר מהאמונה השלימה, והרי זה מעין כפירה ועבודה זרה, ועל כן 'לא יזח החושן מעל האפוד' - להורות שב' עניינים אלו שורשם ממקור אחד.

ומבאר, כי אכן היו כאלו שהיו יודעות בטיב המלאכה לטוות תכלת וארגמן, והם נגשו אל ה'מלאכה' כי היו בטוחות בעצמן ובחכמתן ובכשרונותיהן, ועליהן נאמר בפסוק הראשון 'וכל אשה חכמת לב', אכן היו כאלו שלא היו בקיאות במלאכה ולא היה להן 'כשרונות' אלא ש'רצונם' הנמרץ ולבם הטוב לשם שמים נשא אותן לקרבה אל המלאכה, וסמכו על עזר ש-ד-י ממרום, וזהו שנאמר בפסוק השני 'כל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה' - ר"ל שלא היו יכולות מצד עצמן ליגש אל המלאכה, אלא שנשא ליבן, השתוקקו ורצו אף הן לגשת לנסות לעסוק

ובמאמרו הנודע של הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק רפט) בלישנא דקרא (תהלים קכח ב) 'יגיע כפיך כי תאכל', כי בדווקא אמר יגיע כפיך ולא יגיע ראשך, לומר, שאף שעל האדם להתעסק בפועל ידיו, לצורך פרנסתו או לשאר עניינים, מכל מקום יראה לעסוק בהם רק בידיו, ואילו ראשו ומחשבתו לא יטבעו יחד עם ידיו בפועל הגשמי מתוך השתדלות יתירה וממורפת, שאינה מביאה לאדם שום תועלת.

עוד בפרשתן (פקודי לט ג), 'וירקעו את פחי הזהב', ובאונקלוס תרגם 'וירקעו' - ורדדו, שעשו אותן דקין. וביאר הרה"ק הדברי ישראל זי"ע ד'פחי הזהב'

ובך אמר הרה"ק הדברי שמואל זי"ע (ד"ה ולחשוב) על הנאמר בפרשתן (ויקהל לה לב) 'לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת', וז"ל, עיקר העבודה לשמים היא בזמן שהאדם עוסק בעסקיו בעניני עולם הזה והפרנסה, ולא רק השמירה מדברים אסורים כגזילה אונאה וכו', אלא פשוט לשמור את מחשבתו שיזכור תמיד כי ה' הוא האלוהים והוא הזן ומפרנס, כמו שאמר הקרא (תהלים קכח ב) 'יגיע כפיך' כי תאכל - ולא יגיע ראש, והיינו שהראש יישאר משועבד אל ה', ולא ישקע בעבודתו במעשי ידיו, והוא אומרו 'ולחשוב מחשבות' - כלומר מחשבות טובות של אמונה, אף בעת עסק ב'זהב כסף ונחושת'.

ב'חכמה', ומן השמים סייעו בעדן. ולא עוד, אלא שניתן להם חכמה יתירה לטוות את הצמר על גבי העיזים. כי זה כלל גדול, מי שאינו סומך על עצמו ועל 'חכמתו' - אלא 'ניגש אל המלאכה' בבטחון בהשי"ת שיעזור לו - הרי זוכה הוא לעזר וסיוע גדול מאוד, עד ש'בידו' לעשות הרבה יותר מכל 'בעלי הכשרונות' אשר סומכים על עצמם... ב. וכן יש ללמוד מסדר התפילה לפרנסה שהביא השל"ה הק' (תמיד אות קלד) ליום קודם (עי' הג' יד רמ"ה על השל"ה) ערב ראש חודש ניסן אשר לא מוזכר בה כלל בקשה לפרנסה, אלא כל תוכן התפילה היא הכרה שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, וכמו שפותחת ב'אתה הוא האלוהים, הזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואתה הוא המכין כל צרכיהן, ונוסף על הצרכים ההכרחיים אתה הוא הנותן במילוי ורווח ועושר וכבוד, וכל זה אתה עושה בנדבת לבך הטוב כי אתה הוא הנדיב באמת' וכו', ולכאורה וכי לזו תפילה לפרנסה תקרא כאשר אינו מבקש שיזמין לו הקב"ה פרנסתו, אלא, אדרבה ריבוי וחיזוק האמונה שאתה הוא זן את כל העולם הא גופא ממשיך השפעות הפרנסה.

ג. ביסוד זה היה הרה"ק רבי יחזקאל מקאצמיר זי"ע מבאר את דברי הגמרא (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', ולכאורה צ"ב במה גדלה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מהירא שמים. וביאר, שהכוונה 'הנהנה מיגיע כפו' בלא יגיע ראשו, שאף בעסקו בענייני עולם, הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל, מדריגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדריגת ירא שמים (הובא בחמדת דוד פר' עקב).

ד. מעשה היה ב'דרשן' שדרש לפני הציבור, באמצע הדרשה ניגש אליו אחד מה'עסקנים' ותחב בידו פתק קטן, הדרשן עיין בכתוב, והראה סימני התלהבות והתפעלות, ולהתרגשות השומעים גילה את אונם, שזה עתה נתקבל סכום נכבד ע"י החפץ בעילום שמו על מנת לחלקו בין כל הנאספים כאן, ולמען הסדר הטוב - כדי שלא תפול תגרה בין הנאספים החליט שכל אחד יקח לעצמו 'חברותא' - סך הכל חמישים חברותות, ויתקעו כף יד, אחד בכף יד רעהו, וכל אחד ינסה לכופף יד רעהו ולהשפילה עד שתגיע לשולחן, ובכל פעם שיצליח וינצח יזכה בחמישה דולר. מיד נחפזו ועטו על ה'מציאה' כמוצא שלל רב, ובזריזות התחלקו לחמישים והחלו ב'עבודת' כיפוף הידיים זה את זה. כעבור עשרה רגעים הכריז הדרשן עד כאן... עתה נתחיל בחלוקת הכסף כפי המגיע לכל אחד כמניין הפעמים שהצליח, הזוג הראשון ספר את מנין הנצחונות, והודיע, 'ראובן' הצליח שלושה פעמים יטול בשכרו 15 דולר ואילו 'שמעון' הצליח רק שני פעמים וזכה ב-10 דולר, אח"כ ניגש לזוג השני, וענו לו פחות או יותר כמו הראשונים, זה הצליח ארבע פעמים וזה הצליח פעם אחת בלבד, וקבלו שכרם המובטח להם, וכך על זה הדרך בכל שאר הזוגות, עד שהגיע לזוג האחרון, ולפליאת כולם השיבו שניהם כי כל אחד מהם הצליח שלוש מאות פעמים, וזכאי ליטול 1,500 דולר... המה ראו כן תמהו, מה 'סוד' הצלחתם, השיבו השניים בפשטות גמורה, אתם ניסיתם להוריד איש את יד השני ובד בבד אחזתם בחזקה שהוא לא יצליח עליכם, נמצא שכל אחד השקיע כוחות מרובים ומחשבות רבות כיצד להתגבר כנגד השני, ואכן ההתנגדות הצליחה וממילא היו ה'נצחונות' רק מתי מעט, לאידך, אנו החלטנו יחדיו, תחת ה'מחלוקת' וההתגברות להפיל איש את יד רעהו, נסייע זה לזה, כל אחד יעזור לרעהו להורידו בנחת, וכך עשינו בתחילה הראשון כפף את יד רעהו ברגע אחד בהסכמת רעהו, ומיד חזר השני

באר הפרשה - פרשת ויקה"פ - החודש

מרמז על דאגת הממון שהוא הפח יוקשים של האדם בידוע, ועל כך נאמר 'וירקעו את פחי הזהב' - לעשותן דקין, היינו שימעים ויפחית את דאגותיו - כלומר, שלא ישקע בדאגת הפרנסה ובענייני עולם.

וכיצד יעשה זאת - יקיים את המשך ה'דברי ישראל' ש'וירקעו' מלשון רקיע השמים - שיזכור שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים (עי' סוטה מט.), והכל נקצב ונגזר ברקיע ממעל, ומה יתן לו ומה יוסיף לו אם ירבה ביגיעה לחינם. ובזה יהפוך את הררי עבודת הקודש - גודל חביבות הבורא למתגברים על יצרם בפרשתן (ויקהל לח ח), 'ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד', וביארו רבותינו הראשונים (אבן עזרא ורמב"ן, עיי"ש) שהנשים נתנו את המראות שלהן שהיו

וכפף את הראשון בהסכמתו, שוב חזר הראשון והוריד יד השני ותיכף ומיד השני הורידו בחזרה, וכך המשכנו עד שכלה הזמן, וממילא הספקנו כל כך הרבה פעמים...

נמצא, כי כל אותם שהתאמצו והתייגעו הרי לא זו בלבד שלא הועילו ברוב עמלם אלא רק הפסידו ומנעו מעצמם רווח הרבה, ולא עוד אלא שכל העמל היה לחנם ורק הכאיבו לעצמם, אכן אלו שעשו במנוחה וברוגע מבלי התאמצות ויגיעה זכו עשרות מונים יותר... ויש במעשה זה לימוד גדול לדידן, כי הגם שצריך לעשות השתדלות, אך אין מקום להשתדלות מבוהלת ומטורפת מתוך לחץ ודאגה, כי לא תועיל ההשתדלות להרוויח לו מאומה יותר מהנקצב לו, ואדרבה היא מונעת את שערי הפרנסה, וגם מכלה כוחות הגוף והנפש לריק... אכן המשתדל מתוך יישוב הדעת ובאמונה בא-ל חי הרי הוא מוצא 'מאה שערים', ומתקיים בו מה שנאמר 'וברכתך בכל אשר תעשה'...

עוד יש ב'מעשה' ללמדנו ארחות חיים, כי מי שהיה 'שקוע' בעצמו, וכל מחשבתו היתה נתונה אך ורק כיצד הוא יצליח וינצח - התייגע לחינם ולא הצליח אלא 'משהו'... אך מי שחשב על הזולת הביא ברכה מופלגת על עצמו... ה. נפלאות מצינו ב'מנורת המאור' (אלנקאווה, פי"ד, לשמוח בחלקו), וזל"ק, ומי שהוא בוטח בה' ב"ה, אע"פ שיראה שמקיפין אותו הצרות, ונתדלדל והעניות והדלות לוחצין אותו, יצדיק עליו את הדין וישמח במה שנתן לו ה' ב"ה. ויחשוב בלבו ויאמר ה' ב"ה בראני יש מאין וכו', וזימן לי פרנסתי מעודי עד היום הזה לא כפי מעשי אלא כיד אלוקי הטובה עלי, ואם נתעכבו לי עתה מזונותי ואין ידי משגת פרנסתי בפשעי, ה' ב"ה שבראני וכלכלני מנעורי עד היום הזה הוא מייסר אותי באהבה, ולטובתי נתעכבו מזונותי, ואני שמח בחלקי ובמה שגזר עלי אלוקי יתברך שמו, ולו לבדו אני מודה ומשבח על מה שקראני עד עתה ועל מה שעתיד לקרות אותי מכאן ואילך וכו', וה' ב"ה אם הוא עתה כועס עלי על רוב פשעי כרגע מתמלא רחמים ומרחם עלי, כדגרסינן במדרש מתוך כעס רצון ומתוך אפלה אורה ומתוך רוגז רחמים ומתוך צרה רווחה ומתוך ריחוק קירוב ומתוך נפילה קימה (ומביא מקורות על כל עניין).

ומעשה ברופא שקצף עליו המלך, וישם אותו בבית הכלא במקום צר כקבר, ויאסרוהו בנחושתים וישם עול ברזל על צוארו, ויפשט אותו בגדיו, וילבישהו בלויי סחבות מן הצמר הקשה, וצוה לתת לו דבר יום ביומו ככר לחם שעורים ומלא כף מלח וקיתון מים ושלא להוסיף עליהם דבר. וצוה המלך לנציבים עליו בבית הכלא לכתוב כל דבריו ולהגיד אותם למלך, כי היה חכם גדול ולא היה מדבר שום דבר כי אם בחכמות. עשה ימים רבים בבית האסורים ולא שמעו מפיו אפילו אות אחת, אלא היה יושב ושותק. לאחר ימים צוה המלך לקרוביו ולמיוזעיו של אותו חכם ללכת לבית האסורים לבקרו, ולדבר עמו ולשמוע דבריו ולהעתיק אותם, ולספר אותם אל המלך. נכנסו אצלו ואמרו לו, אדוננו, רואים אנחנו צרת נפשך בבית הכלא הצר הזה שאתה אסור בו, ועיני רגליך בכבלים שעליהם ובעול הכבד שעל צווארך, ואתה רעב וצמא וערום, והקיפוך כל אלה הייסורין, ואנחנו תמהים מזיו פניך איך לא נשתנה, ומבשרך איך לא נכחש ומכחך איך לא כשל. אמר להם והלא רופא אני ואיכה אני מרפא לבני אדם ולא הייתי מוצא לנפשי רפואה... לקחתי שבעה סמין וערבתי אותן ותקנתי מהן שקוי ואני שותה ממנו מעט בכל יום ויום, וזהו שהעמידני בכחי ולא נשתנו פני, אמרו לו ספר לנו אותן הסמין שאמרת, ואם יקרה לנו או לאחד ממנו ייסורין קשין כאלו נעשה מהם שקוי ונשתה ממנו כדי שלא נמות בצרת נפשנו.

אמר להם, הסם הראשון, הבטחון בה' ב"ה שהוא ית' שמו ויתעלה הדרו, יכול להציל אותו מצרות רעות ורבות כל שכן מאלו, ומיד המלך יכול להצילם, כי פלגי מים לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו (משלי כא א).

מיוחדות לדבר עבירה והקדישו אותן לשמים'. הוסיף רבינו אברהם בן הרמב"ם (בפירושו על התורה) ששיבירו את המראות לשברי שברים.

ועל פי זה ביארו חכמי המוסר הטעם שלא נתנה תורה 'מידות אורך ורוחב' לכיור שבמשכן כדרך שנתנה לכל כלי המשכן, וביותר תמוה מדוע בכיור שעשה שלמה בבית המקדש כן נאמר בו שיעור, ככתוב (דה"י

ב' ד ב) 'ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו אל שפתו'. אמנם עפ"י דברי רבותינו הראשונים יתבאר היטב, כי הכיור שנעשה למשכן ניצוק מאותם 'מראות הצובאות' - כולו מקשה אחת של התגברות על היצר, ולכן אי אפשר לתת בו שיעור, כי כל משהו ומשהו של שבירת היצר חשוב מאד לפניו ית' עד לאין ערוך, ואדרבה, כמה שיוסיפו ויביאו עוד ועוד יעשו יותר נחת רוח לפניו".

הסם השני, התקוה והתוחלת, והם שתי מדות טובות לעשות אותן כל מי שסבבוהו ייסורין והקיפוהו תלאות - יקוה ויוחיל התשועה בכל יום, כדי שלא יאבד בצרתו.

הסם השלישי, ידעתי כי חטאי גרם צרתי, ובעוונתי נלכדתי בפח מוקשי, ופשעי הרחיקו הטוב ממני, והואיל ואני הייתי סבה לרעתי למה אלון ואתרעם והייתי חוטא לנפשי.

הסם הרביעי, אם לא אוחיל על צרותי מה אעשה, היש בידי דבר לעשות, גזרת מלך היא עלי ומה תועיל התלונה, ולמה אקוץ במוסר השם ית' ובתוכחותיו, למה אמות בלא עתי.

הסם החמישי, ידעתי כי לטובתי ה' ב"ה מייסר אותי כדי למרק ממני עונותי בעולם הזה ואזכה לחיי העולם הבא, שכל המדוכה ביסורין בעולם הזה הוא נוחל העולם הבא.

הסם השישי, שאני שמח בחלקי ומודה ומשבח להקב"ה, כי אפשר להיות בצרות רעות מאלו, אם אני עתה מעונה בכבלי ברזל אפשר שהיו מענים אותי בעינוי קשה מזה, אם מאכלי עתה לחם של שעורים - אפשר שלא היו נותנין לי לחם כלל, לא של חיטים ולא של שעורים וכו', ואיכה אתרעם.

הסם השביעי, ידעתי כי תשועת השם כהרף עין ולא קצרה ידו מהושיע, והוא ית"ש יכול להוציאני ממצוקותי. מיד הלכו וספרו למלך דבריו והוציאו מבית האסורים ועשה לו כבוד גדול. עד כאן דבריו הנחמדים.

ובאמת 'שבעה סממנים' אלו הינם תרופת פלא לכל המצבים, וכל ה'נוטל' אותם בוודאי יזכה לראות בתשועת ה' במהרה, וכמו שמסיים שהוציאו אותו מבית האסורים ועשו לו כבוד גדול...

ו. ובזה אמרו ליישב באופן נורא מה שהקשה הרמב"ן על מה שנאמר 'אשר צבאו פתח אהל מועד', שהרי באותה שעה שנתנו את ה'מראות' כנדבה ותרומה למלאכת המשכן עדיין לא הוקם אהל מועד, וכיצד אמר שעמדו בפתח אהל מועד, אלא ביאורו, כי כאשר יהודי שוחט את יצרו הוא עצמו נעשה למשכן ולמקום השראת השכינה, כדברי האלשיך הנודעים ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד, וכל ביתו נעשה ל'אהל מועד'...

ז. בפרשתן (ויקהל לה ב), 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו', וברש"י, 'הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת'. הקשה ה'אלשיך' הק' ז"ע, שהרי עבודת הקרבנות דוחה את השבת, שכן בכל שבת מקריבין תמידין ומוספין [אף שיש בזה 'חילול' שבת בשחיטה ובהעלאת האברים על האש שעל גבי המזבח], ומאי שנא מלאכת הקמת המשכן שאינה דוחה את השבת.

וביאר רבינו יעקב מליסא זי"ע (בעל ה'נתיבות המשפט' וה'חוות דעת') בספרו 'נחלת יעקב' (עה"ת), כי הנה עיקר מלאכת בניין המשכן היה על ידי הקב"ה, וכמו שמצינו במנורה שנתקשה משה בעשייתה עד שאמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, וכיו"ב היה בעצם הקמת המשכן, שאמר הקב"ה למשה 'עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (מ יז) הוקם המשכן - הוקם מאליו' (רש"י להלן לט ג, מדברי מדרש תנחומא), לעומת זאת עבודת הקרבנות היא מעשי בני אדם, ודייקא הם חשובים וחביבים לפני המקום ב"ה עד שהם דוחים את השבת.

ח. נפלאים דברי ה'מננות הלוי' (לרבי שלמה אלקבץ בעל ה'לכה דודי') על הפסוק במגילת אסתר (ד יז) ויעבור מרדכי, וז"ל. בגמרא (מגילה טו:) אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, ושמואל אמר דעבר ערקומא דמיא, פירש רש"י... 'דעבר עורקמא דמיא - לאסוף היהודים שבעבר השני (של המים)' ואני אומר דבר גדול השמיענו שמואל שאפילו דבר קטן לשם מצוה כתוב בספר... כי לא היה אותו הנהר גדול (שעבר אותו לאסוף היהודים) רק ערקומא דמיא - והוא שלולית של מים מכונסין כמו שפירש"י בגמרא (מגילה כח:). ואעפ"כ נכתב בספר (במגילה) 'ויעבור מרדכי' כאילו היה דבר גדול - להורות כי הכל בא לידי חשבון, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר.

נפש של חור היא שעמדה לבן בנו להיות בונה המשכן ולזכות לכל המדרגות הנשגבות שזכה בהם.

ובן מצינו מפורש עוד בדברי חז"ל (שמו"ר מ א) 'אמר האלוקים וכו', ואם סרת מן הרע אני מעמיד ממך בני אדם שמבינים בתורה וכו', מרים על ידי שסרה מן הרע (עיי' במפרשי המדרש, שברחה מן העבירה) ומן החטא (שלא שמעה לפרעה להרוג את ה'בן הילוד') העמיד ממנה הקב"ה בצלאל (שהיה בן בנו של חור בנה של מרים) וזכה לחכמה ולבינה, הדא הוא דכתיב ראה קראתי בשם בצלאל, וכתיב (לא ג) ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה

אין לשער עד כמה מתרומם ומתעלה האדם ע"י זביחת היצר, ולא עוד אלא שהקב"ה משלם שכרו ב'מיטב'. וכך אמרו חז"ל על הכתוב בפרשתן (ויקהל לה ל) 'ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה', ואמרו במדרש (שמו"ר מח ב) 'מה ראה להזכיר כאן חור, אלא בשעה שבקשו ישראל לעבוד ע"ז נתן חור נפשו על הקב"ה ולא הניחן, עמדו והרגוהו, אמר לו הקב"ה חייך שאני פורע לך וכו', כל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם', והרי שהמוסר נפשו ללחום מלחמות ה' בגבורה וזכה לבנים הגונים וצדיקים, וכפי שאותה מסירות

מין הבאר

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (פורים תר"פ) דאמרו חז"ל (גיטין נז:) 'מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק', והיא פליאה עצומה, איך זכה אותו רשע אכזרי וצורר היהודים לשכר גדול כזה שיצאו מצאצאיו תנאים ואמוראים העוסקים בתורת ה' בקדושה ובטהרה. ומבאר עפ"י דברי המדרש (אסת"ר י ה) 'בשעה שהעביר המן את מרדכי רכוב על סוס המלך ברחוב העיר, אותו רשע מה היה אומר (תהלים ל ז-ח) 'ואני אמרתי בשלוי כל אמוט לעולם, ה' ברצונך העמדת להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל', היינו שבאותה שעה נפלה בלבו מחשבה טובה שיש מנהיג לבירה והודה שהכל מהשי"ת, וזוהו נתעוררו בו חלקי הטוב שהיו טמונים בקרבו, ונתפרד הרע מעצמותיו, ועל כן עברה הזוהמא מצאצאיו אחר גלגול אחד ויצאו ממנו מרביצי תורה וצדיקים.

ומסיים ה'שם משמואל' בזה"ל, ומזה לימוד לכל אדם, אף כשהוא במצב רע נורא מאד רח"ל, אל יקטן בעיניו שום הגה ודיבור ואפילו מחשבה טובה, אף שאין בכוחו להישאר על דרך טוב, מכל מקום יתחזק עוד היום, ויהיה לו לתועלת עצומה מאד, שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים, עכ"ל. והיינו שאין לך אדם בישראל שגרוע יותר מהמן, וראה כמה הועילה לו מחשבה טובה אחת, וזוהו ייאמר לכל יהודי באשר הוא, אל תתייאש אף בעת חושך והסתר, וכגון בשעה שאין לך חשק להגות בתורה עכ"פ תתחזק ללמוד פרק אחד או הלכה אחת, וכך בכל ענין וענין, כי גם זה חשוב עד מאד בעיני השי"ת, ושכרו הרבה מאד, 'שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגיעים הדברים'.

ידוע דבר 'המעשה' על ה'גולם מפראג', אשר פעם אחת לא הצליחו הדייגים להעלות אפילו דג אחד בחכותיהם וברשתותיהם, ולא היה ניתן להשיג דגים לכבוד שב"ק, ויהי ביום השישי לפנות הבוקר שלחו את ה'גולם' להביא דגים מן הים, ונתנו בידו שק גדול שבו יצוד ויתפוס את הדגים. הלך הגולם אל הים ונכנס לעומקו והחל במלאכתו, לאחר שעברו כמה שעות הבחינו שה'גולם' איננו, ונזכרו שנשלח אל הים, מיהרו שמה ומצאוהו שעדיין הוא עומד שם, נאבק עם הגלים ומנסה לתפוס דג אחר דג, קראו לעברו שישוב ליבשה, אך הוא הראה להם שהצליח למלאות רק כדי מחצית השק, ועדיין הוא 'עוסק במצוה'... אמרו לו שכבר אין צורך לצוד עוד (כי כבר תפס דגים הרבה), הלה לא הבין 'חכמות', ותיכף ששמע שאין צורך בדגים הגביה את השק והפכו ושיחרר את כל הדגים למצולות ים... ובאמת הרי זה משל על כל אלו אשר אומרים לעצמם 'אדער גאר אדער גארנישט' (או הכל או כלום), כי אין זה אלא מעשי 'גולם'... אבל האדם הנבון יבין שכל מעט שתפס בחכתו וצד ברשתו – איזה קנין בתורה או עבודה, מצוות ומעש"ט, נחשב לרווח עצום מאין כמוהו, ולא ישפוך הכל למצולות ים מחמת שנפל, או שלא הספיק לקנות הרבה... ט. וכך כתב ה'בעל הטורים' בפרשתן (ויקהל) על הפסוק (לח ח) 'במראות הצובאות', וז"ל, ד' במסורה, א', 'במראות הצובאות'. ב', 'ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה' (בראשית מז ב), ג'-ד', 'במראות אלוקים' (נאמר ב' פעמים ביחזקאל), לומר, שאלו הנשים סרו מתאוות העולם ונתנו מראותיהן לנדבת המשכן ונחה עליהם רוח אלוקים.

יש מהם שרצו להביא לנרבת המשכן ולא עלתה בידם, אם מטעם שלא השיגה ידם, אם מטעם שכבר הכריזו 'אל' יביאו יותר', ודבר זה הבעיר בקרבם תשוקה ורצון ב'אש קודש'*, מרצונות אלו נבראת בריאה מיוחדת, והיא 'מקום הארון' אינו מן המידה. נמצא שרצונותיהם ותשוקותיהם של ישראל גברו על המתנדבים בפועל, ומהם נבנה בית קודשי הקדשים וארון הברית.

ביו"ב ביאר הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע, שהרי המשכן וכליו נתקדשו ב'שמן המשחה', ובמה נתקדש חלל המקדש, אלא כנ"ל, דוה נתקדש מהרצון והשתוקקות של בני ישראל. וזהו כחו של רצון*.

עוד בפרשתו (ויקהל לו ז), 'והמלאכה היתה דים והותר', וכבר הקשו שלכאורה הרי זה סתירה מיניה וביה, שאם היה דים - והיינו שכל הנדבה הייתה כפי הצורך והנחסר למלאכת המשכן, כיצד אמר והותר - כיצד נשאר ייתור ועודף*. ואיתא במדרש (שמו"ר נא ב) נכנס

ובדעת'. ומי אינו רוצה לזכות לבנים ובני בנים חכמים ונבונים יראי אלוקים אנשי אמת בה' דבקים'...

כלתה נפשי לחצרות ה' - התשוקה והכיסופין הם יסודות הבניין

בפרשתו (ויקהל לו א), 'ויעש בצלאל את הארון עצי שטים'. איתא בגמרא (מגילה י:) 'אמר רבי

לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה' (שכן לפני הרביר היה רק כ' אמה, וכל כרוב היה י' אמה, הרי כ' אמה עבור שתי הכרובים - היכן עמד הארון, אלא בע"כ שאינו מן המידה). היינו שהארון עצמו לא תפס מקום כלל, אלא עמד בנס מיוחד מאת ה'. והנה, תבנית המשכן וכל כליו נבנו מ'נדבות' בני ישראל זה בכסף וזה בזהב ובנחושת או בעצי שיטים ושאר דברים, מעתה צריך ביאור, מניין נלקח מקומו של ארון שלא היה מן המידה, ועמד בדרך ניסית. ומבארים בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, דוה בא מרצונם ותשוקתם של בני ישראל, שהרי

י. פעם שאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע את תלמידו הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל, הגידה נא לי, האם הינך כהן, השיב ר"ש, לא. חזר החפץ חיים ושאל שמא אתה לוי, וגם על זה השיב, לא, אלא ישראל אנכי. אמר לו הח"ח, כמה צער יש עליך, הנה תיכף יבוא משיח צדקנו לגאלנו ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו, ולא תזכה לעבוד בבית המקדש, ולא עוד, אלא שיהיו מקומות שלא תוכל להיכנס בהם. אח"כ אמר לו הח"ח, מדוע אינך כהן, כי אביך לא היה כהן, ומדוע אביך אינו נמנה על שבט הכהונה כי אביו לא היה כהן, וכן הלאה - אבות אבותיו, לאידך, מדוע אנכי נמנה על שבט הכהנים כי אבי היה כהן, ומפני מה אבי כהן כי אביו וכו' וכו', וכל כך למה, מה הנפק"מ בין אבות אבותיי לאבות אבותיך, כי בשעה שאמר משה 'מי לה' אלי' (לעיל לב כו), קפץ זקני והצטרף למשה לבער את הרע, ואילו זקנך נשאר לעמוד בצד ולא התחבר למשה, על כן זקני זכה שהוא וצאצאיו וצאצאי צאצאיו עד סוף כל הדורות יהיו כהנים משרתי ה', ואילו זקנך הפסיד לו וזרעו אחריו את הזכות הגדולה להתקדש בקדושתו של אהרן. סיים החפץ חיים ואמר לו, מכאן תלמד, בכל עת, כאשר נשמע קול 'מי לה' אלי' עד כמה צריך לרוץ להיות נמנה על עושי מצווה...

ולדידך ייאמר, בשעה שמזדמן לאדם דבר נסיון ידע ויתבונן, כי אם יעמוד בגבורה לבלתי לכת אחר יצרו הרע יזכה עי"ז לטובה וברכה בלי גבול וסוף לו ולבניו ולדורות עולם, ואילו אם ישמע ליצה"ר יכול להפסיד לעצמו ולכל יוצאי חלציו...

יא. מתאמרא משמיה דהגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בעולם הזה רגילים למדוד גדלות בני אדם בייחוסם וכיו"ב, וכך יאמרו הבריות על ה'צדיק', הידעת מי היה אביו... מי אחיו... זה צדיק בן צדיק וכו', לא כן בשמים ממעל שמה מודדים לפי האש, זה צדיק בוער כאש לה' ולתורתו, וזה צדיק שלבו חם זה צדיק פושר, פלוני צדיק קר והחמישי צדיק קר ככפור השלג (קפוא), כי הכל לפי האש ותבערת הלב.

יב. מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר המפורסם 'אין דבר העומד בפני הרצון', כי בשעה שתשאל את רעך מדוע לא עשית את אשר היה מוטל עליך, הוא מתרץ עצמו - לא היה ביכולתי לעשות כך וכך. אמנם, על טענה אחת אין לו מה להשיב - מדוע לא היה לו עכ"פ רצון לעשות את המוטל עליו עשות, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון' - אין דבר בעולם שיוכל לעכב את האדם מלרצות כך וכך.

יג. ידוע מה שביאר האור החיים הק' (לו ז) שנעשה נס במלאכת המשכן שאל אף שהיה 'והותר' שהיה להם נדבות שלא הוצרכו אותם, נעשה נס והכל נכנס בבנין המשכן וכליו, עד שנחשב שכל הנדבה באה לידם אכן הייתה כפי הצורך והנחסר למלאכת המשכן.

גמר המצוה, מחשבות השתוקקות אלו חשובים מאד אצל אבינו שבשמים, ועל זה אומרים 'הבוחר' בשיירי זמרה, שהקב"ה בוחר בהם ואוהבם.

ביוצא בזה ייאמר בנדרת המשכן, הנה לבבות בני ישראל בערו בשלהבת אש קודש ברצונם לבנות

בית לאלוקינו, אבל לא עלתה בידי כולם עשות זאת, אם מטעם שלא השיגה ידם, אם מטעם שכבר הכריזו 'אל יביאו יותר', והשתוקקות זו בכל לב ונפש" זהו ה'נותר' שאמר משה לפני הקב"ה, מה נעשה בנותר, מה יהא עם אותם הרצונות והשתוקקויות, השיבו הקב"ה, לך ועשה בהם משכן לעדות, היינו שיעשה בבני ישראל עצמן משכן, שהם עצמם יהיו משכן

משה אצל בצלאל, ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה, רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות. והקשו ה'מפרשים' (שם) האך 'יעשה בהם משכן לעדות', והלא כבר נבנה המשכן.

וביאר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שאביו הרה"ק מהר"י זי"ע פירש את לשון התפילה 'הבוחר בשיירי זמרה' כלומר בשיירי זמרה - פירוש כי האיש הירא את ה' אחר גמרו לקיים איזה מצווה מתבונן לחשוב שלא עשאה כתיקנה וחוזר להשתוקק מתי תבוא שוב לידי ואקיימנה ביתר שאת וביתר עז, מחשבות אלו נקראים 'שיירי' - מה שנשאר אצל האדם אחר

פירש בה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (עה"ת) מדוע עשה הקב"ה נס כזה, כי אם היה נשאר ייתור מהתרומה ולא היה נכלל במשכן, היה כל אחד מתמרמר בליבו שלא זכה שתרומתו תעלה לרצון לפני הבורא ית"ש ולא נבנה על ידו המשכן, על כן הפליא ה' לעשות שיבנו המשכן מכל התרומה שהביאו ישראל בכדי שישמחו כל בני ישראל שקיבל הקב"ה נדיבות ליבם - כי הקב"ה מקבל באהבה וברצון כל 'נדיבות לב' באשר היא, ואין נדיבות לב ההולכת לריק.

יד. בא וראה עד כמה גדולה מעלת הרצון והנדיבות, שהנה האריכה התורה בפרשתן (לה כא-כו) בעניין מביאי הנדבה למלאכת המשכן, יש שהניפו תנופת זהב, או תכלת וארגמן וכו', מהם הרימו תרומת כסף ונחושת וכו', והנשיאים הביאו אבני שוהם וגו', ולבסוף כתיב (פסוק כט) 'כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר ציוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל', ולא נתבאר מה בא פסוק זה לרבות ומה חידוש יש בו אחר שכבר נאמר בפרוטרוט כל סדר הבאת התרומה. ומבאר בש"ך על התורה בשם מורו, שהיו שהתאוו בכל ליבם להביא משלהם את כל מלאכת המשכן, אלא שלא היה להם אלא תכלת וארגמן וכיו"ב, והקב"ה בוחן כליות ולב ראה את עומק מחשבתם הטהורה והחשיב להם כאילו הביאו את כל מלאכת המשכן. ואמר הקב"ה למשה רבינו כתוב בתורה כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה ר"ל שהשתוקקו להביא את כל המלאכה, מעלה אני עליהם כאילו אכן הביאו את כל מה שהביאו בני ישראל.

עוד יש להביא מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ תרומה ד"ה אשר ידבנו) על הפסוק (לעיל כה ב) 'אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', וז"ל, יראה דרומז לנו, מי שידבנו לבו ולא ימצא די ידו, כגון הנשיאים שרצו בנדבת לבם ליתן אבני שוהם ומילואים ולא מצאו די ידם והמציא הקב"ה להם ע"י עננים בלקיטת מן, כפירוש רש"י בפסוק 'והנשיאים הביאו', והיינו דרמז כאן איש אשר ידבנו לבו ולא יכול ליתן תקחו את תרומתי, כי אני אומין לו בנדבת לבו, עכ"ל (והיינו, כי בפשטות מובא בכל מפרשי התורה, שהם נתעצלו מהביא נדבת המשכן, ואילו החת"ס מחדש כאן, שאדרבה לגודל השתוקקות הזמין להם הקב"ה מן השמים מה שלא היו יכולים להביא בכוחות עצמם).

מעשה נפלא איתא במדרש (ויק"ר שמיני יב א) מעשה באדם אחד ששתה ושתה יין ושכר לשכרה עד בלי די... עד שמכר כלי ביתו בעבור קניית ה'משקה', נענו בניו ואמרו 'אין אבינו משאיר לירשתנו אפילו שווה פרוטה'. נתחכמו הבנים, והשקו את האב עד שהגיע לשכרותו של לוט, ואז תפסוהו והניחוהו בבית העלמין - כדי שיתפקח שם משכרותו, וכשיקוץ משנתו לא ידע מי הביאו הלום, יתחרט על שתיתו המופרזת, והכל יבוא על מקומו בשלום. מה עשה הקב"ה, שלח בסמוך לבית העלמין כמה סוחרים יין עם חמורים טעונים יין לרוב, לפתע שמעו הסוחרים קול אנגריא - קול מלחמה, ולכן ברחו משם כל עוד נשמתם באפם והשאירו את החמורים הטעונים בבית העלמין, ועדיין היה השיכור הלז ישן את שנתו העמוקה מן היין. אחר זמן הקיץ האיש, והנה הוא רואה מעל ראשו נוד יין, לא חשב הרבה מי הניח שם את היין, אלא קם מקומו, התיר את הנוד וחזר לשכב על הארץ כשפי הברזא בתוך פיו, ומנטפת טיפין טיפין - יין לתוך פיו, בלא שום טירחה כלל וכלל.

לשכינה, שכן אין לו לקב"ה צורך ורצון בתרומה אלא ברצון הלב^{טו}. והשתוקקות זו של אותם שחפצו ולא עלתה בידם היא התרומה הנבחרת ביותר^{טז} (כן איתא נמי מהרה"ק הר"ב מפשיסחא - הובא באמרי הרי"ם פקודי, ועיין ישמח ישראל פקודי אות ב).

בפרשתן (פקודי לט לב), 'וַתִּתֵּן כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ, כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' (אגרא דכלה) שלכאורה כל הפסוק מיותר, ואיני יודע מה בא ללמדנו. ומבאר, שבא הכתוב ללמד לאדם דעת

כעבור ג' ימים, אמרו הבנים לעצמם וכי כך אנו נוהגים עם אבינו, הבה נלך ונראה מה מצבו, ומה מאד נבהלו ונשתוממו לראות את אביהם שוכב ושותה... ושותה... נענו הבנים ואמרו אף כאן לא עזב אותנו ה', עשו ביניהם תקנה שמהיום והלאה בכל יום ישקה אחד מהבנים את אביהם יין.

ממעשה זה למדנו עד כמה גדול כוחו של רצון, כי כמה ניסים ונפלאות נעשו לו לאותו שיכור – שלפי הנראה מדברי המדרש לא היה ידוע כאחד מצדיקי הדור, מן השמים הוליו שמה סוחרים טעונים ביי, וסיבבו שישמעו באותו רגע קול הנראה כקול מלחמה, וישאירו את החביות בבית הקברות, אם כן קל וחומר כמה יגלגל הקב"ה את הטוב לכל הרוצים לילך בדרך הטוב והישר. מעתה מי האיש אשר מרגיש בלבו שאינו מצליח לעבוד את ה', הריהו נופל שוב ושוב, וכיו"ב, ידע כי העיקר הוא הרצון האמתי, ובאם ישתוקק וירצה בוודאי יבואו עליו כמה וכמה 'מופתים' לסייע בעדו שיוכל לבוא לידי גמר.

אגב, אחד מצדיקי הדור למד ממדרש זה, כי אין לבנים לחנך את אביהם, כי ראה מה עלתה בידם, אדרבה ואדרבה, האב הוסיף לשתות ולא פסק, כי מן השמים סייעוהו בכך.

טו. באחת ממסעותיו של הגאון החסיד רבי מאיר שפירא זצ"ל לקראת הקמת ישיבתו המעטירה, הגיע לעיירה וישב שם עם רבני ומנהיגי הקהילה וקבעו על כל יהודי סך התרומה שביכולתו לתרום, בין האנשים הגיע יהודי אשר הניח על השולחן 500 זלוטי, הגר"מ הביט ברשימה שלפניו ואמר, לא אקח ממך, כי העריכו אותך שיש ביכולתך לתת רק 300 זלוטי... השב לכיסך 200 זלוטי, השיב היהודי אכן העריכו את היכולת שלי, אבל לא העריכו את הלב שלי... נהנה הגר"מ שפירא וקילס תשובתו וחזר עליה פעמים רבות בהמשך מסעותיו, צריך להעריך את הלב ולא רק את הכיס...

ולדידן ייאמר, אל יעריך האדם את 'הכיס' והיכולת שלו... אלא את הלב... אם יתחנן אל השי"ת 'יחד לבני ליראה את שמך', ימצא שאכן יש בידו כח להתקדש למעלה למעלה מכפי יכולתו, וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה. **טז.** ידוע דבר המעשה, שהגאון רבי אייזל חריף זצ"ל חיפש בחור עילוי ותלמיד חכם מופלג לחתן לבתו, מה עשה, הכין לעצמו קושיא קשה כברזל, נסע לאחת הישיבות הגדולות והציע את קושייתו לפני התלמידים. וכה אמר להם, המוצא תשובה נכונה אקחנו כ'חתן', מיד התחילו הכל לאמץ את ראשם, וניסו בכל כישורונם וכוחם בפלפול ובסברא כדי למצוא יישוב הגון ונכון לקושייתו, אך אחד מהם לא עמד בכור המבחן אצל הגאון, כי בחריפותו ובכוחו הגדול דחה את דבריהם מכל וכל. לאחר כמה ימים שלא עלה בידם למצוא לו תשובה הודיע להם רבי אייזל בצער, שהוא ממשיך בדרכו כדי למצוא חתן במקום אחר, וכן עשה.

בהיותו רחוק כמה פרסאות מן העיר שמע לפתע קולו של בחור הרץ אחרי עגלתו, ובקוצר רוח ביקש לעצור את העגלה, מיד הורה הגאון לבעל העגלה להעמיד את הסוסים, ברצותו לשמוע מה בפי הבחור, אך כאשר הגיע הבחור נענה ואמר, רבי קדוש, אכן, לא אזכה להיות ה'חתן', אך הגידה נא לי מהי התשובה לאמיתתה של תורה, כי עוצם הקושיא איננה מניחה לי, תורה היא וללמוד אני צריך, כשמעו כן נענה רבי אייזל ואמר למקורביו 'בחור כזה חיפשתי', כי חפצי בצורבא מרבנן שאהבת התורה יוקדת בלבו באמת.

ומכאן ילמד כל איש לעניינו, כי פעמים והוא עומד בנסיון אדיר וחזק למעלה מכוחותיו, יזכיר לעצמו - אולי אכן אין הקב"ה דורש מעמי אלא שאעמוד ואתחנן לפניו... הצילני מיצר הרע, מכל מיני נסיון ובזיון... ועצם שאגת לבו גורמת נחת רוח במרומים לאין ערוך. וכאותו מעשה, שבכוונה תחילה הקשה הגאון בחריפותו קושיא עצומה שאין עליה תשובה, ולא אבה אלא לראות מיהו הבחור ש'אהבת התורה' יוקדת בקרבו, ולגודל תשוקתו לדברי תורה הוא דורש ומחפש אחר התשובה, אף בשעה שנראה לו שלא יזכה להיות חתנו של גדול הדור.

וכבר הבאנו לעיל את דברי המדרש (שמו"ר מח ב), 'מה ראה להזכיר כאן חור, אלא בשעה שבקשו ישראל לעבוד ע"ז (בעגל) נתן נפשו על הקב"ה ולא הניחן, עמדו והרגוהו, אמר לו הקב"ה חייך שאני פורע לך. משל למלך שמרדו

לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת וביותר בער"ש ושב"ק
בפרשתן (ויקהל לה ב-ג), 'ששת ימים תעשה מלאכה
 וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון
 לה' וגו', לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'.
 כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ליקוטים ויקהל ד"ה ששת
 ימים) וז"ל, שעל ידי השבת מתברכים ששת ימי המעשה
 (וזה"ק יתרו פתח). אלא שצריך בלי להחזיק הברכה, ו'לא
 מצא הקב"ה בלי מחזיק ברכה אלא השלום' (משנה סוף
 עוקצין), ולכן כל מגמתו של שטן להחריק ריב בשבת
 - ביום שהברכה מצויה, כדי שלא תמצא בלי מוכן
 לקבל ברכה, ועי"ז מקולקלים כל ימי המעשה. ועד"ו
 אני מפרש ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי
 יהיה לכם, פי' שמלאכת ששת ימי המעשה נעשה לכם
 בזכות קדושת יום השביעי, ולכן לא תבערו אש המחלוקת
 ביום השבת, כדי שתמצא הברכה מקום לחול"ל, עכ"ל"י.

וכבר איתא בזה"ק (עי' תיקון מ"ח) לפרש מה שנאמר
 'לא תבערו אש' - לא תבערו אש הכעס בכל
 מושבותיכם ביום השבת.

על בוחו של רצון ותשוקה לעשיית רצונו ית', שככל
 שמרבה האדם בקרבו השתוקקות לקיים את המצוה,
 כך יזכה שיקויים בו יותר הבא לטהר מסייעים לו
 לזכות לעשותה, והגם שהוא כמעט מן הנמנע - שכמעט
 שאין אפשרות במציאות שתיעשה בפועל, מכל מקום
 השי"ת יהיה למשען לו וסייע בעדו. וזאת למדנו מעצם
 עשיית המשכן, שהיו בו כמה וכמה עניינים בדרך נס
 כידוע, וכיצד זכו לנס - אלא שלגודל תשוקתם לקיים
 רצון יוצרם עשו מה שביכולתם ובכוחם, ועל הנותר
 האמינו בה' ובטחו בישועתו, עי"ז גמרו משמים את
 העשייה. וזהו שאמר הכתוב ותכל כל עבודת משכן
 אהל מועד, כי 'ותכל' הוא מלשון תשוקה וכיסופין,
 כמו 'נכספה וגם כלתה נפשי' (תהילים פד ג), ר"ל שבני
 ישראל השתוקקו לעשות כל עבודת משכן אהל מועד,
 ואכן עי"ז זכו לזיעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'
 את משה, שהקב"ה ראה רצונם ותשוקת לבבם הבורע
 וסייע בעדם לעשות ככל אשר צוה אותם, ואף הפליא
 בעשיית ניסים ונפלאות בכדי להביא את מלאכת המשכן
 לידי גמר.

עליו לגיונותיו עמד שר הצבא שלו ונלחם עמהם, אמר להם על המלך אתם מורדים, עמדו והרגו אותו, אמר המלך
 אילו ממון נתן לי לא הייתי צריך לפרוע לו (בלשון תמיה), על אחת כמה וכמה שנפשו נתן עלי מה אני עושה לו,
 אלא כל בנים שיוצאים ממנו אני מעמידם דוכסים וּאִפְרָקִים (-מושלים). כך בשעה שעשו ישראל העגל עמד חור ונתן
 נפשו על הקב"ה, אמר לו חייך כל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם, שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל
 וימלא אותו רוח אלוקים'.

חיזוק עצום למד מכאן הגה"ק ה'בית יעקב' זי"ע (אב"ד אלכסנדר), וז"ל, 'לפעמים אדם מוסר נפשו בשביל איזה דבר
 לעשות רצון אביו שבשמים ולא עלתה בידו ולא נגמר הדבר ההוא, אל יפול לב אדם באמרו וכי מה פעל זה הלא
 לא עלתה בידו אלא יגיעותיו, לזה הקהיל משה רבינו ע"ה את כל ישראל ואמר להם ראו קרא ה' וכו', ראו בעין
 שכליכם ותדעו נאמנה כי שום דבר טוב לא נופל ארצה, וכל מעשיך בספר נכתבים וברוב הימים תמצאו ויצמיח
 ויעשה פרי. וראו כי קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור לצד כי חור מסר נפשו על קידוש שמו ית' על אשר
 רצה למנוע את אחיו בני ישראל מעבירה ונהרג על ידי זה, הגם שלא פעל מאומה מ"מ שכרו לא יקופח ושמור לו
 ולדורותיו, ובניו היוצאים ממנו יהיו צדיקים ודוכסים ואפרכים. עכ"ל.

יז. עפי"ז ביאר אחד מצדיקי הדור שליט"א טעם ריבוי הבקשות בליל שב"ק לזכות ל'שלום', וכמו שאומרים וחוזרים
 ושונים ומשלשים ברכוני לשלום מלאכי השלום, כן מבקשים 'אדון השלום מלך שהשלום שלו ברכני בשלום
 ותפקוד אותי ואת כל בני ביתי ואת כל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום', ושוב מתחננים 'מלאכי השלום
 בואכם לשלום ברכוני לשלום', ולכאורה מה 'הרעש' הגדול הזה... אלא כי אין גבול לים' ההשפעות היורדים משמי
 מרום בליל שב"ק, ומאחר ש'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום', על כן מבקשים שנזכה ל'כלי' (ללא עוררין)
 בכדי שנוכל לקבל את כל ההשפעות הטובות.

יח. וכבר כתב ב'ספר חרדים' (פס"ו י) מי שאבד לו פרח, היתכן שבעיצובו וכעסו ישבור כלי ששווה אלף פרחים...
 לכן סבול בשמחה כהלל כל הבא עליך. ומעתה, כל איש חכם ונבון יעמיד על כף המאזניים את ה'רווח' שיש
 לו על ידי הכעס, ולעומת זאת ההפסד הגדול, הן בשבירת לבבות אנשי ביתו שהם שווים הרבה יותר מאלף
 פרחים... והן את הפסד הפרנסה לכל ששת ימי המעשה.

שאם יצא איזה מכשול מתחת ידם, אין זה נעשה מאתם, ואין זה מעשה ידיהם, אלא הוא מעשה שטן כדי לחרחר ריב ומדון בעת ההיא... על כן, כל איש מבין כשיראה איזה מכשול וחסרון בענינים של הבית לא ישום אשמה על אשתו ומשרתיו לריב אתם, אלא יתן אל לבו התנצלות הזאת שכתבנו כי אמת הוא, ואז ישתוק ולא יריב אתם ולא יתבעס, וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא, עכ"ל.

שבת שבתון לה' - ש'בת ב'ו ת'למוד

בפרשתן (ויקהל לה ב) 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה', דקדק הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (עין הדעת טוב) שלכאורה היה צריך לומר 'יום השביעי יהיה לכם קדש' ומהו שאמר וביום השביעי יהיה לכם קדש. ומבאר עפ"י דברי חז"ל (ירושלמי שבת פט"ו ה"ג) 'לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהן בתורה', וכמו שהביא הטור (סימן ר"צ) בשם המדרש 'אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה, יש לי זיווג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך'. ולפי זה יש לבאר דהכי קאמר, ששת ימים תעשה מלאכה, אך וביום השביעי יהיה לכם קדש

וכן כתב 'בעל הטורים' לא תבערו אש - אמר הקב"ה, אור שלי (פ' של גיהנם) שובת בשבילכם, גם אור שלכם יהא שובת. הוסיף על כך בספה"ק (עיי' תומר דבורה' להרמ"ק פ"ב), שהגם שמותר לו לאדם להראות פניו בכעס לצורך מצוה לחינוך הילדים אשר חננו ה', אמנם שבת היא יום מנוחה ואסור לו להיות בכעס אפילו כלפי חוץ, וזהו שאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם, אל תבערו אש הכעס בכל מקום שהוא, ואפילו אותה 'העמדת פנים' שהיא מראה כעס רק על פניכם מבחוץ ג"כ לא תבערו.

'ודברי תורה צריכים חיזוק' ביותר בפניא דמעלי שבתא, וכמו שכתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (פר' וירא פרשה שניה א) בשם הגה"ק החיד"א זי"ע (מורה באצבע ק"מ), בעלות המנוחה בערב שבת הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, ובין המשרתים, והרבה טורח הסט"א בזה לחרחר ריב, והאיש הירא יבנף יצרו, ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום, עכ"ל.

מוסיף ה'בן איש חי' על דבריו (וירא שנה שניה), ודע, כי הנה כל אדם העושה קטטה ומריבה עם אשתו או בנו או משרתיו וודאי נראה לו שהדין עמו וראוי לריב על המכשלה שיצאה מתחת ידם בעניני הבית, אך באמת, מי שיש לו מח בקדקדו בין יבין

מן הבאר

וכה כתב הרה"ק ה'עטרת צבי' זי"ע מזידיטשוב (עיי' סידור 'בית מנוחה' כניסת השבת סק"ז) **קבלה בידינו לגרש השטן הזה** (שבא לחרחר ריב בבתי ישראל בערבי שבתות) **לפרוס מפה על השולחן קודם חצות**. עוד 'סגולה' לזה מצינו בדברי השל"ה הקדוש (מסכת שבת, נר מצוה אות ד), וז"ל, כתב בעל 'ראשית חכמה' בספר 'תוצאות חיים' וזה לשונו, מורי נ"ע כתב שיפנה קורי עכביש מהבית בערב שבת, לסוד הרמז, ויתקן הבית בנרות דולקות ומטה מוצעת, עכ"ל. ואני הולך רכיל אגלה סודו וכו' והוא סוד הקליפות שרצונם למנוע שלום בית, והם המה העכביש שצריך לפנותם מהבית, ע"כ (ועיי"ש שהאריך בזה). וע' ב'כף החיים' (סי' ר"ג סק"י) שהוסיף 'ויש לזהר לפנותו קודם שעה חמישית, משום דמשעה חמישית ואילך נכנסת הארת שבת'.

יט. פעם אחת נסע הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע עם בנו הרה"ק ר' אשר מסטאלין זי"ע בערב שב"ק לפנות בוקר, בהגיעם סמוך לעיר ראו מרחוק את העשן היוצא מהיסק התנורים שעקרות הבית הסיקו לצורך הכנת מאכלי שבת קודש, נענה הבית אהרן ואמר לבנו בזה"ל 'זעה, די מלאכים וואס גייען ארויס פון דעם רוייעך פון דיא קוימענס' - ראה נא את המלאכים היוצאים מהעשן היוצא מהארובות הקבועות בגגות הבתים, ודע, שהנשים מרוב יגיעה בעבודתן להכנת צורכי שבת קודש היו יכולות להגיע למדרגת רוח הקודש נאר מיט זייער ירגזון מאכן זיין דאס קאליע [- אלא, שעם ה'ירגזון' - הכעס וההקפדות, הן מקלקלות הכל].

באר הפרשה - פרשת ויקה"פ - ההודש

ו"ל, וכן אמר דוד (תהלים קי"ט צו) 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי', היה לו לומר 'בכל יום', אלא שרומז על היום המיוחד הוא השבת שהיה מתענג בו בעסק התורה כל היום.

ויקהל משה - בחשיבות אסיפתן של ישראל ותפילת ציבור בפרשתן (לה א), 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם', וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם ז"ע, כי כך אמר משה לעם בני ישראל, הנה מידה זו של 'ויקהל', כלומר, ישיבת בני ישראל בצוותא חדא ובאחדות, זה הוא עצמו מהדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם. ומסיים שם, 'הכנסיה וההתחברות מישראל מסיר החומרות והגשמיים מבנ"י' (ליקושי הרי"ם, ועיי' אור החיים) כ"ד.

דורשי רשומות אמרו (אמרי נועם, אהבת שלום, יהודי הק' ועיי' בית אברהם), שתיבת ויקהל עולה בנימטריא

לעסוק בו בדברי תורה², וזהו שנאמר וביום השביעי יהיה לכם קדש, שהכוונה היא ש'ביום השביעי יהיה לכם עסק בתורה הנקראת קדש', ורמז לדבר כי 'קדש' הוא כמניין ד"ת שהוא ר"ת דברי תורה³.

וכך איתא בתנא דבי אליהו (רבא, פ"א) 'אמר להם הקב"ה לישראל, לא כתבתי לכם בתורת (יהושע א ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד', אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, שבת יעשה כולו תורה⁴, מכאן אמרו ישכ"ם⁵ אדם וישנה בשבת, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה' וכו'.

וכך פירש האלשי"ך הק' במה שנאמר (לעיל כ ח) 'זכור את יום השבת לקדשו', וז"ל, לא בלבד לשבות ממלאכה, כי אם לקדשו, להוסיף עליו קדושה על ידי פרוש עצמך מעסקי העולם, פירוש להתבודד בו בקדושת התורה וסודה, עכ"ל. וכבר כתב רבינו בחיי (שמות כ ח)

כ. וכבר איתא בספה"ק שקדושת השבת מסייעת ביותר להשיג עומק הבנת התורה, וכמו שנאמר ב'אגרת השבת' לבעל ה'אבן עזרא' בכל יום ימצאו שערי תבונה, וביום השבת יפתחו מאה שערים, וכן כתב ב'שיטה מקובצת' (ביצה טז). שעל ידי הנשמה יתירה חל עליו שפע אלוקי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעיין במעשה ה', וכך כתב גם ה'דרישה' (אור"ח סי' תל סק"א) וז"ל, גם יום השבת הוא המוכן ומזומן ללמוד בו שיש לו סגולה מצד יתרון הנפש שבאדם בשבת להועיל לכל מבקש תורה, עכ"ל.

וכך העיד על עצמו הגה"ק ה'חזון איש' זצ"ל, שביום השבת היה יורד לעומקא דשמעתתא ונגלים לו תעלומות שהיו סתומים וחתומים בפניו בימות השבוע.

כא. הוסיף הגה"ק ה'כף החיים' זי"ע (בספרו יגל יעקב עה"ת) לפרש עפי"ז מה שנאמר 'וביום השביעי יהיה לכם קדש', כי 'לכם' היינו לטובתכם ולהנאתכם, שעיי"ז תזכו לטובת עולם הזה ועולם הבא.

כב. חידוש נפלא כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תולדות תרמ"ח) לבאר בהא דאיתא (אבות ג ה) 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ', וז"ל, הגם מי שצריך לעבוד על פרנסתו מ"מ נתן לנו השי"ת מצות השבת שהוא יום מנוחה, וכדאיתא שבת יעשה כולו תורה, וכל סוחר צריך להיות מקבל עול תורה ביום השבת ובכח זה מעבירין ממנו עול דרך ארץ בימי המעשה, עכ"ל.

כג. אין לך תענוג גדול יותר מלימוד התורה בשבת, ובפרט בצפרא דשבתא קודם התפילה, וכמו שהפליג ה'חזון איש' זצ"ל ואמר, שאם גוי היה יודע ומרגיש הטעם הנפלא שיש בלימוד דף גמרא קודם התפלה בשב"ק היה בא להתגיייר לחסות תחת כנפי השכינה, ולדידן שאנו מודים להקב"ה בכל יום 'שלא עשני גוי', ומשבחים לה' שאנו בני אברהם ויצחק ויעקב, ואין אנו זקוקים לגיור ממדרגת גוי לישראל, על אחת כמה וכמה שעלינו להתגיייר בענין זה, ולקבוע זמן ללמוד תורה בשבת קודש בהשכמה, ותהא מתוקה בפניו מדבש ונפת צופים.

וידוע מה שאמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בית אהרן קמד.) 'ללמוד גמרא בחול קודם אור היום הוא בחי' גן עדן התחתון ובשבת קודם אור היום הוא בחי' גן עדן העליון', והוסיף בלשון קדשו, 'איר זאלט לערנען א דף גמרא בעיון בשבת קודם התפלה וואלט דער נשמת איין אנדער פנים געהאט' (אם הייתם לומדים דף גמרא בעיון בשב"ק קודם התפילה, היה ל'נשמת' שלכם פנים אחרות לגמרי).

כד. וכבר אמרו צדיקי הדורות כי 'צבור' ר"ת צדיקים בינונים ורשעים, לרמז כי אפילו רשעים יש להם עליה כשהם נמצאים ומתאחדים בתוך ה'ציבור'.

כמנין מקוה (151), כי ישיבת בני ישראל בהקהל מטהרתם ומקדשתם כטהרת המקוה^ה.
אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשרי עליהו, עד שהיה מתבטל ממציאותו לגמרי, עכ"ל.

נוראות כתב הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע באגרתו הקדושה (אגרת הקודש כ"ג), וז"ל. 'שמעתי מרבותי, כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו וכך מביא הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תולדות תרע"ו, שבועות) בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שכל מקום שיש בו עשרה מישראל, אפילו מלאך שבא לשם מתמוגג מפחד משום דכל כי עשרה שכינתא שריא^י.

מין הבאר

ידועים דברי הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן איש חי שנה שניה פרשת שמות), וז"ל, ובזה מובן הטעם שארז"ל 'לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה', והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני ע"י עסק התורה, ולכך נקראו **בנאים** (שבת קיד.), וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד.) עה"פ (ישעיה נד יג) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, וזה הבנין שבונים אותו ע"י עסק התורה הוא נעשה בחלק עוה"ב, ולכן בשבת שהוא מעין עוה"ב כמ"ש חז"ל צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול...

הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל (לב אליהו ח"ב עמ' 38) מביא ששמע מהגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע על מעלת וגודל השכר של לימוד התורה ביום השבת, וז"ל, שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, לכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג, ולפי הגר"א שכל אות בדברי תורה ובלימוד התורה היא מצוה - כשעושים זאת בשבת מכפילים כל אות בשש מאות ושלוש עשרה פעמים, א"כ כשהאדם יושב ולומד בשבת הרי אין סוף למצוות שאוצרו מתמלא מהם.

ואילו הרה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל אמר בשם הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע כי דף גמרא בשבת שווה בערכו לחמש מאות דפי גמרא בימות החול, וכן פרק תהילים אחד בשבת שקול כנגד חמש מאות פרקי תהילים בימות השבוע (הובא בספר איש חסיד היה עמ' שג).

כה. וכך ביארו במשנה (יומא פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל... ואומר 'מקוה ישראל ה'. כי ג' טהרות הללו שווים הם, ואלו הם. א. מקוה. ב. ישראל. ג. ה'. כלומר ששיבת בני ישראל יחדיו וכן עצם הדביקות בה' וה' מקוה' מטהרים ומקדשים את האדם, ואם במקוה מצינו שהטבילה בה מהפכת את הגוי להיות יהודי - בטבילת גירות, כיו"ב בשאר הטהרות שנדמו לה.

וידוע כי רבים מצדיקי הדורות נהגו 'לטבול' בין יהודים, כדוגמת הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע (תורת חסד, ויקהל) וכן צדיק יסוד עולם שהילך בינינו הרה"ק רבי חיים זאנוויל מרבניץ זי"ע שהיה מרבה בטבילות במקוה, ופעמים שהיה מעמיד סביבו כמה וכמה יהודים והיה נכנס ביניהם ומרכין ראשו ביניהם כטובל במקוה (אם כי פשוט שלדין אין בזה משום 'טבילה' ל'טומאה'... מ"מ עלינו לדעת גם מעשה זה - כמה קדושה וטהרה נוסף ליהודי בשיבתו בין אחיו).

כו. נפלאות אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע על דברי חז"ל (סנהדרין לט.) 'כל בי עשרה שכינתא שריא', שיש לפרש 'שריא' מלשון מתיר ופותר [כלשון חז"ל (ב"מ פו:) 'כיון דחזא דקא אסר ושרי', עי"ש], כי כאשר בני ישראל באחדות ובצוותא הם גורמים בזה להחיש את הישועה, שתוכל השכינה להתיר את עצמה כביכול מחבלי ויסורי הגלות המר הזה. ורמזו זאת בלשון הכתוב (אסתר ח יא) 'להקהל ולעמוד על נפשם', כי ההתקהלות והאחדות סגולה היא לעמוד על נפשותינו ולהצילנו מכל פגע רע.

גדולה מדת האחדות שעל ידה מתעלה כל יחיד ויחיד עשרת מונים, כמו שאמר הגאון ה'אור שמח' זצ"ל, שקדושת קרבן שלמים אינו אלא קדשים קלים, ואילו זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים הם, אע"פ ששניהם 'קרבן שלמים' הם, כי הבא מכוחו של ציבור מתקדש להיות קודש קדשים.

אמרו שהמתפלל עם הציבור אף אם נפשו מדובקת בחטאים ופשעים אין הקב"ה מדרקק עמו בפרטיות אלא מקבל את תפילתו בתוך שאר הציבור. אך המוציא את עצמו מן הכלל ומתפלל ביחידות, מדרקקין עמו בשמים לראות האם יש בידו די זכויות לקבלת תפילתו. ובוזה מבאר בזה"ק את הכתוב (תהלים קב יח) 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם'. כי ערער מרמז למתפלל ביחידות כערער בערבה (וכפירוש המלבי"ם שם ש'ערער' הוא מלשון 'עיריר' - עץ בודד במדבר), ולכך אמר פנה אל תפילת הערער משמתפלל האדם ביחידות הרי הקב"ה מדרקק בתפילתו ובכל מעשיו לראות האם ראוי הוא שיקבלו את תפילתו אם לאו, ואם חטא ועוון בידו אין תפילתו מתקבלת רח"ל. אך ולא בזה את 'תפילתם' לשון רבים, כי כשמכליל אדם עצמו בתוך הציבור אין הקב"ה מבזה את תפילתו אף אם

על אחת כמה וכמה מה גדולה השראת השכינה לעת אשר מתקבצים עשרה מישראל בכדי להתפלל ב'מניין' ובציבור^י. ומהאי טעמא אמרו חז"ל (ברכות ח.) אין הקב"ה מואם בתפילתן של רבים שנאמר (איוב לו ה) הן א-ל-ל כביר ולא ימאם. ומפורש כן בזה"ק (ח"ב רמה:) שהמתפלל ביחידות בודקין אותו ואת תפילתו אם היא ראויה להיענות, אבל כשמתפלל עם הציבור אין בודקים אחריו כלל (עי' בזה"ק ח"א רלד.), ועולה התפילה יחד עם תפילת הציבור עד כיסא הכבוד ותפילתו נשמעת.

עפ"י דברים אלו ביאר הגה"ק רבי חיים מוואלאזין זי"ע (בספרו רוח חיים על אבות) את דברי התנא באבות (ב יג) 'הוי זהיר בקריאת שמע ובתפילה... ואל תהי רשע בפני עצמך'. שהרי בזה"ק (בראשית רלד.)

וכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חנוכה תרע"ד ליל ב) לבאר אומרים (פסחים עז.) 'טומאה דחוויה' בציבור, שבישיבת בני' בציבור הטומאה נדחית ומסתלקת מאתם.

כז. מעשה שהוצרך הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע לעבור איזה ניתוח, וסידרו את שעת הניתוח לשעות של אחה"צ, שיוכל הרה"ק להתפלל מנחה קודם הניתוח, וערבית לאחריו (אחר שיתעורר מתרדמת הניתוח), ואף הכינו 'מנין' למעריב שימתינו עד שיתעורר הרה"ק. למעשה, לא התעורר הרה"ק עד שעה מאוחרת מאד ובליית ברירה התפזר ה'מנין' וכבר התפללו ערבית. כשהתעורר הרה"ק שאל את הגבאי תפילת ערבית מה תהא עליה, ויען הגבאי הנה הכל מוכנים ומזומנים - הקהל יתפלל מחוץ לחדרו של הרבי, והרבי ישתתף בתפילה מתוך חדרו, ויצא הגבאי והחל להתפלל (בלא מנין) כאילו יש מנין, ואמר קדיש וברכו וכו' וכו'.

אחר זמן רב, יצא פעם הרה"ק בלווית הגבאי לעת ערב, נענה הגבאי ואמר לרבי 'ס'ריפעט מיר' (לבי דואג ואינו נח), וגילה כי למעשה לא היה אז בלילה שלאחר הניתוח לא מנין ולא חצי מנין ואפילו לא 'מזומן', אלא שעשיתי עצמי כאילו... ונמצא שאמרתי קדיש וברכו וכו' שלא כדין, ענה לו הרה"ק בזכות זה תזכה לחיים ארוכים טובים ומאושרים. כי פיקוח נפש דוחה הכל, אילו ידעתי שאין מנין הייתי מסתכן בכך, כי לפי חולשתי באותה שעה לא היה בכוחי להשלים עם כך שאצטרך להתפלל ערבית בלא מנין, ולבי לא היה עומד בכך...

ואזיל לשיטתיה, שכתב ב'בית אהרן' (דף ה:) 'וזה אצלי ברור, אשר תפלה בציבור יכול לעזור לאדם בכל דבר כמו צדיק הדור', ובמקום אחר כתב כע"ז (ג:) כי כלל זה ביד, כל אמירות ותפלות הנאמרים בי עשרה שכינתא שריא, ובעזה"י מתקנים כל התיקונים כמו תפילת צדיקי יסוד עולם.

ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר איכא מדברי ה'יערות דבש' (ח"ב דרוש ט) שהתפילה בציבור גדולה מתפילת צדיק הדור, כי הוא מבאר את דברי אסתר שאמרה למרדכי (אסתר ד טז) 'לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן', כי מרדכי התגורר 'בשושן הבירה' סמוך לארמון המלוכה, ואילו 'שושן' היתה עיר אחרת ששם התגוררו המון עם, לפיכך אמרה אסתר, בשעה שיש חרון אף בעולם אי אפשר להסתפק בתפילת הצדיק לבד, אלא צריך לאסוף ולכנס גם את היהודים הפשוטים, כי כדי לקרוע גזר דיננו בעי תפילה בציבור, הרי שהיא מסוגלת לבטל רוע גזר הדין יותר מתפילת צדיק הדור כשאין בה כח הציבור.

ויותר מזה אמרו, כי כשתבונן תראה, כי אפילו אם יעמוד צדיק הדור קדוש עליון שראשו מגיע השמימה בתפילה, ולא זו בלבד אלא שיעמדו יחדיו תשעה צדיקים וקדושים כמותו עדיין לא הגיעו לכלל עשרה אנשים פשוטים מישראל שבאו להתפלל בציבור, שהם יכולים לומר קדיש קדושה וברכו ותשעת הצדיקים אין בידם לאמרם. כל כך חשוב לפני המקום צירוף מניין עשרה יהודים.

לעבודתו ית"ש. ואל יאמר האדם, מה לי ולהתחדשות, היאך אתחדש ובמה אתחדש, ידעתי גם ידעתי את שפל מצבי - כבר אבד סברי ותוחלתי, כיצד אתעלה מעל מצבי, וכה אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (שבת החודש ד"ה ויאמר ה') 'החודש הזה לכם' - היא המצווה הראשונה שה' צוה אותם, ואמרה להם (מצווה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה, שאיש יהודי הרוצה להתקרב להשי"ת לא ימתין עד שיצא מבין התאוות והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' - משוקע במ"ט שערי טומאה ובגילולי ע"ז יתחיל כבר בעבודתו יתברך כח.

ולכן ההתחדשות היא מצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לבל יתייאר אף אם מצבו קשה ושפל, כי לעולם יש בידו להתחדש כבריה חדשה.

ואולי לכן נמשלו בני ישראל ללבנה (שוח"ט תהלים כב יב), דהרי הלבנה מתמעטת וחוזרת ומתחדשת מדי חודש בחודשו, וזאת אשר הראה הקב"ה למשה רבינו את הלבנה בהתחדשותה ואמר לו 'בזה ראה וקדש' (רש"י פסוק ב, מ'מכילתא) כמו שהלבנה מתחדשת מתוך מיעוטה וקטנותה, כך על בני ישראל להתחדש תמיד אף מתוך מיעוט וקטנות כח.

וזה הביאור בדברי הגמרא (שבת קמז:) 'רבי אלעזר בן ערך איקלע לעיר 'פרוגיתא' שהיין שם היה משובח מאד, נמשך ר"א אחריהם ושכח את כל תלמודו, כאשר חזר לבני הישיבה רצה לקרוא בספר התורה, משבא לקרוא 'החודש הזה לכם' אמר 'החרש היה לכם', התפללו עליו חבריו החכמים, וזכר בתלמודו. מכאן

חוטא ופושע הוא תפילתו עולה לרצון לפני אדון כל. ע"כ משאמר 'הוי זהיר בתפילה' הוסיף עצה טובה - שלא יתפלל האדם ביחידות, ואמר 'ואל תהי רשע' - שלא תבוא לידי דקדוק בשמים וימצאו שרשע אתה, מאחר ותתפלל 'בפני עצמך', שהרי אז יפשפשו במעשיך. אלא התפלל עם הציבור ואז תעלה התפילה בלא חיפוש יתר.

ויש להסמך לכך את דברי הגמרא (ברכות ז.) 'פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתיאל י-ה ה' צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי 'ישמעאל בני, ברכני', אמרתי לו, 'יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמך את כעסך, ויגולו רחמך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין', ונענע לי בראשו, וקא משמע לן, שלא תהא ברכת הדין קלה בעיניך, ולכאורה יש מקום להעיר, למה נחשבת ברכתו לברכת הדין, והרי הוא היה בהן גדול שעמד אז במקום המקודש ביותר ביום הקדוש ביותר (שהרי אותו היום 'יום כיפור' היה, כי רק אז מותר לו להכנס 'לפני ולפנים להקטיר קטורת'), ואיך שייך לכנות ברכתו 'ברכת הדין'. ובפשטות הכוונה, דלגבי גדלותו של הקב"ה נחשבים כולם כהדין... אמנם במהרש"א (ח"א סוד"ה אכתיאל) ביאר ועל שם שהיה יחיד - קרא לה 'ברכת הדין', והדברים נוראים למתבונן, דברכתו של אדם המקודש ביותר במקום וביום המקודשים ביותר אינם משיגים מעלתה של תפלה בציבור, ולא עוד אלא שהיא נחשבת כ'הדין' לגבי הציבור.

פרשת החודש - התחדשות בתוככי ארץ מצרים
צדיקי הדורות גילו לנו במעלת 'שבת החודש' אשר סגולתה ותפקידה להתחדש כבריה חדשה

כח. וכבר אמרו על דברי חז"ל (הובא רש"י בראשית א כ) 'כל דבר שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ' כי כל עוד שאין האדם מתחזק להתרומם אפילו מעט מעל לארץ אינו קרוי 'אדם' אלא 'שרץ'. כי עיקרו של האדם הוא ההתרוממות מעל גבי הקרקע.

כט. אמרו חז"ל (ברכות ד:) 'כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא', בדרך צחות היה מפרש הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל, כי הרי אנו מסיימים פרק זה בפסוק (קטו יח) 'ואנחנו נברך י-ה מעתה ועד עולם הללויה', ואכן מי שאומר ג' פעמים ביום מעתה - פירוש 'פון יעצט בין איך א נייע זלמן' (העבר אין, ומעתה הנני 'זלמן' חדש, ונקט זלמן כי כך היה שמו ובאמת הוא נוגע לכל אדם איש איש 'בשמו' הטוב יבורך), לכן מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

כה אמר הרה"ק ממאכנובא זי"ע בשם אביו לרמז בלשון (שאומרים בהגדה של פסח) 'מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו', המתעסק בעבר ו'מתחילה' אין זה אלא ע"ז, אולם האומר 'מעכשיו' זהו הכניסה וההתקרבות לעבודתו ית'.

באר הפרשה - פרשת ויקה"פ - החודש

רחום מאיר עלינו ברוב חסדו את אור ה' אשר היה אז בעת ויום הוקם המשכן. עכ"ל.

בעין זה איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (פר' משפטים תרע"ה), כי בר"ח ניסן הפיח הקב"ה חיים חדשים לכל אחד ואחד, וכך נשאר לדורות - בכל שנה ושנה בר"ח ניסן ניתנים בלב ישראל חיים חדשים, אך זה מועיל רק למי שרוצה לצאת מטומאתו ולהתחדש (כמו שבמצרים לא הועילו ההתחדשות על מי שלא השכיל לחזור בתשובה, והמה מתו בשלושת ימי אפילה). ועל כן עלינו לדעת, שמצד אחד יש כאן זמן מוכשר להתחדש כבריה חדשה, אך לאורך גיסא תביעה גדולה היא לאדם שימלא שעת הכושר זו כדבעי"א.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (החודש ד"ה ראשון) לפרש מה שנאמר 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה', שהנה 'בניסן הקב"ה מחליף הממונים והשררים העליונים להראותם שכולם ברשותו ית"ש'לב, ועל כך נאמר (שמות יט ה) 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' - שאתם תמליכו את השרים העליונים ע"י עבודת הקודש, וזהו שנאמר ראשון הוא לכם, 'ראשון' היינו הקב"ה וכדכתיב (ישעיה מד ו) 'אני ראשון ואני אחרון',

למד הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע, שגם מי ש'התחדש היה לבם' ולבו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, כדוגמת החולה שלקה בליבו שהוא עיקר חיותו (הלב עיקר חיותו של האדם), וחרי אם יסתם לבו אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת, מכל מקום בפרשת החודש גם הוא יש בידו לחדש את לבו כבריה חדשה ממש (הובא באמרי הר"ם בא, משמו).

ראשון הוא לכם - מעלת ראש חודש ניסן

מה נכבד ונשגב יום ראש חודש ניסן, וכמו שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (דרוש לפר' החודש) בזה"ל, בכל שנה כשמגיע העת ויום שנברא בו העולם ויום שהוקם בו המשכן, אז הקב"ה מחדש העולם להאיר אור אלוקי על בריותיו - על ישראל עם קדושו, והוא ר"ח ניסן, וכשמגיע בכל שנה ושנה עת ויום שהוקם בו המשכן אז נעשה בפרט כל אחד ואחד מישראל בחי' משכן וכו' וה' משרה שכנינו בתוך כל אחד ואחד מישראל. והארה זו נעשה בכל שנה ושנה בשישראל עושים תשובה ומתחרטים על הרע שעשו מקודם, ומקבלים על עצמם לטהר ולקדש את עצמם וכו', אזי ה' א-ל

ל. ידועים דברי חז"ל (פסיקתא רבתי פ"ו) שבכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן, והיה מקופל עד אחד בניסן, כמו שנאמר (שמות מ ב) 'ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד', ולכאורה צריך ביאור טעם הדבר, מדוע המתינו עד ר"ח ניסן ולא הקימו את המשכן מיד לאחר שסיימו את מלאכת בנייתו. ומבאר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש, מכתב כה) כי הנה הקמת המשכן היה תיקון על חטא העגל, ומאחר שהיה הפגם כ"כ גדול ונורא עדיין לא הגיע זמן התיקון, על כן לא היו יכולים להקים את המשכן רק בראש חודש ניסן שבו יש התעוררות הרחמים לחדש את העולם למעלה מכל החשבונות, אז יכולו להעמיד את המשכן.

ולדין ייאמר, גם אם מרגיש בנפשו שחרב ה'משכן' שלו, אבד סברו וכבר אין בידו לחדש אורו כבראשונה, הרי עתה הוא הזמן המסוגל ביותר לשוב להקים את ה'משכן' הפרטי.

לא. וכבר פירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ליקוטים) במאמר חז"ל (ר"ה ב.) 'באחד בניסן ראש השנה למלכים' - לקבלת עול מלכות שמים.

לב. הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע (בא ד"ה למה) מביא ששמע את זקנו מרן הבעש"ט הק' זי"ע אומר בחודש ניסן ל'המגיד המפורסם מטורטשין' שהרי אמרו חז"ל 'באחד בניסן ראש השנה למלכים', ואז מתמנים כל השרים והשלטונים שבעולם, ועל כן עתה הוא העת להתפלל להטות לב המלכות עלינו לטובה.

וז"ל הרה"ק ה'אמת ליעקב' זי"ע (לבעל המלוא הרעים, בפרשת בא ד"ה החודש הזה לכם) **ראש חודש ניסן הוא כללות כל חדשי השנה ובו נשפע לישראל בני חיי ומזוני שמרומז בתיבת 'לכם' (עיי"ש שמרמז כי עולה לר"ת כבד לב מח, ומבאר כיצד מרומז בזה ענין בני חיי ומזוני), וזה שאמר החודש הזה לכם - נשפע לכם בני חיי ומזוני.**

בליל ר"ח ניסן שנת תשמ"ז לפ"ק התקיימה שמחת נישואין בעי"ת בני-ברק, בהיותי בחתונה שאלתי אחד מידידי מי קבע יום חתונה בר"ח ניסן, בזמן שהכל עסוקים בהכנות המרובות לפסח הקרב ובא (בימים ההם עוררה חתונה בזמן כזה תמיהה), נענה אחד מבני המשפחה שהרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הוא אשר קבע את תאריך החתונה [באותה שעה כבר נשבה ארון האלוקים, ונשמתו הקדושה עלתה בסערה השמימה באותה שנה ביום

וביכול 'ראשון' הוא לבם, שאתם תוכלו להנהיג את כל יח"ר שנזכה לחדש כליותינו לעבדו בלבב שלם, להתחזק העולמות, לחדשי השנה - להתחדשות של כל השנה, שיכולים להפוך לכל הטובות והישועות. בעוצם רב לגי, ואור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו.

כ"ד לחודש טבת], כי בימי חנוכה שאלו אותו המחותנים מתי לקבוע את יום החתונה, והוא השיב להם ראש חודש ניסן איז די שענסטע טאג פון יאהר... (ר"ח ניסן הוא היום המיוחד ביותר מכל השנה כולה), וכבר אמרו (שבת פז:): 'אותו יום נטל עשר עטרות'.

לג. הנה בסוף החומש עומדים ומכרזים 'חזק חזק ונתחזק', ומבאר הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע כשאדם מחזק את חברו ואומר לו 'חזק' אזי 'ונתחזק' - הוא עצמו מתחזק, וכאשר מצינו בכל ענין וענין, בתורה - המלמד תורה לאחרים מוסיף הוא בעצמו הרבה, כמו שאמרו (תענית ז.) 'ומתלמידי יותר מכולם'. וכן בעבודה - המתפלל על חברו הוא נענה תחילה (ב"ק צב), וכן בגמילות חסדים אמרו חז"ל (תנחומא ראה יח) עשר בשביל שתתעשר, מי שנותן לאחרים נעשה בעצמו עשיר. כמו"כ בענין התחזקות, דמי שמחזק את חברו הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא והוא בעצמו צריך להתחזקות אזי מתחזק הוא בעצמו גם כן, וזהו חזק חזק - דהיינו שנחזק אחרים, עי"ז ונתחזק גם אנחנו.

ישקו העדרים

אבני זכרון לבני ישראל (פקודי, לט ז)

מספרים שאחר המלחמה עת נפלו רבים ברוחם ואיבדו את דעתם ויחד עם זה את דתם ל"ע, באותה שעה עלה לארץ הקודש אוד מוצל מאש בחור מבוגר, נצר לאחת המשפחות המפוארות והחשובות, גם הוא עקב המאורעות הקשים נשתבשה עליו דעתו, ועמד להינשא עם בת נכר ל"ע. רבים וטובים ניסו את כל אשר לאל ידם בכדי להניאו מלכרות את נפשו משורש עץ החיים בהסבירם את חומר הענין ואת עונשי הגיהנם וכו' אך ללא הועיל. בצר להם פנו אל הגה"צ רבי גד'ל איזנער זצ"ל שינסה להשפיע עליו. והוא בחכמתו שאלו למבוקשו או אז ענהו במילים ספורות, אה.. עס פאסט נישט פאר א חסידישער בחור (אין זה מעשה ראוי ומתאים לבחור הנוהג במנהגי חסידות)... ובכך ע"י שמצא את נקודת מעלתו - שיחשיב את עצמו, שהוא עדיין שוה הרבה, מצא גם מסילות לליבו התועה וגרם לו תיכף ומיד לזנוח את מחשבתו הנואלת.

וכעין הידוע מהרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (באר אברהם ליקוטי אמרים) בפסוק (משלי ג יא) 'מוסר ה' בני אל תמאס', וכה ביאורו, מוסר ה' - הקב"ה מטיף לנו מוסר, בני אתה, על כן אל תמאס, זכור ואל תשכח שגב מעלתך כי בני אתה. וממילא אל תמאס ותתלכלך בבוץ...

ואף אם נפל ונכשל ל"ע עדיין יזכור כי 'בני אתה', וכמו שסיפר הגה"צ ר"י גלינסקי זצ"ל, שבשנות הזעם כאשר הוגלה ע"י שלטון הרשע ברוסי' למחנות עבודה בסיביר, שיכנו את כל האסירים בצריפים ישנים, והנה הוא רואה כי מידי ליל באמצע הלילה כשהכל נמים את שנתם בעמקות נפלאה, קם אחד האסירים בדממה, ובזריזות רבה ניגש אל אחת מפניות הצריף, מוציא בגדים מאיזה 'חור', חיש מהר הוא מתלבש בהם, ומתחיל לעשות תנועות נמרצות בידיו לכל עבר במשך מס' רגעים, וככלות 'עבודה' זו הנו ממחר לפשוט את הבגדים, מחזירים למחבואם ושב למנוחתו. משחזר הדבר ונשנה גם בלילות שלאחריהם החליט הגר"י לשאלו לפשר מעשיו המשונים. האיש החוויר וסירב לענות, אך לאחר שקיבל הבטחה נאמנה כי לא יוודע הדבר לאיש, ניאות לגלות את סודו, וכה אמר, דע לך כי אנכי קצין גרמני בעל דרגה גבוהה מאד בצבא, מתוקף תפקידי הייתי ממונה על מאות חיילים אשר סרו למרותי, וכל הגה היוצא מפי היה מתקיים כהרף עין. אך, לדאבון לב נפלתי כאן בשבי האויב הרוסי, ומזה תקופה ארוכה שמלבד העינויים במחנה העבודה המפרכים את הגוף, עוד מתאמצים המפקדים כאן בתחבולותיהם לשבר אף את רוחי בקרבי ולהוריד לי את ה'מוראל' עד עפר בעבודות בזויות ומשפילות. אלא שנתמזל מזלי, וכאשר הוגליתי הנה הצלחתי להבריא עמי את מלבושי הצבא שלי - עם כל ה'אותות' אשר קצין כמוני לובש על מדי הצבא שלו, עתה תבין, כדי לשמור על מעמדי גבורת נפשי, הנני לובש

ישקו העדרים

את בגדי אלו בהחבא, גם עושה אני תנועות של 'מפקד' רם ונישא המורה לחייליו לפנות ימין ושמאל וכיו"ב, ללא כל שינוי ממה שהייתי עושה בטרם גלותי, ובכך אני מזכיר לעצמי כי אני גנרל. למרות עינויי הגוף והנפש, וחרף כל ההשפלות וההכלמות המכלות מנפש ועד בשר לא אפול ברוחי כי אני גנרל.

והנמשל לענייננו מובן בפשטות, על כל יהודי להזכיר לעצמו בכל עת - אף לאחר שהיצר מפתהו לחשוב כי הוא נחות דרגא, אינו שווה מאומה, ירים ראשו ויאמר לעצמו, בן מלך אני, לא אתנהג הנהגה שאיננה מתאמת לבן המלך, נצר לשושלת כרם בית ישראל המפוארה.

וזאת רמז ה'משך חכמה' (בפרשתן ד"ה אבני) על הכתוב (לט ז) 'אבני זכרון לבני ישראל', וביאר, דהנה איתא בגמ' (סוטה לו:) לעניין הנסיון הנורא שהיה לו ליוסף 'באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם', ו'זכרון' זה עמד לו לנוס מהעבירה ולהינצל מן הנסיון. ובזה מפרש שאבני האפוד המה זכרון לבני ישראל, להזכיר לבני ישראל עצמם בכל עת, שהם חקוקים על אבני האפוד לפני ה', וממילא יתביישו לעבור עבירה, 'ויהיה לבבם דבוק בה' שיזכרו את מעלתם'... וכלומר שבא הכתוב להודיע לכל איש מישראל, זכור את מעלתך הגדולה, כי אתה עומד לפני ה' ברוב חביבותו אליך, ואל יפתך יצרך להתלכלך בדבר שאינו מתאים לפי מעלתך.

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת ויקהל החודש

ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' (לה ב)

בפרשה שלפניה סיים, וראו בני ישראל את פני משה והנה קרן עור פניו (שמות לד לה), וקשה מה ענין זה לשמירת שבת. ונראה לפי פשוטה כי ענין מתן תורה הוא סוד נישואין, והתורה היא הכתובה, ומשה הוא היה הסופר, ושכר פשיטי דספרא היה קירון עור פניו. ודע מה שכתב בגבורת ה' שהקידושין היה שמירת שבת, ולכך כתיב (בראשית ב ג) ויקדש אותו לשון קידושין. לפיכך כאשר ראו ישראל קירון עור פני משה שכבר נכתבה הכתובה ונשלם שכר סופר, לכך ציום על שמירת שבת שיקבלו מיד הקידושין.

(קרבן שבת פרק יג ס"א (דירפורט תנ"א) לרבי בצלאל הדרשן מסלוצק (בעל עמודיה שבעה)

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. (לה ג)

הט אזניך לשמוע מה ששמעתי באומרים לי משמיה דגברא רבה הרב הגאון בדורו מוה"ר ישראל בעל שם טוב זצוק"ל וזיע"א, שהיה מפרש כוונת המשנה במסכת שבת (מד.) מטלטלין נר חדש אבל לא ישן, ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. והוא דידוע דבר ה' נשמת אדם.

וזהו כוונת מתניתין בדרך רמז, מטלטלין נר חדש דהיינו [בשבת] מטלטלין נשמה חדשה מגהינם לג"ע, אבל לא ישן שכבר חטא בגלגולים אחרים, וצריך לתקן אשר עיוות, רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין בשבת שמוציאין אותם מגהינם, חוץ מן הנר הדולק בשבת שהיא הנשמה שחיללה שבת והדליקה בשבת, דאז אפי' בשבת אין לה מנוחה בגהינם, ע"כ שמעתי.

(נפש חיים (שאלוניקי תר"ב) מערכת ש' אות כ, לרבי חיים פאלאג'י)

זה הדבר אשר צוה ה' לאמר, קחו מאתכם תרומה לה' (לה ד)

פירש רש"י ז"ל זה הדבר אשר צוה ה', לי לאמר לכם. והנה כל המפרשים תמחו בזה, הלא כל אמירות שאמר משה לישראל, ה' צוה לי לאמר לישראל, ומה קשה לרש"י שפירש כאן לי לאמר לכם. ויובן עפ"י הצעה קטנה, דהנה איתא בריש מס' שקלים העיד בן בצרי על הלויים שחייבין לשקול כמו שאר שבטים שנאמר זה יתנו, זה בגמטריא י"ב, דהיינו שכל י"ב שבטים מחוייבים לשקול. ואיכא תנא דפליג אבן בצרי, וכלל הוא בכל מקום שנאמר העיד הכי הלכתא.

וא"כ היה קשה לרש"י, האיך אמר משה אל כל עדת בני ישראל קחו מאתכם תרומה לה', הלא גם הוא שהיה לוי היה מחויב לשקול, ולמה הוציא עצמו מן הכלל. לכך פירש"י לי לאמר לכם, דידוע שהשכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וא"כ אמירה זו הוי אמירה של שכינה, וא"כ אף משה היה בכלל קחו מאתכם, וד"ק כי נכון הוא.

(שם משמואל (לבוב תקע"ז) לרבי שמואל סאליר ראש ישיבה וראש ב"ד בלבוב)

וכל אשה חכמת לב בידיה טוה. (לה כה)

וקשה מה היא חכמתה שבידיה טוה, דאפילו אוולת בידה טוה. ושמעתי לומר, דאשה חכמה לא צריכה שתתן דעתה וכוונתה ועיניה ולבה במלאכת ידיה, דכ"כ היא מורגלת במלאכתה, דבידיה לבד עושה מלאכתה, אף שלבה בל עמה ועיניה לנוכח יביטו. וזהו וכל אשה חכמת לב בידיה טוה, וכמו שאמר שלמה (משלי לא) ותעש בחפץ כפיה.

(פני שלמה (שאלוניקי תע"ז) לרבי שלמה אמארייליו, מרבני שאלוניקי ובעל כרם שלמה)

פרשת החודש

ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש. (יב ח)

בפיוט 'ואמרתם זבח פסח' נאמר שורפו משמני פול ולוד ביקד קוד פסח, ותמוה. ופירש אדמו"ר הרה"ק מוה"ר רבי מנחם מנדל מרימנוב זצוק"ל, דהנה פול ולוד הם סנחריב ומחניהו, והם נשרפו ע"י המלאך בלילה (מדרש שו"ט יא ה, כב ב, וע"ע סנהדרין צד.) ודומה שריפתם ליקידת הפסח. וקשה דהלא הפסח לא ניתן לשריפה רק לצליה. ואמר כבוד אדמו"ר, להיות שבערב פסח בא סנחריב ויצר על ירושלים, והנה בני ישראל הקדושים, הגם שלא היו בטוחים שיזכו לקיים מצות אכילת הפסח, פן יבוא האויב לתוך העיר ויעשה מה שיעשה, עם כל זה אמרו על כל פנים נקיים מצות שחיטה בעודינו בחיים חיותינו, כי זה מצוה בפני עצמו מצות שחיטה. וראו שעדיין יש פנאי, אמרו נעשה את שלנו ונקיים מצות צליה שהיא הכנה לאכילתה, ואם נזכה לאכילה מה טוב ועל כל פנים שכר מצוה בדינו.

על כל פנים להיות שהיה הכל בחיפזון וטירדת הלב, הנה לא נשמרו הפסחים בשעת צליה שיהיו נצלים כראוי וטובים למאכל, ונחרכו ונשרפו מחום האש, כדרך הצלי באש אם אין עומדים אצלו בקיאים בדבר להופכו ולנתק האש באופן הנצרך. והנה כאשר ראו בני ישראל שריפת הפסחים, היה צר להם על שאינו באפשרי להם לעשות המצוות בשלימות, אמרו יהא רעווה שאנשי סנחריב ישרפו ויתנו ליקוד האש כאשר נעשה לפסחינו, וקיים השי"ת קללתם, וניתנו מחנה סנחריב ליקוד אש.

וזהו שורפו משמני פול ולוד ביקד יקוד פסח, דבאותו הזמן אשר ניתן הפסח ליקוד אש מחמת החיפזון, וקללו ישראל מחנה סנחריב שיהיו לשריפה כמוהו, נעשה בהם כן. ובזה יונח לנו למה נידונו דוקא בשריפה, הלא מדת השי"ת שלם לאיש כפעלו מדה כנגד מדה, ובאלה הדברים יונח בטוב טעם. וערבים עלי דברי דודים כ"ק אדמו"ר, וצינתי הדבר למשמרת.

(דרך פיקודיך לרבי צבי אלימלך מדינוב, עשה ו' חלק הדיבור)

הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ז"ל

נולד בערך בשנת תק"ה לפ"ק בעיר המבורג שבאשכנז, להג"ר יוסף חריף מניישטאט שפולין, ששימש אב"ד וריש מתיבתא בעיר פינטשוב, ולהרבנית ליבא בת רבי נתן שפירא, נכד המגלה עמוקות. היה תלמיד מובהק של הרה"ק בעל נועם אלימלך ז"ל, והיה הבעל תפילה קבוע בתפילת שחרית של ראש השנה שהתפללו בביתו של הרבי רבי אלימלך ז"ל. וכן היה מתלמידיו של הרבי רבי שמעלקא ז"ל. כשהיה בן י"א שנה עוד זכה לראות פני המלך המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל. היה נערץ ביותר מהמגיד מקאזניץ ז"ל שאמר עליו שהוא שקול כנגד כל צדיקי דורו. היה גאון תפארת ישראל, ומגדולי תלמידיו הם הגאווה"ק ר' נפתלי מראפשיץ ובנו ר' אליעזר מדזיקוב, ור' צבי אלימלך מדינוב ורבי שמעון מירעסלוב ור' צבי הירש הכהן מרימנוב ורבי יחזקאל פאנעט מקארלסבורג שכתב והוציא לאור תורת רבו בספר מנחם ציון ודברי מנחם, ועוד הרבה גדולים שתנו בצמא דבריו הקדושים.

תלמידו הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב מספר בספריו נוראות מרבו הקדוש, וכתב שהנשמות באו אליו מעולם העליון לבקש ממנו, מאחר שהרה"ק ר' מיכל מזלאטשאב הוא אחד מב"ד של מעלה, והוא מחמיר מאד בעון חטאת נעורים מחמת רוב קדושתו, ובקשו שיפעול להקל מעליהם עונשם, והוא פעל כבקשתם, ושוב באו אליו להודות לו על זה. הוא היה בעל רוח הקודש אמיתי ופועל ישועות, והיה נודע לבעל מופת גדול ונורא, ואמרו עליו זקני דורו שארבעים שנה דרש בכל שבת בפרשת המן, ובזה הביא שפע לישראל. תיקן תקנות רבות, וידועות הן תקנות הלבוש שנוהגת בקרב החסידים עד היום. קיים בעצמו פזר נתן לאביונים, וחילק את כל כספו לעניים. נסתלק ביום י"ט אייר שנת תקע"ה, ומנ"כ בעיר רימנוב.

**נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!**

בס"ד גיליון: 1201

**הדלקת הנר: 17:25 צאת השבת: 18:25 רבינו תם: 19:00 (לפי אפיק ת"א),
הפטרת השבוע: כה אמר (יחזקאל מה), שבת החודש, שבת מברכין.**

אוֹצְרוֹת הַפֶּרֶשָׁה

פרשיות "ויקהל" – "פיקודי"

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" [ויקהל – לה, א]. תשובת המשקל.

יש מושג של "תשובת המשקל". מקורו בדברי המדרש: "אם עשית חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות של מצוות". וכן יעץ בבא בן בוטא למלך הורדוס: "אתה כיבית אורו של עולם (בהריגת החכמים), עסוק באורו של עולם (בבניית בית המקדש). כיוצא בכך, האשה כיבתה נרו של עולם (היא הנשמה) כשאכלה מעץ הדעת והאכילה את בעלה, ובכך הביאה מוות לעולם, ונצטוותה על הדלקת נר שבת.

כך פירשו גם בתחילת פרשתנו. בעגל חטא העם בכך שלא המתין למשה רבינו, לא שמע להתראות חור, אף לא שאל בעצת אהרן. עתה, כתשובת המשקל, נצטווה משה רבינו לכנס לשמוע לדבריו.

ועל תשובת המשקל בסיפור הבא, ולבטח יעורר בכל לב מחשבות וחשבון נפש...

ברחבי הארץ פועל עתה במרץ אברך תלמיד חכם, נוסע ללא ליאות ממקום למקום, מופיע ומדבר, משכנע ורושם ילדים לחינוך התורני השורשי. הוא אינו יודע מנוחה. השבוע פגשנו בו, ושאלנו אותו מהו סוד המרץ הרב שלו, שאינו יודע מנוח. הוא הביט בנו, וענה: "כך אני עושה תשובה!"

"תשובה? על איזה חטא?!" והוא פתח וסיפר: פעם, לפני שנים רבות, עסקתי ברישום ילדים לחינוך תורני. אחר כך פניתי להוראה. לפני שנה הוזמנתי להרצות בבית כלא בימים הנוראים, במסגרת מסע התעוררות שארגן בתי הסוהר. כולם האזינו בקשב, אבל אסיר אחד לא הסיר ממני את מבטו. כשסיימתי לדבר, קם ושאל: "כבוד הרב מכיר אותי?", התבוננתי בו, והשבתי בשלילה.

ואז הוא אמר: "אבל אני מכיר אותך. אני למדתי בבית ספר, ואתה באת לשוחח איתנו על לימוד בישיבה. אני זוכר אפילו שהיית לך סוסיטא לבנה". זה נכון. נזכרתי שהייתי שם, ולא הצלחתי במיוחד.

ואז אותו האסיר צעק: "אבל כבוד הרב, אתה אשם בזה שאני כעת כאן, פושע ועצור! אתה האשם, בגלל שדיברת איתנו 'במילים של בית מרקחת', בעדינות. דיברת על אור, וזוהר. לא 'נתת לנו על הראש', לא הזהרת אותנו מה מחכה לנו בצד השני! אתה אשם, רבי, בגללך אני פה!"

מה אומר לך, דבריו פלחו את לבי כמו חץ, מאז איני מוצא לעצמי מרגוע. מי יודע, אילו הייתי נחרץ יותר, אילו הייתי נלהב יותר, אילו לא הייתי מרפה מניסיונות השכנוע – אולי אותו בחור, ועוד שכמותו, היו מסודרים בחיים, מאושרים, בעלי משפחה לתפארת. יהודים שלמים באמונתם ודרכם, במקום להתדרדר עד בתי הכלא!

הלכתי ושאלתי רב בישראל במה אוכל לכפר על כך, והוא ענה לי: "בתשובת המשקל", לעסוק בכל עוז ברישום ילדים לחינוך התורני וכך אני עושה, ומתפלל שה' יכפר לי על שגגתי... (מעין השבוע).

"וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה" [ויקהל – לה, ב].

פרשתנו פותחת בציווי שמירת השבת, ובעניין זה מסופר סיפור פלאי. כאשר רבינו ה"בן איש חי" זצ"ל עלה לביקור בארץ ישראל, היתנה עם ראש השיירה המוסלמי שביום השבת תשובת השיירה כולה. הלה הסכים תמורת תשלום נכבד.

שיירת הגמלים עשתה דרכה בדרך לא דרך, במדבר השומם והצחיח. בהגיע ערב שבת החל רבינו לפרוק את המטלטלין מעל הגמל. פנה מנהיג השיירה ונתן עליו בקולו: "מה, כלום מתכוונים אתם לעכב את השיירה בלב המדבר? הלא המקום שורץ חיות רעות ושודדי דרכים, אתם מסכנים את חיי כולנו!"

דבריו אמת היו, כפי שהתברר מאוחר יותר, אבל רבינו לא חת. הוא ענהו שהשיירה רשאית להמשיך בדרכה. הוא ופמלייתו ישבתו כאן – ובצאת השבת יאיצו פעמיהם להשיגם. ואכן, ראש השיירה פנה להאיץ בגמליו – אך הללו מאנו למוש ממקומם... לנוכח התעקשותם של הגמלים, הוכרחו הכול לחנות שם, בלב הישימון, אבל הערבים שחששו מהתנפלות שודדים התפזרו סביב, לחסות בצל נקי הקי היסלעים.

רבינו ובני פמלייתו לא שתו ליבם לשכנה, לבשו בגדי שבת ועמדו לקבל את פני שבת המלכה במישורי המדבר. ממקום מסתורם עקבו נוסעי השיירה הנוכחים בתימהון ביהודים השרים ומזמרים כאילו מצויים הם בבית הכנסת, במקום יישוב. התפילה הסתיימה, רבינו קידוש על היין והיסב עם בני פמלייתו לסעודות השבת, כאילו היה מסב ליד שולחנו, בביתו... הלבנה עמדה במרומי הרקיע, והאירה את שולחן השבת. קולות השירה הדהדו ברחבי המדבר, והערבים רואים ושומעים. לפתע נחרדו: הם הבחינו בכנופיית שודדים שהגיחה מעבר להרים ושעטה לעבר היהודים המזמרים. "הם אבודים!" חלפה במוחם המחשבה הנוראה.

ואז ארע הפלא. השודדים התקרבו, ירדו מעל סוסייהם, והתקדמו לעבר היהודים. ולפתע נסוגו במהירות. עלו על סוסייהם והתרחקו בדהרה. הערבים הנדהמים הגיחו ממחבואם, סיפרו לרבינו על נס ההצלה המופלא, נישקו בהערצה לשולי גלימתו ואמרו: "עתה ידענו כי אין כאלוקי היהודים!" (מעין השבוע).

"אלה פקודי המשכן משכן העדות" [פקודי – לה, כא]. דין וחשבון.

פרשתנו, פרשה מופלאה היא. התורה הקדושה שחוסכת כל כך במילותיה, ויש לדייק בה כל אות ותו וללמוד את משמעויותיהם וכוונותיהם. התורה הקדושה שרמזה דינים ברמזי היקש וגזירה שווה, הקדישה להקמת המשכן ארבע פרשות שלמות: תרומה, תצווה, וייקהל ופקודי! פרשה על הציווי ופרשה על העשייה, ופרשה למסירת דיווח מפורט לאן הכסף הלך: "ויהי זהב התנופה תשע ועשרים כיכר, ושבע מאות ושלושים שקל בשקל הקודש. וכסף פקודי העדה מאת כיכר, ואלף ושבע מאות וחמישה ושבעים שקל בשקל הקודש... ויהי מאת כיכר הכסף לצקת את אדני הקודש ואת אדני הפרוכת, ואת האלף ושבע מאות וחמישה ושבעים שקל וויים לעמודים... ונחושת התנופה שבעים כיכר ואלפיים וארבע מאות שקל... ועוד ועוד –

דין וחשבון מפורט, על כל פרוטה! זהב, כסף, ואף נחושת!
היה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין, תמה ומתפלא: כאשר בני ישראל חטאו בחטא העגל, נאמר בו: "ויתפרקו כל העם את נומי הזהב אשר באוניהם". כל העם – שש מאות אלף איש, מגיל עשרים עד שישים. הווי אומר, שבכללותם מנו למעלה ממיליון איש, מלבד הערב רב. רק לחשוב על מיליון נזמים, עגילים, צמידים, רבידים, מחרוזות, שרשראות, תליונים: "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל!" וכך אמרו בגמרא על הפסוק "ודי זהב", כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו "די" – הוא גרם שיעשו את העגל. אם כן, לא תרמו נזם קטן, או טבעת זהב בלבד. מיליון איש ומעלה הביאו הררי זהב – ומכל זה יצא... עגל, אפילו לא שור ראוי לשמו... ואיש לא תמה, איש לא תהה, איש לא ביקש דין וחשבון.

ואילו כאשר משה רבינו מבקש תרומות למשכן, וכשהאומנים רואים שיש די והותר הם קוטעים את מסע ההתרמה. ומתרומה זו יוצקים מנורה שגובהה כקומת אדם והיא מיקשה אחת זהב טהור. וכדי להגיע לזהב טהור מספרת הגמרא שהביאו אלף כיכרות זהב והכניסו אלף פעמים לכור, עד שנותר מהן כיכר אחד של זהב טהור, צרוף ומזוקק! וארון הברית, הכפורת והכרובים – זהב טהור. מזבח הקטורת מצופה זהב, השולחן מצופה זהב, עשרות עמודים נישאים, כשישה מטרים גובהם, והם מצופים זהב טהור, ובריחיהם מצופים זהב. הפרוכת והמסך ובגדי הכהונה רקומים זהב, הציץ והחושן ופעמוני המעיל עשויים זהב. ומשה רבינו עומד ומוסר דין וחשבון, לאן הלך הזהב... מדווח על כל פרוטה!

הרי זה מזעזע, הרי זה מקומם!
כסף כה רב נשפך כמים לתיאטרונים תועבה, במסווה של תרבות ובידור. שחקנים לועגים ובזים לכל הקדוש והיקר. מכפישים ומתלוצצים מערכים, מנאצים את קודשי ישראל, וזוכים לתמיכה ביד רחבה. איש אינו דורש דין וחשבון כאשר מיליונים זורמים לקיומם של כמה עשרות אנשי בוהמה תלושים ומנוכרים. מיליונים אחרים זורמים לאגודות הספורט. שהרי חייבים להבריאה את הגוף, חייבים להתעמל. ומה יותר בריא מאשר רבבות צופים שיוכלו לשבת בנוחות ולצפות כאשר הזרים האמריקאיים של מכבי פלוגי מתחרים בזרים האמריקאיים של הפועל אלמוני?! אז אם חותמים חוזים בסך רבבות דולרים עם אותם זרים, ודאי שהמדינה חייבת לסבסד את האגודה, לתפארת עם ישראל וחזונו.

כמה כסף נשפך לקיבוצים, לבית ברל ובית שמרל, לכל מיני מכונים ומוסדות. כמה לאוניברסיטאות ולקרנות שונות ומשונות. ואיש לא שואל ודורש, איש אינו עוקב ובולש. היכלות שן דוממים וקופאים על שמריהם, מוזאונים שוממים ותערוכות מפהקות מתוחזקים במימון ממשלתי נדיב, וזה מובן. זו תרבות.

אבל אם מבקשים לתקצב גם פעילות חיה, תוססת ומפוארת של מורשת אבות ומסורת דורות של הנהלת תורה וחינוך שורשי. שיעורי תורה, חוגי לימוד, מועדוני נוער תורניים – או אז קמה זעקה, "הדתיים סוחטים, הייחודיים חוגגים". והכתורות רועשות, ובגצ"ים מוגשים. כיצד יעלה על הדעת לתת... למשכן?! חלילה, יש לפטם את העגל...

כל זה נכון, אמת ויציב. אבל מה נוכל לעשות לנוכח סדר הקדימויות המעוות, סולם הערכים ההפוך? רק להתמרמר ולהוקיע, לא יורת. אז הנה, יש לנו הזדמנות פז לשנות דברים. אם רק נפנה אל המבט אלינו פנימה. אם נזכור ונסקור את סדר הקדימויות שלנו. כמה זמן (שלא לדבר על כסף) מופנה לגוף וכמה לנפש. כמה לבטלה וכמה לנשמה. כמה מפטמים אנו את 'העגל' וכמה נותנים אנו 'למשכן'!... (מעייין השבוע).

"נפך ספירים ויהלם" [פקודי – לט, יא].

מעשה שהיה בראובן, תושב ארץ ישראל, שטס למדינת מקסיקו לצורך עסקיו. באחד הימים פגש את ידידו משכבר הימים – שמעון, שהיה מתגורר במקסיקו. בתום השיחה הנעימה בין השניים, ביקש שמעון: "ידידי היקר, תוכל לעשות עמי חסד?... יש לי בן-דוד בארץ ישראל, ניסים שמו, ואני שולח לו מדי פעם קפה מקסיקני משובח. התואיל בטובך להסכים ליקח עמך לארץ ישראל את קופסת הקפה?". "בשמחה רבה", הגיב ראובן בחיוך לבבי, וקיבל לידי את הקופסה.

לאחר מספר שעות, במהלך ההמתנה בתחנת הרכבת במקסיקו, הרגיש ראובן צמא גדול, והחליט לגשת אל הקיוסק הסמוך ולקנות בקבוק שתייה. אלא, שהוא שכח ליטול עמו את שקית הקפה שהונחה לצידו על הספסל... כששב, הצטער לגלות שהשקית נעלמה...

ראובן חשב בליבו: 'הרי פשעתי בשמירה על הקפה, בעוזי אותו במקום מלא בגנבים... עלי לצאת כעת לחפש את החנות שמוכרת את אותו קפה משובח'. הוא חיפש רבות עד שמצא את החנות ורכש קופסה חדשה.

ובכן, ראובן הגיע ארצה, וזמן קצר לאחר הגעתו לביתו, נשמעו דפיקות בדלת. היה זה ניסים, שבא ליטול את קופסת הקפה. ניסים הודה מקרב לב לראובן ונפרד ממנו לשלום. אלא, שלאחר מספר רגעים, חזר ודפק בקדחתנות על דלת ביתו של ראובן. הדלת נפתחה, והפעם ארשת פניו של ניסים היתה מתוחה מאוד... "אתה בטוח שזו החבילה שקיבלת משמעון?!"... "שאל בבחילות. ראובן השיב: 'האמן לי, זה אותו סוג של קפה, החבילה הראשונה פשוט נעלמה בתחנת הרכבת...'". ראובן לא הספיק לסיים את המשפט, ומפיו של ניסים נשמעה זעקה מרה...

מה התברר? - הקפה שימש רק לכיסוי והסוואה, בתוך הקופסה הוטמו יהלומים נדירים השווים הון רב... כפי הנראה, העדיף שמעון שלא לגלות אודות כך לראובן, שמא יסרב לקחת עמו את החבילה היקרה.

עכשיו תובעים שמעון וניסים מראובן לשלם את כל ההפסד האדיר, כדין שומר חנם שפשע בשמירתו. לעומתם, טוען ראובן: "לא היתה לי שום ידיעה אודות היהלומים. אילו הייתי יודע שמדובר בקופסת יהלומים, לבטח הייתי שומר על הקופסה בהקפדה רבה, ומסתבר יותר שאם הייתי יודע את האמת, בכלל לא הייתי מסכים לקבל את קופסת היהלומים..."

עם מי הדין?
תשובה

מבואר בשולחן ערוך (ח"מ רצ"א-ד'), שהשומר אינו חייב לשלם אלא כפי שווי החפץ שקיבל עליו לשמור. לפיכך, אם הטעה אותו המפקיד ואמר לו שהוא מוסר לשמירתו דינר כסף, ונתברר אחר כך שהיה דינר זהב, אף על פי שפשע השומר בשמירתו, אינו חייב לשלם אלא דינר של כסף. ואפילו אם נודע לשומר קודם אובדן הדינר שהוא עשוי מזהב, הוא אינו חייב בכל שוויו, הואיל ובשעת קבלת השמירה לא קיבל עליו אלא שמירת דינר כסף (קצות החושן. וע"ע בנתיבות שם).

לנוכח הדברים, יש לפטור את ראובן מדמי היהלומים, כפי שלמדנו ששומר אינו חייב בדיני שמירה אלא על חפצים שקיבל על עצמו לשמור. והואיל ולא היתה לראובן כלל ידיעה אודות היהלומים - הוא גם לא קיבל על עצמו לשמור עליהם, אלא רק על חבילת הקפה. ואכן הוא השיב חבילת קפה וזה תחת החבילה שפשע בשמירתה...

לסיכום: ראובן פטור מתשלום דמי היהלומים (אחת שאלתי).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוראל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מוניה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מוניה ז"ל, לע"נ ר' נעזיזלה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ זלבה פזיה בת פרח ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרח ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנ ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ולע"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com

989

ויקהל - פקודי

כניסת השבת: 17:28

יציאת השבת: 18:20

רבנו תם: 19:01

ע"פ אופק ת"א

כה' באדר התשפ"ו

טוב העלון השבועי להסות בה'

למי תתן את העולם הבא שלך?

מִשָּׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר: אֲנִי, חָטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב, וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם, וְאִם אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ - אֹמַר רַבְּנוּ יַעֲקֹב סְפוּרְנוּ זֶ"ל בְּחִיבוּר: "אִם תִּרְצֶה לְשַׂאת חֲטָאתָם, וְאִם לֹא לֹא תִרְצֶה לְשַׂאת - מַחֲה אֶת הַזְכוּיּוֹת שְׁלִי מִסְפָּרָךְ וְשִׁים לְחֲשׁוֹנָם, כְּדִי שְׂיִזְכּוּ לִסְלִיחָה".

'רבונו של עולם', אומר משה רבנו לבורא עולם, קח את כל הזכויות שלי בכל ימי חיי: מסירות הנפש במכות מצרים, הובלת ישראל בתוך ים סוף, הביזיונות שקיבלתי מקורח ועדתו - תמחק לי הכל ותן להם, רק כדי שינצלו ויזכו לסליחה. מוותר על הגן עדן, ומוותר על העולם הבא. ובשביל מי הוא עשה זאת? לעובדי עבודה זרה שלא רצו את אלוקים! ומה יהא עם משה רבנו? - שווה לו הכל בשביל שלא יהא רע ליהודי אחר, ובכך יהיה טוב לה' שעוד בן שלו לא הולך לאיבוד?!

וכך כותב האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל: "זוה ביסודות שלימדנו מורנו הבעל שם טוב הקדוש...

- המשך בעמוד 3 -

סליחה, אבל רצינו לשאול אתכם - קוראי העלון, שאלה נוקבת. אבל בבקשה, תענו בכנות. תארו לעצמכם, שהיו נותנים לכם הצצה למתרחש בעולם האמת בשמיים, והנה שם אתם רואים כי אחד האנשים שהיה כאן בעולם הזה חוטא גדול ומחטיא: נלחם נגד השבת, מחוקק חוקים נגד לומדי התורה, מכעיס את ה' בעבירות קשות - נמצא במצב קשה ונפסק דינו לקבל עונשים קשים וכבדים. האם הייתם מוכנים לבקש מה' לעצור את דינו ולתת לו את כל הזכויות שלכם? את כל המצוות ולימוד התורה שלכם? ואתם תישארו ריקים ונטולי זכויות?...

חשבו על דמות מוכרת מהפוליטיקה או מהתקשורת 'העושה הרבה בעיות' לשומרי המצוות ולומדי התורה, בז להם ורוצה להפוך את המדינה לאנטי דתית. האם הייתם נותנים לו את כל הזכויות שלכם בשביל להציל אותו בעולם הבא או בעולם הזה?...

אני מניח כי רבים מאיתנו, אם לא כולנו, לא היינו ששים לבוא לעזרתו, במילים עדינות, או במילים אחרות: "תאכל - את מה שבישלת לעצמך!".

רבותי, כעת בוא נראה מה עשה במקרה שכזה אדם צדיק וקדוש שכולנו מכירים ומעריצים. קוראים לו - משה רבנו. בזמן שהיה משה בשמיים לקבל את התורה, פונה אליו בורא עולם ואומר לו: "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רַד פִּי שְׁחַת עֲמָךְ... וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיִּחַר אִפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם". מדוע? מה קרה?... יורד משה רבנו מן ההר ורואה את העם רוקד ומצחק לפסל גדול של עבודה זרה. שור מזהב ענק, כולם רוקדים סביבו בשמחה עצומה ומשתחוים: "אתה האלוקים החדש!".

משה רבנו לא מתייאש, הוא שב אל ה' ואומר: "וַיִּשָּׁב

לעילוי-נשמת: הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה, הלב שמעון בן בחריה. מ"ס צדוק בן נור ומרים בת גליה. גבריאל בן סמינה. שרית שרה בת מריאן. שרית שרה בת ויקטוריה. גלילי הכהן בן כוכבה. יוסף בן תמו. טובה בת מרים. יצחק בן טובה. תקווה בת פנינה. סופיה שרה בת רוזה. אבלין עדינה בת פרחיה. ר' אברהם בן ר' סעדיה. עמרון אורי בן יוסף. סאן אמנון בן שרה הי"ד, משה כהן בן נוהת ויוסף. יעקב בן שמחה. טליה מרים בת דינה וחיים. חסיבה בת רינה. הרצל דואק בן מאיר.

העלון מוקדש לעילוי נשמת

מו"א ועט"ר מיכאל בן אורה

קלרה חתון בת סלחה

ולרי בן אירנה

גאולה בת בלור

לרפואה, פרנסה והצלחה: מ"א צ.ב.מ. מנשה ואורה אחיאל. א"ה הדר בת נחמה. אורטל חנה בת הדסה וב"ב. פנינה בת שושנה וב"ב. אושרית בת פנינה וב"ב. משה שמואל בן זלדה. מוריה בת רויטל. גאולה בת דבורה. שרה חיה רפאלה בת רחל. יאיר חיים בן ענבל שרה

זש"ק: שולמית בת איריס. יסכה בת מויל. אליס בת פרידה. בתחן בת גילה רוחמה. הדר בת נחמה. רוויה בת ולרי. זיווג הגון: אביאל בן רויטל.

סגולות וישועות

מוסדות "ברכת אברהם"

אמר האדמו"ר ממעזיבוז' זתע"א בקונטרס אמרי א"ש (ניו יורק תשמ"ו) אות ב', וז"ל: "אומרים בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שמי שיטול ידיו לסעודה רביעית (יאכל פת) וידליק ארבעה נרות בכל מוצאי שבת קודש למלוה מלכה, מובטח לו שדוד המלך ע"ה בודאי נמצא שם, ולא יסתלק מן העולם עד שיראה דוד המלך ע"ה, ובאם יצטרך לישועה נחוצה, דהיינו, הוא או אחד מבני ביתו ח"ו חולה או שלא הולך לו טוב ח"ו - ישמח את עצמו במלוה מלכה ויאמר: "רבונו של עולם, הזכות של דוד המלך יגן עלי שאושע בבקשה פלונית" - מובטח לו שה' יתברך יעזור לו. רק שיראה לקיים בכל יכלתו סעודת מלוה מלכה בכל שבוע!".

ויאמר טרם הסעודה: "דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא".

ומעידים המשתתפים בסעודות "מלוה מלכה" הגדולות שהיה עורך הגאון הצדיק הרב אברהם פיש זצ"ל ("הבנאי הקדוש"), שפעם אחת זכו כולם לראות שם את דמות נשמת דוד המלך עם כתר מלכות על ראשו, ליד הנרות שהיה מדליק שם לכבוד הסעודה.

מקבל מחיאות כפיים, דווקא היכן שאין תעודות הוקרה, תמלוגים, וטובות הנאה. שם אתה נמדד!!!

מי שמעיד על האדם לעתיד לבוא, זה לא החברים והאנשים שגמלת איתם חסד בחוץ, אלא דווקא קורות ביתו של אדם... אני כותב בראש ובראשונה לעצמי.

וזה באמת לא נעים, לעמוד מול המראה ולבחון האם אני עסוק רק בבניית ביתם של אחרים, או שאני משקיע בראש ובראשונה בבית שלי. אבל רק כשנעשה את חשבון הנפש הנוקב הזה נוכל באמת להתקדם ולהיות טובים יותר.

אז בואו נמשיך עם החסדים, אבל נתחיל אותם מהבית פנימה. היכן שהחסד באמת מתחיל. וכך נצליח להמשיך את החסד גם לסובבים אותנו ולכלל ישראל.

כי חסד אמיתי הוא חייב להיות עם יסודות איתנים ולא כזה הבנוי רק על פידבקים פרסומות ופירגונים.

אני מאחל לכולנו שנזכה להיות גומלי חסדים אמיתיים. אמנ! (הרב איתמר גימאני שליט"א - יועץ נישואין ומדריך חתנים - 053-3100904)

הלכות והליכות

הליכות מאיר - הרב מאיר גבאי

שאלה: היינו בנסיעה וחילקו לחמניות המוציא חמות, ורציתי לדעת האם אני יכול לאכול אותם בלי נטילה, אם לא אגע בהם ישירות?

תשובה: אם אין מים מצויים לפניו בריחוק יותר מארבעה מילין (72 דקות), ולאחריו מיל אחד (18 דקות), כורך ידיו במפה ואוכל פת. ולכן הנוסע במכונית, ורוצה לאכול תוך כדי נסיעתו, אם יודע שיש לפניו בדרך מים ליטול את ידיו בריחוק 72 דקות, ימתין כדי שיטול ידיו כדת. ואם אין לפניו מים בריחוק 72 דקות ואחריו 18 דקות, כורך מפה על ידיו ואוכל (שו"ע סימן קס"ג סעיף א', ילקוט יוסף עמוד צ).

במקום שמותר לו לאכול ע"י כריכת ידיו במפה או לבישת כפפות, צריך שיכרוך את שתי ידיו, ואין די בכך שיכסה יד אחת ויאכל רק באמצעות אותה היד. וצריך שיכסה את ידיו, בכל המקום הצריך נטילת ידיים (משנ"ב סימן קס"ג ס"ק ה', הלכה ברורה עמוד רצ"ו).

* בים שמימי מתוקים, כגון ים כנרת, יכול לקחת ספל ולמלאותו ממי הים ליטול ידיו במים, ולברך על נטילת ידיים, כיון שהמים מתוקים וכשרים לנטילה.

אבל בים שמימי מלוחים, אסור למלאות ספל מים וליטול בהם ידיו, כיון שמים אלו אינם ראויים לשתיית כלב, ופסולים לנטילה, אך מותר להטביל בהם ידיו לצורך סעודה, ומברך על נטילת ידיים. לכתחילה, צריך כלי לנטילת ידיים, אך אם אין לו, אף כוס העשוי מקרטון או כוס הנועד לשימוש חד פעמי, כשרים לנטילת ידיים, ויכול לברך על נטילת ידיים (ילקוט יוסף סימן קנ"ט, עמ' נד'). (הרב גבאי 052-7108271)

חסד - עם מי?

שלום לכם קוראים יקרים!. אני רוצה לגעת בנקודה קצת רגישה. אז בבקשה אל תשתמשו בטור הזה לחנך אחרים... אנו חיים בדור מלא, וליתר דיוק מפוצץ בחסד.

בכל תחום ולכל ענין יש ארגוני חסד רשמיים ופרטיים, ידועים ואנונימיים. זה הטבע של עם ישראל להיות גומלי חסדים. אחד הדברים שממלאים את האנשים, הוא הפידבק שהם מקבלים מהסביבה. וזה בסדר גמור. אבל הבעיה מתחילה כשהחסד נעשה על חשבון הבית שלך.

אני מראש מתנצל ומבקש סליחה על השאלות הכול כך אמיתיות ומשקפות את המציאות: איך יתכן שאני יתעסק בלקדם בחורים בלימוד, בו בזמן שעם ילדיי אין מי שילמד?... איך זה מסתדר שביום שישי אני עסוק בחלוקה למשפחות בו בזמן שלמשפחתי עדיין לא נגמרו הקניות?... האם זה הגיוני שאמא תלך לעזור לנשים אחרי לידה בביתם, בו בזמן שהבת שלה אחרי לידה קורסת בבית?... והאם זה מתקבל על הדעת שאני הולך לבקר זקנים בבית אבות, כשהוריי היקרים נמצאים לבד בבית ורק מחכים למישהו שיבוא...?

אחיי היקרים, החסד האמיתי נמצא במקומות שאתה לא

למי תתן את העולם הבא שלך?

והלך רבי צבי שוב לטבול בנהר הקפוא, על מנת להתפלל עליה מעומקי לבבו. פער רבי צבי חור בנהר הקפוא וטבל. והנה, כשהתכוון להרים ראשו אל מעל פני המים, לא מצא את הפתח שבקע בנהר, וכל מקום שניסה להרים ראשו היה כתקרת קרח.

הבין רבי צבי כי הוא בסכנת חיים, וכי בעוד רגעים בודדים לא יוכל יותר לנשום ולחיות, ומיד נשא ליבו בתפילה ואמר: **"הנני מוסר נפשי ברצון, ותהא מיתתי כפרתי, ובלבד שאשה זו תלד בשלום!"**. מיד כשאמר זאת, מצא את הפתח ויצא בשלום. ומעיד האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל וכותב: **"ואני מעיד כי תינוק זה שזקני הקדוש היה מוכן להיפרד מן העולם בשבילו, גדל והיה לרשע גדול, עד אשר לא היה רשע ופורק עול כמוהו בכל העיר זייצ'וב"**. אותו תינוק הפך והיה לרשע גדול ל"ע.

ומסיים הצדיק וכותב: **"ולא תחשוב אם מדמה הינך שזקני לא ידע מכך. נשבע אני לכם בתורת עדות, כי ידע הוא היטיב מה יגדל מתינוק זה, אלא שברוב קדושתו היה מוכן למסור נפשו אפילו בשביל האדם השפל שבשפלים והגרוע שבגרועים"**.

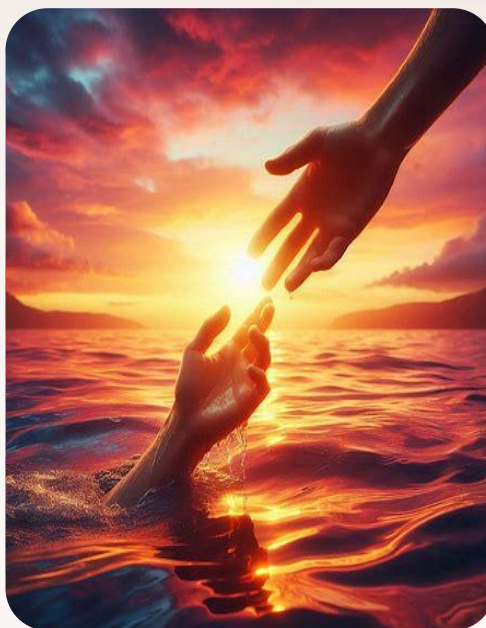
אומר האדמו"ר כי רבי צבי הצדיק ידע שהילד שיוולד בבית כזה, עתיד ועלול לצאת רשע גדול, ואף על פי כן, היה מוכן הוא למסור את כל נפשו - **לוותר על המשך חייו המלאים בתורה ומצוות, רק כדי להציל את הגרוע והשפל שבשפלים!**

זה יסוד הבעל שם טוב הקדוש - לא באתי לעולם רק לדאוג לעצמי, אלא אני דואג ומרחם על השני, הגם אם הוא הרשע הגדול ביותר.

חובה להדגיש ולציין, כי אין הדברים אמורים שצריך להתקרב אל הרשע ולחיות עימו ברעות, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (אבות ז,א): **"הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע"**. - המשך בעמוד 4

"אבל מה יעשה הרב עם הנאמר כי אין חלק לעולם הבא למלבין פני חברו ברבים?", הוסיף 'בעל התניא' לשאול.

תשובת המגיד הדהימה את כל הסובבים: **"יודע אני שיכול אני לאבד את כל העולם הבא שלי, אך כל זה שווה בשביל להציל את אותו יהודי! אני יוכל להסתדר ולעשות אח"כ תשובה ומעשים טובים מחדש, אך לפני הכל - להציל את היהודי הזה, בכל מחיר!"**, אמר כשדמעות בעיניו.

כי זה היסוד הגדול שלימד הבעל שם טוב הקדוש: **לא באת לעולם בשביל לדאוג רק לעולם הבא שלך ולגן עדן שלך! - באת לדאוג ולעזור לאחרים, גם במחיר של נתינת כל הזכויות של העולם הבא שלך לחברך!**

ממשיך האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל ומספר: **"ומעשה היה אצל דודי - רבי צבי מדזיט'שוב זצ"ל, בעל ה'עטרת צבי', שהיה הולך בכל לילה בחצות לנהר הקפוא, שוברו ונכנס בתוכו בשביל להתפלל על עם ישראל ועל הצרות שהם עוברים"**.

לא היה עושה תיקון חצות בבית ליד התנור חימום, אלא בתוך נהר קפוא באמצע הלילה! ממשיך הצדיק לספר ואומר: **"ופעם אחת, שמע כי ישנה אשה אחת המקשה לילד, אשר היא והוולד בסכנת חיים מוחשית"**.

וכך כותב האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל: **"וזה ביסודות שלימדנו מורנו הבעל שם טוב הקדוש: מסירות נפש למען כל איש ישראל: בין בעולם הזה ובין בעולם הבא"**.

לא רק שאני חייב להציל את אחי ולמסור נפשי למענו, אלא אפילו לתת לו את כל העולם הבא שלי בשביל להשיבו למוטב. נו, האם כעת אתה מוכן לתת את כל העולם הבא שלך לאחד מחברי הכנסת השונא את ה' והציבור הדתי? ... ואם תגיד, כי רק אדם כמו משה רבנו מסוגל לעשות זאת, והרי פסק רבנו הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ה'): **"כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו"**.

סיפר 'בעל התניא', רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל: **"כמה פעמים הייתי נוכח ליד קודש הקודשים - המגיד ממזריט'ש, שהיה איש אלוקים קדוש. והייתי רואה שמגיעים אליו אנשים לקבל עצה וברכה, ולפתע הרב היה צועק עליהם ומעליב אותם: "תסתלק מפה, חתיכת רשע! כמה עבירות עשית רק היום, איך אתה לא מתבייש!". והיו אותם אנשים נכלמים ומתביישים ופניהם מחווירות, והייתי שואל את המגיד: "רבנו הקדוש, אחר המחילה, מדוע הרב כך צועק ופוגע בו, והרי לימדת אותנו כי 'כל המלבין פני חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא'?"**

והיה המגיד מביט בי באהבה גדולה ואומר לי: **"בני, ידעתי גם ידעתי, אך מה אעשה וראיתי כי מעל ראשו של אותו יהודי מרחפת גזירת מוות קשה, והמלאך המקטרג נע מעל ראשו ורוצה להיפרע ממנו בגין עוונותיו. על כן, לא היתה לי ברירה אלא רק להציל אותו בדרך המהירה ביותר, והיא על ידי שאבזה אותו ואפגע בו ברבים - ובכך נחשב שהוא מת והמקטרג הרוצה להיפרע ממנו - מתבטל ונעלם בזכות הבושה הקשה והנוראה שעבר!"**

משפחת אחיאל • משה בריל 9 ת"א • 052-7137136 • לקבלת העלון במייל daniel777achiel@gmail.com

לקוּטִים וּסְפוּרִים נִפְלְאִים

ויקהל פקודי

שמעבר לקו.

התגובה היתה נדהמת.

הוצע לו סכום כפול ומשולש, מאות אלפי דולרים, אבל ברנהרד בשלו: "בשבת אני לא עובד, וזה לא משהו שכסף יכול לפתור".

בסופו של דבר חברת מיקרוסופט הענקית נאלצה לשנות את תאריכי הכנס, ולהתחילו ביום ראשון, כי זו היתה הדרך היחידה שלהם לקבל הרצאה פותחת מקיוי ברנהרד.

חודשים ספורים לאחר הכנס קיבל ברנהרד שיחת טלפון נוספת מאותו סמנכ"ל.

לפני מספר ימים הוא שהה יחד עם ביל גייטס במטוסו הפרטי.

דברו שם על הכנס ועל ההרצאה, והוא ספר לבוס על הסכום האדיר שהוצע לברנהרד, ועל עקשנותו שלא להרצות בשבת.

כעת התקשר הסמנכ"ל כדי לשתף את ברנהרד בתגובתו המתפעלת של מר גייטס:

"אני יכול לקנות כל דבר שארצה - כל בנין, כל מטוס או כל יאכטה שאחפוץ בהם", אמר המיליארדר, "אבל כל כספי אינו מספיק כדי לקנות שבת אחת של יהודי..."

כאשר היהודי עושה את שבתו קדש, ושומר עליה מכל משמר, גם הגויים

מכירים בכך שהשבת היא ערך עליון עבורו, ואף יודעים להעריך את הנחישות והעקביות ששמירת השבת מעידה עליהן.

"וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה" (לה, ב)

השבת שייכת ליהודי. גוי אינו יכול לקנותה גם אם יתן את כל כספו לשם כך, והיהודי, אם זוכה לדעת כמה יקרה היא - אינו מוכן למכרה בעד שום הון שבעולם.

קיוי ברנהרד הוא יהודי שומר תורה ומצוות מדרום

אפריקה, לפני מספר

שנים הוציא ברנהרד

ספר המלמד כיצד ניתן

ליישם תכונות מסוימות

ולתרגם אותן להצלחה

בעולם העסקים הקשוח

בעידן המודרני. הספר

זכה להצלחה רבה, והפך

לרב מכר בקנה מדה

בינלאומי, במקביל

הביקוש להרצאותיו של

ברנהרד הלך וגבר, והוא

הוזמן להרצות ולהנחות

בכנסים עסקיים בכל

רחבי העולם.

יום אחד הוא מקבל

שיחת טלפון מסמנכ"ל

בכיר בחברת מיקרוסופט

העולמית, שמייסדה ביל

גייטס הוא מגדולי עשירי

העולם.

הלה הזמין אותו להרצות

בכנס שבו ישתתפו כל

מנהלי החברה.

הרצאתו של ברנהרד תהיה הרצאת הפתיחה.

קיוי ברנהרד רצה לענות בחיוב להזמנה, כמובן, אולם

כשפתח את יומנו כדי לבדוק את התאריך, גילה כי יומו

הראשון של הכנס אמור להיות בשבת.

"בשבת אני לא עובד", הודיע ברנהרד לסמנכ"ל

יש אנשים שנראים כלפי חוץ רגועים, שקולים ומאפקים. הם אינם רצים ממקום למקום, אינם נראים לחוצים, ונדמה שהם חיים בנחת. אך גם אצלם, עמק בתוך הנפש, פועלת לפעמים אותה תופעה שמפעילה את האנשים הרצים והלחוצים. קחו לדגמה את המציאות של התקופה האחרונה: הקדשות. אנשים רבים טרודים אחר כל פסת מידע. עוד דיווח, עוד פרשנות, עוד עדכון. גם אנשים שאינם נראים "מכורים" לקדשות מוצאים את עצמם חוזרים שוב ושוב לבדק מה קרה עכשיו.

מה עומד מאחורי זה?

הפירו את תחושת הפומו. פומו - FOMO הוא קצור באנגלית של Fear Of Missing Out, פחד מהחמצה.

תחושה פנימית שאולי קורה עכשיו משהו חשוב ואנחנו מפספסים אותו.

אולי יש הזדמנות שאיננו יודעים עליה. אולי כלם יודעים משהו שאנחנו לא.

זו תחושה שמלזה את האדם הרבה יותר ממה שנדמה לו.

לעי"נ הרה"צ

ר' פנחס בן ר' בנימין בינוש רוזנבוים זצוק"ל

כ"ו בניסן תשע"ז

"קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומתה" (לה, ה)

מבאר המלבי"ם בספרו 'ארץ חמדה': שנינו: מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ.).

אדם עשיר ובעל אמצעים יש בידו את האפשרות לקיים מצות צדקה בפועל, לעומת זאת, אדם עני ואביון אמנם משתוקק לקיים מצות צדקה, לנדב ולהרים את תרומתו, אולם אין בידו האפשרות והיכולת לעשות זאת בפועל.

אך כיון שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, הרי המחשבה הטובה שבלבו נחשבת לו כאילו קיים מצות צדקה בפועל. זהו שנאמר "קחו מאתכם" - מממונכם - "תרומה לה'", ואם תאמר, ומה יהא דינו של העני שרוצה ואין לו.

על כך הוסיף הכתוב ואמר "כל נדיב לבו", דהיינו אפילו אם אין לו, אך בליבו משתוקק לקיים המצוה ואם היתה לו האפשרות אז בודאי היה תורם ונודב, הרי זה "יביאה את תרומתה", כלומר, הרצון והמחשבה מצד עצמם יביאו את תרומתה' וייחשב הדבר כאילו הוא הביא התרומה בפועל.

עוד מעלה יתירה יש בחושב מחשבה טובה, שהקב"ה מצרפה למעשה, אדם שעשה את המעשה בפועל, אין לו אלא מה שעשה ולא יותר, אם למשל הביא זהב, אין לו אלא תרומת זהב, אם כסף - כסף, אם נחושת - נחושת.

לעומת זאת, למחשבה טובה אין גבול, אם חשב להביא מכל המינים, עולה לו כאילו הביא את כולם גם יחד. זהו שנאמר "כל נדיב לבו", "כל" דוקא, נחשב הדבר כאילו הביא את כל התרומה בשלימות, זהב וכסף ונחושת.

"והנשאים הביאו את אבני השם" (לה, כז) כתב רש"י: אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה?

אלא כך אמרו נשיאים: "יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו ציבור את הכל שנאמר "והמלאכה היתה דים" (לו, ז) אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וכו'.

ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם "והנשאים" כתיב. עכ"ל. מעשה שאירע בזמן הב"ח, ביהודי שרצה לשכור פונדק מאת הפריץ אדון הכפר, לפרנסתו.

הוא ביקש מאחד העשירים שהיה מיווד עם אותו פריץ שישתדל עבורו להשכיר לו את הפונדק.

העשיר אמנם הסכים בלב שלם לעזור ולהשתדל אצל הפריץ, אך אמר לו שמכיון שהימים הללו הם ימי שוק בלייפציג והוא ממחר לרגל מסחרו שם, לכן עליו להמתין מספר ימים עד שיתפנה לעזור לו.

ואכן מיד כשחזר מהיריד, הזדרז העשיר והלך אצל ידידו הפריץ לדבר עמו לטובת היהודי, ואכן הועילה השתדלותו בס"ד והפריץ מילא בקשתו ומסר את הפונדק לידי היהודי הזה שהחל להתפרנס בכבוד.

ויהי אחרי שעברו הרבה שנים מאז אותו מעשה והעשיר כבר נפטר לבית עולמו, והנה בלילה אחד חולם הגאון הב"ח, כי אותו עשיר שהכירו, מספר לו בחלומו את כל אשר קרהו בעולם העליון, ובתוך הדברים סיפר שבבית דין של מעלה פסקו עבורו להכנס לגן עדן, אבל מיד כשהגיע לשער נעמד מלאך שעכב בעדו מלהכנס.

אם מתבוננים היטב, רואים שהפומו מופיעה כמעט בכל תחום בחיים.

היא מופיעה כאשר אדם רודף אחרי כל עדכון חדשותי - שמא הוא מפספס מידע חשוב.

היא מופיעה כאשר אדם מחפש את המוצר המשלם - שלא יחסר לו משהו.

היא מופיעה בקניות לשמחה - שהכל יהיה משלם עד הפרט האחרון.

היא מופיעה בפרסומות שמכריזות: "אל תפספס", "כלם כבר שם".

אפילו במקומות עדינים יותר היא נמצאת, אדם שומע על ארוע גדול שלא השתתף בו ומרגיש החמצה.

אדם שומע על הצלחה של אחרים וחושב שאולי הוא מפסיד משהו.

בקצור, הפומו היא תחושת החמצה: פחד מתמיד שמא משהו מתרחש ואנחנו מחוץ לתמונה.

הבעיה איננה רק עצם התחושה. הפומו דוחפת את האדם כל הזמן לעבר מדבר לדבר. עוד מידע, עוד חוויה, עוד הזדמנות. האדם רודף ממקום למקום כדי שלא ישאר מאחור.

אך תוך כדי כך נוצרת מציאות אחרת: עמס של דאגות, הראש טרוד תמיד במה עוד קורה, מה עוד אפשר להשיג, ומה אולי מפסידים כרגע.

במקום מנוחה - נוצרת ריצה מתמדת.

מאחורי הפומו עומד צרך עמק יותר: הרצון לשלט. האדם רוצה להרגיש שהוא מבין את המציאות, שולט בה, מחזיק בידיה את האפשרויות. כסף מעניק תחושת שליטה, ידע מעניק תחושת שליטה, מעמד מעניק תחושת שליטה.

אמר לו המלאך, שהוא נברא מאותה מצוה שעשה, כשהשתדל לטובת היהודי הנצרך שרצה לשכור את הפונדק, אבל מכיון שלא הזדרז לעשות מצוה זו תיכף ומיד כשביקש ממנו, אלא דחה המצוה במספר ימים ובנתיים היהודי היה שרוי בצער ובדאגה מחמת עניותו, לכן מוכרח הוא מדה כנגד מדה להתעכב גם הוא מלהיכנס לגן עדן כמספר הימים שהתעכב היהודי עד שקיבל את הפונדק לידו.

כששמע הב"ח מעשה נורא זה, יצא אל העם שומעי לקחו ודרש לפניו על גודל שכרם של הזריזים הממהרים לקיים המצוות שמזדמנות לידם. כי רואים שעיקוב קטן שנתעכב אותו יהודי מלקיים המצוה, גרם לו להתעכב זמן כזה מלהנות מזיו השכינה בגן עדן העליון. (לשכנו תדרשו - משחת שמן)

"והנשאים הביאו את אבני השפה" (לה, כז)
ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם "והנשאים" כתיב. (רש"י)
מכאן הוכיח ואמר הרה"ק בעל ה"חידושי הרי"ם" מגור ז"ע - שעיקר היהדות תלוי במידת הזריזות וההתלהבות לעבודת הבורא, שהרי הנשיאים, כיון שנתעצלו, חסרה בהם יו"ד ("יודישקייט"...) כ

כאשר היה מגיע הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל מידי ערב לתפלת ערבית,

נהג דרך קבע להקדים בחמש דקות לפני זמן התפילה. ואולם לא ישב ברגעים אלו באפס מעשה, אלא ספר קטן החזיק בחיקו שהיה שולפו ומעיין בו, לא בדרך העברה בעלמא אלא בדרך קביעות, והיה ממשיך למחרת מאותה שורה שהפסיק בה אמש, עד שהשלים הספר כולו באותם חמשה רגעים מצטברים. הדייקנות בזמן, היתה בעיני רבי אלחנן מושכל ראשון. דבר המובן מאליו, עד שנתמלא השתוממות

ופליאה על מי שאינו מדייק. אחד מתלמידיו שקבע ללמוד עמו שיעור יומי קבוע בביתו, איחר לבוא יום אחד בשלושה רגעים אחרי השעה המיועדת. שאל אותו רבי אלחנן: "היש שעון למר בכיסו, וכאשר ענה בחיוב, התפלא: אם כן, איך קרה כדבר הזה?!" (רבי אלחנן)

אך ברגע שיש משהו שאיננו בשליטתנו - מתעוררת הפומה, אולי אני מפספס משהו. אולי יש דבר חשוב שאיננו בידי.

כך נוצרת רדיפה בלתי פוסקת אחרי "עוד".

וכאן מתגלה תהליך עמק יותר.

כל עוד האדם מרגיש שיש לו שליטה - הוא רגוע. אך כאשר השליטה נסדקת, מופיעה תחושה נוספת: בוששה.

אדם חושש שיגלו שאין לו, שאין לו שליטה כפי שנראה כלפי חוץ. לכן הוא מנסה לכסות, להשיג עוד, להראות שהכל בסדר.

כך נוצר המעגל: שליטה מולידה פומו, הפומו גוררת רדיפה אחרי שליטה נוספת, וכאשר השליטה נפגעת - מופיעה הבוששה.

התהליך הזה כבר מכר לאדם מראשית ההיסטוריה האנושית, הוא הופיע בספור הראשון של האנושות. אדם הראשון חי בעולם פתוח לחלוטין. הכל היה בידו, הכל היה גלוי. לכאורה הוא האדם השולט ביותר בעולם.

אך היה דבר אחד שנאסר עליו: עץ הדעת.

ברגע שנודע לו שיש משהו שאינו בשליטתו - הפומו התעוררה. הוא רצה לדעת מה יש שם. הוא לא יכול היה להשלים עם העבדה שיש דבר שאיננו בידו. כך הגיע אל החטא.

ורגע אחר כך נולדה תחושה חדשה: בוששה.

אדם הראשון מתחבא, משום שנחשפה האמת - שגם הוא יכול לפל.

מסופר על ר' אריה לוי זצ"ל - כאשר היה בחור למד בישיבת וולוז'ין, בשל כך היה צריך לקחת רכבת להגיע אל הישיבה, אך להוריו לא היה כסף, ולכן הלך ברגל ימים רבים.

כאשר הוא הגיע לישיבה בפעם הראשונה, התברר לו בערב שצריך הוא לחפש היכן לישון. חלק גדול מהבחורים מצאו פתרון לישון על הספסלים שבבית המדרש, אך כל הספסלים היו תפוסים... לבסוף מצא מקום לישון במקום כל שהוא.

באחת הפעמים בתחילת אלול הגיע מאוחר לישיבה, ובשל כך היה צריך לישון בצד על אחד הספסלים הקטנים.

החליט ר' אריה שלאחר הפסח, הוא יהיה מבין הבחורים הראשונים בשביל לתפוס לעצמו ספסל טוב ונוח בשביל לישון.

ואכן מיד לאחר הפסח, הצליח לאגור קצת כסף לקנות כרטיס נסיעה ברכבת.

ביום המיועד הוא נפרד מהוריו, וכאשר הסתכל על השעון ראה שמאוד מאוחר ועוד מעט עלול הוא לפספס את הרכבת.

מיד רץ לכיוון התחנה, והנה פתאום נשמה מרגלו נעל אחת והוא רואה את הרכבת צופרת, סימן ואות שהנה היא כבר מתחילה בנסיעה...

הוא ידע שזה או הנעל או איחור לישיבה והחליט לעלות על הרכבת כשרגלו האחת יחפה...

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

להר"ר שמואל אהרן הי"ו עב"ג הדסה שתחי' לנישואיהם בשעטו"מ יה"ר שהזיווג יעלה יפה יפה לתפארת המשפחות הנכבדות אמן.

כך הוא היה במשך זמן שלם בישיבה!

רק כסף טהור לחלוטין הולך למקום טהור...
(וזאת ליהודה)

הרה"ק רבי יצחק מווארקה זי"ע היה אומר: עצלות היא מידה קשה בעיקר למנהיג, לנשיא.

"ויברך אותם משה" (לט, מג)

סיפר על עצמו כי פעם אחת שכב על מיטתו ונתחשק לו

בשנת תשס"ו, כאשר מגיפות "שפעת העופות"

השתוללה בלולי תרנגולים רבים ברחבי הארץ, הושבתו קווי יצור של שחיטות הבד"ץ במשך זמן לא מבוטל מחמת מחסור בעופות תקינים הראויים לאכילה.

ביקשו כמה ממגדלי העופות מהגאון רבי נחום יברוב זצ"ל (מרבני שחיטת בד"ץ שארית ישראל) שיבקש מהגרי"ש אלישיב זצ"ל ברכה לרפואת התרנגולים...

עשה רבי נחום כפי שהתבקש, ניגש להרב אלישיב ובקשה בפיו: יברך נא כבוד הרב את התרנגולים שיהיו בריאים.

חיך הרב אלישיב ואמר: והלא כאשר מברכים ומתפללים על חולה, יש להזכיר את שמו ושם אמו, והיאך אדע את שמות התרנגולים ואמותיהם?

כעבור דקה הוסיף הרב אלישיב ושאל: היכן הם לולי התרנגולים? פירט לו רבי נחום את שמות הכפרים והקיבוצים בהם שוכנים הלולים.

בירך הרב אלישיב את התרנגולים שבלולים השוכנים באותם מקומות.

הדבר היה ביום חמישי, והנה ביום ראשון

שלאחריו כבר נערכה שחיטה מהודרת של עופות בריאים ושלמים...

(הלמות עמלים - ח"ב)

האם אפשר לבטל את תחושת הפומו? בנראה שלא. היא חלק מהטבע האנושי. השאלה היא מה עושים איתה.

אפשר להגרר אחריה ולחיות כל הזמן בפחד מהממצה, אך אפשר גם להשתמש בה בקריאה פנימית.

המקום היחיד שבו אדם איננו מתבייש לחשוף הכל הוא אצל רופא. שם הוא מספר את כל האמת, משום שהוא יודע שהרופא בא לעזור לו.

כך גם בעבודת השם. במקום לפנות אל הבורא רק באשר הכל מצליח - אפשר להביא אליו גם את הפומו. לומר בפשטות: רבנו של עולם, אינני יודע אם הרצון הזה אמת או רק פחד להחמיץ. אינני יודע אם לרדף אחרי הדבר הזה או לשחרר.

באשר האדם נגש כך, הפומו כבר איננה אויב. היא הופכת להזדמנות. הזדמנות להזכר שלא הכל בשליטתנו, ולהתחבר מחדש אל הבורא.

אולי זו היא ההכנה האמתית לחדש ניסן: לעבר מהריצה אחרי כל מה שאולי אנחנו מפספסים - אל המקום שבו איננו מפספסים את העקר.

ניסן הוא חדש הגאולה. יציאת מצרים הייתה בעצם יציאה משליטה מדמה. פרעה רצה לשלט בהכל - בזמן, בעבודה, באנשים. והגאולה התחילה דוקא כאשר עם ישראל למד דבר אחר: לא הכל בידי שולנו - הכל בידי שם של הקב"ה. כאשר אדם משחרר מעט מהשליטה ומתחבר לבורא, גם הפומו כבר לא שולט בו.

(מציון תצא תורה - ספינקא)

להריח טבק, אולם קופסת הטבק הייתה על השולחן בחדר השני.

עשה לו חשבון כזה: אם אני אקום ואלך לחדר השני לקחת את קופסת הטבק יהיה זה משום ויתור ליצר הרע, מילוי התאוה, ואם לא אלך - יהיה זה משום עצלות, לכן קם ונכנס לחדר השני, ניגש לשולחן ולא נגע בקופסא...

"לצקת את אדני הקודש" (לח, כז)

באחד הימים נודע לגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל על קרוב משפחתו שמנהל בנק גדול בתל-אביב, כי עומד הוא בראש "אגודה ציבורית לקידום החינוך בישראל" שמעניקה מידי שנה סכומים גדולים לצעירים אקדמאים יוצאי העדה הבבלית.

ניסה הרב צדקה לדבר על לבו שיעניק מלגות גם לבני ישיבות העוסקים בתורת ה'.

אמר הלה: אני משוכנע שהנהלת האגודה תסכים לכך, אך מכיון שרוב הכספים באים מתרומת חילוניים מסתבר שידרשו כי אותם בחורים שיזכו למילגה ישתלמו גם במקצועות חול...

השיב לו הרב צדקה: אם כן, מוותרים אנו לגמרי על בקשתנו איננו

מעוניינים בתמיכת אגודה כזאת... לא כל אחד זוכה להחזיק בעץ החיים של התורה.

שבת טיש

ספורים ואגדות • פנינים ופרפראות • מדות והליכות

מתוך הספר "שבת טיש"
כרך שישי בסדרה בע"ה

פנינים

ויקהל משה (לה, א) - אף שמשנה היה ענין מקל אדם, לא נהג משמואל הנביא שהיה טורח בעצמו והולך לכל מקום שבו דרים בני ישראל כדי להביא להם את דבר ה', אלא היה מקהיל את העם אליו. מפני שלמשה יש דין של מלך, ועליו נאמר "ויהי בישורון מלך", ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אבל לשמואל יש דין חכם ורב יכול למחל על כבודו. ורמז לזה כי התבות "ויקהל משה" בגימטריא "מלכות" כמובא בספרי המקבילים, לומר לה, מה הטעם שהקהיל משה את כל את בני ישראל אליו, ולא נהג בדבריו של שמואל? מפני כבוד המלכות, ולא לכל למחל על כבודו. (חיים של תורה)

וכן רמז לזה בראשי התבות "ויקהל משה" וסופיהן, ששולות לתבת "הלום", ודרשו במקדש רות על הפסוק "גשי הלם" שבתת הלום היא לשון מלכות, ולכן הקהיל משה את העם אליו ואמר להם לנשאת אליו, מפני כבוד מלכותו. (פרש שמעון חיים)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב) - אמרו חז"ל, כי בשבת אין לאדם להרהר אחר מלאכה, אלא יהיה בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה. ורמז לזה בסופי התבות "ובות מחשבות בלב איש" שהם "שבת", לומר שמחשבה שחושבים בשבת סופה להבטל ולא תתקדם, אך "ועצת ה' היא תקום". ועוד יש לבאר "ועצת ה' היא תקום" שרק מחשבות ועצות שחושב האדם בשבת לשם שמים, היא עתידה להתקדם. וכן מרמז בפסוק "פרב שרעפי בקרבי נחמומיה" נוטריקון שבת, ואז "שעשענו נפשי" לרמז לנפש היתרה שבאה לאדם בשבת, ובזכותה הוא בא לידי מנוחה בהשקט ובטח. (מקום מקדש)

ויקהל משה בגימטריא מקוה, לרמז כי התאספות של בני ישראל יחד מטהרת כמו מקוה. וקוראים פרשה זו בחדש אדר, והוא מלשון אדרא שהוא כנוס והתאספות בלשון ארמית, וגם מלשון מים כמובא במסכת סנהדרין בלשון ויניח, לרמז לך שעלידי כנוס ישראל באים לידי טהרה כמי מקוה. (היהודי הקדוש משיחא)

ויעש משה ככל אשר צוה ה' אתו (מ, יט) - משה רבנו היה מוכן ומזומן לקיים צוון הבורא, בכל יום, ובכל עת, ובכל שעה. ולכן נאמר כאן "ויעש משה", ויעש נוטריקון י"ם, ע"ה, ש"ה. (נעמיות בידן)

ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש חוקים המשכון (מ, י) - בעבודת המשכון החלו ממחרת יום-הכפורים עד כ"ה בכסלו, והם ע"ה יום, שכן מרחשון היתה מלאכה. ובתת החת"ם סופר, שיש להוציא מהם עשר שבתות, ואז נותרו כ"ה ימים שהם בגימטריא היכל וגם השם אדנו"ה, ובין שרצה הקב"ה לזכות את ישראל הוסיף להם להמתין עוד פ"ז ימים מיום כ"ה בכסלו ועד כ"ג באדר, שבו חוקים המשכון תחלה בראשון לשבעת ימי המלוואים, ועל זה נאמר "מספידים על-אדני"פ", שמשכון מידע על השם אדנו"ה שהם ס"ה הימים של הקנת המשכון, ועוד פ"ז ימים עד להקמתו בפעל. (חסד לאברהם)

ספורים בפרשה

אשה חכמת לב (לה, כה)

הרבנית של רבי דוד מנובהרדוק, היתה אשה חכמה ופקחית, יודעת ספר ונביאה בעניני תורה והלכה. בין שהוצאות הבית היו קרבות ממשפחתו הדלה של בעלה הרב, היתה מפצירה בו לבקש העלאת מפרנסיה הקהילה, ולא להסתפק במעט. ובדרך צחות היתה טוענת כנגדו: "בלם יודעים על בקיאותה המפלגת בדברי הרמב"ם, אולם בקיאות זו אינה מספקת אפילו ללחם משנה, ולכן עליך לדרש מראשי הקהילה כסף משנה..."

ולחורת נתן בלבו (לה, לו)

לעתים רבות נשאליס רבנים ומו"ריהוראה שאלות סבוכות ומרובות, ומדרשנים מכניסים בלבם רעיונות ופתרונות מבריקים כדי לפתור את הענין בדרך מקורית. על משה כזה כתב רבי אהרן ברוךשטין ראש ישיבת "חיי עולם", כפי ששמע מהמתמיד הירושלמי הנודע רבי גרשון לפידות. בלבלין התגורר יהודי שהיה תעשין של יינות-הירפיים, ושנה אחת בערב פסח, שכח משום-מה למכור את חמצו לנכרי, ונזכר בזה רק לאחר חצות, כאשר החמץ כבר אסור בהנאה ואי-אפשר למוכרו לגוי. היתה כאן בעיה קשה, שכן בבית-התרשת של היהודי שכנו מאות חביות של יין שרף, וההפסד היה עצום עד כדי פשיטת-רגל מוחלטת. בלבלין דאג התגורר יהודי חריף-מוח, שזכה לכינוי הנדיר "ר' משה רמב"ם", וזאת הודות לבקיאותו העצומה בספר משנה תורה של הרמב"ם. בצר לו, רץ היהודי בעל המפעל אל גאון פלאי זה, ובקש ממנו עצה כיצד להחליץ מהספק, שכן כל הרבנים אמרו לו כי אין מנוס משפיכת כל המשקאות האסורים בהנאה. גם רבי משה הגיב תחלה כי לבאורה אין כל פתרון. אולם בדברו לטבילה בבית-המדרחן לכבוד חג הפסח, תר אחר יהודי מסין שהתגורר בבלבלין, ונודע כימוסר שהיה מלשין לרשיות על אחיו היהודים בעבור צעק כסף. וכשמצאו, בקש ממנו להתלוות אליו לביתו. הלה ראה בקד כבוד גדול להתלוות לגאון הנודע של בבללין, ור' משה שזחח עמו על-דף ועל-הא מקבלי שהלה ירגיש את משרתו. תוך כדי שיחה, פלט ר' משה, כאלה באגביות ובלי שימת-לב, עצמו על בעל בית-התרשת הלה, אך מיד עשה את עצמו כמתחרט על פליטת-הפה שלו. סקרנותו של המלשין נצתה פמוך באחת. והוא החל להפציר בו לגלות בפניו את סודו, בהבטחה חגיגית כי הוא פמוך "שומר סוד"... רבי משה "עמתי" להפצרותיו, וגלה את אָזנו, כי בעל המפעל שנגאה כלפי חוץ בעשירי מכל, אינו אלא פושט-רגל שידר מנכסיו, ובין שהוא חייב כסום עצום לאציל פלוני, הוא מתכוון להמלט מיד לאחר חג הפסח. מבלי לשלם לו מאומה. תכניתו הנאונית של רבי משה הצליחה מעל למשער. המלשין הפסיל מהר פמוך אל ביתו של האציל, כדי לגלות את אָזנו על דבר פשיטת-הרגל של מנהל המפעל, ועל תכניתו לברוח מהעיר מיד לאחר החג. הלה מהר לשלח את משרתיו עם עגלות משא, והחריים את כל מלאי החביות של יין-השרף שהיה אצור במרתפו של בית-התרשת. בתמונה לחוב שבעל המפעל היה חייב לו...

שבת שבתון לה' (לה, כב)

בתקופת הקמתו של רבי עקיבא איגר בפוזנא, החלה ההשקלה לעשות בה שמות, עד שמשפילי העיר החלו לבקר בליל שבתות בבתי-התאספות. עמד רבי עקיבא איגר ונשא דברי תוכחה בבית-המדרש, ובתוך דבריו אמר בכאבו: "מצינו בחז"ל הלשון רב גבירי וישראל, ולכאורה המאמר תמוה, שכן מה ליהודים ולגבירי? אלא שפאן בפוזנא נהניש לב לי הדבר. שהרי יודעים דברי חז"ל במסכת שבת, כי בכל ליל שבת מתלוים שני מלאכי-השרת לכל אדם בבואו לביתו. וכאשר יהודים הולכים בליל שבת לתאטרון, מתלוים אליהם שני המלאכים הללו, ובעוד הם עצמם שלמו בעבור פרטיסם, הרי המלאכים נכנסים בלי לשלם, והרי לנו רב גבירי וישראל..."

המלבי"ם נשא אף הוא דרשת תוכחה נגד מחללי שבתות בפרהסייה, ואמר בלעג מר: "אנשים אלו דוגלים באמרת החכם מכל אדם 'ישונא מתנת יחיה', ולכן סולדת נפשם של 'פי נפש' אלו מהשבת שהיא מתנה גנוזה שנתן הקב"ה לישראל מבית-גנזיו, וטענתם בפיהם כי אין הם רוצים לקבל מתנתו..."

הביאו את-תרומת ה' (לה, כא)

רבי דוד משה מקרשניף היה נוהג, שלאחר שהיה מקבל שטר-כסף מאת הבאים לחלות את פניו ולהתברך מפיו, היה מישר את השטרות ומגהעם בתשומת-לב קרבה. בנו הביע את פליאתו באָזניו, מדוע הוא בה טורח לסדר את השטרות, ונפגע לשמע תשובתו של אביו: "הלא את השטרות הללו אני מחלק למעטי-יכלת שוכננים אלי וגוללים בפני את מצבם הכפסי הקשה, ואני משתדל לסייע להם בכל אשר יבקחי, ומעניק להם מהשטרות שקבלתי. תאר לעצמד איזו הגזשה יקבלו אנשים אלו, כאשר איש להם שטרות מקפלים, מקמטים ומרפטים? תחת זאת אני מגיש להם שטרות ישרים וחלקים, ומעניק להם הרגשה טובה שחשבוה לא פחות מהתנינה עצמה..."

רבי פינחס שיק משקלוב, כנה ר' פינחס רויזעס על-שם חזנותו הנגידה שהעניקה לו את כל רכושיה הרב כדי שילמד אצל אדמו"ר הזקן בעל התניא, וזכה לשני שלחנות, תורה וגדלה במקום אחד. אולם את עשירותו לא הותר לעצמו, ונודע בידו הפתוחה לכל דבר שבצדקה, ואף בצואתו צוה לחלק סכום עתק של תשעים אלף רבליס לצדקה. בקימי היה חסיד נוסף בשם ר' זלמן וועלקעס, שאף הוא היה עשיר מפלג ובעל-צדקה נודע, והעיד על עצמו שאח מדת פזונותו לצדקה למד מר' פינחס רויזעס. "אולם לא זכיתי להגיע לדוגתו, שכן לר' פינחס היה כמה ארזים בביתו שבהם הניח את כספו, וסדר כל סוג מטבע בארזי אחר. מטבעות מזכה בארזי זה, בשני מטבעות כסף, ובכשלישי מחושט וכיוצא בזה. וכאשר היה מגיע אדם לבקש ממנו צדקה, היה משריע לאלו מטבעות זקוק האיש הפונה, והיה תוחב ידו אל הקפה המתאימה ונוטל בחפזו מטבעות, מבלי להביט מה עלה בידיו. ואף אני נוהג כמותו, ומכניס את ידי אל הקפה ונותן בלי הגבלה. אולם אני לא מסגל להתאפק מלהציע אל תוך ידי, כדי לראות כמה נתתי בפעל..."

את־המשכן

ילדותו של רבי שמואל אהרן יודלביץ, מגאון ירושלים וצדיקה, היו רצופים סבל ומכאובים. הוא התיתם מאביו ומקרובי משפחתו, וסבל מעני מחפיר ומיסורים קשים, אולם בעז רוחו עמד בכל הנסיונות בגבורה, והצרות רק השלווהו יותר והעמיקוהו לאילן פאר. למוד התורה היה לו כרך אורה מאז ילדותו, ובה מצא נחם ושעשוע. ומבצר בטחון היה לו בית התלמוד־תורה שבירושלים העתיקה דאז, וכל־ימיו חש את המתיקות שהיה לו בלמודו שם. אולם מאדע מכאיב אחד נותר חקוק בעצמותיו. והספור, המספר בספר תולדותיו "מעילו של־שמואל", מהזה בעבורנו מוסר השכל גדול, כמה צריך להזהר בבזויו של כל אדם, וביחוד בכבוד ילד יהודי טהור, בנו של הקב"ה. שמואל אהרן למד בשנותיו הראשונות בשלמוד חמש, והגיעו לפרשות העוסקות במשכן וכליו, אצל מלמד בעל 'ידי זקב'. הלה נצל את פשרונותיו והקים את תבנית המשכן מארצות קפסאות, באפן מעורר השתאות. פיוס, כאשר נתן לרפש נירות צבעוניים בפרוטות, אין בכך כל חידוש, אולם באותם ימים רחוקים, כאשר הניר היה יקר־המציאות, ונירות צבעוניים כמעט ולא היו מצויים, היתה זו יצירה מיוחדת במינה. המלמד אסף ארצות קקאז שיואבו מארצות־הברית, ומתן יצר את עמודי המשכן. בסבלנות מרבה יצר קביות ועירות לאדנים וטבעות ועירות לחשוקים, הדביק בעדינות את טבעות הבדים וגלל רצועות ניר דקות לבדי המשכן, ומניר הפספס שנקפסאות סיגירות ריקות שהתלמידים אספו בעבורו, צפה את העמודים, וזכר לזהב בו היו מצפים. במשכן השקע עמל של חדשים, וכשהגיעו בחמש שמות לפרשות העוסקות בדיני המשכן וכליו, הביא את היצירה הנפלאה אל הכתה. התלמידים התפעלו, המלמדים האחרים אף הם השתוממו אל מול היצירה הנפלאה, ואף תלמידי הכתות האחרות באו לזון את עיניהם בתבנית המשכן. היתה זו יומה חנוכית יפה, אבל פני שקורה לא אחת למרבה הצער, בלחט הניזמה החנוכית, שזכרים את החנוך עצמו.

הילדים יצאו להפסקה, וכששבו, היה שלחנו של המלמד ריק. המשכן נעלם. כשנכנס המלמד, עמדו כלם במוך, והוא שאל בקול נוקב: "היכן המשכן?" דממה. המלמד סגר את הדלת וסקר את פני התלמידים, כשהוא מנסה למצא הפעת אשמה, מבוכה או התרסה. "מי לקח את המשכן?" שאל, והעביר מבט מאחד לאחד. אך התלמידים הביטו בו בתמימות, ואחד אמר: "המשכן נגנב בעת ההפסקה, בנראה". והמלמד החל לחקר את כל התלמידים היכן שהו בזמן ההפסקה. התברר, כי היחיד שנשאר בכתה היה שמואל אהרן המתמיד, שתמיד נותר בכתה כדי לחזר על מה שלמדו בשעור. אבל היום לשם שנוי, הוא לא נותר בה. "מדוע?" שאל המלמד, והילד הסביר בתמימות: "בכל הפסקה אני חוזר על מה שלמדו בשעור, אולם בשעור היום לא למדנו כלום, כי הרבי הציג בפנינו את המשכן, והכל ברור כל־כך, עד שלא היה לי צורך בחזרה, ולכן יצאתי לשחק". אבל המלמד לא נרגע. "בדיוק היום יצאת, אה?" קולו הצליף ולגלג. "מדוע לא תודה, הרי יודע אתה כי 'מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועזב ירחק', ומדוע לא תודה, שרצית אולי לחזר על השעור מבלי שיפריעו לך, ולכן הכנסת את המשכן אל אחד החדרים הרחוקים? גלה לנו היכן שמת אותו, ואני מקנה ששמרת עליו בראי וכל הרסת אותו בחסר שמת־לב". שמואל אהרן העיף מבט מיסר סביבו, וחפש בעיני חבריו אות של חמלה, אך בלם התבנסו בשתיקה, שהרי אם המלמד מאשים, אז בנראה שהוא יודע משהו. "אבל אני באמת לא..." החל הילד לגמגם, וזה כבר הספיק למלמד. הוא ידע לפרש אותות־מצוקה, וקם מכסאו. "בוא אתי", הורה לו, ובינתיים שלח את אחד התלמידים להביא את ספר יהושע מבית־המדריך הסמוך. כשהספר הובא, נכנס המלמד עם שמואל אהרן אל חדרו של המנהל שלא שהה בו באותה עת, ודפדף בספר לפרק ז', ובקש שמואל אהרן הקטן לקרוא את כל הפרק העוסק בעין שמשל בדברי יהושע ונטל משלל העיר וירחו, עד שהגיע לפסוק "ויאמר יהושע אל־עכו, בני שים־נא כבוד לה' אלקי ישראל ותירלו תודה, והגדנא לי מה עשית, אל־תכחד ממני". "יודע אתה מהו 'תירלו תודה'?" אמר המלמד, והסביר בחמרה: "הכונה לודי כמו ביום־ההפגורים, ובכן הגדנא לי בדיוק מה עשית, ואל תכחד ממני". והוא הקשיף לקרוא בללא, כשהדמעות זולגות מעיניו של הילד ומספקו ללא מעצור. "יגע עכן את־יהושע ויאמר, אמןה אנכי חטאתי לה' אלקי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי, וארא וגו' ואחמדם ואקחם, והנם טמונים בארץ בתוך האלהי..." והילד פרץ בבכי סוער. המלמד התרבה, הניח את ידו על־ראשו ואמר: "חדל לכבות, שכן עכן התודה ועינו התכפר, ואף אתה יכול להתודות ואסלח לך". ובדיוק באותו רגע נכנס ילד מהבפתה המקבילה ובדיו פתק שרבו שלח עמו. התברר, כי תלמיד פלוני נראה חוזק בעת ההפסקה אל הקומה העליונה הריקה, ובידו המשכן הגנוב. המלמד נכנס אל הכתה, וכאשר קרא בשמות התלמידים בזה אחר זה, והגיע לאותו תלמיד שנטל את המשכן, שתק הלה. "שמואל אהרן, התביש לך!" צעק המלמד, "איד מלאך לך להודות כמה שלא עשית? מדוע בכת בפי מרורים ואת מי בקשת להונות?" אף לא רגע של מבוכה, אף לא שמץ חרטה... לא הפעת צער ולא בקשת סליחה מהילד שנחשד לשוא... ואז גולל המלמד את מכסה המשכן והרים את הקפסה הקטנה שיצאה את ארון־הברית. "רואים אתם?" הנה הכרובים פורשי הכנפים שעל הכפפת. הארון מסמל את התורה, שכן בו לוחות הברית, והכרובים הם הרב והתלמיד, ופניהם איש אל אחיו..."

שלמה הכהן מרדומסק

ליום ההולאה, כ"ט באדר תר"כ

נולד למשפחת כהנים מיוחסת, ומילדותו נפר בעליו חרף. היה בין בספר הרבי ר' יחזקאל אישיי, וממנו למד את דרך הפלפול וכתב חידושים רבים שרשם נאבדו. בהיותו כבן שלשים התמנה לרב העיר ראדומסק שבפולין, ועל־שמה התפרסם. רבים נהיו אליו ונושעו בברכותיו, והיה פועל ישועות ומוטף מוסר באמרות שנונות, או אפילו באמצעות דברים שנשמעו כקללה והתבררו כברכה. נודע גם בכשרון הניניה, ונשתמרו על היום חלק מהנזונים שהלחין. ספרו "תפארת שלמה" על התורה והמועדים נחשב כספר יסוד בחסידות, ובו מדיש את החשיבות להתעבר על רצונות הגוף כמפתח להתעלות בתורה ובכל המדות.

לעצמו היה מסתפק במעט, אף שהיה משפיע עשירות על הבאים אליו. פעם ישב בבזר גדולתורה בפשבור, ולאחר שהקריב בדין בקשו בעלי־הדין לשלם לו כהונה, אך הוא סרב, והקלו הכהנים בחשאי לכיס מעילו ארנק קמח קטנה, בלי שהרגיש בכך. בהגיעו לביתו הבחינה הרבנית בכסף, ורקשה מנגלים חדשים לבתם הילדה. הבחין הרבי בנגלית החשודות והתפלא מהיכן המעות, והשפירה הרבנית על הכסף שמצאה בכיס, הבין מהיכן הגיעו ודעתו לא היתה נוחה מקד. ובצחחות אמר לרבנית: "גם בלי נגלים חדשות יהיה לך בעל תלמיד־הכם", ואכן נתקמו דבריו.

היה ליה לומר, שצריך להודות לה' ותרבו שבידי רבותינו הראשונים עדן לא היו תפוחי־האדמה שנתגלו באמריקה, כי אלו היו אז וזו ארצות אלו לפסח מחמת גזרת טקטית מפני שאפשר להכין מהם קמח, ולא היה נותר לבני אשכנז מה לאכל בפסח...

פעם ראה למדן שרדס בבית־המדריך באמצע למועד. העירו הרבי ואמר לו: "ומה תשיב לקשית רבי־החובל?" הלה, שהיה בקי בש"ס ופוסקים תמה על הדבר, שכן לא מצא בש"ס קשית של רבי־החובל (לחיה), שפוטפות בנהגה נכתב ע"ד רבי־החובל ההפך ומכיל... והרבי הסביר לו כי כוננו לקשית רבי־החובל שהקשה לנביא יונה בראמתי 'מהיך נדדס' כוס קרא אל־אלקד'. פעם ראה למדן אחד שישב כל הלילה ולמד בעיון שלשה דפים בש"ס עם הרבי. הרבי הכיר באותו למדן שהוא אוהב כסף, ואמר לו כלשון פרשתו: "זו העמודים והשוקים כסף!"

יוסף דעת

ידועה דעתם המשובשת של הקראים לאסור חלוקת אש מלפני השבת, הנהגה שהיה בביתם כשנפרשתו "לא תבערו אש בכל משבותיכם ביום השבת", ומכאן מנהגם לשבת בחושך בשבת בלי חומה, ולאכל מאכלים קרים, ולשבת המעוותה, אף יש לאדם לכבות בשבת כל מקור כשם כו, גם כשנבער בטעות בעד הכחונה שלא להדליק אש בשבת עצמה, אף אין איסור להדליק אש דוקא מלפני השבת. הר"ם ואבותיו אבן עזרא וראשונים נוספים חלמו נגד הקראים והוכיחו את בערותם, ולא התקדמו רב פולמוס בעלי־פה ובכתב, אלא גם תיקון תקנות רבות לדורות כ"ד לזכור ראשון של צדיקים", והמפורסמת שבה היא התקנה לאכול חמין בשבת, עד שכתב הר"ה בעל המאמר שמי שאינו אוכל חמין בשבת צריך בדיקה אחריה אם הוא מן המשערים, כי גם תקנת ברכת נרות שבת שלא נזכרת בש"ס נתקנה בידי הגאונים כנגד הקראים שאסרו הבדלת אש מערב שבת, וכתב רבנו תם למה תיקנו ברכה על ספירת העומר, ולא תיקנו על ספירת בו ובה וילדת ומצורע שכן היה נעדרה להוציא מלבן של צדיקים שפירשו את המקרא 'וספרתם לכם ממחרת השבת' על 'שבת בראשית' (כל שבת שהיא חודש השבועי נקראת שבת בראשית) על־שם השבת הראשונה במעשה בראשית. להבדיל מן הכפירות ושמיטה שבה ביום ראשון 'שבת' בימינו תמידית הדינו שבת בראשית לשבת הראשונה של השנה שבה קוראים את פרשת בראשית ולא על יום־טוב ראשון של פסח, ולכן תיקנו ח"ל לספור ספירת־העומר ממחרת יום־טוב פסח עד יום ברכה לפניה כנגד הקראים, והוסיפו לשער כי מכאן גם יספור המנהג לומר פיר' "מנהג מדליקין" בליל שבת. ח"ב"ג ששכר" כתב בשם ש"ד "שמן המור" כי מסיבה זו קוראים לשבת בליל פסח 'שבת הגדול' כדי להורות שיום שבת בראשית הוא 'הגדול', אלא אחריו יש עוד יום שבת, והוא יום־טוב ראשון של פסח, אלא שהוא שבת קטן ממנו, וללמדנו שגם יום־טוב נקרא שבת.

בדומה לכך עשו ח"ל פניות ותקנות כנגד הקראים, כמו בפר אדומה: "מטמאים את הארץ הטהרה את הכהן מפני הצדיקים, שלא היה אומרים במעריב שמת הדין נעשית", משערים, כי גם מנהג "ברכת החודש" ההוכחה בפומבי על קביעת ראש חודש, שזכורת לראשונה בסידור רב נעמס גאון, נוסד כדי הנאונים כדי להוציא מלבן של הקראים שביטלו את קביעות השנה שתקן חלל נשיאה, וביקשו לשונו ולקדשו את החודש על־פי הראיה, ולכן הגיעו להכריז בפרהסיא על קביעות החודש לפי החשבון המקובל, ואף הנוסח המובא בסידור רב עומד נאז לומר לפני ברכת החודש: "יהי רצון מלפני אבני שמימים לקיים לט את כל חמני ישראל, הם ובניהם ותלמידיהם וכו'", נתקן משום כדי יד לחזק את מעמד חמני ישראל וכנגד הקראים שדברו בהם ובחשבו השנה שנים, וכן נתקן לומר "קום מורק" בתפילה למען "מורק ורובן חבורת קדישתא ולכל תלמידיו", כדי ליקר את מעמדם כמעריב סגור התורה מסני.

אף שגור בפי רבים לומר, כי מקור המנהג להכין "בארשת" לפסח עשוי מכלל חומין, כדי להוציא מלבן של קראים שפירשו שאסור לאכול בסעודת בני חומין, ולכן הקפידו דוקא לאכול ירק חומין. כמס' "כתר אפרים" מוחל את תקנת ח"ל נגד הקראים, ובהחזרת עקבותיה דת ומצוות מעשיות; בפירושים דרים בתורה, ובחזרות ואזהרות המגורות למסורת ח"ל. חלק הראשון נמצאות התקנות הנזכרות בענין השמנת חן, ברכת הדלקת הנרות ובזכרת החודש; כמו גם נטיילת במקומו שרשם"ם פרסם באחרונה של מנחות לא סתירה רק במקומו מפני שהקראים אינם מודים בה, וכן בעונה בשבת, וכך גם מנחת התעוררות כלל נדיר" בליל יום־הכיפורים שבו מתירים נדרים, שאם קראים כפרו בחיות נדרים: אף נוסח ההגדה וחשיבות ארבע כוסות נקבעו כנגד הקראים, וגם הלכות רבות בסוכה ולולב, תקיעה בשופר בליל שבת, והטרת יום־הכיפורים, איתולי 'לשנה טובה' בליל ראש השנה שמחת תורה ודוד כמפורש שם - נקבעו כולם כנגד הקראים, ושם במאי דוגמאות לפירושים מעוותים של הקראים בכסוי המקרא, וכן מפרט כמה מומחיותיהם הכוזבות והמזוהרות, וכבר יצאו מכלל ישראל.

פקחותו של הרב המישן...

רבי נחום שמריה ששונקין, היה יהודי של מסירות נפש ברוסיה הקומוניסטית, אחד שלא חת מפני חמת המציק, והתמסר להפצת תורה ומצוות והרצת תורה לתלמידים, בשהוא משמר את הנחלת שלוהדת של יהדות רוסיה. כידוע, עברה רוסיה מהפכה שלטונית בשלהי מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ז, כאשר המפלגה הבולשביקית הצליחה להפיל את הממשל הזמני שהוקם לאחר גפילתו של הצאר ניקולאי השני, ומאז החל שלטון קומוניסטי דיקטטורי ברוסיה הגדולה, שאחזה אליה את מדינת האזור תחת הפותרת "ברית המועצות", והיא התפרקה בכוון בשנת תשנ"א. השלטון החדש התגלה כאנטישמי שונא ישראל, ובכל שנותיו רדף עד הרמה את יהודי רוסיה, ואסר על הפצת תורה וקיום המצוות. באותם ימים קשים, עמד הר"צ מליובאוויטש בעזרוה כנגד השלטון הסובייטי במלחמה של מעטים מול רבים, ועודד את תלמידיו להתמסר למען שמירת התורה והפצתה, גם במקור של מסירות נפש ממש.

הרב ששונקין היה אחד החסידים הקרובים של הר"צ מליובאוויטש, והוא העריכו מאד והטיל עליו תפקידים צבוריים שונים. בשנת תרפ"א, שנים ספורות בלבד לאחר ההשתלטות הבולשביקית ברוסיה, כאשר היהדות במדינה דפאה ביד ברזל, שלחו הרבי אל העיר באתוס שבגרוזיה, כדי להתמנות בה לרב. בקרונותיו מספר הרב ששונקין, כי עם הגיעו לגרוזיה נהם לראות את היהדות מפכה בה בעל, בתי הפנסות ותלמודי התורה פעילים ומשגשגים, והוא חש באלו הוא שב לאחר אל הימים בתקונם לפני המלחמה. השלטונות הסובייטים העלימו עין מהמתרחש ברחבי גרוזיה, בין השאר בזכות עמידתם בעז של יהודי הקומוניסטים כנגד הגזרות. היה זה פשנותים לאחר סגירת בתי הפנסות הראשי בעיר, ואל עירה גרוזינית קטנה ומבודדת בשם "אנע", שהגיעה אליה היתה קשה ומסכנת ביותר, שכן משני צדי הדרך היתה תהום עמקה שהטילה אימה על כל הנוסעים, הגיעה השמועה על סגירת בתי הפנסות במדינה, והתקבל צו לסגירת בתי הפנסות המקומי. יהודי המקום החליטו פה אחד, כי לא יקום ולא יהיה, ובית הפנסות לא יסגר בשום אופן! ביום המיעד התקבצו כל תושבי העירה היהודים בבית הפנסות, ובשהגיעו החללים לסגר אותו, הם עמדו בחומה בצורה ומנעו את סגירתו. המפקד הראשי העזיק מחלוקה שלמה של חלים, ולאחר מאבק איתנים עלה בידו הפלגסים לסגר את המקום, אך יהודי העירה הקימו קול זעקה, הרעישו עולם ומלואו והגיעו עד למוסקבה הבירה. בשוועד הדבר לנשיא רוסיה דאז, הוא חשש מסערה עולמית והורה לפתח את כל בתי הפנסות בגרוזיה! וזאת בזכות המאבק הבלתי מתפשר של אותם יהודים תמימים.

בית הפנסות המקורי בבאתוס נפתח אפוא מחדש, וגבאי בית הפנסות הזמני בידו שלטונות העיר לקבל בחזרה את המפתחות שנגזלו מהם עם הלאמת הבנין. הרב ששונקין קבר בהו כרפה בפעל של באתוס זה מספר שנים, אולם פרנסי הקהלה, שעינם היתה צרה בו והביטו עליו כאל "דב מישן", לא הגישו בקשה רשמית לשלטונות להפיר בו קרב העיר. והנה קרה מארע מענין, שלמד את פרנסי הקהלה לקח וישנים, עד כמה פקח הוא אותו "דב מישן", ועד כמה הוא צופה. בפקחותו כמה צעדים קדימה, בעוד הם התגלו כטפשים וחסרי נסיון...

היה זה עם בטול הגזרה על בתי הפנסות היהודיים, ובד בבד עם כך נתנה הרשות גם לשאר בני הדתות לפתח מחדש את בתי התפלה שלהם, להבדיל. בגרוזיה של אז היו קבוצות שונות של מעוטים, והתושבים חיו בבלי של עמים שונים דוברי כמה לשונות. אחת הקבוצות היתה של הארמנים, שמוצאם מארמניה הגדולה עם גרוזיה, והשתכנה אף היא לגוש הקומוניסטי של "ברית המועצות". הארמנים בעיר החליטו לערש טקס חגיגי לרגל פתיחת הפנסיה שלהם, ושלחו הזמנות לכל נציגי הדתות בעיר. גם הרב ששונקין קבל הזמנה לטקס, "אך מאחר שלא היה בדעתי להשתתף ב"שמחתם", כפי שהוא מספר בזכרונותיו, "לא ספרתי לגבאים על קבלת ההזמנה, ובקשתי גם מהשמש לשמר על הדבר בסוד". "פעבר ימים אחדים נודע לגבאים על הזמנת נציגי כל הדתות לטקס, ומאז חרה להם על אשר לא הזמינו להגיע גם את הרב, נציג הקהלה היהודית. בהרגישם את עצמם נפגעים, שלחו לברר אצל המנהל על הפנסיה על הספה לאי ההזמנה, והלה ענה בתמימות כי הם שלחו הזמנה גם אל הרב. השמש ראה כי הסוד התגלה, והורה כי אכן הרב קבל הזמנה, אך היות ואין בדעתו של הרב לבקר בפנסיה, העלים מהם את הדבר..."

והרב ששונקין ממשש בספרו: "הגבאים הנדקמים לא ההינו לפנות אלי ישרות, מאחר שלא הפירו כי ברב רשמי, אף בעיר קמה סערה. 'התנגדות בואת', רטנו, 'פה לרב של לפני מאה שנה, ואינה מתאימה לימננו - אנו. אלו היה לנו רב מתקדם, הוא צריך היה להופיע שם אישית, לשאת נאום יפה בפני הנוכחים, ולהרים בכך את קרנם של היהודים. להראות לגויים כי גם אנו היהודים בני תרבות אנו, וקהלתנו מסודרת בכל שאר הקהלות. מדוע ישתתפו כל נציגי הקהלות, ורק הנציג היהודי יעדר? הלא בושע וחרפה היא לכלנו! העיר היתה כמקרה, כל הצבור הוסת נגדי. בד בבד שלחו הגבאים את ידידי, למען ישיעו עלי לשונות את דעתי ולהשתתף בהגיעה. הסברתי להם בדברים משכנעים, כי אין אנו צריכים לצאת ידי חובה כלפי המכרים והגויים, אשר הסיתו וערכו פוגרומים ושיטות ביהודים, ואם נגזר עלינו לצאת ידי חובה למישהו, הרי זה כלפי השלטונות אשר אף הם ישתתפו בהגיעה. ומפיון שפך, הרי יותר מצדק מצדנו כאשר אני אישית לא אשתתף. אי ההשתתפותי תביא לקידוש השם, ואלו נוכחותי בפנסיה שלהם כדי להחניף לגויים - תהיה בבחינת חלול שם שמים! דברי לא שכנעו אותם, ובראות הגבאים כי לא יצליחו בשכנועם, הודיעו למנהל על הטקס, כי בגלל חלשתו של הרב לא יוכל להשתתף אישית, ובמקומו ישתתפו שנים מנציגי הקהלה. הלה הביע את הסכמתו, והסערה שקטה."

"ליל הטקס הגיע, ושני הגבאים נציגי הקהלה הלכו בשמחה להשתתף בהגיעה. הנואם הראשי סים את נאומו, ועיני הנציגים חשכו! ראש הטקס תאר בצבעים קודרים את התקופה בה היה הבנין ברשות השלטונות שהקדוהו עד היסוד, ואמר כי יש צורך להשקיע סכומים עצומים כדי לשפצו ולהחזירו למתכנתו הקודמת. אולם היות והקהלה הארמנית היא ענייה ומחסרת אמצעים, פונים הם לכל הנציגים האזרחיים לבוא לעזרתם, למען יוכלו לשקם את המקום. עם סיום הנאום נגשו ללא כל שהיות לעריכת המגפית, ונציגי כל הדתות נענו בעיריפה בשם הקהלתם. גם הנציגים היהודים נאלצו להכריז על השתתפות הקהלה היהודית בסכום של חמש מאות רבל, סכום נכבד מאד באותם הימים... הגבאים המתניו בקצרוהו לסיים הטקס, ויצאו ממש אבליים וחפזים ראש..."

"ליל היינו שומעים בקול הרב, הרהרו בקול, היינו חוסכים את כל התספקת הזאת. עלינו להשקיע מאמצים מרבים למצא כספים לשקום בית הפנסות שלנו, והנה עלינו להשקיע עמל וטרח כדי לחדש את סמאמתם!... אנשי העיר המוסתים, אשר רצו קדם לכן לבולעני חנם, התהלכו אף הם פאבלים, והתבשרו בעצמם על פי אותו רב 'בטלן' אשר אינו יודע להתאים את עצמו לרוח הזמן, היטיב להבין דברים, טוב יותר מהם..."

דיס וגו' והותר - הם שני דברים הפכים, אם דים אינו הותר, ואם הותר אינו דים, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו, לצד ששניהם סוג אחד ובחינה אחת ואין צורך לעשות סוג אחד שני סוגים, כי יש בנשקם הבחשה. ועוד, לא היה צורך לומר דים, אלא להמלאכה היתה הותר לכלי המלאכה. ועוד, כל הכותב מותר, שהרי אמר למעלה מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה, ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערי, ומה צורך עוד לומר והמלאכה וגו'. ואולי שישמענו הכותב חבת בני ישראל בעיני המקום, כי לצד שהביאו ישראל יותר משעור הצורך, חש ה' לכבוד כל איש שטרחו וביאו ונכנס כל המוכב בית ה' כמלאכת המשכן, וזה שעור הכותב והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן הספיקה להכנס בתוכה כלי המלאכה שעשו בני ישראל, הגם שהותר, פרוש שהיה יותר מהצורך, הספיק המקבל לקבל יותר משעורו עלידי נס. או עליזה הדרך והמלאכה שהביאו היתה דים לא חסר ולא יותר, הגם שהיתה יותר כפי האמת, והוא אקורו והותר כי נעשה נס ולא הותר:

חכס-לב בעשי וגו' - אולי שירצו שבאמצעות עשייתם המלאכה ובסבתה, נעשו חכס-לב:

ויעשו כלי-חכס-לב וגו' - טעם אשר החזיר הכותב כל הפרטים, ולא הספיק לומר ויעשו כאשר צוה ה' את משה, עלי-דרך אומרים ז"ל בכפל פרשת אליעזר עבד אברהם, כי בתוך שהביא עליי כתבה שתי פעמים, וכמו כן גלה הכותב בענין מעשה המשכן כי חביב עליי, ולזה נכתב שתי פעמים:

דברי הימים

במשנה בפרה נחלקו תנאים במספר הפרות האדומות שהיו מימי משה, ולדעת חכמים היו תשע. האפר של הפרה האחרונה נותרה גם לאחר החורבן, כמובא בחגיגה שהחכמים שבגלל נהנו טהרה, ומפרש רש"י שהיו מכינים יין ושמן טהורים מובח כהנה לקראת ביהמ"ק השלישי שייבנה בב"א. והתוספות יד"ד מציין שם כי מכאן ראה שבידי החכמים שבגלל בימי עולא, כלומר ביום השני והשלישי לאמורא ארץ-ישראל, עדיין היה אפר פרה אדומה מומם ביהמ"ק, והוא מציין שהדבר היה רק עד שתישבו הכותם בגלל, בדעה זו סבורים רבים מובחתינו ראשונים, אשכנזי, הרא"ש, ח"מ, משנ' למלך, הרי"ד, חת"ם סופר, וכו' בעל ספר התרומה" שכותב ש"אפילו האמוראים שהיו הרבה דורות אחר חורבן היה להו אפר פרה". עדות נוספת על דור זה של האמוראים מובאת בחולין, כי רבי אמי ורבי אסי שהיו כהנים כרכו מפה ואכלו בלי טהלת ימים, מפני שהיו כהנים ולוהדים לאכול חולין בטוהרה. ועל הימאות אפר פרה בתקופה מוקדמת יותר דובר המעבד בין התנאים לאמוראים, נמסר בירושלמי על רבי חייא שהוזהר את רב תלמידו לאכול חולין בטוהרה, והראשונים הסבירו כי הטובה להיטהר מטומאות מת באמצעות האפר שעדיין היה בידם, אם כי בספר חסידים" כתב רבי יהודה חסיד, שאין וכוונה אלא לטהר מקוהו ברגל בלבד. הרשב"י סבר כי גם אצל אמוראים בכל נשמר אפר הפרה, אלא שלא הועיל מפני טומאת העמים, והטורח נהנה רק בארץ-ישראל, ואכן בחפירות שנערכו בצפון שנגללו נמצאו כלי אבן שותרכו לימי האמוראים ביום השלישי. אולם רבי שמואל ויטאל כתב, שהאפר נשמר עד הדורות האחרונים של האמוראים, שכן לדעתו האמוראים האחרונים אדם או עגל בצוריה אותיות, לא היו יכולים לעשות כן אילו לא נטוהו, וכן כתב אביו רבי חיים ויטאל שהנחת האמוראים בקבלה מעשית היתה בזכות האפר שנשמר בידם עד דור אביו ורבו.

מאז נעלם מאיתנו אפר פרה אדומה, ולא נותרה האפשרות להיטהר מהאפר הזה, ולכן תמה הרא"ש על רס"ג למה אדומה נכר על הטובלה לפני הרגל, כאשר אין בדינו להיטהר. אולם חיד"א כתב כי בעיני פשוט ולכו אומר לו, שהאריז"ל היה טהור באפר פרה על ידי אלוהי, שכן בלעדי זה היה מגיע לחייושיו בתורת הנסתר, "ואז נחה עליו ורוח הקודש להפליא, אף הוא העלים הדבר מענוה. גם בלשבוני אר"י מובא חיד"א על שידע זימן נטמן אפר פרה, וביקש להיטהר בו כדי להחשיט את האוהלו, והגיע פעם לתלמידיו בערב שבת ללכת לירושלים ולבנות את ביהמ"ק, אך אלו אמרו שעליהם להימלך בנושיתם וזעזעו על החמצת השעה.

נשמרה עדות שמסרה בשם רבי מנחם מענדל מאדלוב תלמיד הגר"א שאמר, שאשר יודקו לאפר פרה אדומה להיטהר לקראת ביהמ"ק השלישי, הוא יוכל להצביע על המקום שבו נשמר האפר לדורות, וכן מסופר על רבי יחזקאל שרגא משיאנו שבביתו בארץ בשנת תרכ"ט, עמד בסמוך להר הקוקו שבגליל בין צפת לטבריה בסמוך לעין כחל, כחל ודוח פנימי להפלט, שם, ובשכר זאת לרבי שמואל העזריה רבה של צפת אמר, לא כי מסורת בידו ששם נגנוו כלי שרת עם אפר פרה אדומה, ובספר "עין ציון" מוסר בשם רבי שמואל העזריה שפעם הגיע אליו ערבי להתאנון על מיתת נשיו וילדיו, ושאל ודרש על מעשיו עד שהתברר שחפר תחת הור ונטל שני כלי זהב מלאים אפר וטמנים בביתו, וצויה להשיבם לשם, והגמגמה בבית הערבי נעצרה. רבי יהוסף שווארץ בעל "הבואות ארץ" מוסר, כי בשנת ת"ר, במהלך החפירות שנערכו בחצי החורבה לקראת הקמת ביהמ"ק הגדול, נתגלו כיום קטנים צריים כעובי אצבע, "ובינים" אמרו כי ראי נעשו בהם אפר פרה אדומה" אף שלא נמצא שריד לאפר עצמו, אך רבים אף לא את שנת ת"ר כשנת פקידה, ובירושלים אף היו כאלו שהחלו לעסוק בעניין הקרבת קרבנות באופן מעשי, ויה"ר שנזכר לכך במהרה.

החזון אי"ש היה סמל לזרירות ועשייה בלי דחיה, ואמר פעם לגיוס רבי שמריהו גרינימן: "העצל אומר, אם אפשר לעשות מקור מדוע לעשות חיוס? ואלו הדרו אומר, אם אוכל לעשות חיוס מדוע שאדחה למקור? והיה נוהג בביתו להכין את נרות השבת כבר במוצאי שבת, כי אם אפשר לעשות חיוס, למה לדחות ליום ששי?" פעם הגיעו אליו עסקנים להתיעץ בענין צבוי שעמד על הפרק. באספה נתקבלו החלטות שונות, אך החזון אי"ש חש כי מהאמירה ועד לעשייה יעבר זמן, והרגיש כי הם נוטים לדחות למקור ולאחר זמן את בצוע ההחלטות. נענה ואמר להם: "לינו פה הליכה - זוהי עצת בעלם. החלטות יש לבצע מיד, ולא לדחות למקור".

מספר אחד מבאי ביתו של הצדיק הירושלמי רבי משה זצ"ל, היה זה בערב סכות, באתי לבקר את רבי משה השעה בהנחת הספקד לספקד, הוא עמד על השלחן שבספקד, ובאמצעותו הגיע לספקד. בשהבחין בבואי, ירד מעל השלחן לעבר הפסא שהיה מנח בספקד, ומשם ירד אל הרצפה ולחץ את ידו בשתי ידיו בחמימות רבה. בקשתי ממנו שימשיך במלאכתו, ואף הצעתי לו את עזרתו. הוא נענה לך בחיוב, שוב עלה על הפסא ומהפסא אל השלחן. התחלתי להעביר לידיו קרשים, והוא החל לשים אותם על הספקד. לפתע הופיע בחור צעיר בתוך הספקד, ובקש מהרב צדקה בעבורי החג. הרב מיד הושיט לעברי את ידו, בכדי שאעזר לו לדרת מהשלחן לעבר הפסא, ומהפסא ירד ארצה והגיש לבחור סכום כסף הגון. ושוב עלה מיד על השלחן, בכדי להמשיך במלאכת עשית הספקד. לאחר דקה אחת בלבד, נכנס לתוך הספקד בחור צעיר נוסף, ובקש גם-כן צדקה, ושוב הרב הושיט את ידו לעברי בכדי שאעזר לו לדרת מהשלחן, והגיש לאותו הבחור את סכום הצדקה. והנה לאחר פשתי דקות שוב הופיע ילד, אשר טען שהוריו שלחוהו על-מנת לקבל צדקה מהרב. הפעם כבר לא יכלתי להכיל, בקשתי מהרב שיגיד לי ללך הנה שמתין מעט עד שסיים את מלאכת עשית הספקד, ואולם הרב סרב. הוא הושיט את ידו לעברי, וזנח בזריות לעבר הילד, והגיש לו את סכום הכסף. באותה הרענונת והשמחה שהייתה לו בפעם הראשונה, וכן חזר הספור הזה על עצמו כמשך כעשרים דקות דקות נוספות! בערך כל פמה רגעים הרב יורד מהשלחן, נוטן את הסכום לצדקה, ומיד שוב לעלות עליו, וכך הלך. עמדתי נדהם לנכח המראה הזה, עומד לו יהודי זקן על שלחן, ובכל פעם שבחור צעיר או אפילו ילד מגיע אליו. הוא טורח שוב ושוב על-מנת לדרת ולקנות אליו בזריות, מבלי לחוס על כוחותיו וזמנו היקר. "ראה" אמרתי לעצמי, "עד היכן מגיעה מסירותו של הרב בעבור כלל ישראל!"

על הפסוק שבפרשתנו: "והנשואם הביאו", מפרש רש"י: "והנשואם הביאו, חסר יו"ד - לפי שנתעצלו בנדבת המשכן". והיה ה"חיושי הרי"ם" דורש ואומר: "חסר יו"ד הנונה חסר ביהודי, באידישקייט, כי עקר היהדות תלוי בזריות ובהתלהבות לעבודות יתברך שמו, וכאשר האדם מתעצל ודוחה למקור, חסר היהודי שבו. והוסיף נדרו ה"שפת אמת", למה נאמר דבר זה אצל הנשיאים דוקא, אצל הגדולים בעם? כדי ללמד, ש"ביותר צריך מי שהוא במעלה יתרה להתחזק במדות הזריות, כי זריות מביאה לידי חסידות, ולכן בתחלת העבודה יש לכל אחד הזריות, אבל בהתרוקמות האדם - נופל מהזריות". ובמקרה שכתב ה"שפת אמת" לבנו בכורו ה"אמרי אמת" יצא לו במפרש: "ותקח לך מדת הזריות, שמביאה לידי חסידות". ואכן ה"אמרי אמת" לקח לעצמו את מדת הזריות בשלמותה, והיה דגמה ומופת לכל באי העולם, מה רב הטוב הצפון לזריות. ורגיל היה לומר, שהטעם שנותנים שעו"ד-הב לחתן, הוא כדי להזכיר לו, שכל דקה ורגע מחייו שוים יותר מזהב... וכאשר נכנס אליו אברך צעיר לאחר נשואיו, ושאלו באיזה ספר מוסר יקבע את למודיו, הראה לו את העשיון ואמר: "זה ספר המוסר הגדול מכלם. כל רגע שהולך לאבוד אינו חוזר לעולם".

והנה דגמה להפסק המדעים של ה"אמרי אמת" ביום אחד, בזיוונו מחד אחר מצות סנדקאות. בפסוק ב"ראש גולת איראל" בשם עד ראיה. "פעם, כשבקר הרבי בורשה, נכנס אצלו יהודי המוני בלתי מבר, סנדלר עני שעמד להקנים לבית בעבר יום את בנו הנולד לו, וכבר אותו בסנדקאות. כשיצא מעל פניו ספר האיש לחסידים, שהרבי נאות לקבל את הכבוד, והבטיח שיבוא מקור בבקר בשעה שמונה לזיכרו, הנמצאת ברחוב הגדול (אין צורך). למחרת, סמוך לשעה המועד, נמצאו כבר במקום פרחי החסידים ששמרו את צעדי. בשמונה בדיוק הגיע הרבי, בלוי גנו ה"בית ישראל", ועוד מספר מלוים, אל מעונו העלוב של היהודי שנמצא בפנת. הבית היה ריק ושומם, לא היו בו רהיטים, רק בטבורו של החדר נצב שלחן-סנדלרים מכסה במפה לבנה. לא היו בו גני-אדם, רק בקצה החדר השתלשל סדרן שנמתח לרחבו על-גבי חבל, ומעברו נשמע קול האשה היוולדת ששאלה לחפץ. כאשר הסבירו לה כי הרבי בא לבית המילה וכי שעתו דוחקת, השיבה היוולדת כי בעלה הלך לקרא את אחיו אל השמחה, ולא הספיק עוד לשוב. תכף יבוא... בסבלנותו כי רבה הגיב הרבי מיד כי היא צודקת, הלא יש להמתין עד שיבוא האה, ואמר שתודיע לבעלה כי ישוב הנה בעוד קשעה. בינתיים נסע בכרכר לבית מילה אצל אברך אחד מחסידיו גור. פרחי החסידים שהיו פה אצל הסנדלר, נסו להגיע לשם במרוצה, אך בבואם כבר מצאו את הרבי אומר לחיים בסעדת המצווה... ואמר, כי באותו יום השתתף הרבי בלא פחות מארבע-עשרה שמחות! בין השאר בא לסיים מתיבת ספר תורה של גניו פלוני, והיה נוכח בסעדת בריהמנוה של אחד מבני רבי מנחם זמקא הי"ד ועוד, והכל בזכות מדת הזריות שלו.

ואבני-שהם ואבני מלאים (לה, ט)
והתבות ואבני שהם מטעמות בטעם זקן קטן, ואלו בפרשת תרומה מטעמות בוקר גדול בתבתה בלי וא"ו "אבני שהם", וסמך דבריה הממרא בבבא קמא "השתא וקשישנא - לדרדקי", כלומר אחרי שהלחי נעשיתי קטן. ועוד סמך: בפרשת תרומה נאמר "אבני שהם" בוקר גדול שצורת שתי קדוה זקן, ובפרשתנו נעשה הוק כמו וא"ו, ולכן אומרים "אבני שהם" בוא"ו וזקוף קטן. (בית נאמן)

חזו וזנו (לה, כב)
בטעמי אחד גורש, וזנו רגוע לדברי רבנו תם בשיור המפרש על טעמי הממרא המכיל מ"ה בתים בחרוזים, ובכללי הגרש כותב: "האם גרש משרות, באות ראש מלות, ולפני תבות, במצו לו מצויות". והבנה כי משרות הגרש הוא מצו המצות לו לשון צומא, וזבא בטעם משרות בתבה מטעמת למעלה, כמו "חזו וזנו" המטעמת קד במצו גורש. וכן כתב הגר"א ב"דקדוק אלהי".

לעשות כל-מלאכת חרש (לה, לה)
יש פסק לאחר התבות "מלאכת חרש" המפסיק מתבת "וחשב" שאחריה, מפני שהרש הוא אמן מלאכת העצים, ואלו חושב וזקם הם אמיים בעבודת החושים, ואס"ן תבות "וחשב וזקם" מתבדות לתבות שצורתן "תבולת ואבנן תבולת חשן ובשש ואגר", שכלם עבודת הארבעה של הבריס, ואלו חרש חוזר לאחור, מפני שמלאכתו נעץ ובבני עצמה. (בכרת איש)

ועשור כל-חייב (לו, ח)
בטעמי חרש ואולא, לומר לדברי הפסיקתא שבאשר אמר הקב"ה לעשות משכן, מיד קדורו רבתי ויעשו, וזהו קדמא ואולא שהקרימו ללכת בזריות לעבודת המשכן. (תפוחי חיים)

אור היריעה האחת (לו, ט)
בטעמי אולא רש חזר רביעי, וכן מטעמות תבות החומות בייעות העדים ללחן בפסוק ט"ו, ואלו בפרשת תרומה מטעמות תבות אלו בייעות המשכן ובייעות העדים בטעמי מנח, מנח רביעי. לומר לדברי המגדלים שהטעם אולא רש עומד משמאל וטטה לצד ימין, כי הוא מנחש את עצמו מקומם הוא צד הירחמים והוא רמז להמתקת הירחמים, שעל ידי מצות השלש המשכן בכלל השמאל בימין ובהפך השמאל, וזהו רמז בפרשת וקח יען כי על ידי מצות עשית המשכן נתקבר חטא העגל. (מלחש לשבת ויום טוב)

פיר הנחשת נעשה מ"מראות הצובאות" שבהן היו ראות בנות ישראל, והוא המקום היחיד בתורה שנוקדת תבת "מראה" במשמעות של מושקש מלשפת הפתחו או מושקש את המצא לנכני, וכן בלשון תנ"ל במשנה ב"מראה שישפך, אם איש מראה את רב הפנים - סוהרה". פירשו ר"א ור"א ור"א, ונגזלו מלשון ראה או אור.

שם נדרש למראה הוא ה"רא" בנזק פאלי. "פרקמי עמו לשחקים תזקים פרא מוצק" אותו פרשו רש"י ואבן עזרא כי הפנה למראה, אך רבי יוסף קורא מפרשו מלשון מראה. תנ"ל משתמשים בתבת "רא" בפסוק הודיע לא ראי' לא קרא' וז' במקביל לפסוק "לא גר' זה כתר' זה", ויש שישגרו ש"הר' זה הוא קצור של "הרא", אך מסתבר יותר ש"הר' הוא במשמעות של מראה - דבר המראה לעין, כמו "ומראה עיניך אשר תראה", או צורה של הופעה כמו "ופת תארו ופת מראה", והוא בנזק מלשון ראייה. לשם "מראה" משמעות נוספת של חזון ומראה בנזק, כנאמר אצל יעקב ו"יאמר אליכם לישראל במראה תלילה", וכן אצל שמואל שהיה "רא ממגיד את מראה אל על", וכן במראות הנבואה של יחזקאל ונחמיה.

המראות הראשונות מוקדמת נמצאו בארם-נרםים ובמצרים, ונעשים ממתכת קלשה, ובימי קדם היו גם מראות עשויות מוסלע מלש או מוויכית געשית שנוצרה מהתקררות של לבה וותחת מהרגע. שמי מראות עולות קטשיות מוקדמת קל, נתונות במסגרת עץ קטשיות בקלף אדם, ששפתמור מימי מדר פורקבא, ונחלה במקרה במדבר יהודה, וחד עם כלם נוספים שהיו שמים בנראה לאשור של אחד ממפקדי מלך ששאו או מקדדו, ובה נמצאו גם מקדמים שכתב פרי סוקבא געת מלךד לאחר הרבו בית המקדש השני לאנשי עיר'ד, וכן קטעים מספר תהלים.

פמה מפרנסי הקהלה התאוננו בפני רבי יואל מוסקטור על מנהל פלוני של אחד ממוסדותיו, והוציאו את דברו רעה כי אינו מנהל את תכונות המוסד כראוי, והוא שולח ידו מעל. "הוא ראייה, שהוא השיא את כל ילדיו בקבדו באמצעות הקהלה שנטל של פדיון", טענו תלוי, ודרשו את התחלפות במנהל אחי שיצנח ב"שר. חזר חרבי ואמר: "הרי מנהל זה כבר סים להשיא את כל ילדיו, וכי מוקדשים אדם עמה למנות מנהל צעיר תחתיו? והלא הלא יצטרך לטל שוב מוקדש מקפת המוסד לטובת תחנות ילדיו"?

וספר מנהל של בית החנוך לבנות בוליאמסקו, כי פעם ערכו קורס אפייה לבנות המוסד, ולאחר שאפיו מספר עגות איכותיות, הניחו אותן במקדד למשקרת. אך פמה בנות פתחו את החדר ללא רשות ונטלו מהעגות הערבות. בהודקמנות ספר מנהל לרבי יצחק, והתפלא לראות את חיוכו הרחב של הרבי. "אמא", ספר חרבי, "היה כאן המשפחה של הישיבה והתלונן על הבחורים שפרצו למטבח הישיבה. דאגתי מאד עם מי ישתדכו בחורים כאלו, אבל עכשו נמצא הפתרון"...

השבח "כל-איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכלי-המלאכה" - היו כאילו שבקשו בכל לבם להביא תרומה לכל חלקי המשכן, אך לא היה בידם להביא הכל. יש מי שיש לו זהב ולא כסף, ויש מי שיש לו נחשת ואין בידו כסף וזהב וכו'.

לכא בעי, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. (ה'כתב סופר)

הפצ"ת
ועד הפצת תורה

ספרי "שבת טיש" ו"מידות טיש"
בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות במחיר מיוחד: 02-5806777

5806777@GMAIL.COM

"ויכל אשה חכמות לב בדיה טוו". (ל"ה כ"ה)

כפשוטו

במעילו של הגאון רבי יוסף שלום אלישיב היה כיס ובו מטבעות של חמישה שקלים אותם היה מחלק למבקשי הצדקה בבית מדרשו. סיפרה הגברת פ. "מדי פעם הייתי מברישה את המעיל של הרב. באחד הימים הרגשתי כי המעיל כבד מהרגיל. בדקתי והבחנתי שהמכפלת מלאה מטבעות של חמישה שקלים, שהגיעו דרך חור בכיס המעיל... משכך, פרמתי את הבטנה, הוצאתי את המטבעות, תפרתי את המעיל והבאתי לרב ערימת מטבעות.

"קיימות מצות השבת אבידה" אמר לי הרב אלישיב. אני מצידי ניצלתי את ההזדמנות ואמרתי: "אני קיימתי השבת אבידה, אבל בני הבחור עדיין לא מצא את אבדתו..." הרב אלישיב ברכני בברכה מיוחדת, אבל אני לא הייתי מרוצה, הוספתי ואמרתי: "הרב כבר בירך אותו כמה פעמים, הפעם אני מבקשת לבני זיווג הגון בקרוב! הרי צדיק גוזר והקב"ה מקיים!" חתמתי את דברי.

הרב השיב כשבת צחוק נסוכה על פניו: "נו, בשביל זה צריך להיות קודם צדיק..." אך מיד בירך בלבביות, ואכן, כעבור שבועיים ימים מצא בני את אבדתו, בשעה טובה". ("שיח איש")

היה זה ברמת השרון, אישה חילונית עמדה במרפסת ביתה וראתה את פארה של העיר הולך ברחוב, הגאון רבי יעקב אדלשטיין. בתפקידה היתה עורכת תוכניות תקשורת, והנה רעיון קלוקל עלה במוחה, היא תעשה תוכנית קנטרנית על הרב, עוד משהו להכפיש את הדת... אמנם, היתה בטוחה שהרב אדלשטיין לא יסכים לדבר, שהרי היא נראית חילונית למופת, אך החליטה ששווה לה לנסות.

ירדה לרחוב, החישה צעדיה וניגשה לרב. סיפרה שהיא רוצה לראיין אותו, להפתעתה הרב אדלשטיין הסכים.

בסיום הראיון היא כבר הבינה כי אדם גדול נמצא פה, התרשמה עמוקות והודתה את מה שבאמת היא תכננה לעשות, תוכנית אנטי... מתוך התרגשות והערכה אמרה לרב אדלשטיין: "אני רוצה לעשות משהו בשביל הרב ומשהו בשביל בורא עולם".

שאל אותה רבי יעקב: "יש לך איזה תחביב? משהו שאת מאוד אוהבת". "כן - השיבה - אני אוהבת נעליים, יש לי מאות זוגות". המשיך ושאל "יש לך אולי נעל אחת שאת אוהבת במיוחד?" חשבה וענתה בחיוב.

"יש לי בקשה, את הנעל הזו תלבשי לכבוד שבת ותחשבי שאת נועלת אותה לכבוד שבת".

האישה חזרה לביתה אחוזת התפעלות... סיפרה לבעלה: "תשמע מה הרב אדלשטיין ביקש ממני, לא שאשמור כשרות, לא נסיעות בשבת. זה מה שהוא ביקש".

מהנעל הזו החל תהליך שהניע עוד התקדמות ועוד אחת, כאשר בסופו היא ובעלה חזרו בתשובה וילדיהם לומדים כיום בתלמוד תורה!

("נר לשולחן שבת")

סיפרה הרבנית חנה אידלמן, אשת הגה"צ רבי זאב לתלמידותיה על סבתה, אשת הקדוש רבי אלימלך ליכטנשטיין, שנהרג בחברון בפרעות תרפ"ט:

"היו לה סיגרים מיוחדים לכל עת. אחד לשבת, אחד לראש חודש, לכל חג, סיגר לחנוכה, ואפילו סיגר אחד מיוחד לשבת חנוכה שחל בה ראש חודש טבת. זאת אומרת שהשתמשה בו

רק פעם אחת בשלש או ארבע שנים. כך המחישה את גודל החביבות לימים טובים!"

סיפר הגאון רבי זאב אידלמן: "כאשר נפטרה הסבתא ביקשה אשתו מרת חנה את הסיגר המיוחד של שבת חנוכה וראש חודש טבת, ותפרה ממנו מפה לעמוד החזן ב"כולל תורת ארץ ישראל" בפתח תקוה. איזה עומק של רגשי כבוד כלפי חפץ שביטא חביבות של מצוה!"

("רבי וולוול")

"כל נדיב לב הביאו חח וזנום וטבעת וכוזמ". (ל"ה כ"ה) "במראת הצבאת אשר צבאו - בנות ישראל שרואות בהן כשהן מתקשטות". (ל"ה ח"ר ש"י) סיפרה הרבנית זלטה מלכה גינזבורג, בתו של המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין: כאשר התחתנתי לא קיבלתי מבעלי שום מתנה חוץ מטבעת הקידושין. ציפיתי שיקנה לי שעון.

"שעון?!!" - התפלא בעלי "חשבתי שבתו של ר' חצקל לא תצטרך שעון..." - "גם בתו של ר' חצקל היא בן אדם" עניתי.

באחד הימים נסע בעלי לבריסק. בין השאר נכנס לבקר את הגאון רבי ישראל חיים קפלן, חתנו של רבי ירוחם, והזדמן לו לדבר עם הרבנית ושאל אותה: "הרבנית, אינני יכול להבין את אשתי, היא גדלה בבית של המשגיח, ללא מותרות, ועם כל זה נראה לי שהיא מאוד רוצה שעון בתור מתנת נישואין..."

"מה?!!" נזעקה הרבנית "אתה רוצה לומר לי שלא קנית לה שום מתנת נישואין? כל בת מכל בית רוצה... היא צריכה מתנה מהחתן שלה. צא מיד וקנה לה שעון!"

("מפיהם של רבותי")

שאלה מכפר סבדו: כתבת שספר התורה שהבאתם המעיל שלו בלוי, ואישה אחת עשתה לו מעיל חדש, ורצתה לקחת את המעיל הבלוי לעשות ממנו חגורה למותניה, כדי שיבורך פרי בטנה ותתעבר כי עקרה היא, האם מותר לעשות זאת?

תשובה: סגולה זו אם היה בה ממש היינו יכולים לצדד להקל, מפני שפריה ורביה גורמת שלום בין איש לאשתו, וכפי שמצינו ששם שמים נמחק להטיל שלום כסוטה וקל וחומר בענין זה. אמנם, מאחר שאין ממש בסגולה זו ואינה אלא שיחת נשים זקנות... והרבה עשו ולא עלה בידם, ויש שניזקו ותלו ההיזק בעוון זה... לכן הדבר פשוט שאסור לעשות כן, ואין לו תקנה למעיל אלא גניזה.

("אוצר המכתבים" תשכ"ו)

כתב האדמו"ר ה"טב לב": מכתבו הגיעני, אשר שמע מבני שאמרת שאישה המפלת תעשה מפה חדשה לספר תורה והמפה הישנה תכרוך על עצמה ועמד משתומם...

לא מלבי אמרתי, כי הוא מנהג שהתפשט בעולם, קבלה בידם שזו שמירה וסגולה להגן על האישה שלא תפיל פרי בטנה.

לתרץ מנהג העולם שתי תשובות בדבר: ראשית, היא אינה מוציאה את המפה לגמרי לחולין, שאחר כך היא מחזירה אותה לבית הכנסת. דווקא איסור דאורייתא אסור לעשות לחולה, אבל איסור דרבנן מותר, כפי שמצינו בהלכות שבת (ש"א) יוצאת בביצת החרגול ואבן תקומה ועוד.

שנית, נראה שאין כאן איסור כלל, שכתב הרמ"א (או"ח קנ"ד ז') 'נהגו להנות מדברי קדושה, כגון מפות ומעילים של ספר תורה, כיון שלב בית דין מתנה עליהם אף שלא התנו'. גם כאן, כיון שנהגו העולם לקחת מפה לסגולה, לב בית דין מתנה שמותר להשתמש בהם. או אפשר כיון שנותנת מפה חדשה, יוצאת הישנה לחולין ומשתמשת בה בהיתר גמור, בזה סרו תלונותיו.

(שו"ת "אבני צדק" י"ג ועיי"ש)

"ויקם משה את המשכן". (מ"ח)

לאחר מלחמת העולם הראשונה, כשחזרו לעיירה בלז בנו מחדש את בית הכנסת שהיה חרב. מאחר שהאדמו"ר מהרי"ד רצה שארון הקודש יהיה מפואר עד מאד, לשם כך היה דרוש זמן, על כן בנו ארון עראי ובו הניחו את ספרי התורה בינתיים.

מהרי"ד שכר אומנים מומחים עבור בניית ארון הקודש החדש, כדי שיעשו בו עיטורים נאים וגילופים מפוארים, מעשי מלאכת אומן. במשך כל זמן עבודתם התארחו אצלו וקיבלו שכר מעולה תמורת עבודתם בנוסף לכל צרכיהם. ביום חנוכת ארון הקודש ברוב פאר והדר, נערכה סעודת מצוה.

לאחר שהעבירו הגבאים את ספרי התורה לארון החדש, שאל מהרי"ד את הגבאים, מה עשו בארון הקודש. השיבו, שהעבירו אותו לגניזה. שאל אותם הרבי, למה עשו כך. השיבו הגבאים כי בעת שהניחו את ספרי התורה בארון זה, לא התנו שיוכלו להשתמש בו תשמיש אחר, לאחר שיוקם ארון הקודש החדש.

ציווה מהרי"ד לקרוא להגה"ח רבי יצחק לנדמן, אב"ד פוטוליטש, ששהה באותו זמן בבלז, ושאלו, מה דעתו שיש לעשות בארון הזה. ענה הרב, שגם הוא סובר כמו הגבאים שצריך לגונזו כפי שפוסק המחבר בשו"ע.

אמר לו מהרי"ד: "שלחתי לקרוא לך בדווקא בכוונה תחילה, היות והינך מרא דאתרא של פוטוליטש והייתי סבור שתדע מה שפוסק על זה הט"ז, שגם הוא היה אב"ד פוטוליטש".

וכך כותב הט"ז (או"ח קנ"ד ז'): קדושת הארון היא דווקא שעושים אותו שיהיה קבוע לעולם בו ספר תורה, אבל אם עושים אותו לזמן, כגון, בהרבה מקומות שנחרבו בתי כנסיות על ידי הריקים ימ"ש ובחזרתנו עשינו ארון קטן לספרי התורה לאיזה זמן עד שירחיב ה' גבול ישראל לעשות ארון הקודש כראוי.

נראה שאחר שעשו ארון שני קבוע נתבטלה קדושת הארון הראשון, על כן מותר להניח בו ספרים, שגם זה בכלל לב בית דין מתנה עליהם.

כמובן שאחרי דברי כ"ק מהרי"ד נטלו את הארון העראי ויחדו אותו לארון ספרים.

באותו מעמד אמר המהרי"ד את דברי רש"י (מגילה כו.) שאם מכרו תורה לא יקחו בהם ספרים, שמעלין בקודש ולא מורידין, דכתיב "ויקם משה את המשכן". (דברי קדשו" מנכדו חביבו הרה"צ רבי יצחק דוד רוקח ועיין מנחות כט:)

חידה

איזה פסוק נמצא גם בפרשת ויקהל וגם בפרשת פקודי?

תשובה: בפרק ל"ה י"ט - פרק ל"ט מ"א "את בגדי השרד לשרת בקודש..." האחד בציווי עשיית המשכן, והשני בסיכום עשייתו.

המעניין הוא כי גם בפרשת השבוע שעבר, פרשת "כי תשא" יש פסוק כפול - בפרק ל' כ"ח ובפרק ל"א ט': "ואת מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו". אחד בא לשמן המשחה, והשני בעשיית המשכן.

(נר לשולחן שבת")

גבאי צדקה כשרים ... ומכל מקום כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל טוב להם ליתן חשבון.

זה לא מצינו בפוסקים, ואולי למדו זאת ממשנה רבינו שנתן חשבון על נדבות המשכן, ומי כמוהו נאמן.

אותה שעה נתפייסו כל ישראל על מלאכת המשכן, שנאמר "אלה פקודי המשכן". (תנחומא פקודי) מכאן שראוי לאדם להוציא עצמו מן החשד אף במקום שאינו נחשד, כמושה רבינו. ("פענח רוא")

את מכתבו הראשון של מרן הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי בו קרא והמריץ להרחבת בית הכנסת לדרמן, סיים במילים: "ולאחר שיוגמר אי"ה כל הבנין על מכוננו ינתן דו"ח מכל המנדבים ומכל ההוצאות שנעשו באישורי קבלות וכו' כנהוג".

(נר לשולחן שבת" מפ"י גבאי בהכנס"ס הר"ר משה כהן)

סיפר לי הר"ר ישראל שפר, יליד טבריה: "במלחמת העולם השנייה, באנו לגור בירושלים בשל הפחד מהגרמנים. הייתי ילד כבן עשר. בימי שישי היה הגה"צ רבי אריה לוי"ן יושב בפינת שער הכניסה לשכונת "מאה שערים" [לכיוון "תורה ויראה"], ואוסף כסף עבור משפחות עניות. מטפחת לבנה היתה בידו והעוברים היו מניחים בה מטבעות לצדקה. בינתיים רבי אריה היה אומר תהילים.

פעם אחת כשמישהו נתן לו מטבע של שני מיל, המטבע נפלה. ראינו כיצד הוא מחפש בכיסו זמן רב, התפללנו, מה הוא מחפש... עד שהוציא עוד מטפחת ובאמצעותה הרים את הכסף והניחו בה. שאלו אחד: "רבי אריה, מה זה צריך להיות?!" השיבו רבי אריה: "זה לא כסף שלי! זה כסף צדקה, אני לא יכול לגעת בו עד שאקנה אצל הסוחרים צורכי שבת לעניים". סיים ר' ישראל: "הדבר נחרת עמוק בליבי. שנים רבות אחר כך, כשהייתי גבאי צדקה מעשה זה היה לנגד עיני!"

(נר לשולחן שבת")

כאשר עלה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי לשיבת סלבודקה המתנוססת בראש גבעת רוקח, אמר דרך צחות: "בתהילים נאמר 'מי יעלה בהר ה' נקי כפיים ובר לבב' - הנה, מי יעלה להר ה' ברגל? זה שלא לקח כסף לעצמו, זה שידיו נקיות ואין לו כסף לשלם למונית, אבל צריך להיות 'בר לבב' - כי לעלות את העליה הקשה לשיבה צריך לב חזק!"

(נר לשולחן שבת" מהגרי"ד)

"ועל קבר יחזקאל נותנים צדקה להדליק מהם נרות. ומי שרוצה מניח שם מעות, ואין שום אדם יכול ליטלו רק מי שהניחו שם... ומי שהניח שם מעות ומות, אזי כשבאים יורשיו לוקחים המעות בשלימות כמו שהניח!"

(סדר הדורות" ג"א ש"נ)

היכל החתם סופר

מליון שוביני בגשימת חורנית
שול ערנא ורגנא החתם סופר זיע"א

גליון מ"ט • פרשת ויקהל-פקודי • כ"ה אדר תשפ"ו

בפתח ההיכל

חזק חזק ונתחזק

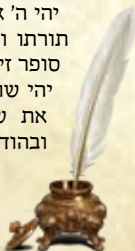
בהודאה להשי"ת, בשבוע זה פרשת החודש, זוכים אנו להתחדש ולפתוח בשנה שניה של הפצת מעיינותיו של רבינו זיע"א. כאשר אנו זוכים לסיים שנה שלימה של פעולות קדושות בהארת אור תורתו של רבינו, מדי שבוע בשבוע ומדי מועד במועד. מדורים מלאים מזן אל זן ואוצרות תורה מנהג והליכות, גליונות גדושים עם תוכן מזוקק ומבורר. ערוך בשלימות ובקפידה, שיהא ראוי ויאה לעלות על שולחנם של תלמידי חכמים וידוע ספר, ובשפה ברורה ובנעימה שיתקבל בברכה אצל כל מבקש ה'.

עם תחילת דרכינו נשאלנו, אם אין צריך למעט במעט בתוכן הגליונות בכדי שישאר בידינו תוכן לשנים הבאות לזמן זמנים טובא. עם סיום שנה ראשונה, שומה עלינו להכריז כדרך שהכריז רבי אליעזר בן הורקנוס בשעת פטירתו (סנהדרין סח). "הרבה תורה למתי ולא חסרתי מרבנותי אפילו ככל המלקק מן הים". אוצרות תורתו של רבינו נתברכו בנביעה בלתי טבעית, שפע תורה בלתי נדלה. אוצרות החכמה, ההליכות, העובדות והמסורות, הם בבחינת מים שאין להם סוף. ויכולים אנו לומר בפה מלא, כי עומדים אנו אחר שנה, ומריבוי התורה אין חשש שנפגע שנית באותם דברים שכבר נגענו בהם בעבר.

הזמן גרמא בשבת החודש, ולקראת חודש ניסן ראשון לחדשי השנה, להתחדש בשנה נוספת של הפצת המעיינות, רבינו מביא בדבריו (חת"ס שמות עמ' נו) מדברי השל"ה הק' שחודש ניסן יש בה כח ראשית הכולל בתוך כל יום ממנו חודש שלם מחדשי השנה. וכך ידוע מצדיקי הדורות שהיו צופים בו יום לחודש יום לחודש. ורבינו דבריו שם מסביר שכל ימות חודש ניסן כלולים בו חודש ליום, והרי שלשים חדשים הבאים כלולים בימי הניסן, שהם שנתיים ומחצה. וביאר בזה דנחלקו ב"ש וב"ה שתי שנים ומחצה אם נוח לו שנברא או נוח לו שלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו שלא נברא (עירובין י:). וביאר בזה רבינו עפ"י ד' התוס' שם דגבי צדיקים ודאי נוח לו שנברא, ומעתה, בתשרי שהיתה בריאת האדם, לכו"ע נוח לו שלא נברא וכמו שנמנו וגמרו לבסוף, אך הצד שנוח לו שנברא נתעורר בחודש ניסן כאשר לקח לו הקב"ה את ישראל גוי מקרב גוי להיות לו לעבדים, ועמך כולם צדיקים, ובצדיק הרי נוח לו שנברא. ולכן רק שתי שנים ומחצה צידדו דנוח לו שנברא, היינו בימי הניסן שלשים יום.

יהי ה' אלוקינו עמנו, ונוכל להמשיך בהפצת אור תורתו וקדושתו של רבינו מאור הדורות החתם סופר זיע"א. ויושר יליץ בעדינו משמי מעון, שלא יהי שום מכשול בעבודתינו הק', ונוכל להעביר את שגב מעיינותינו, באמיתותם, בדיקנותם, ובהוד קדושתם. אמן ואמן.

א סיון/אדר
בא/אדר

פנינים מתורת רבינו

עירובם בשפה ברורה לשולחן השבת

לה", ואח"כ שנית "תרומת ה".

ויש לומר, כי כל כסף וזהב וחפצים שנותנים, הכל תרומת ה' הוא, ולא תרומת האדם, כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דברי הימים א כט יד), ולי הכסף ולי הזהב (חגי ב ח), אך הרצון ונדבת לב הוא בבחירת האדם ורק הוא תרומה שנותן האדם לה', לא תרומת ה' כי אינו שלו כי אין יראת שמים בידי שמים (ברכות לג ע"ב). אמנם אי אפשר להביא לה' נדבת לבו אשר הוא במסתרים, כי אם על ידי שיביא חפצים שהם תרומת ה' ועמם מביא נדבת לבו שהוא תרומה לה', על כן אמר קחו 'מאתכם' דייקי תרומה לה', והיינו כל נדיב לב' יביאה את תרומת ה', ואיך יביאה, 'זהב וכסף ונחשת' ועם זה יביא גם את נדבת לבו שהוא הוא תרומה לה'.

(תו"מ השלם עמוד ר"ג)

מתחילה הביאו הצדיקים והנשים שלא חטאו בעגל, כדי שלא לבייש את החוטאים הצריכים כפרה

וַיָּבִיאוּ כָל אִישׁ אִשֵּׁר אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רֹחוֹ אוֹתוֹ וְגו', וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנְּשִׁים וְגו', וְכָל אִשֶּׁר אֲשֶׁר נִמְצָא אוֹתוֹ וְגו' הָבִיאוּ (לה, כא-כג).

בירושלמי דשקלים (פ"א ה"א) קורא תגר דבעגל כתיב (לעיל לב א) ויתפרקו כל העם, ובמשכן רק כל נדיב לב, משמע שבמשכן יש אשר לא הביאו. וצריך לעיין שהרי כל מי שנמצא אתו הביא מה שהיה לו, כדכתיב "כל איש אשר נמצא איתו הביאו", משמע שגם במשכן כולם הביאו ולא רק נדיבי הלב.

ונראה לי, כמו שאמר רבי (סנהדרין יא ע"א) מי שאכל שום יצא, ויצא שמואל הקטן שלא לבייש מי שאכל שום (ואמרו שלמד כן ממעשה דעזרא שאמר, עזרא י ב, אנתנו מעלנו בה' ונושב נשים נכריות. אמר ונושב לשון רבים), והכא נמי כיון שזהב המשכן מכפר על העגל (ירושלמי שם, במדבר רבה גא ח), והחוטאים כבר מתו, ורק אותן שראו ושמוחו בלב הוצרכו עתה להביא זהב למשכן לכפר על כך, רק שהיו בושים להביא כי יתגלה מצפונם שהיו בכלל החוטאים, על כן הקדימו אותם הצדיקים הגדולים אשר נדבה רוחם בקדושה, וקדמו והביאו כדי שלא לבייש מי שיתנדב מהמון עם, ולא עוד אלא 'ויבואו האנשים על הנשים', היינו שהקדימו להביא הנשים שבודאי לא חטאו בעגל (במדבר רבה כא י, נתחומא פנחס ז), ועל ידי זה הביאו כולם נדבתם לה'.

(תו"מ השלם עמ' ר"ד. וראה עוד חת"ס עה"ת עמ' קנ"ה)

השומר שבת גורם מנוחה להשי"ת בכך
שלא ימזר גזירות רעות בשבת

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְגו' אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם (לה, א). אמרו חז"ל (מכילתא כי תשא מסכתא דשבתא א ד"ה ושמרו) דמה שאמר קרא 'לעשות את השבת', היינו דכל המשמר שבת כהלכתו כאילו עשה את השבת.

יש לפרש כוונת דברי חז"ל, כי המחלל שבת מטריח את הקב"ה, כפירוש רש"י חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח (ישע"א יד), שבחודש ומועד היו חוטאים ומטריחים הקב"ה לגזור גזירות רעות רחמנא לצלן, נמצא שביום מנוחה הטריחו להקב"ה, אמנם, המשמר שבת כאילו עושה שבת שמנחיל מנוחה להשי"ת ואינו מטריחו לגזור גזירות רעות.

וזה שייך טפי בפרשתינו, ויקהל משה" שבשבת יקהילו קהלות ברבים לדרוש ולהזהיר את העם לבל יחטאו ויאשמו (ילקוט שמעוני רמז תח ד"ה ויקהל), ועל ידי כך "אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם" שעושה שבת ומנוחה לחיי העולמים יתברך שמו. (על התורה עמוד ק"ג)

המקיים את התורה זוכה שמלאכתו תעשה ע"י אחרים
ובל השבוע יהיה במודיגת שבת

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קֹדֶשׁ וְגו' (לה, ב). י"ל על פי מה דאיתא בזוהר (ח"ג רע"מ כט ע"א) שתלמידי חכמים אשר תורתן אומנתן הם בבחינת שבת, והיינו מפני שמלאכתן נעשית על ידי אחרים, כמו שאמרו חז"ל ביומא (דף ע"ב ע"ב), וביום שבת נתוסף להם קדושה יתירה על ימי החול כך שגם האכילה והשינה הם קודש, כי התענוג עצמו הוא ממצות השבת.

וזה שאמר כאן הכתוב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם, שאם יקיימו מצות התורה יזכו למדרגה זו ש"ששת ימים תעשה מלאכה" על ידי אחרים, ויהיו כל ימי השבוע במדרגת שבת, 'וביום השביעי יהיה לכם קודש' שאפילו דברים שנקראים 'לכם' דהיינו צרכי הגוף גם המה יהיו קודש לכם.

'תרומה לה' הוא רק הרצון ונדבת הלב, רק שאי אפשר להביאו אלא ע"י שמיביא עמו זהב וכסף שהוא תרומה מה' ולא מעצמו

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת (לה, ה).

יש לדקדק שינוי וכפל לשון שיש בפסוק זה "תרומה

חייגו:

0733.454.678

מזל/אדר

אדרה"ב:
1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש
מתורת מרגא החתם סופר זיע"א

לשה"ק אידיש אנגלית צרפתית

כמו"כ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון,
ואפשרות מענה על מדור 'לחידודא'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלל כדת

עדברי נאוי הדורות העפלים בתורתנו

ואת מזבח הקטרת, ואת מזבח העלה פולמוס שינוי מקום הבימה בבית הכנסת (ב)

התפשטות האיסור על שינוי מקום הבימה ע"י בני ותלמידי רבינו * העמדת הבימה באמצע הוא ודאי מקבלת אנשי כנסת הגדולה! * אסיפת מיהאלאוויץ וחתומותיה של הדברי חיים מצאנז מוהר"א מזידיטשוב ומוהר"צ מליסקא * מחולת מחניים כרמל וחר תבור...

התפשטות איסור שינוי הבימה ע"י בני ותלמידי רבינו

במאמר הקודם הובא שאיפתם של המתחדשים נושאי דגל ההשכלה, להידמות לאומות העולם בכל מעשיהם, ואחד מהאופנים, רצו להעתיק את מקום בימת הקריאה בבית הכנסת, מאמצע הבית למזרחה, בסמוך לארון הקודש, וכדרך שהוא בבית תיפלות של או"ה. רבינו שעמד על שרש רצונם, ערך תשובתו הרמה לאסור שינוי מקום הבימה מכל וכל, ואף מפני ריווח מקום אסר.

תשובה זו, למרות שירדה לבית הדפוס רק בשנת תרט"ו כאשר נדפס תשובת חתם סופר חלק אורח חיים, מ"מ היתה מצויה ביד בני ותלמידי רבינו, והם אשר התחילו לפשט הוראה זו בישראל.

הכתב סופר כותב לרבה של טשאנגראד הג"ר יהודה היילברון, תשובה ארוכה לאסור שינוי מקום הבימה (כתב סופר או"ה סי' ט), ובתוך הדברים הוא מציין לתשובת רבינו שהיתה עמו בכתובים: "ישים גם עיניו על העתקת התשובה מאבא מאוה"ג זצ"ל אשר היא בכתובים תחת ידי... משם יראה מלתא בטעמא".

גם בנו השני של רבינו, ה'מכתב סופר' הקדיש קונטרס שלם וארוך לנמק ולבסס ענין זה של שינוי מקום הבימה (מכתב סופר סי' א, קונטרס מקדש מעט) וכפי שכבר הובא כמה קטעים מתוך תשובתו. בדבריו מאריך שמנהג העמדת הבימה באמצע בית הכנסת, הוא נפוץ ומקובל בכל ישראל. הוא מציין את בית הכנסת העתיק אלט-נייא בפראג, שהבימה באמצע, ומוסיף שדרש וחקר אצל יהודים שבאו מרוסא, אשכנז וצרפת, מההילול גדולות וקטנות, ומקהילות עתיקות וחדשות כאחת, ובכולם הבימה היא באמצע בית הכנסת. וכותב ע"ז: "מנהג עתיק כזה, ודאי מנהג ותיקין הוא, מיוסד על אדני פז, ונראה כשיגיעו מי שיאמרו שבמקרה קרה שהסכימו רבבות אלפי ישראל הנפוצים מארבע כנפות הארץ על דעה אחת, אם לא שהייתה קבלה בידי אבותינו הקדושים מאנשי כנסת הגדולה לבנות באופן כזה... כמו שהורישו לנו נוסח התפילות. ואם יטען שאין זה מנהג ישראל אלא מקרה שהזדמן, הרי זה מעיד על עצמו שהוא משוגע ונפגע במוחו".

ספרים מיוחדים על איסור זה: קונטרס בענין השנות הבימה, מחולת מחניים

אף היו מבין תלמידי רבינו, שנתיישוב בכל כובד משקלם על מדוכה זו, וחיברו חיבורים שלמים לסתום ולתקן פירצה זו. ראשית היה זה רבה של סערדעהאלי, הגאון רבי אליעזר ליפמאן שטיין, והוא הוציא בשנת תר"ג קונטרס 'בענין השנות הבימה', ובו הוא עוסק בהרחבה בחשיבות שמירת המנהגים, וביחוד מנהג זה של העמדת הבימה באמצע, ותוקף בחריפות את המשנים.

לאחר שנים, בשנת תר"ט, עמד תלמיד נוסף של רבינו, וחגר חרבו על ירכו בענין זה, והוא הגאון רבי ישראל דוד מרגליות יפה זצ"ל, רב העיר פעזיג כשלושים שנה. וככל רבני אוגנאריץ שהתמודדו עם שאלות כמו אלו. שלא הוא את חצי קולמוסו והדפיס חיבור שלם בשם 'מחולת המחניים', וכפי שמבאר בדף השער "מבאר את פלגות הנהר העובר בין המחנים, מנהגי בית כנסיות החדשים, והישנים, בענין העמדת הבימה והחופה וקריאת לס"ת וכדומה" [ועי' ביאור"ל סי' קנ כשמעתיק פולמוס זה על מקום הבימה, מעתיק מספר זה].

בספרו הוא מרחיב בחומר האיסור של שינוי מקום הבימה, ומסיק (שם סי' ה) דאם עושה כן בשביל להידמות לאומות העולם הרי זה ביהרג ואל יעבור ויש בזה שבעה לאוין ועשין כו'. אך גם אם עושה כן בשביל הרווחת המקום, אלא לדעיני הוראים יכול להראות כהידמות למקום פולחנם של או"ה, יש בזה מראית עין דעבודת אלילים, והוא בלאו הדרחקה מע"ז, ולכמה פוסקים הוא ג"כ ביהרג ואל יעבור, ואף אם לא הרי מחויב לאבד כל ממונו על לאו זה ועוד כמה לאוין שיש בזה כפי שמסיק שם.

'הר תבור' ו'הר כרמל'

כשיצא הספר 'מחולת המחניים' לאור, לא כבשו המשכילים והמתחדשים את חמת זעמם. ואחד מהם ד"ר בנימין זאב מיזל, רבה של פעסט, ששימש כעורך של כתב עת גרמנית בשם 'הכרמל'. עם הדפסת הספר 'מחולת המחניים', פירסם ב'הכרמל' מספר מאמרים נגד הספר. בהם טען שהעמדת

הבימה באמצע היא מנהג ואינה דין, והסתמך על לשון הכסף משנה שכתב על ענין זה "והכל לפי המקום והזמן", וכמו שנתבאר במאמר הקודם.

רבי ישראל דוד מרגליות יפה השיב על דבריו בחיבור נוסף בשם "הר תבור". בראש הספר נכתב "הר תבור והוא עומד נגד הכרמל", ושם הוא דוחה כלאח" את דברי הכרמל, וחוזר ומבאר את דעת הרבנים ואת חומרת האיסור. גם דוחה בדבריו את ההסתמכות על דברי הכסף משנה וכמו שנתבאר.

אסיפת מיהאלאוויץ בשנת תרכ"ו

צעד גדול במלחמת הדת נגד המתחדשים באוגנאריץ היה 'אסיפת מיהאלאוויץ', זאת כאשר בחודש כסלו תרכ"ו התאספו כשבעים רבנים מאוגנאריץ, ותקנו תקנות גדולות שמטרתם להתבדל מן המתחדשים. אחת מהתקנות היתה: "אסור להתפלל בבית הכנסת אשר אין לה בימה באמצע... אין חילוק בין שאר ימים לשבת ראש השנה ויום הכיפורים, ואף אם צריך להתפלל על ידי כך ביחידות".

על פסק הדין, חתמו שבעים ושנים גדולי רבנים, וכן הצטרפו לחתום על התקנות, הרה"ק הדברי חיים מצאנז, הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, והרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זכר צדיקים לברכה. תלמיד רבינו הגאון רבי אהרן דוד דייטש (גרן דוד סי' ז) מציין, דאף גאוני הדור שלא נשתתפו לחתום על תקנות אלו, אין זה משום שאינם מסכימים לאיסורים הללו, "אך מה שלא חתנו על פסק ב"ד רק ע"ב רבנים הוא מטעם שרבים מהרבנים חשבו שאין טוב לפרסם האיסור כי הרבה שלא ישמעו ורבים לגלגו עוד יותר בכתב ולשון לע"ז לעיני העמים והשופטים..."

בתשובות ההלכתיות שנמצאים בספרות השו"ת לאחר אסיפה זו אנו מוצאים התייחסות לאיסור הכולל שהתקבל באסיפת הרבנים. בין השאר דנו בתשובות האם האיסור כולל רק להתפלל שם, והאם הוטל עליהם חרם. גם עסקו הפוסקים בגדול האם האיסור תקף בכל הארצות. צעין כאן, שידוע על כמה מגדולי רבני הונגריה שאפילו לא התקדמו לארבע אמות של בית כנסת 'חדש', והיו שאף לא עברו ברחוב בו שכן בית כנסת כזה.

לדוגמא, בחודש תמוז תרכ"ו נשאל המהר"ם שיק, שאלה חמורה: יהודי אחד, אב לעשרה ילדים, היה מתפרנס ממסירת שיעורים בבית הכנסת שבמקומו, שעתה בנו את הבימה במזרח בית הכנסת, והוא נבוכ אם רשאי הוא להמשיך במלאכת הקודש שם, אחר אשר "שמע שכמה רבנים ודיינים הדפיסו איסור גדול על בית הכנסת... ושאיסורו חמור מאכילת חיור ויש בו ספק אם אין הדין ייגר ואל יעבור... לזאת נעשה נבוכ בדעתו ושאל את פת".

בתשובתו (או"ח סי' עא), מבאר המהר"ם שיק שהמשנים ממנהגי ישראל כדי להידמות לגויים עוברים בכמה לאוין, והוא מציין לדברי 'מחולת המחניים' אלא דמדגיש, כי כל זה אינו כי אם לגבי בוני בית הכנסת, אך המתפלל שם לתומו, הואיל ואין לו בית כנסת אחר אינו עובר בלאוין הנ"ל, "ומכל מקום אסור לו מן התורה להתפלל שם, שאסור להיות נטפל לעוברי עברה..."

אלא דהוא מגביל את האיסור רק להכנס להתפלל שם, אבל שלא להתפלל מותר. ולכן הוא מורה להשווא, שיכול להמשיך במסירת השיעורים שם, אך להתפלל שם - אסור. אך מוסיף, כי אם אכן הם אינם מוכנים לשלם לו על השיעורים אם אינו מתפלל שם, עליו לעזוב את המקום: "ואפילו אם חלילה על ידי זה יהיה בראש הרבה הוא ואשתו ובניו, מחויבים אנו למסור כל מאוידנו על זה... וחלילה לו לעבור איסור קל או חמור בשביל פרנסתו אפילו אם יצטרך חלילה להיות נע ונד לא ימכור הדרך הישר בפריטי, ולא יעביד אותו עניות על דעת קונו... ואפילו אם יצטרך בראש השנה וביום הכיפורים ליטע לישושים ולכפרים הסמוכים... וד' לא יעזוב את הבוטחים עליו באמת..."

עוד ארוכה היריעה שאפשר למלאות אודות תקנה גדולה זו שהעמידו תלמידי רבינו, תשובות רבות נכתבו על זה מגדולי המורים בדורם, המחנה חיים, מהר"ם א"ש ועוד. אף סערות רבות היו בגין כך בין קהילות לרבניות, כמו שהיה בקהילת פאפא ועוד קהילות. ובמסגרת זו כלה הגליון והם לא כלו.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים עיוניים עיתונותיים ז"ע

לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת. וברשי' כתב 'הקדים להם אזהרה שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת. ויש לעי' מה הדין בי"ט שהותר בו מלאכת אוכ"ז ומתוך - האם שרי לבנות בו את בית המקדש, ואמאי?

חתם סופר חידושי ביצה דף יב.

בין המשיבים בחודש אדר, תקיים הגרלה

פרס שני:

2 זוכים כ"א בסך
400 ש"ח

פרס ראשון:

1,000 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדריס פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
2. בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר חיות השפה)
3. במייל CH3131325@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושיים

שבחי ערך ז"ע נפצי צדיקי ונאורי הדורות

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (ב)

אחד מן הראשונים

כאחד מן הראשונים דרכם של רבותינו הקדושים מבעלזא זי"ע, בחג השבועות בעת טעימת מאכלי חלב (אשר רק יחיד סגולה באים אז לחדרם), לספר איזה עובדא מרבותינו הראשונים: הרי"ף, רמב"ם, ורש"י ר' האי גאון, ר' שירא גאון וכדומה. סיפר לי ת"ח אחד שלפני איזה שנים בהיותו בשבועות בבעלזא, בצל הגאה"ק רבינו ישכר דוב זי"ע, סיפר איזה ענינים ושיחות מהחת"ס זי"ע, ובאשר הרגיש הקדוש הנ"ל שהעולם מצפים לשמוע איזה ענין מהראשונים זצ"ל כדרכו בכל שנה, אמר להם, תדעו שהחת"ס הוא אחד מן הראשונים.

הגאון רבי אשר אנשיל ווייס זצ"ל מנאדיפאלו, זכרון למשה עמ' פב

מבקש מנכד רבינו להצטרף למשלחת אצל המלכות, משום זכות רבינו

לסיום נביא כאן עובדא נפלאה, שסיפר הג"מ רבי משה סופר שרייבער ז"ל נביא כולל גאליץ' בו הנשיא הג"מ רבי איחא סופר זצ"ל. שפעם אחת נתבקש אביו מל"ק אדמו"ר מהר"ד מבעלזא לילך יחד לראשי המלכות להשתדל בעד אחב"י. אביו כמוכן נענה לבקשה, וחשב שרצונו שיבוא לשמש כמתורגמן. אמנם בכל השיחה לא ביקש האדמו"ר את עזרתו, כשיצאו שאל את האדמו"ר לפשר הדבר, אמר לו האדמו"ר מהרי"ד זצ"ל: רציתי שתתלזה אלי למשלחת זו, כי אתה נכד מרן החתם סופר הקדוש, וידוע שלהתחם סופר הי הצלחה אצל המלכות, לכן רציתי שתתלזה אלי לעזור זכותו הגדול.

אוצרות הסופר כא עמ' ח

חייו ומשפחתו - פטירת זוגתו השניה (ב)

ולנהיג קהלת ישראל, מי ימצא, כי אשה בכל אלה לא מצאתי. ואחר שזכיתי אני שמצאתי אשת חיל עטרת בעלה, בעו"ה רחוק מפנינים מכרה, יום המכירה, שבעונותי מכרתיה היום וניטלה ממני. "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר" כו' אמר בטח בה לב בעלה בכל צרכי הבית, וע"כ הוא פנוי ושלל לא יחסר, למצוא שלל רב כו'. "דרשה צמור ופשתים ותעש בחפץ כפיה" שדרשה וחקרה בכל עוזה שלא ישב בקרב ביתה עושי רמיה, ולא עם בנינו ובנותינו חיו מי שאינו ירא ה', הן בשידוכים וחיתונות והן בהתחברות, כמפורסם לכל העומדים פה עמנו. ואמרה לא נערב כלאים ושעטנו במשפחתנו כו'.

"היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה" - כי הנכנס בספינה כו' הוא מצטער והולך וסוער, יחוגו ויגורו כשכור כו'. על כן המשיך כן בעלת יסורים, אשר ממש מרוב צערה ויסורים היתה בכלל יחוגו ויגורו כשיכור כמפורסם לכל באי עירנו, ובכל זאת ותקם בעוד לילה ביסורים וצער הנמשך ללילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה להשיג בעינא פקחא על כל צרכי הבית... "זממה שדה ותקחה מפרי כפיה נטעה כרם" - ידוע מרוב הפלגת תוכחתה אשר המשיכה רבות בנות והשיגם מעון. כו' ותוכחתה נטעה כרם בואתו שדה, לומר לא תלכי בפרועת שוק וגילוי שערות ותהיו צנועות. וזהו חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה כו'. ... שהחזיקה היא את בעלה שישב בשערי ביהמ"ד ללמוד תורה ברבים. והיינו ע"י אשת חיל הלז נודע בשערים בעלה, בשערי ציון המצויינים בהלכה בשבתו עם זקני ארץ ביישיבת חכמים. נמצא היא עשתה מרובדים ויש וארגמן המרמזים על תורה ומצות, והם שלג המלבינים חטאי שושנה.

"סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני" - כידוע שלא לבשה מלבושי ותכשיטים ונתנה לעניים כו'. אבל היא לא לבשה סדין ולא חגרה החגור, כ"א עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון שלה, שהוא יום סלוקה, כמו שכתבה בצוואתה שלה שהיא שמיחה ומצפה על יום זה והוא לה הילולא... "פיה פתחה בחכמה", בצוואה שלה, "ותורת חסד על לשונה", לייסר בניה ובנותיה לילך בתורת ה' ויראתו כאשר קראתי הצוואה עתה ברבים מכתבת ידה ממש...

יצויין שכמה שנים לאחר מכן, כשהספיד רבינו את חותנו הגרע"א (דרשות עמ' שצ ע"ד), חזר והזכיר בדבריו את צדקותה של הרבנית, ואמר לצאצאיו שלא הכירו את זקנם הגרע"א: "קשה להשוות ולדמות מאן דהו לזקניכם זצ"ל" אמנם "הזוכרים אתם את צדקות אמכם בתו זצ"ל אין להעריך ואין לספר" דהיינו באם אתם רוצים לדעת ולהבין את גדלות זקניכם תבינו זאת מתוך ידיעתכם והכרתכם בצדקות אמכם ז"ל.

עובדא שסיפר הגה"ק מטשעביץ אודות ימי חליה האחרון

מסורת נוספת אודות תקופת חוליה האחרון של הרבנית הצדקנית, הוא ממה שסיפר אחד מנאמני ביתו של הגה"ק מטשעביץ זצ"ל (הג"מ אלי קרויטוויטה הובא משמו באוצרות הסופר ח"א עמ' פט):

זכורני האיך שהגאון הרב מטשעביץ זצ"ל סיפר בהתרגשות שמרן החתם סופר באמצע עת שהיה לו גילויים, הבחין בבתו מרת שמחה ע"ה שמבקשת להכנס לחדר ששכבה שם הרבנית ע"ה על ערש דוי קודם פטירתה, ושערות' לא היו מסודרות כראוי ועיניה בוכיות. קרא אחריה מרן החת"ס ואמר לה שתסדר שערותיה ותרחץ פניה קודם שתכנס לאמה, כדי שהאמא לא תבהל. ושאלתי את הרב ז"ל איזה גילויים היו להחת"ס בעת ההוא, וענה שהיו אומרים 'גילוי אליה'.

והוסיף שם שהרה"ק מטשעביץ היה מספר עובדא זאת בהתרגשות גדולה והתבטא: "איך בין גישט משיג ווי אזוי מאכט מען דאס, אין מיטן גילויים קענען דאס באמערקן".

וכבוד גדול עשו לה במותה

ביום שלישי בשבת, י"ח באדר שני שנת תקצ"ב, הגיעה מסכת חיי הרבנית שרל נ"ע אל קיצה "ולא הגיעו ימי חייה ליותר מארבעים וארבעה שנים".

כפי שכותב בנה הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל (במכתבו בראש שו"ת כתב סופר) היא נקברה בבית העלמין דק"ק פרעשבורג "בכבוד גדול", והחתם סופר בכבודו ובעצמו "הספידה לפני מיטתה מספד כבד מאד". "והיה מונה והולך אשת חיל מי ימצא הקפיטל כולו מא' עד ת"י... וקרא הצוואה שכתבה, מלא מוסר ויראת ד', מזהרת בנותיה על הצניעות, ואת בניה להתמיד בתורה, וגזרת אומר שלא יתענו בניי ביום היא"צ שלה אלא ירבו".

ואלה הדברים שציוה רבינו החת"ס זי"ע לחרות על גבי מצבת קבורתה: "פ"ט הרבנית הצדקת המפורסמת המיוחסת מ' שרל שהיתה אשת הראב"ד מהרמ"ס נ"י נפטרה ונקברה ביום ג' ח"י אדר ש' תקב"ץ לפ"ק תנצב"ה".

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבנותה

וכאן המקום להעתיק קטעים קצרים מתוך ההספד שנשא עליה רבינו בשעת הלוייה (העתיקו הגר"ש סופר בתחילת ח' חתם סופר לחולין, ואח"כ נדפס בדרשות דף שפו ע"ג):

"אשת חיל מי ימצא" כו' שגידלה בניה לת"ת והגינה על בעלה להעמיד תלמידים הרבה

עניינא דינא

שניי אור עניי רבתי בחסופה זו

מעלת ההסכמה בראש ספר

בחדש טבת תקפ"ג באו לפני רבינו לבקש הסכמתו להדפיס מחדש ספר "אוריין תליתא", או כלשון רבינו "שלשה שיטות", אשר נעתק בשנת ק"ב לאלף הששי ונדפס פעם אחת בסאלוניקי בשנת תקי"ט, ובו קובצו חידושיהם של שלושה גדולי הראשונים, הר"י מיגאש, הרמב"ן, והריטב"א, אך למרבה הצער שלט בהם האור ונשרפו רובם אחר צאתם מהדפוס, ולא נותר מהם כי אם לערך מאתים עותקים, ונמצא אחד בעיר גדולה לאלקים פרנקפורט דמיין, ביד הדיין המופלג הרב משה שיש, והוא יחד עם רעהו הרבני המופלג מהו' אהרן פולדא, שלחונו לרבינו החתם סופר, כדי שימסורו להרב מרדכי שלאנק, אשר התגורר בבית רבינו והיה מחסורו עליו, כדי שהוא יבואוהו שוב לבית הדפוס.

ביום י"ד טבת תקפ"ג נתן לו רבינו הסכמה על זה, והזהיר שלא יסיגו גבולו עשר שנים מיום הדפסתו החדשה (ניסוח ההסכמה, אשר משם נלקחו הפרטים הנ"ל, נדפסו בליקוטי שו"ת סימן י"ב). למעשה עלה ביד רבי מרדכי הנ"ל להביא לבית הדפוס רק את החלק של חידושי הריטב"א מתוך שלושה השיטות, ונדפס בשם "חידושי הריטב"א" - על מסכת עבודה זרה" (שם נדפס הסכמת רבינו לצידו של הסכמת רבי מרדכי בנעט ובצד הסכמת חותנו הגאון

רבי עקיבא איגר). ורק בשנת תקפ"ו סיים את אשר החל, והדפיס גם את חידושי הר"י מיגאש עמ"ס שבועות, וחידושי הרמב"ן על מסכת קידושין, ובכך סיים את המלאכה של הדפסת שלושה השיטות מחדש. לא זו בלבד שרבינו העניק לו הסכמה, אלא אף פעל עבורו שהגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע, יתן גם הוא הסכמה על הספר, וכפי שנדפס בשו"ת חתם סופר (ח"ו"מ סי' מא) כי בר"ח אדר תקפ"ג שיגר רבינו בקשה לרבי מרדכי כי יעניק הסכמתו, ורבי מרדכי השיבו כי מתחילה חשב לסרב, אך מפני כבודו של רבינו הסכים לכתוב הסכמתו. ורבינו השיב לו מכתב תשובה "כאור הבוקר ליום עש"ק כ"ד אדר תקפ"ג", דברת קדשו עם ההסכמה על הדפסת ספר אוריין תליתא הגיעני, וזכות הגאונים יעמדו להדרת גאונם, ותמהתי מאוד בראותי שמרצוני יתבטל מנהג נטילת ההסכמה, חלילה לו מחדול ליתן הסכמה אפילו על הדפסת ספר ישן נושן, ודבר שנצטער בו אותו צדיק, כי מיום שזולזלו בנטילת הסכמה רבו ספרי מירוס בישראל, ומדפיסי ספרים חדשים וקורא להם בשם ראשונים, אבל ברוך ה' כי עדיין יש ויש ראי ה' שאינם לוקחים ספר חדש אם לא יראו הסכמה מרב בדוק ביראת ה'... ואשרי הדור שהגדולים שומעים לקטנים, ויקובלו דברי על לבו הטהור...

בספרים אלו...
סעודות השבת
על שולחן של **החתם סופר**
חידושי חתם סופר
הדפוס החדש
הדפוס החדש

הבשורה החדשה
מבית 'היכל החתם סופר'!
ספר חדש ומופלא על פירוש פסוקי חז"ל
כאשר כל צ"ח מפרשים ופוסקים מפרשים
שנים מאה שנים ומופלא שר' אבן
הדפוס החדש חתם סופר זי"ע

ספרים על פירוש השבוע
ספרים ומופלאים
מנהגים
הדפוס החדש
פוסקים מפורסמים
וחדש...

היכל החתם סופר
לחגוג ברשות 'ספר אור החיים'
ובמבוא תחילת הספרים והמופלאים

הפנה בארץ ישראל
ספר אור החיים
אור החיים

היכל המעשה

עבודת סיפורי הוד עקדויות רבינו ז"ע

מגלגלין זכות ע"י זכאי

סיפור מיוחד שנכתב לרגל היארצייט של הרבני המפור' מוה"ר אברהם הכהן קאהן זכרוננו לברכה, הוא הגבר שפעל ומסר נפשו למען הצלת ושיפוץ קברו של רבינו החתם סופר, בין שלל פעולותיו להפצת והנחלת מורשת רבינו החת"ס ותלמידיו שבהם דבק מילדותו בהיותו יליד העיר פרעשבורג, זאת בנוסף לדבקו ברבו הרה"ק מריבניץ ז"ע, ופעולותיו הכבירים לתורה וחסד בתפוצות ישראל. נלב"ע ביום כ"ח אדר תש"פ, ולא הניח אחריי זש"ק, ת.נ.צ.ב.ה.

תלה לוחות הוקרה לתורמים ולעסקנים שסייעו במפעל הכביר שבהם נטל רבי אברהם עצמו חלק בראש. אך לבו לא נתן לו מנוח, עיקר עדיין חסר מן הספר: שמו של הפודה והמציל הראשון בעת המלחמה, היהודי שהשאיר את השק עם כל הונו באותה אספה בשנת תש"ג, שבזכות מסירות נפשו ניצל המקום הקדוש, שמו חייב גם הוא להיות מונצח. אך לרוב צער, שמו של הנדיב האלמוני פרח מזכרוננו לגמרי...

הוא זכר היטב את הערב בו חזר אביו מהאסיפה הגורלית וסיפר בהתרגשות על הנס, אך את שם הנדיב המופלא - שכתב השנים חלפו, וניסיונותיו לגלות את השם עלו בתוהו.

שלט התנצחה בציון הק' בפרעשבורג

אך משמים השיגו לב לב יקופח שכרו של המוסר נפשו למען רבינו החתם סופר, וההשגחה העליונה, גלגלה את הדברים באורח פלא.

שנים עברו, ובאחד הימים מקבל רבי אברהם חבילה בדואר. ידיד טוב מקולומבוס, אוהיו, שלח לו לרבי אברהם מתנה. ר' אברהם פותח את החבילה ולעיניו נגלה סט משניות ישן ועתיק.

רבי אברהם סיפר לאחר מכן בהתרגשות: "אני פותח את המשניות, וצעקה גדולה נפלטת מפי... אני רואה חותם של הבעלים הקודמים של המשניות שהוא לא אחר מאשר היהודי משה אריה וואטיטץ. זהו היהודי שאט שמו חיפשתי ומנסה שנים להיזכר. היהודי שהציל לראשונה את ציונו של החתם סופר ואת חלקת הרבנים..."

"מיד התקשרתי לידידי הטוב באוהיו ושאלתי מהיכן יש לו את המשניות, ולמה הוא שולח לי אותן. הוא אמר לי שהוא קנה את המשניות הישנות ב'מכירת חצר' בקולומבוס אוהיו. המוכר לא היה יהודי. לפחות לא שומר תורה ומצוות. כשידידי הטוב עבר ליד מכירת החצר וראה בין החפצים שהוא מוכר סט של ספרי קודש ישנים, משניות, הוא קנה אותם."

"כשראה על החותם שהבעלים גר בפרעשבורג, ומכיוון שהוא יודע שאני יליד פרעשבורג, ואני מדבר הרבה על פרעשבורג, הוא שלח לי אותם."

החתימה בראש המשניות

לאחר הורה ר' אברהם כהן להכין לוח זיכרון מפואר לרבי משה אריה לייב וואטיטץ ז"ל, והוא נקבע במקום של כבוד בכניסה למערת הציון. לא חלפו שבועות ספורים, ור' אברהם הכהן השיב את נשמתו לבורא, לאחר שהספיק להשלים את משימתו האחרונה ולהשיב את הכבוד הראוי למציל קבר רבנו.

וכך, אותיות המשנה, שהן אותיות 'נשמה', היו לשליחות של מעלה, להחיות זכרו של מי שמסר נפשו למען רבינו החתם סופר, שזכותו הגדולה יעמוד לנו ולכל ישראל עד עולם.

(מקור: את ההשתלשלות המופלאה של השגחה פרטית זו שגלגלה ע"י זכאי ה"ה רבי אברהם הכהן קאהן, קיבלנו מידינו מוה"ר ברוך יודא קליין שליט"א, כפי שמעמ סיפור הדברים מכלי ראשון)

באפילת ימי הזעם של שנת תש"ג, כאשר ענני האימה של המלחמה כיסו את שמי אירופה, ריחפה גזירה נוראה על קהילת פרעשבורג המעטירה. המושטר הפשיסטי צמא הדם ששלט בסלובקיה, שלוחם של הנאצים ימ"ש, החליט כי בית העלמין היהודי העתיק, מקום מנוחתם של אלפי יהודים מדורות עברו, יימחה מעל פני האדמה. כאשר בתוך בית העלמין שכנה חלקת הרבנים הקדושה, ועטרת תפארתה - ציונו המצוינת של מרן ה'חתם סופר' זיע"א.

הקהילה הקדושה נרעשה. ולמרות שלאחר שתדלנות רבה קיבלו חברי הקהילה לפנות את הקברים לבתי החיים החדש על ההר, כאשר הגיעו לחלקת הרבנים שם טמון מאור הגולה מרן החת"ס, הורה הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל, לעצור את עבודות פינוי הקברים שהחלו, מניסיונו הרב הוא ידע כי מול הרשעות הסלובקית, רק בצע כסף יכול לעמוד בפרץ. הוא הבין כי גם עתה בשוחד עצום יוכל להציל את חלקת הקודש.

אך השאלה הכבדה רבצה באויר: "כסף מנלן?" מאין יבוא הכסף, בשעה שכל רכושם של ישראל נבזז ונגזל באכזריות בידי הצוררים האדורים?

במשרדי הקהילה כונסה אספת חירום. זקני העדה, גבאי החברה קדישא ונגידי הקהל לשעבר, אשר כל הונם הוחרם מהם, התכנסו בלב כבד. כל אחד תרם את הממט שהצליח להסתיר ולהציל - מטבעות זהב, תכשיטים בודדים, אך הסכום שנאסף היה כטיפה בים, רחוק מלהשיב את תאוותם של השלטונות.

דממה כבדה שררה בחדר. היא הופרה לפתע כאשר הדלת נפתחה, ובפתח עמד יהודי יקר, סוחר עתיקות וספרי קודש לשעבר, ושמו רבי משה אריה לייב וואטיטץ הי"ד. מבלי אומר ומבלי דברים, ניגש אל השולחן והניח עליו שק כבד. בתוך השק נצצו באור העמום זהב, יהלומים ואבני חן - כל הונו אשר הסתיר במסירות נפש במטרה להציל בו את חייו. "קחו את הכל", אמר בקול שקט אך נחוש, "ותנו אותו לראשי הממשלה, ולבד שציונו של רבנו הקדוש יינצל".

השק יקר הערך עשה את דרכו אל שר הפנים הסלובקי, והשוחד פעל את פעולתו. הגזירה בוטלה, וציונו של החתם סופר ניצל.

ר' משה אריה לייב ידע כי במעשהו חרץ את דינו. גילוי הון שלא דווח לשלטונות. דינו היה מוות בטוח. ואכן, הוא לא שהה לרגע, ונמלט על נפשו לעיר נייטרא, שם גיצו מסתור במצודה שכונתה "הוויטקן". אך גם לשם הגיעו זרועות הרשע, יום אחד כיתרו חיילים את המקום. בניסיון נואש להימלט, קפץ ר' משה אריה לייב מעל גדר גבוהה. צרור יריות קטע את חייו, ונשמתו הטהורה עלתה בסערה השמימית על קידוש השם, ובמסירות נפש מופלאה להצלת הציון הקדוש.

שישים שנה חלפו. שנת תשס"ג. המבנה שעל קבר החתם סופר נבנה מחדש ושופץ לתפארת. רבי אברהם הכהן קאהן זכרוננו לברכה, יו"ר הוועד להצלת הקברים,

הליכות והנהגות

דברי וצרכי רבינו ז"ע

הליכות והנהגות יום השבת (יד)

ערב שבת • הדלקת נרות • קידוש • עונג שבת • ליל שבת • יום השבת • קדושת ומעלת יום השבת • סעודות השבת • לימוד ושיעורי תורה בשבת • הבלדה ועניני מוצאי שבת

מנחה וסעודה שלישית - א

פרקי אבות בימות הקיץ

בימות הקיץ, אחר שינת צהרים, למד בבית מדרשו פרקי אבות עם בני החברה קדישא עד סמוך לזמן מנחה, אז עלה לביתו לבני משפחתו שבאו לקבל פניו, ודרש בשלומם ומעמדם (לקחב"ח הקדמה לח"ג דף ב' ע"א ד"ה וכאשר, וע"ש שם קודם עלינו של מנחה אמרו בבית מדרשו פרקי אבות. ועל שיעור פרקי אבות הנ"ל, ראה מה שהביא בספר אלף כתב סי' שצ"ד), כי כל ימות השבוע לא היה לו פנאי לזה (חוט המשולש עמוד קמ"ח, וע"ש שדרש בשלום משפחתו 'אחר מנחה'), וגם עם בני ביתו למד פרקי אבות (הג"ר זוסמאן סופר מפאקש בהקדמה לספרו ילקוט אליעזר על התלים).

תפילת מנחה

התפלל בבית מדרשו, ולרוב התאחר והתפללו כשכבר חשך היום, עד שנאלצו לקרוא בתורה סמוך לחלון כדי שיהיה מעט אור (הקדמת 'שם משמאל' לספר חתן סופר אור"ח עמוד מ"ג. וע"י בשר"ל דברי יציב אור"ח סי' צ"ט בשם חמיו בדיו"ר בעל העצי חיים זיע"ל, שבבית מדרשו של החתם סופר היו מתפללים מנחה בשעה מאוחרת יותר משהתפללו בסיני, ושכן שמע מהדעת סופר בשם אביו השבט סופר, ובחורף היו אומרים "ברכי נפשי" קודם עלינו לשבת, וזאת למרות השעה המאוחרת (לקחב"ח הקדמה לח"ג דף ב' ע"א ד"ה. וכאשר ובטעם אמירת פרקי אבות וברכו נפשי במנחה של שבת, ראה משי"כ רבינו בחידושי הלכות פסח סימן ת"ל סק"ה).

מעלת ושבג המזון

"בשבת במנחה מעורר רצון העליון כידוע לידועים, ובקשת בני צריך התעוררות רצון העליון, דבני חיי ומזוני במזל תליא, שהוא מזל העליון כידוע" (לשון רבינו בדרשות חת"ס ח"ב דף ש"ט טור ג').

חיוב סעודה שלישית וסגולתה

סעודה שלישית הוא מדאורייתא (חידושי הלכות פסח סימן תמ"ד סק"א. אמנם בערב פסח שחל בשבת, סמוך על הזוהר שיוציא יד"ח דברי תורה, ואפ"כ אמר על זה בדרך הלצה "אין זויער שלוש סעודות" - כלומר 'סעודה שלישית ממוצה'... (כאשר לשון נופל על לשון 'זוהר' וחולץ ב'זויער' - חמוץ). הובא בספר ספרא רבה דאיראל עמוד קצ"ב בשם מהר"י שטייף זצ"ל, ועיקרה הוא לקבוע אמונת הבטחון בלבנו (חידושים ערבי פסחים ירושלים תשל"ט, פסחים דף ק"ב ע"א). ומי שזהיר בזה לעשות סעודה שלישית אחר מנחה קטנה, הוא סגולה להנצל ממחלה רח"ל (ספרא דרבה דאיראל עמוד קצ"ב מרשימות אבד"ק מאטרסדארף זצ"ל בשם רבינו).

סעודה שלישית

אחר תפילת מנחה, עלה לביתו לעשות סעודה שלישית, ועלו אחריי תלמידיו חכמים הקרובים אליו והסבו על שולחנו, ושאר התלמידים שרצו ליהנות מתורתו של רבינו משה בסעודה זו, עמדו על רגליהם סביב השולחן (לקחב"ח הקדמה לח"ג דף ב' ע"א ד"ה וכאשר). מתחילה נטלו ידיהם כל המסובין, ובאחרונה נטל ידי רבינו החתם סופר, וזאת כדי שלא להפסיק כל כך עד שיטלו כל המסובין (ספר 'אלף כתב' סימן תרפ"ו).

ברכת המוציא ופריסת חלות

רבינו הוציא את המסובים בברכת "המוציא" (חוט המשולש עמוד קמ"ח. יש לציין למשי"כ רבינו בחידושי עמ"ס פסחים ק: דלפי האומרים דטעם כיסוי הפת בשבת הוא משום זכר למן, א"כ אף בסעודה שלישית יש לכסות הפת בשעת ברכה, ולאחר שפרס פרוסת המוציא, לקח גאמן ביתו מו"ה מרדכי פישל סופר זצ"ל את החלות, ופרס לכל אחד ואחד (לקחב"ח הקדמה לח"ג דף ב' ע"א ד"ה וכאשר). והיה רבינו מזמיר שכל מי שנשטל ידיו בברכה, יאכל לפחות כשיעור ביצה, משום ספק ברכת "על נטילת ידים" (לקחב"ח שם).

דוד הקו הטלפוני: 0733.454.678 אורח"ב 1-605.615.70.10
בעמדות נדריים פלוס "היכל החתם סופר"
דוד האימייל: k6056157010@gmail.com

לציון קדשו של מרן
החתם סופר ז"ע בפרעשבורג
הקויעלן ינחו על מקום מנוחת מידי שבוע

היכל החתם סופר
המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר
הצטרפות לקבלת הגיליון באימייל:
chasamsofer3@gmail.com

גיליון מס' 637 פרשת ויקהל פקודי
תשפ"ו שנה ארבע עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב
ישעיהו ויסבג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח
יעקב אונגל זצ"ל תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בבעלי אסופות – עניני אפיית מצות

לעסוק בעצמו בעסק המצות

כתב השו"ע (סימן ת"ס ס"ב) הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד על עשייתה ומזרז העוסקים בהם ומסייע בעריכתן, וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצוה. ורבינו זצ"ל היה טורח בעצמו במילוי מים שלנו וטחינת החיטים ונתינת מים בקמח ועריכת המצה ועומד ע"ג העוסקים והיה בודק התנור לפני האפייה שהגחלים מפוזרים כראוי ומלובן היטב, וגם בכל זמן האפייה היה יושב ע"י התנור ומפקח על האפייה, ועי' פנ"י ברכות (נ"ח א' ד"ה והשתא) דבהכשר מצוה ליכא מצוה בו יותר מבשלוחו, ולמש"כ הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' קס"ט אות א') ובהמ"ד (ויקרא פ"ח ל"ח) הכשר הכתוב בתורה כחג הסוכות תעשה לך, יש בו מצוה וה"נ כ' ושמרתם את המצות, וא"כ איכא מצוה בעסק עשיית המצות לשמה, ובספר דעת נוטה ציצית (סי' תרנ"ז) נשאל רבינו זצ"ל, האם בהכשר מצוה כגון לקנות ציצית אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, והשיב, לכאורה ל"ש, אבל חיוב מצוה יש בזה, ועי' במשנה ברורה (סימן ת"ס סק"ו) שמהר"ל פסק לזהר כן לעסוק בעצמו לכתחלה באפיית כל המצות וכ"כ הפר"ח (שם) דגם באפיית שאר המצות הנעשות לכל ימי הפסח היה נוהג לעמוד על גביהן כי רבה המכשלה, ועי' מש"כ במשנ"ב (סי' ת"ס סק"ז) בשם האר"י ז"ל שיטריח את עצמו במצת מצוה עד שיתחמם ויזיע, והי' רבינו זצ"ל טוחן החיטים עד שהרגיש שהוא מזיע, והי' אומר אני כבר מזיע, יצאתי ידי חובתי להזיע במצות, והיה שואל אם כבר טחן שיעור כזית, ואח"כ היה נשאר עוד מעט זמן בשעת הטחינה כמש"כ הרמ"א (סי' ת"ע ס"ח) ואנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הריחים לראות הם בעצמם לטחינת קמחיהם.

זריזין מקדימין למצות באפיית המצות

כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות (סי' כ"ג אות ה') שמרן החזו"א זצ"ל לא נהג לאפות מצות בערב פסח, וכתב רבינו זצ"ל דאין להמתין לע"פ דזריזין מקדימין (מועדי הגר"ח ח"ג סי' נ"ה), והעיר שם אם יש בהכשר מצוה זריזין מקדימין, ועי' ערוך השולחן (סימן תרכ"ה סעיף ה') שמצוה לתקן הסוכה ולעשותה מיד אחר יוה"כ דמצוה הבאה לידיד אל תחמיצנה וזריזין מקדימין למצות, ולמש"כ הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' קס"ט אות א') ובהמ"ד (ויקרא פ"ח ל"ח) הכשר הכתוב בתורה כחג הסוכות תעשה לך, יש בו מצוה וה"נ כ' ושמרתם את המצות, וא"כ איכא מצוה בעסק עשיית המצות לשמה, וכן נראה בשו"ע (סי' ת"ס) דיש בזה מצוה בו יותר מבשלוחו, ועי' בתל תלפיות (סי' תתקפ"ד) לענין עוסק במצוה פטור מן המצוה דבעוסק באפיית מצה כ' רבינו דאינו נפטר דאינו רק הכשר מצוה, ושאל מרבינו, מדברי הגמ' בסוכה (כ"ו א') דתגרי תפילין פטורין מן המצוות אף דהוי רק הכשר מצוה, וכתב רבינו, דלא כל הכשר שווה ורק הכשר שמוכרחים אותו אולי פוטר, והיינו דאפיית מצות לא מוכרח לעשות זאת דיכול להשיג מצות אחריני משא"כ גבי תגרי תפילין עי' משנ"ב (סי' ל"ח סק"ט) דמייירי במפרש בשיירא ולא יוכל להשיג אח"כ תפילין.

אפיית מצה ל' יום לפני הפסח

כתב הב"ח (סימן תנ"ח ס"ב) דאין יוצאין במצה האפויה קודם שלשים אפילו עשאה לשם פסח, ובמשנה ברורה (שם סק"א) כתב דבדיעבד אם אפה המצה קודם לחג ואפילו חודש או שני חדשים קודם פסח ועשאן לשם מצה כשר ובשעה"צ (סק"ב) כ"כ האחרונים דלא כב"ח וכן משמע בביאור הגר"א, וזכורני שהגיע לרבינו א' הרבנים מחו"ל ואמר שמגיע לארץ ישראל לאפות מצות כל שנה, והיה זה לפני ל' יום לחג, והזכיר רבינו דברי הב"ח, ואמר שהוא אופה המצות אחרי

ראש חדש ניסן, ביום ראשון בשבוע שאז יש תנור ראשון, ונשאל רבינו זצ"ל האם מקפיד על חומרת הב"ח לאפות בתוך ל' יום לחג, והשיב רבינו, במציאות כך יוצא שתמיד האפייה היא תוך ל' יום לחג, אבל אין מקפידים לקבוע דוקא בתאריך זה, רק מקפידים שלא לאפות בערב פסח כמש"כ המשנ"ב (סי' תנ"ח סק"א) דכיון שהוא זמן הביעור צריך להזהר אז גם ממשוהו חמץ, ואילו קודם זמן הביעור בטל ברוב, וכן נהג הגר"א, (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ו סי' א').

לצאת במצה משנה שעברה

נשאל רבינו זצ"ל, האם יכול לקחת בליל הסדר לכזית ראשון דאורייתא ממצה שנשאר משנה שעברה, והשיב, אם לא נתקלקל, (מועדי הגר"ח ח"ג סי' נ"ו)

לחנך הקטנים לחיוב המצוה

רבינו זצ"ל לקח הילדים לראות שאיבת מים שלנו, לישת המצות, קטיפת סכך לסוכה, ולקנות לולבים ואתרוגים, כדי לחנכם ולהרגילם בחיוב המצוות, וכן נהג אביו מרן הקהילות יעקב זצ"ל, וגם היה מזרז את הנכדים שיחיו שיבואו לראות ולהיות נוכחים בעסק המצות, (אלא ד"א של הלכה פמ"ב ס"א).

זה קלי ואנוהו במצה יפה או גדולה

ורבינו זצ"ל נשאל בס' שמענו כן ראינו (ח"ב פ"ו סי' כ') האם יש הידור מצוה במצה יותר יפה, והשיב, למה לא, ונשאל, האם יש הידור במצה יותר גדולה, והשיב, או יותר גדולה או יותר יפה. אמנם בס' בית מתתיהו (ח"ג סי' ל"ז ס"א) דלא מצינו במצה עצמה דין מצה נאה כמו אתרוג נאה וכ"כ הכלי חמדה סוכות (סי' קל"ד), ושאל מרבינו זצ"ל, מ"ט לא מצינו מצה נאה, והשיבו, כי מצה עיקרה שיהא כשרה וזה נוי, ועי' בקובץ אליבא דהלכתא (גליון פ"ו עמוד ק"ז). ויש לומר עוד ביאור בזה דכיון דמצה הוא לחם עוני ואמרנו בגמ' פסחים (קט"ז א') מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה. דבר אחר מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה, אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה, א"כ אדרבה יש ענין שלא יהיה נאה דרך עשירות. ועי' במסכת פסחים (ל"ו ב') תנו רבנן לחם עני, פרט לחלוט (פירש"י עוגה חשובה) ולאשישה (פירש"י גלוסקה גדולה), יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה (פירש"י שניטל כל הדרה, דהיינו פת קיבר) תלמוד לומר מצות מצות ריבה, ואפילו כמצות של שלמה.

רבינו בקטנותו היה ממונה לצעוק לשם מצות מצוה

סיפר לי רבינו זצ"ל, שבילדותו רצה לעזור בחבורה של אפיית המצות של מרן החזו"א ואמר לו מרן התפקיד שלך יהיה לצעוק בקול לשם מצות מצוה, ובס' ארחות רבינו (ח"ב עמוד ל"ה אות י"ד) שסיפר רבינו שכשהי' כבר כנן שש עשרה שבע עשרה שנה ועדיין לא הי' לו זקן עדיין לא הרשהו מרן החזו"א זצ"ל לעבוד בעסק המצות בעת שמרן החזו"א אפה, ואמר לו מרן החזו"א, אתה תעמוד ע"י העובדים ותצעק לשם מצות מצוה, וע"ש (עמוד ל"ו אות י"ז) מביא, בשנים הראשונות מרן החזו"א זצוק"ל אפה מצות בשכונה בגבעתיים והנשים היו שם עורכות מגלגלות ושלה מרן את רבינו זצ"ל כשהוא הי' עדיין קטן לבין הנשים שיצעק לשם מצות מצוה, וכן הי' עומד רבינו ע"י המקלות ומנקה אותם עם נייר זכוכית, ומרן החזו"א עמד על ידו ובדק את המקלות, ואמר רבינו שבעת שהשיג על המקלות ראה שיש נקבים קטנים במקלות ואמר זה למרן החזו"א, וענה לו מרן העיקר שתשיגה שלא יהי' בהם בצק, וסיפר רבינו שכל שנה לפני אפיית המצות היה מרן החזו"א נכנס קודם לבקור אצל רב השכונה משום כבודו, וישב אצלו כרבע שעה, ומביא שם שאמר רבינו שמרן החזו"א הי' מדקדק לאפות מצות ביום א'.

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

"א-ר-א" אמת ושקר א'

לטובה. אך רבי חייא הגיב לו: אני הוא ששינית...
כאשר שמע זאת רב ביקש שלא יוסיף לעשות כן
משום שגורם לו ללמוד לדבר שקר.

תמה רבינו 4, וכבר קדמו אותו המפרשים בשאלה זו:
מפני מה לא עלה בדעתו של רב בעצמו להפוך את
הבקשה, כדי לקבל את התוצאה הרצויה?

ותירץ בפשיטות: "וצריך לומר, דרב היה
מושרש כל כך במדת האמת, שלא עלה
בדעתו כלל, שאפשר לשנות מהאמת".
מסתבר שלא כל אדם חושב על תירוץ
כה אמיתי.... [ב]

דרך חיים

במשנתו של רבינו מובא, כי מדת האמת
איננה רק מצוה או הנהגה טובה, שעושים
אותה בזמנים מסוימים. האמת היא דרך ומהלך
חיים.

רבינו גם מוסיף, סוג של הבטחה: אדם

שאוחז בקביעות במדת האמת,
הוא נמנע על ידיה מלעשות
צעדים לא נכונים וממילא
מתרחק מכל מטעות.

כך גם הנהיג בתוך ביתו פנימה,
לאהוב את האמת ולהתרחק
מכל שקר שהוא! [ג]

והסיפור הבא, שאירע כבר
בבחרותו של רבינו, יוכיח
כי מאז עומדו על דעתו כבר
דבק במדת האמת מבלי סור
ממנה (המשך אי"ה בפרק
הבא)

חיבה יתירה היתה לו לרבינו כלפי מדת האמת
הפשוטה, הצנועה, בלי העטיפה המנופחת והססגונית,
בלי קישוטים חיצוניים, אמת כשמה וכמשמעה.
לעיתים נדמה היה, שגם לולא היתה התורה מצווה
להתרחק מן השקר, היה רבינו מעצמו נצמד למדת
האמת, שכה אהב.

הן, האמת, אחת משמותיו של הקדוש ברוך
הוא 1. וכי נקל הוא הדבר! [א]

לא עלה בדעתו

כמה נאה ויאה היה לו לבאר את המעשה
הידוע המובא בגמרא 2:

אשה לא טובה היתה לו לתנא הקדוש רב',
שהיתה מרבה לצער אותו; כאשר היה מבקש
ממנה להכין לו מאכל עדשים, היתה זו מכינה
לו בדווקא את ההיפך: מאכל קטניות. וכאשר ביקש
שתכין לו בדווקא קטניות, הכינה הפעם הרעייה
מאכל עדשים.

בן יקיר היה לו לרב', גדול
מרבן שמו, ונקרא רבי חייא,
שהמתין תמיד להחזיר את
כבודו האבוד של אביו הגדול,
ולגרום לכך שהאמא היקרה
תעשה את רצונו המלא. יום
אחד הגיעה ההזדמנות.
לך אמור לאמא להכין לי
תבשיל עדשים, ביקש רב
מבנו חביבו. רבי חייא, הבין
דבר מתוך דבר, הוא שינה
מהאמת ואמר לאמו: אבא
ביקש להכין קטניות.

'אהה, אין בעיה' אמרה האמא,
ומיד נעמדה להכין... עדשים.
שזו בעצם היתה בקשתו
המקורית של רב. ואכן
התוכנית של רבי חייא צלחה.
כאשר הוגשה המנה לפני
רב, התבטא בפליאה בפני
בנו: אמך שינתה את דרכה

תמונת המדות

'לחיים, לחיים, מזל טוב'. עוד שדוך נסגר במשפחה בשעה טובה ומוצלחת. המחוננים הנרגשים עולים עם החתן והכלה,
בלווי בני המשפחה הקרובים לשותות 'לחיים' ולקבל את ברכת רבינו.

מפה צחורה נפרשת על השלחן, בקבוק יין וכוסות, וגם כבוד קל הנח על השלחן, והנוכחים מברכים וטועמים, ושירת 'עוד
'שמע' נשמעת כבר ברקע. והנה לפתע, רבינו שתמיד סרוד בדברי תורה, מעיף מבט קל ורואה כי אחד הנוכחים מצפה
לטיעום גם הוא מהכבוד, אך ידו קצרה מלהגיב...

רבינו לא ממתין רגע, הוא מקרב אליו את צלחת העוגות, אך לא כדי לאכול, אלא כדי לבחור... ולא, אין לו כל הבדל אם
העוגה מצפה בקרם שגוי עם נגיעות חלזה, או בעוגת שכבות מוקה, לדידו, כל מיני המאפה שונים, על פלם מברכים את
אותה ברכה ראשונה והאחרונה, ו'עוגה' היא בכלל צורה עגולה קמוצה פרש"י במסכת תענית...
הוא בוחר את המאפה הגדול יותר (קמוצה בשלחן ערוך סימן קס"ז י"ד), ותקף מגיש אותה בחיך לאורח...
ואין לך 'תמונת המדות' יפה ונעלה מאז!...

1. ראה רש"י סנהדרין ק"א א', ובגמרא שבת נ"ה א'. 2. יבמות ס"ג א'. 3. על פי הפסוק ירמיהו ט' למדו לשונם דבר שקר. 4. אורחות יושר ערך 'אמת'. 5. ראה טעמא דקרא
על קהלת, בהוצאת ראי"ש קניבסקי, בפסוק (ז' כ"ט) האלוקים עשה את האדם ישר, וז"ל: החשבון היחיד שיועיל לאדם ללכת בדרכי יושר ואמת הוא רק באופן זה שידע שהקב"ה ברא
ישר וטוהר, וחשבון זה כולל הכל, וכל שאר החשבונות, רק ישבשו דעתו ויגרמו לו להגות מן המסילה העולה בית קל.

[ג] "הנהיג
בתוך ביתו
פנימה".
רבינו לומד
עם בנו
רבי שלמה
בילדותו

[ב] רבינו נוטל
ידים לאכילת
מצות ב'חול
המועד' פסח

[א] "האמת אחת
משמותיו של הקב"ה".
רבינו בכתובת אות
בספר תורה